

Міністерство внутрішніх справ України
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
КАФЕДРИ КРИМІНАЛІСТИКИ
ТА ДОМЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У ДОСУДОВОМУ
РОЗСЛІДУВАННІ**

*Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару*

(м. Дніпро, 25 травня 2023 року)

Дніпро
2023

УДК 343.985

Т 30

*Ухвалено до друку та розповсюдження
через мережу Інтернет науковою радою
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ (протокол № 10 від 15.06.2023)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Лариса НАЛИВАЙКО – проректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України; **Владислав ЛАЗАРЄВ** – кандидат юридичних наук, доцент, директор Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ; **Володимир КОРОТАЄВ** – кандидат юридичних наук, директор Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС; **Сергій ОБШАЛОВ** – доктор юридичних наук, доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ; **Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ** – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ; **Ігор ПИРИГ** – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ; **Ганна БІДНЯК** – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ; **Володимир ПРИЛОВСЬКИЙ** – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.

Т 30 Теорія і практика використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 25 травня 2023 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 247 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, в якому взяли участь науковці, здобувачі закладів вищої освіти та працівники наукових установ України, а також практичні працівники правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює теоретичні та практичні проблеми криміналістики та судової експертизи в умовах воєнного стану.

Матеріали семінару можуть бути використані у науково-дослідній роботі та у освітньому процесі спеціалізованих закладів вищої освіти, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

© ДДУВС, 2023

© Автори, 2023

З М І С Т

КОРОТАЄВ Володимир КІРІН Роман АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРНИХ ПРОВАДЖЕНЬ БАЛІСТИЧНОЇ ТРАЄКТОРІЇ РАКЕТИ 9-С-7760 «КИНДЖАЛ»	12
ЧАПЛИНСЬКИЙ Костянтин ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНОГО ПРИЛАДУ ANDE RAPID DNA	19
АЛІЄВА Каріна ФАРМАЦЕВТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТА ЕКСПЕРТИЗА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	23
АНТОНЮК Поліна ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК НЕПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	26
БАРАБАШ Гліб ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ У ВИКОРИСТАННІ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ОПИТУВАННЯ СВІДКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВOPOPУШЕННЯ	28
ВІДНІАК Hanna, ВІДНІАК Valentin SEPARATE MANIFESTATIONS OF VIOLATIONS OF CONSUMER RIGHTS IN THE ELECTRONIC MARKET	31
БОГУСЛАВСЬКИЙ Максим ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ ДІЙ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КВАЛІФІКОВАНИХ ВИМАГАНЬ, ЩО ВЧИНЮЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	36
ВОЛІКОВ Тарас СУТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ	39

ГЕРАСИМЧУК Сергій

SOME ASPECTS OF THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE
IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES RELATED
TO RESISTANCE TO A REPRESENTATIVE OF THE AUTHORITIES
OR A REPRESENTATIVE OF THE PUBLIC PERFORMING DUTIES
FOR THE PROTECTION OF PUBLIC ORDER 42

ГОЛОВАЧ Ярослав

ОСОБЛИВОСТІ ВИЛУЧЕННЯ СЛІДІВ НАФТОПРОДУКТІВ
ТА ПАЛЬНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ
МІСЦЯ ПОДІЇ ЗА ФАКТОМ ПІДПАЛУ АВТОМОБІЛЯ 45

ГОРБАНЬОВА Анастасія

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД
МІЖНАРОДНИХ ДОСЛІДНИКІВ 48

ГЛОТОВ Олександр

ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ VIBER PC 51

ДРОБОТ Ольга, КОЧКІНА Дар'я

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОГЛЯДУ ТРУПА, ВИЯВЛЕНОГО У ВОДОЙМІ 53

НРУШКО Yulia

ON PREVENTING AND COMBATING DOMESTIC VIOLENCE
UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE IN UKRAINE 56

ЄФІМОВ Володимир

ЩОДО ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ПРОТИДІЇ
ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З КОРУПЦІЄЮ
В ВИЩИХ ЕШЕЛОНАХ ВЛАДИ 58

ЄФІМОВ Микола

SCIENTIFIC DISPUTES REGARDING THE DETERMINATION
OF THE ESSENCE OF SPECIAL KNOWLEDGE
IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES 60

КАЛУГІН Володимир

ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТІВ КРИМІНАЛЬНОГО
АНАЛІЗУ У ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ 63

КОВАЛЕНКО Артем ДО ПИТАННЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ (ЦИФРОВИХ) СЛІДІВ ЯК САМОСТІЙНОЇ ГАЛУЗІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ	65
КОЖЕВНИКОВ Валерій ПОПЕРЕДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА МІСЦІ ПОДІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ	68
KOLESNIK Natalie MODERN TECHNOLOGIES IN FINGERPRINTING	71
КОРОБЕЙНИК Ганна ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ, ЩО Є ОБ'ЄКТАМИ РОСЛИННОГО СВІТУ	72
КОРШИКОВА Тетяна, ПЯСКОВСЬКИЙ Вадим ОСОБЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЕТАПУ ОГЛЯДУ ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	76
КРОХМАЛЬ Тетяна СПЕЦИФІКА РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ У ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО (НАДЗВИЧАЙНОГО) СТАНУ В УКРАЇНІ	79
КРИВОПУСК Олександр ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОПИТУ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ	82
ЛОЗОВА Світлана, СТЕПАНЮК Руслан ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК ЗАСТОСУВАННЯ ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН І ПРИСТРОЇВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	85
МАНАЄНКО Тетяна ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ВЖИВАНИХ ПАРФУМЕРНИХ ТОВАРІВ	88

МАТЯШ Євгенія

FEATURES OF THE APPOINTMENT OF EXAMINATIONS
IN THE INVESTIGATION OF INTENTIONAL MURDER
COMMITTED IN A STATE OF STRONG MENTAL EXCITEMENT 91

ОГУРЧЕНКО Володимир

ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО І ПРАЦІВНИКА ОПЕРАТИВНОГО
ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ: ВЗАЄМОДІЯ ЧИ ПІДПОРЯДКУВАННЯ 94

PAVLOVA Natalia

ISSUES OF IMPROVING THE ACTIVITIES
OF THE INVESTIGATION OF FRAUD 97

ПИРИГ Ігор

ЩОДО ПРЕДМЕТА ТА СУТНОСТІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ 99

ПЛЕТЕНЕЦЬ Віктор

ДІАГНОСТУВАННЯ СПОСОБІВ ПРОТИДІЇ
ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННЮ 102

ПОЛЄВИК Катерина

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ
ПОВТОРНИХ ЕКСПЕРТИЗ 104

ПОЛТАВСЬКИЙ Андрій

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ СТАНДАРТНИХ
ОПЕРАЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР ЗБИРАННЯ СЛІДОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ 107

ПРИЛОВСЬКИЙ Володимир

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗСЛІДУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ ПО ГАРЯЧИХ СЛІДАХ 110

РАДЗИХОВСЬКИЙ Віталій

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ВІДСУТНЬОЇ ТА НЕЗАРЕЄСТРОВАНОЇ МОТОТЕХНІКИ 114

СЛОВІНСЬКИЙ Віталій, СЛОВІНСЬКИЙ Сергій

ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВИБУХОВО-ТЕХНІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ
ПО РЕШТКАМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ (БОЄПРИПАСІВ) ПІСЛЯ
ЇХ ПІДРИВУ НА МІСЦІ ВИЯВЛЕННЯ ТА/АБО ВИЛУЧЕННЯ 117

ТАРНАВСЬКИЙ Роман ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОРЯДКУ ВИЛУЧЕННЯ СЛІДОВОГО МАТЕРІАЛУ З ТІЛА НЕЖИВОЇ ЛЮДИНИ (ТРУПА) В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	119
ТЩЕНКОВА Світлана PROBLEM ISSUES OF THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE DURING THE INVESTIGATION OF MASS RIOTS	122
ШИНКАРЕНКО Дмитро ДОСЛІДЖЕННЯ ІЗОНІАЗИДУ В М'ЯСНІЙ ПРОДУКЦІЇ	125
ШИНКАРЕНКО Дмитро, ЦИНДА Роман, ПАСІЧНИК В'ячеслав КІЛЬКІСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЧНИХ РОЗЧИННИКІВ, ЩО МІСТЯТЬ ДЕЯКІ ПРЕКУРСОРИ, МЕТОДОМ ГАЗОВОЇ ХРОМАТОГРАФІЇ	128
ШИНКАРЕНКО Ігор, ШИНКАРЕНКО Ірина ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО УБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АВІАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	131
ШМАТКОВ Роман МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	134
ШМАТКОВ Роман ЯК ЗАХИСТИТИ ЕТИКЕТКУ	137
ЩЕРБАКОВСЬКИЙ Михайло НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ ЩОДО ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА	141
ЮСУПОВ Володимир, ПЛЮКОВ Юрій ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД, ЯКІ ЗАЗНАЛИ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ ОБСТРІЛІВ ТА БОМБАРДУВАНЬ	144
БАТУРА Дана ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ДО ОБШУКУ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ	148

БОГІНА Олександра ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА ПРИ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНАХ РІЗНОМАНІТНИХ СОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ	150
БОЙКО Анастасія ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛЩЕЙСЬКОГО З НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛОМУ	152
БОНДАРЕНКО Богдан ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ПОТРАПЛЯННЯ ОТРУЙНИХ РЕЧОВИН В ОРГАНІЗМ ТА ПРАВИЛ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ	154
BRAZALUK Vadim FORENSIC STUDY OF SOUND AND ITS CARRIERS	157
БУРКА Владислав ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ОПІКАХ	160
ВЕЛЬМОЖНА Дарина ОСОБЛИВОСТІ ПОРЯДКУ ДІЙ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ОЗНАК ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЇ ТРАВМИ	162
ГАРАЩУК Діана ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ, ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА ПРИРОДООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ НЕЗАКОННОГО ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ ДОБУВНИМ ПРОМИСЛОМ	165
ГОРОДОВИКОВ Олександр ВИКОРИСТАННЯ ЗНАНЬ ЛОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ ТА ІНШИХ НАУК ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ	168
ДЕМЧЕНКО Ірина ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЕПІДЕМІЇ (ПАНДЕМІЇ)	171
IVONINA Anna NUTRITION FOR THE SELECTION OF EVIDENCE IN THE MIND OF THE MILITARY STATION	173

ЖИЛІН Артем

СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ РОЗСЛІДУВАННЯ
ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ
ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ 175

ZADOROZHNYA Ілона

PROBLEMS OF CRIMINAL INVESTIGATION
TRACE OF FINGERPRINT ORIGIN 178

ЄРЬОМІНА Софія, ЄФІМОВ Микола

ЕКСТРЕНІ СЛУЖБИ ТА ПРАВИЛА ЇХ ВИКЛИКУ 180

KALYUGA Oleg

MAIN DIRECTIONS OF INVOLVING A SPECIALIST
IN THE CONDUCT OF INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS
IN INVESTIGATIONS OF CRIMINAL OFFENSES RELATED
TO THE ILLEGAL USE OF BUDGET FUNDS
IN THE INDUSTRY OF HEALTH CARE 182

КАСИЧ Єлизавета

РОЛЬ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС ОБШУКУ ЖИТЛА
ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ 185

КЛИМЕНКО Валерія

ДИХАННЯ ТА НЕВІДКЛАДНІ ДИХАЛЬНІ СТАНИ
В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО 187

КОЛЯДА Дар'я

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «OSINT» ПІД ЧАС
ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ 190

ЛІСНЯК Анастасія

СУЧАСНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПРО ВЕДЕННЯ
ФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОЛОГІВ 192

МАКАРЕНКО Владислав

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОНЦІВ
З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ІЗ ПОСТТРАВМАТИЧНИМ
СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ 195

МИРГОРОДСЬКА Каріна АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ ПЕРШОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	198
НЕМОНОВА Лола АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ МЕХАНІЧНОЇ АСФІКСІЇ	200
ОРЛОВ Владислав ОСОБЛИВОСТІ ПОЛОГІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	203
ПОДЗОЛКОВА Тетяна ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	205
ПОКРАСА Катерина ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯМ АБО ПОШКОДЖЕННЯМ ЧУЖОГО МАЙНА, ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ	208
SHURILOVA Anna CONCERNING CURRENT THREATS CYBERNETIC SECURITY OF UKRAINE IN THE TERMS WAR TIME AND SOME ASPECTS OF IT CRIMINAL-LEGAL SECURITY	211
SHARAMOK Kateryna VIOLATION OF THE CONSTITUTIONAL RIGHT THROUGH THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE WITHIN THE FRAMEWORK OF CRIMINAL PROCEEDINGS, AS A GUARANTEE OF THE COMPLETENESS OF THE INVESTIGATION OF A CRIMINAL OFFENSE	214
СТЕПАНЕНКО Віталіна ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБЛАДНАННЯ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ДЛЯ ШТУЧНОГО ДИХАННЯ	217
РАСПУТНІЙ Дмитро ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГРОЗ БЕЗПЕКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ ПІД ЧАС ВЧИНЕННЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	219

RUDEKCO Artem CRIMINALISTIC CHARACTERISTICS OF CRADITS IN THE MILITARY MIND	223
РУДНЄВ Дмитро АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОПОМОГИ ЛЮДИНІ ПРИ МАСИВНІЙ ЗОВНІШНІЙ КРОВОТЕЧІ	225
УТВЕНКО Вікторія ОГЛЯД МАСОВИХ ПОХОВАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	228
UTVENKO Viktoria, PRYLOVSKYI Volodymyr FEATURES OF CRIMINAL INVESTIGATION FOLLOWED BY THE GUNSHOT UNDER MARTIAL LAW	230
SHCHERBINA Daria, PRYLOVSKYI Volodymyr HABITOLOGY IN FORENSIC ACTIVITIES	233
ХЛІВНА Марія, ЄФІМОВ Микола ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДНОСНО ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ДОСТУПУ ДО МІСЦЯ ПОДІЇ	236
Шинкаренко Олег ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	239
ШИШКІНА Ангеліна НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ЗА АЛГОРИТМОМ MARCH	243

КОРОТАЄВ Володимир

кандидат юридичних наук, доцент,
Заслужений юрист України,
директор Дніпропетровського
науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

КІРІН Роман,

доктор юридичних наук, доцент,
головний судовий експерт
Дніпропетровського
науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРНИХ
ПРОВАДЖЕНЬ БАЛІСТИЧНОЇ ТРАЄКТОРІЇ
РАКЕТИ 9-С-7760 «КИНДЖАЛ»**

Гіперзвуковий авіаційний ракетний комплекс 9-А-7760 «Кинджал» (у деяких джерелах - Х-47М2, Kh-47М2, «Dagger», кодове ім'я НАТО (NATO reporting name) – «Killjoy») прийнятий на озброєння армії Російської Федерації (далі – РФ) наприкінці 2017 р. До складу комплексу входить:

1) авіаційний ракетноносій: - МіГ-31К (несе 1 ракету); - Ту-22М3М (несе до 4 ракет); - Ту-160 (несе до 8 ракет, можливо використання зменшеної версії ракети); - Су-57 (в розробці, несе 1 ракету, можливо використання зменшеної версії ракети);

2) ракета 9-С-7760 «Кинджал»;

3) комплект аеродромного обладнання для підготовки ракет 9-С-7760.

Ракета 9-С-7760 «Кинджал» вважається глибокою модернізацією ракети 9М723Ф «Іскандер-М». В якості цілей для ураження розглядаються наземні контрастні цілі та надводні кораблі (авіаносець, крейсер, есмінець, фрегат) [1].

В ході російсько-української війни в якості носія ракети 9-С-7760 РФ використовує літак МіГ-31БМ, який був модернізований до версії МіГ-31К (надзвуковий всепогодний винищувач-перехоплювач дальньої дії (кодове ім'я НАТО – «Foxhound») з можливістю нести одну ракету 9-С-7760. Саме завдяки цьому ракетноносію ракета 9-С-7760 здатна виконувати функції далекобійної надзвукової ракети, адже літак фактично виконує роль її першого ступеню. При цьому, відзначимо, що після модернізації МіГ-31БМ позбавлений можливості нести частину свого штатного озброєння, передбаченого для інших модифікацій МіГ-31.

Станом на 2021 р. переобладнання МіГ-31БМ до версії МіГ-31К не носило масованого характеру, носіїв типу Ту-22М3М нараховувалося лише 2 одиниці, а Су-57, здатних нести ракету 9-С-7760, в розпорядженні повітряно-космічних сил РФ взагалі не було.

На тепер встановлені наступні факти застосування ракетного комплексу «Кинджал» в Україні [2]:

1) 19 березня 2022 р. здійснено удар по селищу Делятин Івано-Франківської області;

2) 9 травня 2022 р. по цивільних об'єктах в Одеській області були запуснені ракети з літаків стратегічної авіації Ту-22М3, внаслідок чого було зруйновано п'ять об'єктів туристичної інфраструктури;

3) 7 серпня 2022 р. ракетами завдано удару по об'єктах у Вінницькій області;

4) 26 січня 2023 р. РФ завдала чергового масованого ракетного удару по території України;

5) 9 березня 2023 р., під час ракетної атаки на Україну РФ застосувала різні типи ракет, у том числі шість ракет «Кинджал».

Останній воєнний злочин із застосуванням ракетної зброї по українських містах супроводжувався пуском 84 ракет, з яких кількість одночасно випущених 9-С-7760 стала найбільшою з початку війни.

Наразі Україна не має можливості зупинити «Кинджал» [3, 4]. Також невідомо, чи зможуть керовані ракети МІМ104 (МІМ104С) зенітно-ракетного комплексу (далі – ЗРК) «Пейтриот» («Patriot») збити такі ракети [5].

Саме цей комплекс, разом із франко-італійським ЗРК SAMP/T «Mamba», наразі вважаються найкращими засобами захисту проти балістичних і гіперзвукових ракет. В даному випадку йдеться про останню модифікацію ЗРК «Patriot» (РАС-3), особливістю якого є влучання ракети-перехоплювача безпосередньо в ціль, а не підриг поряд з нею, як це відбувається з ракетою при застосуванні ЗРК попередньої моделі РАС-2.

Теоретично ракети 9-С-7760 можуть бути збиті й норвезьким ЗРК NASAMS або ж німецьким IRIS-T, але для цього потрібні сучасні радіолокаційні станції (далі – РЛС) раннього попередження, такі як, наприклад, Ground Master 200 (GM200) - багатодіапазонний радар, що може фіксувати повітряні цілі в радіусі до 250 км (до 100 км у бойовому режимі), а також стежити за об'єктами на поверхні. Крім того, наземні РЛС можна використовувати в системі попередження про ракетний напад разом із орбітальним угрупованням штучних супутників, здатних вести спостереження, розвідку та виявлення цих ракет.

Той таки «Patriot» працює з приєднанням до загальної системи супутникової розвідки і у разі отримання Україною цих комплексів, вітчизняна протиповітряна оборона (далі – ППО) буде об'єднана із єдиною системою визначення повітряних цілей НАТО, а отже, з'явиться можливість не тільки спостерігати за повітряною обстановкою в режимі онлайн по всьому периметру

кордону, а й визначати місце пуску гіперзвукових ракет типу 9-С-7760.

Засоби ППО, якими Україна володіє на даний момент, здатні виявити ракети подібного класу вже на траєкторії польоту, тому часу на відповідну реакцію у засобів протиракетної оборони (далі – ПРО) просто не вистачає. Тобто в сучасних умовах, аби визначити місце пуску ракети і вчасно її зафіксувати, необхідне застосування декількох типів розвідки. Лише у такому випадку буде ймовірність того, що засоби ПРО встигнуть таку ціль обробити та застосувати проти неї власні ракети.

За скоєння воєнних злочинів передбачено кримінальну відповідальність як на національному так і на міжнародному рівні. Особу, яка вчинила воєнний злочин, можна притягнути до відповідальності будь-коли, незалежно від того, скільки часу минуло з моменту вчинення злочину. Тож, наразі головна увага правоохоронних органів зосереджена на фіксації, документуванні та реєстрації воєнних злочинів для подальшого доведення факту злочину в суді.

Тези звернення Президента України В. Зеленського до льотчиків, а також до тих, хто працює в наземних службах, надаючи підтримку екіпажам літаків, з яких вони здійснюють ракетні обстріли [6], можна звести до наступного: 1) коли ваші ракети б'ють по наших домівках - це воєнні злочини; 2) на вас усіх чекає суд, кожен із вас відповідатиме за ці удари; 3) ви не сховаєтеся ніде, ніхто не уникне відповідальності; 4) в результаті радіоперехвату розмови встановлено, що обстріл Києва з літаків здійснили російські льотчики, якими з землі керували білоруські диспетчери.

Служба безпеки України (далі – СБУ) встановила особи російських окупантів, які причетні до ракетного удару по житловому будинку у Дніпрі 14 січня 2023 р. Як свідчать попередні дані слідства, до вчинення цього злочину причетні декілька десятків військовослужбовців країни-агресора. За словами очільника СБУ Василя Малюка - кожен воєнний злочин росіян має конкретного виконавця. СБУ встановить і оприлюднить дані всіх поіменно – щоб жоден убивця не уникнув покарання. Нехай кожен із тих, хто натискає «пуск», хто причетний до таких злочинів, потім щохвилини чекає на відплату. І вона обов'язково буде. Спецслужба уже збрала величезний масив доказів для міжнародних судів, і з кожним днем війни розширює та доповнює його. За фактом цього воєнного злочину слідчі СБУ розпочали кримінальне провадження за ст. 438 Кримінального кодексу України (далі – КК) «Порушення законів та звичаїв війни» для збору та узагальнення доказів терористичної атаки РФ [7].

Станом на листопад 2022 р. в Україні відкрито більш ніж 41 тис. кримінальних проваджень щодо воєнних злочинів, вчинених військовими РФ. Понад 95% з них кваліфікуються за ст. 438 КК. Відсоток судових процесів з обвинувачення військових РФ у порівнянні із кількістю відкритих кримінальних проваджень є надзвичайно низьким. Це пов'язано із складнощами досудового розслідування такої категорії злочинів та встановленням суб'єкту злочину. Важливе значення також має правильна

кваліфікація діяння, оскільки сама по собі участь військових у збройному конфлікті не вважається воєнним злочином, зважаючи на привілей комбатанта [8].

З об'єктивної сторони злочин, передбачений ст. 438 КК характеризується діями, у тому числі, у формі: - застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом; - інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; - віддання наказу про вчинення таких дій.

Тож, одним із завдань судової експертизи при проведенні досліджень наявних уламків ракети 9-С-7760 «Кинджал» є спроба визначити її балістичну траєкторію, що сприятиме у подальшому встановленню не лише місця і часу пуску ракети з конкретного ракетоносія, а і доведенню причинно-наслідкового зв'язку між злочином та його виконавцем, а також особами, що віддали наказ про вчинення таких дій.

В окремих випадках певні ознаки злочину розкривають самі ж злочинці. Зокрема, РФ оприлюднило кадри запуску ракет 9-С-7760 «Кинджал», якими обстріляли Україну зранку 9 березня 2023 р. За повідомленням речника Командування Повітряних сил Збройних Сил України Ю. Ігната, ця атака здійснювалася з Рязанської області РФ [9]. Отже, з великою долею ймовірності, для цього була використана авіабаза, розташована на західній околиці міста Рязань в міському районі Дягілево.

Ракета 9-С-7760 має статус гіперзвукової ракети, при цьому гіперзвукова ракета вважається якщо її швидкість перевищує 5 М (число Маха не є сталою величиною, за температури 15 °С швидкість 1 Мах в атмосфері дорівнює 340,3 м/с або 1225 км/год). З відкритих джерел повідомляється, що ця ракета має максимальну швидкість польоту на висоті 20 км порядку 10-12 М. Проте, за оцінками фахівців ДП «КБ «Південне» дана цифра є завищеною, а максимальна швидкість польоту ракети 9-С-7760 може складати від 7 до 9 М.

Крім того, ця ракета позиціонується як «аеробалістична», тобто ракета, траєкторія польоту якої підтримується не крилами, а за рахунок високої швидкості. При цьому, на думку керівника військових програм Центру глобалістики «Стратегія XXI» П. Лакійчука, ракета 9-С-7760 є фактично авіаційним аналогом ракети 9М723 комплексу «Іскандер». Літак-носіїв виступає як перша ступінь ракети. Траєкторія польоту самої ракети, очевидно, близька до класичної балістичної. Після відокремлення від носія ракета набирає до 50 км висоти, після чого бойова частина відділяється і у вільному падінні досягає швидкості до декілька махів, а дальність польоту ракети – не перевищує 500 км [10].

Експерт з питань авіації та оборони Дейвід Гемблінг (David Gambling) у матеріалі для Forbes називає ракету «Кинджал» однією з найбільш розрекламованих видів зброї нового покоління, яка була розроблена для протидії новітнім американським ППО. Ці гіперзвукові ракети не обов'язково є швидшими за традиційні балістичні ракети, утім, якщо балістичні ракети

мають високу передбачувану траєкторію польоту, як гарматне ядро, то гіперзвукові здатні маневрувати всередині атмосфери. Це означає, що балістичні ракети можна виявити на великій відстані, і заздалегідь намітити точку перехоплення, тоді як гіперзвукові ракети залишаються на нижчому рівні, дають менше часу для попередження і не слідуєть передбачуваним шляхом. За його словами, експерти і сьогодні ведуть дискусії щодо ефективності цих ракет Кинджал та чи справді вони «гіперзвукові», адже деякі критики ракети вважають, що ця зброя не є гіперзвуковою, а, ймовірно, «квaziбалістичною». Ця точка зору передбачає, що ракети не стільки маневрені та високотехнологічні, скільки «поспіхом зібрана модифікована версія балістичної ракети «Іскандер» [11].

В той же час, судячи із заяв військових РФ, дальність пуску ракети «Кинджал» може досягати 3 тис. км без урахування дальності польоту літака-носія. Ця звукова ракета має повітряне базування, тобто фактично це балістична ракета, яку поставили на літак, який розганяється до надзвукової швидкості, і ракета повинна піднятися на певну висоту, розігнатися до гіперзвукової швидкості та, маневруючи на всій траєкторії польоту, опуститися на ціль [12].

При проведенні експертних проваджень схеми польоту ракети 9-С-7760 «Кинджал» її балістична траєкторія розглядалася як траєкторія, по якій рухається ракета, що володіє деякою початковою швидкістю, під дією сили тяжіння та сили аеродинамічного опору повітря. При цьому зауважимо, що форма окремих ділянок балістичної траєкторії, які проходять в щільних шарах атмосфери залежить від багатьох чинників, а саме: початкової швидкості ракетноносія та самої ракети, її початкової та кінцевої форми і маси, поточного стану атмосфери на траєкторії (температура, тиск, щільність) і від характеру руху ракети навколо її центра мас.

Схему польоту ракети можна розділити на декілька основних етапів (рис. 1), а саме: 1) скидання ракети з літака; 2) відділення захисного обтічника двигуна ракети; 3) набір висоти та маневрування; 4) пікірування та наведення на ціль.

Рисунок 1. Загальна схема польоту ракети 9-С-7760 «Кинджал».

Для старту ракети літак повинен набрати потрібну висоту та ввести цілевказання для ракети. Після набору потрібної висоти відбувається скидання ракети, яка падає на безпечну дистанцію, виконується відстріл додаткового хвостового оперення та запуск двигуна. Зняті кадри показані на рисунку 2.

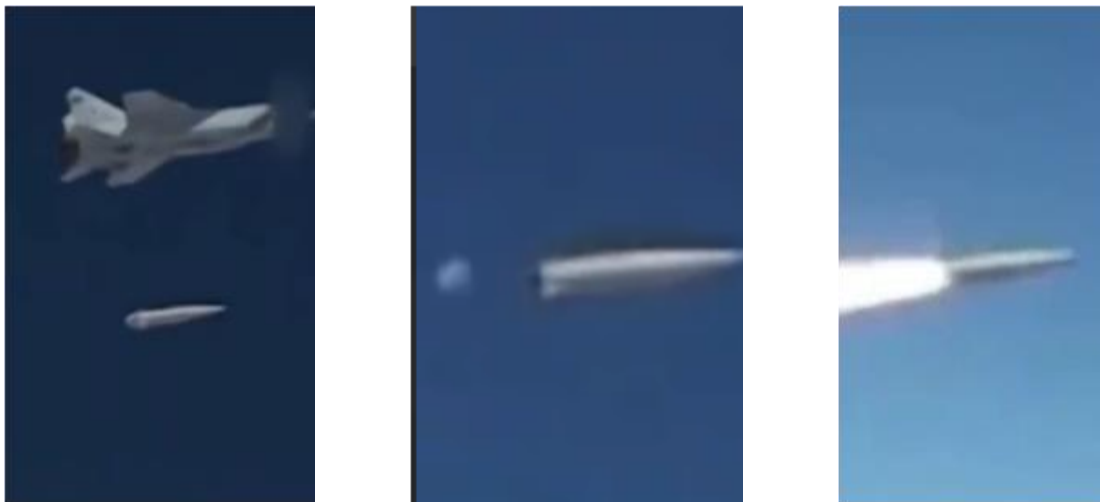

Рисунок 2. Етапи запуску ракети: - скидання з ракетonoсія; - відстріл захисного обтічника двигуна; - запуск двигуна ракети.

В результаті проведених експертних досліджень балістичної траєкторії ракети 9-С-7760 «Кинджал» встановлено наступне:

1. Після пуску, ракета набирає висоту приблизно у 20 км, де виконується основний політ та досягається максимальна швидкість (~8500 км/год (~2100 м/с)).
2. При наближанні до цілі виконується пікірування у ймовірне

місцерозташування цілі, яке задається координатами. На цій ділянці траєкторії працює активна радіолокаційна головка самонаведення, яка забезпечує наведення ракети на найбільш контрастну ціль. При цьому швидкість зменшується до рівня ~900-1500 м/с.

3. На всій траєкторії польоту ракети, наведення виконується в інерціальному режимі з використанням, за наявності, інформації від апаратури споживачів супутникових навігаційних систем (типу GPS/GLONASS/SBAS) та використання на кінцевій ділянці траєкторії інформації від активної радіолокаційної головки самонаведення. Кут нахилу вектору швидкості ракети відносно місцевості в момент задіяння бойової частини становить близько 80-85 град.

Список використаних джерел:

1. Missiles of the World. Kh-47M2 Kinzhal (19.03.2022). URL: <https://missilethreat.csis.org/missile/kinzhal/> (дата звернення: 15.04.2023).

2. Ганна Носова. Гіперзвуковий ракетний комплекс «Кинджал»: особливості та характеристики ракет, якими РФ обстріляла Україну. (09.03.2023). URL: [https://tsn.ua/ato/giperzvukova-z-dalnisty-urazhennya-3-tis-km-istoriya-harakteristiki-raketnogo-kompleksu-kinzhal-2251960.html#:~:text="](https://tsn.ua/ato/giperzvukova-z-dalnisty-urazhennya-3-tis-km-istoriya-harakteristiki-raketnogo-kompleksu-kinzhal-2251960.html#:~:text=)

3. Magramo, Kathleen; Guy, Jack; Sangal, Aditi; Vogt, Adrienne; Meyer, Matt (9 March 2023). Russia's war in Ukraine. Ukraine's infrastructure was hit by dozens of missile strikes Thursday. CNN. URL: <https://edition.cnn.com/europe/live-news/russia-ukraine-war-news-03-09-23/index.html> (дата звернення: 15.04.2023).

4. Philippe Naughton; Shannon Vavra (9 March 2023). Putin Fires First Barrage of Nuclear-Capable Hypersonic Missiles. The Daily Beast. URL: <https://www.thedailybeast.com/putin-fires-first-barrage-of-nuclear-capable-hypersonic-missiles> (дата звернення: 15.04.2023).

5. David Hambling (9 March 2023). Russia Raises Stakes With Wave Of Hypersonic Missile Attacks On Ukraine. Forbes. URL: <https://www.forbes.com/sites/davidhambling/2023/03/09/russia-raises-stakes-with-wave-of-hypersonic-missile-attacks-on-ukraine/?sh=550cdb204785> (дата звернення: 15.04.2023).

6. Ольга Скотнікова. Ви не сховаєтесь ніде, - Володимир Зеленський звернувся після ударів по Києву до тих, хто бомбить Україну. (27.06.2022). URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/68235/> (дата звернення: 15.04.2023).

7. Богдан Скаврон. СБУ встановила прізвиська російських льотчиків, причетних до ракетного удару по Дніпру: перелік (16.01.2023). URL: <https://tsn.ua/ato/sbu-vstanovila-prizvischa-rosiyskih-lotchikiv-prichetnih-do-raketnogo-udaru-po-dnipru-perelik-2245051.html> (дата звернення: 15.04.2023).

8. Наталія Мезенцова. Судові процеси щодо обвинувачення російських військових: чи діють гарантії ст.6 ЄКПЛ? (12.01.2023). URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/sudovi-protsesi-shchodo-obvynuvachennia-rosiyskykh-viyskovykh-chy-diiut-harantii-st-6-yekpl/> (дата звернення: 15.04.2023).

9. Юлія Соколова. Звідки РФ запускала Кинджали та як вдалося знешкодити керовані авіаційні ракети: пояснення ЗСУ. (09.03.2023). URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230309-zvidky-rf-zapuskala-kyndzhaly-ta-yak-vdalosya-zneshkodyty-kerovani-aviacijni-rakety-poyasnennya-zsu/> (дата звернення: 15.04.2023).

10. Мирослав Ліскович. Удар «Кинджалом»: спроба залякати чи свідчення відчаю раши? (20.03.2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3435301-udar>

kindzalom-sproba-zalakati-ci-svidcenna-vidcau-rasi.html (дата звернення: 15.04.2023).

11. Ілля Нежигай. Розробляли проти ППО США: що означає використання Росією ракет Кинджал і як це вплине на перебіг війни. (10.03.2023). URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20230310-rozroblyaly-protu-ppo-ssha-shho-oznachaye-vykorystannya-rosiyeyu-raket-kyndzhal-i-yak-cze-vplyne-ne-perebig-vijny/> (дата звернення: 15.04.2023).

12. Ганна Носова. Гіперзвуковий ракетний комплекс «Кинджал»: особливості та характеристики ракет, якими РФ обстріляла Україну. (09.03.2023). <https://tsn.ua/ato/giperzvukova-z-dalnisty-urazhennya-3-tis-km-istoriya-harakteristiki-raketnogo-kompleksu-kindzhal-2251960.html#:~:text=> (дата звернення: 15.04.2023).

ЧАПЛИНСЬКИЙ Костянтин

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНОГО ПРИЛАДУ ANDE RAPID DNA

Одним із основних завдань кримінального судочинства є повне і швидке розкриття та розслідування злочинів, для вирішення якого слідчий повинен вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину. Вирішення цих завдань неможливе без застосування слідчими певних знань, умінь та навичок, що одержані під час професійної підготовки та практичної діяльності [1].

В умовах військової агресії з боку РФ особливого значення набувають спеціальні знання щодо проведення певних досліджень з визначення профілів ДНК. На сьогодні розроблено і запроваджено низку технічних пристороїв, які дозволяють у найкоротші терміни ідентифікувати особу.

Так, технічний прилад ANDE Rapid DNA (швидка ДНК) призначений для створення ДНК-ідентифікатора для швидкої ідентифікації людини. Прилад є повністю автоматизованим для отримання профілю ДНК зі зразка біологічного матеріалу. Процес «мазок на вході – профіль на виході» складається з автоматизованого вилучення, ампліфікації, поділу, виявлення та визначення алелів без втручання людини. Технічний прилад призначений для ідентифікації особи протягом 2-х годин [2].

Виходячи з того, що на сьогодні Збройні Сили України продовжують активно деокуповувати території, які захоплені РФ, особливо у східних і південних областях, правоохоронні органи посилюють діяльність щодо здійснення стабілізаційних заходів на цих територіях.

Під час проведення стабілізаційних заходів правоохоронцями

виявляються і фіксуються місця масових поховань або одиничних захоронень, місця розстрілів, об'єкти інфраструктури, які піддалися ракетному чи артилерійському обстрілу та ін.

За вказаними напрямками роботи технічний прилад ANDE Rapid DNA може бути використаний у роботі правоохоронних органів, насамперед слідчих підрозділів Національної поліції, для отримання довідкової інформації для ідентифікації:

а) загиблих військовослужбовців та учасників бойових дій під час збройних конфліктів та військових дій, які відбуваються в активній фазі;

б) потерпілих (жертв злочинів) – при розслідуванні воєнних злочинів, зокрема виявлених внаслідок масованих ракетних або артилерійських обстрілів, в місцях масових захоронень або одиничних поховань тощо;

в) осіб, підозрюваних у вчиненні воєнних злочинів – при розслідуванні кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи (умисні вбивства, катування) та статевої свободи та статевої недоторканості особи (зґвалтування, сексуальне насильство);

г) жертв стихійних лих та техногенних катастроф (внаслідок руйнування дамб, гідротехнічних споруд) та ін.

Виходячи з технічних можливостей ANDE Rapid DNA, даний технічний пристрій можна використовувати як у лабораторних, так і польових умовах.

Важливе значення має застосування технічного приладу в польових умовах, що дозволяє за короткий проміжок часу визначити профіль ДНК значної кількості осіб.

Окрім того, значно зменшить час очікування близькими, рідними та іншими зацікавленими особами довідкових відомостей про розпізнавання особи невідомих трупів.

Такий підхід є досить ефективним, що дозволяє швидко акумулювати сили й засоби підрозділів Національної поліції з мінімальним витрачанням часу.

Виходячи з того, що Запорізька, Дніпропетровська і Харківська області є прифронтовими і знаходиться на лінії розмежування, правоохоронні органи готуються до ускладнення оперативної обстановки в умовах воєнного стану при збільшенні надходжень матеріалів для дослідження. Стаціонарне обладнання підрозділів ГУНП в цих областях технічними приладами ANDE Rapid DNA значно посилить спроможність проведення певних досліджень щодо визначення профілів ДНК значної кількості осіб.

Окрім ідентифікації людини, ідентифікатори ANDE Rapid DNA можуть виконувати ще дві важливі функції:

а) визначення статі людини. Це досягається шляхом визначення того, чи людина має тільки Х-хромосоми (жінки) або Х і Y-хромосоми (чоловіки);

б) визначення батьківства та близьких біологічних родичів. ДНК передається від батька до дитини, і кожна дитина успадковує половину своєї

ДНК від кожного з батьків. Це означає, що, порівнюючи ДНК-ідентифікатори, по суті, завжди можна визначити, чи є дві людини батьками та дітьми, часто можна визначити, чи можуть дві людини бути братами та сестрами, дідусем чи бабусею тощо.

Для роботи приладу необхідні витратні матеріали A-Chip, хімічний склад FlexPlex™ (у вигляді спеціальних касет). Прилад здатний здійснювати автоматичну обробку даних за допомогою вбудованого програмного забезпечення Expert System (бази даних) [2].

На думку Р. Л. Степанюка і С. І. Перліна, на сьогодні в Україні необхідно визначитись із місцем ДНК-аналізу в системі прикладних судових наук. Зараз чітко простежується два напрямки – судово-медичний і криміналістичний, що пов'язано з розвитком практичної діяльності відповідних експертних установ. Так, в окремих бюро судово-медичної експертизи проводяться молекулярно-генетичні дослідження. Розроблено теоретичні засади використання методів ДНК-аналізу в судовій медицині. Водночас найбільш широку мережу лабораторій судової генетики мають установи Експертної служби МВС України, яка виконує також функції з ведення автоматизованих криміналістичних обліків генетичних ознак людини. Отже, криміналістичний напрямок ДНК-аналізу на практиці розвивається значно активніше і потенційно може мати більш широку сферу застосування, не обмежуючись виключно судово-експертною діяльністю [3].

Виходячи з того, що до підготовка майбутніх правоохоронців, насамперед, працівників слідчих підрозділів Національної поліції, здійснюється на базі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, то технічні прилади ANDE Rapid DNA повинні використовуватися і в освітньому процесі під час підготовки майбутніх правоохоронців.

Отже, прилад ANDE Rapid DNA може бути ефективно використано як у правоохоронній практиці (слідчими і працівниками оперативних підрозділів ГУПН в областях, співробітниками ДБР, НАБУ), так і освітньому процесі та науково-дослідній діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

На підставі вище наведеного, можна виокремити *загальні напрями застосування технічного приладу ANDE Rapid DNA*:

1. В практичній діяльності (правоохоронній сфері).

1.1. В діяльності працівників слідчих підрозділів Національної поліції України, зокрема:

– під час документування воєнних злочинів (ідентифікації загиблих військовослужбовців та учасників бойових дій; жертв, виявлених в місцях масових поховань чи одиничних захоронень);

– при розслідуванні кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи для ідентифікації правопорушників за їх біологічними слідами, встановлення невідомих трупів тощо;

– забезпечення встановлення істини під час досудового розслідування

(у кримінальному провадженні) та ін.

1.2. В діяльності працівників оперативних підрозділів Національної поліції України, у тому числі підрозділів кримінального аналізу, зокрема:

– встановлення осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, їх розшуку та затримання;

– розшук осіб, причетних до учинення тяжких злочинів, у тому числі які переходять від органів досудового розслідування, слідчого судді та суду;

– використання технологій розпізнавання облич та фенотипування ДНК в умовах воєнного стану;

– розшук безвісті зниклих осіб;

– розшук дітей, які загубилися;

– забезпечення встановлення істини під час оперативно-розшукової діяльності та ін.

1.3. В діяльності Державної служби з надзвичайних ситуацій України (ДСНС) – для визначення кількості жертв під час стихійних лих, аварій та техногенних катастроф.

1.4. Для вирішення цивільних спорів, зокрема: визначення родинних зв'язків, наприклад, у справах щодо встановлення спадщини, або батьківства – для вирішення сімейних спорів.

2. В освітньому процесі закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

2.1. Впровадження в освітній процес методики застосування приладу ANDE для навчання курсантів і студентів з навчальних дисциплін «Криміналістика» і «Судова медицина», а також спецкурсів «Документування воєнних злочинів», «Судова експертологія», «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень» та ін.

Формування у курсантів необхідних вмінь й практичних навичок щодо використання технічного приладу ANDE Rapid DNA.

2.2. Демонстрація методики використання приладу ANDE на курсах підвищення кваліфікації дізнавачів, слідчих, спеціалістів-криміналістів, працівників оперативних підрозділів Національної поліції України.

2.3. Залучення фахівців з використання приладу ANDE до проведення практичних занять у курсантів і студентів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

2.4. Створення резервних лабораторій ANDE для навчання та підготовки курсантів, поліцейських та інших правоохоронців.

2.5. Вивчення можливостей проведення досліджень та експериментальних розробок у сфері біотехнологій (КВЕД-2010: Клас 72.11).

3. В науково-дослідній діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

3.1. Створення на базі ЗВО наукових шкіл, де будуть досліджуватися питання використання приладу ANDE для проведення ідентифікаційних

досліджень.

3.2. Розробка методики застосування приладу ANDE для документування воєнних злочинів, а також працівниками слідчих і оперативних підрозділів у розкритті та розслідування кримінальних правопорушень.

3.3. Підготовка дисертаційних досліджень зі спеціальності 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» та іншими спеціальностями, пов'язаними з проведенням судово-медичних та біологічних досліджень.

3.4. Розробка методичних рекомендацій і підготовка монографічних досліджень з питань використання приладу ANDE для удосконалення правоохоронної практики.

Список використаних джерел:

1. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення використання спеціальних знань у кримінальному судочинстві / В.М. Ковбаса. *Право і суспільство*. 2011. № 5. С. 186-190. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2011_5_39
2. https://www.biobabtech.com.ua/en/brand_products/33
3. Степанюк Р.Л., Перлін С.І. Дослідження ДНК як галузь криміналістичної техніки: проблеми формування та напрямки розвитку. *Право і безпека*. 2020. № 2 (77). С. 93-99. – Режим доступу: <https://dspace.univd.edu.ua/items/05025677-1de4-4d58-8be0-7526f35ca6ed>

АЛІЄВА Каріна

викладач кафедри кримінального процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФАРМАЦЕВТИЧНА ЕКСПЕРТИЗА ТА ЕКСПЕРТИЗА НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ ТА ПРЕКУРСОРІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день в Україні, відповідно до ст. 7 Закону України «Про судову експертизу», судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, їх територіальні філії, експертні установи комунальної форми власності, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань [1].

Розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних, психотропних та сильнодіючих речовин, є одним із пріоритетних напрямків діяльності Національної поліції України.

Одним із важливих доказів у кримінальних провадженнях цієї категорії

є висновок експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, до якої вдаються слідчі, щоб встановити ряд питань: що речовина, вилучена у затриманій особі, є наркотичним засобом, психотропною речовиною, їх аналогом чи прекурсором; якою саме речовиною; чи має наркотичний засіб, вилучений у покупця, спільну родову або групову належність з наркотичним засобом, вилученим у продавця тощо. Слід зазначити, що вияснити ці питання можна лише експертним шляхом, і тому, де-факто, ця експертиза є обов'язковою для призначення у таких провадженнях.

Поряд з названою експертизою у ході розслідування цих кримінальних проваджень можуть призначатись і інші експертизи, зокрема, експертиза сильнодіючих і отруйних речовин та фармацевтична експертиза.

Пункт 1.2 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 8.10.98 р. № 53/5 (далі – Інструкція), де йдеться про основні види (підвиди) експертиз, які проводяться в експертних установах та окремими експертами, не містить у наявному переліку фармацевтичної експертизи [2].

Аналіз слідчої, судової й експертної практики показує, що при розслідуванні кримінальних проваджень різних категорій (умисні убивства, згвалтування, крадіжки, грабежі, розбої та ін.) у якості речових доказів нерідко виступають наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори, лікарські засоби, сильнодіючі та отруйні речовини.

У зв'язку з цим виникає питання необхідності призначення експертизи наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, експертизи сильнодіючих і отруйних речовин та фармацевтичної експертизи.

Інструкція наводить орієнтовний перелік питань, які вирішуються експертизою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, зокрема, чи мають дані наркотичні засоби, психотропні речовини спільне джерело походження за якісним та відносним кількісним складом [2].

Орієнтовний перелік питань, які вирішуються експертизою сильнодіючих і отруйних речовин, є, фактично, тотожним. У ході цієї експертизи також вирішується питання спільності джерела походження сильнодіючих чи отруйних речовин [2].

Що стосується фармацевтичної експертизи, то, як зазначалось, її немає у переліку експертиз, який міститься у Інструкції. Відповідно відсутній і нормативно закріплений орієнтовний перелік питань, які вирішуються цією експертизою.

До питань, які вирішуються фармацевтичною експертизою, слід віднести, зокрема, питання, чи є речовина лікарським засобом, внесеним до Державного реєстру лікарських засобів України, чи вносились зміни до її хімічного складу, чи є тотожними хімічні склади лікарських засобів, які мають різні назви тощо.

Вирішення наведених питань є необхідним у кримінальних

провадженнях, пов'язаних з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів, отруйних чи сильнодіючих речовин, при встановленні причинно-наслідкового зв'язку у провадженнях, пов'язаних з тяжкими наслідками, спричиненими неправильним лікуванням, у провадженнях з незаконного виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин тощо.

Так, наприклад, В., маючи умисел на незаконне виготовлення, придбання, зберігання психотропної речовини, у вечірній час, перебуваючи у лісовому масиві, знаючи властивості та спосіб виготовлення психотропної речовини, з придбаного в аптеці без рецепта лікаря лікарського засобу «Трайфед» незаконно виготовив психотропну речовину первітин. Виготовлену психотропну речовину В. помістив у два медичних одноразових шприци об'ємом 5 мл та зберігав при собі з метою подальшого особистого вживання без мети збуту. Висновком судової хіміко-фармацевтичної експертизи було встановлено, що В. виготовив психотропну речовину метамфетамін (первітин) загальною вагою сухого залишку 0,5566 г [3].

Фармацевтична експертиза відрізняється від суміжних експертиз переліком питань, які вона вирішує, і, відповідно, завданнями та необхідними для їх вирішення спеціальними знаннями, а тому є доцільність її включення до Інструкції як окремого підвиду експертизи матеріалів, речовин та виробів.

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.
2. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз, затверджена наказом Міністерства юстиції України від 8.10.98 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.
3. Фармацевтичне право і доказова фармація в системі правовідносин: держава – закон – виробник – оптовик – менеджер – лікар – пацієнт – провізор – ліки – контролюючі та правоохоронні органи: матеріали науково-практичної конференції (16 листопада 2007 р., Харків). Харків, 2007. 276 с. С. 137.

АНТОНЮК Поліна

кандидат юридичних наук,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

**ПОРІВНЯЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК НЕПРОЦЕСУАЛЬНА ФОРМА
ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ
ПРОВАДЖЕННІ**

Не викликає сумніву, що використання спеціальних знань в кримінальному провадженні значно розширює можливості сторін щодо пізнання в процесі доказування фактів та явищ, пов'язаних з подією правопорушення, а також закономірностей їх утворення та існування [1, с. 125 - 130].

Відсутність нормативного визначення конструкції «спеціальні знання» та всіх пов'язаних з нею інших процесуальних категорій є приводом не лише для постійних наукових дискусій щодо меж, змісту, структури та форм використання таких знань, але і вносить неузгодження в правотворчу та правозастосовну діяльність, що негативно позначається на ефективності розслідування кримінальних правопорушень.

Нам імпонує думка, що саме результат використання спеціальних знань (його значущість як джерела доказів) є визначальним при виділенні процесуальної та непроцесуальної форми використання спеціальних знань, зокрема у кримінальному провадженні [2, с. 211-212].

Так, факт використання спеціальних знань в процесуальній формі знаходить своє відображення у процесуальних документах (протоколах процесуальних дій, висновках експерта) та призводить до утворення процесуальних джерел доказів: речових доказів, документів, висновків експерта.

Таким чином, до процесуальних форм використання спеціальних знань відносяться:

- проведення експертизи (висновок експерта як результат є процесуальним джерелом доказів [3, ст.ст. 101, 102, 84]);

- залучення спеціаліста до процесуальних дій (письмове пояснення спеціаліста, долучене як додаток до протоколу по результатах залучення, є процесуальним джерелом доказів [3, ст.ст. 105, 84; 4]; матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані), отриманні із залученням спеціаліста, протоколи процесуальних дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії, участь в яких приймав спеціаліст, є процесуальним джерелом доказів [3, ст.ст. 105, 84]);

- проведення ревізій та перевірок (висновки ревізій та акти перевірок як результат є процесуальним джерелом доказів [3, ст.ст. 105, 84]).

При цьому, на відміну від інших непроцесуальних форм використання спеціальних знань, які законодавець не згадує в кримінальних процесуальних нормах, в ст. 274 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) законодавець передбачає можливість проведення порівняльного дослідження, визначивши порядок негласного отримання зразків, необхідних для його проведення [3, ст. 274].

Так, в ч. 2 ст. 274 КПК України зазначається, що негласне отримання зразків здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, постановленої за клопотанням прокурора, або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором, у порядку, передбаченому статтями 246, 248, 249 КПК України.

Негласне отримання зразків для порівняльного дослідження може бути здійснене лише у випадку, якщо їх отримання відповідно до статті 245 КПК України неможливе без завдання значної шкоди для кримінального провадження.

При цьому, повторне отримання зразків здійснюється відкрито згідно з правилами КПК України, якщо втрачається необхідність зберігати таємницю щодо факту дослідження попередніх зразків, отриманих негласно (ч. 4 ст. 274 КПК України).

Таким чином, встановлений порядок збирання доказів дозволяє зробити висновок, що результати порівняльного дослідження, яке проводиться з використанням негласно отриманих зразків, не є процесуальним джерелом доказів, оскільки порядок отримання зразків, визначений в ст. 245 КПК України (до якого відсилає нас законодавець у разі втрати необхідності зберігання таємниці щодо факту дослідження попередніх зразків), передбачає їх отримання для експертизи – процесуальної дії, по результатах якої оформляється висновок експерта (процесуальне джерело доказів).

За умови невизначеності, про яку ми зазначали раніше, трактування сутності порівняльного дослідження передбачає можливість інтерпретації, але не викликає сумніву, що результати такого дослідження не є процесуальним джерелом доказів. Поза сумнівом залишається й те, що для проведення такого порівняльного дослідження є необхідність залучення спеціальних знань (підставою для такого висновку є передбачений порядок повторного отримання зразків).

Проведений нами аналіз визначеного КПК України порядку збирання доказів сторонами провадження дозволяє зробити висновки:

- порівняльне дослідження, порядок негласного отримання зразків для якого визначений в ст. 274 КПК України, є самостійною непроцесуальною формою використання спеціальних знань;
- результати порівняльного дослідження не є процесуальним джерелом доказів;

- порівняльне дослідження не є тотожним експертизі і не підміняє собою проведення експертизи, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

---

1. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є., Петряєв С. Ю. Використання спеціальних знань у кримінальному провадженні. *Політологія Соціологія Право*. 2019 4 (44). С. 125 – 130.

2. Копча, В. В., & Копча, Н. В. (2022). криміналістична техніка.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

4. Антонюк П. Є., Пясковський В. В. Письмове пояснення спеціаліста в системі процесуальних джерел доказів на досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень. *Криміналістика і судова експертиза*: збірник наук. праць. 2021. № 66. С. 332–341. DOI : <https://doi.org/10.33994/kndise.2021.66.33>

БАРАБАШ Гліб

викладач Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ У ВИКОРИСТАННІ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ОПИТУВАННЯ СВІДКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Під час здійснення досудового розслідування одним із основних засобів збирання доказів для встановлення фактичних обставин справи є така слідча (розшукова) дія як допит свідка.

На сьогоднішній день ведеться низка дискусій щодо процесуальних прав сторін кримінального провадження під час допиту свідка, адже через нерівність можливостей, а саме тих засобів, які може використовувати у доведенні невинуватості підозрюваного саме сторона захисту, може мати місце лише формальне дотримання основних принципів кримінального судочинства.

Проблеми, пов'язані із використанням засобів захисту під час опитування свідків кримінального правопорушення досліджували такі науковці, як Ю. П. Алєнін, О. А. Банчук, М. М. Гродзинський, В. А. Журавель, М. І. Порубов, В. В. Романюк, В. Ю. Шепітько, В. М. Яшин та інші.

Отримання фактичних даних шляхом проведення допиту може застосовуватися у відношенні до осіб, які перебувають у тому чи іншому процесуальному статусі. Так, Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) передбачено проведення допиту свідка, потерпілого та підозрюваного, а також експерта. У залежності від процесуального статусу особи, під час проведення окремих етапів досудового

розслідування, зокрема під час проведення допиту, законодавство визначає певну, чітко визначену сукупність прав, обов'язків, індивідуально та процесуально визначену ступінь відповідальності.

Суперечності при допиті свідка найчастіше виникають саме під час проведення досудового розслідування, оскільки допит під час судового розгляду має інші процедурні особливості. Через свою беззаперечну важливість та необхідність, результат проведеної процесуальної дії у вигляді допиту свідка має значний вплив на подальший розвиток розслідування, та, як наслідок, і на його результати.

Відповідно до ч.2 ст.22 КПК України сторони кримінального провадження мають рівні права щодо збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених цим Кодексом, що у свою чергу є проявом однієї із базових засад кримінального процесу, а саме змагальності сторін [1]. Проте найбільше проблем на практиці спостерігається саме під час проведення допиту свідка, оскільки процесуально закріплені повноваження сторін виключають можливість змагальності сторони обвинувачення та сторони захисту.

Так, проводити допит осіб з визначеним процесуальним статусом, зокрема і свідка під час здійснення досудового розслідування уповноваженим є орган досудового розслідування, тобто сторона обвинувачення, при передбаченому КПК України рівності прав сторін на збирання доказів, формування кожною із сторін своєї доказової бази та правової позиції.

Допит свідка може здійснюватися слідчим, прокурором без присутності сторони захисту. Сторона обвинувачення при цьому має відповідні повноваження на попередження свідка про кримінальну відповідальність у випадку надання неправдивих показань за ст. 384 Кримінального кодексу України «Введення в оману суду або іншого уповноваженого органу». Особи, які беруть участь у допиті в якості свідка не можуть відмовитися від давання показань стороні обвинувачення, окрім випадків давання показань щодо себе, членів їх сім'ї та близьких родичів, перелік яких визначений законом, оскільки за відмову також передбачена кримінальна відповідальність, що закріплена статтею 385 КК України «Відмова свідка від давання показань або відмова експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків» [2, с. 365]. За рахунок гарантованості матеріальним та процесуальним законом у сторони обвинувачення є безліч переваг, адже у даному випадку рівень правдивості та належності наданої під час допиту інформації підвищується.

При усій повноті гарантованості та процесуальної забезпеченості прав сторони обвинувачення, сторона захисту вкрай обмежена у проведенні допиту свідка, оскільки її повноваження зводяться до опитування особи, яке може проходити лише зі згоди останньої. Як правильно зазначає Король В. В. та Мединська Л. В. «при формальній рівності і рівній правоздатності різних осіб, отримані ними права можуть бути нерівними, що призводить до непрямого

порушення принципу рівності через фактичне неоднакове застосування на практиці норми права» [3, с. 343].

Право опитувати осіб за їх згодою, як одне із професійних прав захисника, передбачене п. 7 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Але таке право може бути використане як у кримінальному, так і у цивільному чи адміністративному процесі. Відсутні чітко визначені особливості та процедура здійснення опитування адвокатом саме у кримінальному провадженні.

На думку Бігунець І. М. «для захисника як учасника кримінального провадження, зокрема на стадії досудового розслідування, брак чітких правил проведення опитування особи ускладнює реалізацію визначеної в законі правової можливості, а визначене в профільному законі право адвоката на опитування особи не передбачає жодного продовження в кримінальному процесуальному законі» [4, с. 42]. Цим зумовлюється становище, за якого сторона захисту не може повною мірою використовувати засоби збирання доказів, відстоювати свої твердження і оскаржувати твердження сторони обвинувачення.

Через невизначеність, надмірну загальність цього засобу, виникають безліч проблем для здійснення доказування стороною захисту, збору доказів та доведення їх переконливості перед судом.

Так, сторона обвинувачення фіксує процесуальні дії під час кримінального провадження, зокрема і допит свідка, у відповідному протоколі (за винятком випадків, коли допит свідка фіксувався за допомогою технічних засобів – тоді текст показань може не вноситися до відповідного протоколу згідно ст. 104 КПК України). Проте, форма фіксування інформації, що отримується захисником під час проведення опитування особи, законом не передбачена, що в свою чергу призводить до фактичної відсутності можливостей визнання отриманої інформації повноцінним, належним та допустимим доказом. Тому, існує потреба у регламентації форми закріплення результатів опитування стороною захисту, якою може бути протокол опитування особи захисником. У такому протоколі мають також міститися відомості, що встановлені вимогами до протоколу у ч. 3 ст. 104 КПК України, а також вказівка на те, що надання пояснень особою відбувалося за її згодою.

У випадку надання захиснику прав здійснювати опитування за загальними правилами проведення допиту для сторони обвинувачення, захисник матиме змогу використовувати для фіксування опитування особи технічні засоби.

Вказані способи закріплення алгоритму опитування особи та визначення його процесуальної форми в змозі забезпечити реальне дотримання принципів рівності та змагальності сторін. Допит свідка та опитування особи мають однаково сприйматися як докази та досліджуватися на одному рівні для досягнення цілей та завдань кримінального процесу. Саме у цьому випадку

захисник матиме можливість самостійного формування належної та допустимої доказової бази.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 12.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/4651-17>.
2. Проблеми проведення допиту на стадії досудового розслідування. [Лисаченко С. Л.] *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. №6. С. 364–368.
3. Засада рівності у кримінальному провадженні України. [Король В. В., Мединська Л. В.] *Прикарпатський юридичний вісник*. 2013. Вип. 1 (3). С. 342–352.
4. Повноваження захисника на досудовому розслідуванні [Бігунець І. М.]: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2020. 236 с.

BIDNIAK Hanna,
Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor
associate professor of the department of
criminology and pre-medical training
Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairsкандидат
BIDNIAK Valentin,
Candidate of Legal Sciences,
senior operational officer of the
Department of Strategic Investigations in
the Dnipropetrovsk Region of the
Department of Strategic Investigations of
the National Police of Ukraine

**SEPARATE MANIFESTATIONS OF VIOLATIONS OF CONSUMER
RIGHTS IN THE ELECTRONIC MARKET**

Rapid scientific and technical progress definitely dictates the conditions of modern life in society. An integral part of everyday life is the use of the Internet system in various spheres, be it educational, scientific, economic, political, etc. In the conditions of a global problem - an acute respiratory infection caused by COVID-19, this was almost the only opportunity to maintain social activity. Of course, there is an intensification of activities on the electronic market and an increase in the number of online stores even in the conditions of martial law. Demand is especially growing for certain goods, including medical equipment, medicines, medical products (blood transfusion systems, syringes), personal protective equipment, etc.

This is confirmed by the following AdvantShop data on changes in the e-

commerce market due to the coronavirus in 2019-2020. In April, the number of newly opened online stores almost doubled (by 99.02%) compared to the January-March period, and one and a half times more than in April last year [1]. According to the BBC, between January and March, 10 million people opened accounts with PayPal, the largest company in the field of digital payments. During this time, 199 billion dollars passed through the company's website. A year ago for the same period - 161 billion. And the issue is not only in lockdowns. One survey shows that people are increasingly inclined to shop online rather than in a brick-and-mortar store [2].

In the presented work, we tried to consider the most common risks that consumers are exposed to when making online purchases.

When concluding online agreements, the consumer must take into account certain features in order to prevent violation of his rights. Many scientists and practitioners consider lack of consumer awareness to be one of the main problems with online shopping. Indeed, certain online stores (participants of relations in the field of electronic commerce), contrary to the requirements of the Laws of Ukraine "On the Protection of Consumer Rights" and "On About electronic commerce", do not provide access to information that can be used to identify the subject of business activity. The commercial name of the store, phone number with e-mail is not enough [3]. To establish the name and registration code of the enterprise, its legal and actual address, surname, first name, patronymic of managers, etc., it is possible to obtain publicly available data. In Ukraine, such information can be obtained, for example, on the following sites: <https://youcontrol.com.ua>; <https://opendatabot.ua>; <https://clarity-project.info>; <https://nomis.com.ua>.

But, as practice shows, even the consumer's awareness of the seller is not a guarantee of conscientious business activity.

One of the most common types of crime is not delivering the goods paid for by the customer. Fraudsters on various sites offer goods, as a rule, at a reduced cost, but on the condition of full (rarely partial) prepayment, after receiving the funds, they stop all communication. It should be noted that such crimes are mainly committed by an organized group of persons with a clear division of the role of each member.

So, in 2020, during the season of the sowing campaign, an advertisement for the sale of agricultural fertilizers at a "good" price appeared on one of the sites. The head of the enterprise "C" contacted the phone number indicated on the website. The call was answered by a person who introduced himself as the manager of the enterprise

"P" also explained at a professional level about the properties of this product, its features, conditions and terms of delivery, which created the opinion of the buyer about the decency of the seller. At the same time, a mandatory condition for the delivery of the goods was its full prepayment according to the issued invoice. The buyer agreed to buy the goods for the amount of UAH 360,000. After that, the manager of the company "P" contacted the buyer allegedly with an "accountant", who issued the buyer an invoice in electronic form. Having received the invoice in

electronic form, the buyer checked the fact of the registration of the enterprise "P" with the help of available Internet resources, the type of its economic activity, and after making sure of the existence of such an enterprise, paid the invoice. But the goods were not delivered within the specified time, the phone that was indicated on the website did not work. The buyer, having arrived at the company's registered address, discovered that the company "C" never existed at the specified address.

The buyer appealed to the law enforcement authorities with a statement of fraud. The pre-trial investigation established that the enterprise

"P" was issued for a dummy person. Fraudsters fraudulently obtained documents of citizens of Ukraine and in their name illegally, in collusion with officials of registration bodies and banks, also using forged documents, including: lease agreements; minutes of meetings of enterprise participants; registered enterprises with various types of economic activity, subsequently posted advertisements on websites about sale of goods, including agricultural destination. Calls from potential buyers were answered by participants trained for a specific type of product and in case of "successful" negotiations, i.e. in the case of the consent of the potential victim to "buy" the product, the so-called was translated the "accountant" who issued electronic invoices to the victims. After receiving the money in the account, it was transferred to cash and appropriated by the participants in the crime.

Having analyzed the e-market, the results of consumer interviews, we also identified the following common violations:

- non-compliance of the product with the technical characteristics declared by the seller on the website;
- violation of conditions of storage and transportation of goods;
- lack of documents confirming the fact of the agreement (properly drawn up purchase and sale agreement, act of acceptance, invoice);
- lack of service or warranty service for purchased goods, etc.

An example would be the following statement. Citizen N. chose a BOSCH SMV26MX00T dishwasher (product code: 000000) on the XXX website. In the delivered and paid for product, the availability of functions did not match those specified on the website in a number of points, in particular: display, child protection, start delay timer - in fact they were absent, water consumption, number of dishes - did not match. After verbal complaints were made over the phone, the company manager was unable to explain what had happened, and the company manager responded to the written statement by refusing to replace the product, which served as the basis for filing a lawsuit.

According to Art. 8 of the Law of Ukraine "On the Protection of Consumer Rights" dated 12.05.1991 No. 1023-XII in case of detection of deficiencies, i.e. of any non-compliance with the requirements of legal acts, terms of the contract, etc., the consumer, in the manner and within the time limits established by the legislation, has the right to demand:

- proportional price reduction;

- free of charge elimination of product defects within a reasonable period of time;
  - reimbursement of costs for eliminating product defects;
  - termination of the contract and return of the money paid for the goods
- Sumy;
- replacing the product with the same or similar product, from the number available from the seller (manufacturer) [4].

Often, the consumer's rights continue to be violated by the seller's refusal to replace the product, the defects of which were discovered during its operation during the warranty period. At the same time, verification of the general functions and technical characteristics of the equipment declared by the seller is sometimes impossible without its operation, especially by buyers, who do not have and should not have special knowledge about the properties of the purchased products. For example, checking the noise level of a washing machine is possible only after connecting it to the electricity network, water supply, sewage system and starting it.

In such situations, it is of particular importance to comply with p. 12 clause 1 of Art. 15 of the Law of Ukraine "On the Protection of Consumer Rights" dated May 12, 1991 No. 1023-XII, Art. 8 of the Law of Ukraine "On Information" dated 02.10.1992 No. 2657-XII, the Law of Ukraine "On Ensuring the Functioning of the Ukrainian Language as a State Language" dated 25.04.2019 No. 2704-VIII, according to which information must be provided to the consumer in accordance with the legislation on languages before purchase goods or work (service) order.

It is obvious that one violation entails another - failure to provide the consumer with information about the product is a violation of his rights, provided for in Art. 4 Art. 15 of the Law of Ukraine "On the Protection of Consumer Rights" dated 12.05.1991 No. 1023-XII, according to which the consumer has the right to receive the necessary, accessible, reliable and timely information about products, which ensures the possibility of a conscious and competent choice. At the same time, the fact that all inscriptions on delivered products are in English or another foreign language is not uncommon. Sellers can claim better quality of such goods, which are supposedly made for European countries. But the requirement of the law is absolutely fair and consumers, especially the elderly, may not know and are not obliged to know the non-state language of the purchase.

A fairly common practice of unscrupulous sellers is to increase the price of the goods declared in the verbal contract after its delivery. At the same time, the buyer is in a difficult situation and is often forced to agree to a price increase or it is necessary to insist on the seller's compliance with the terms of the concluded contract.

The law prohibits an offer to sell products at a certain price, if there are grounds to believe that the seller or contractor will not be able to provide such products at the stated cost or in the prescribed volumes [4].

Most often, such situations have signs of dishonest business practice, which is categorically prohibited by Art. 19 of the Law of Ukraine "On the Protection of

Consumer Rights" dated May 12, 1991 No. 1023-XII.

A business practice is misleading if it induces or may induce the consumer to agree to a transaction to which he would not otherwise have agreed, by providing him with false or incomplete information or by not providing information about the main characteristics of the product, such as: its availability, benefits, hazard, composition, methods of use, method and date of manufacture or supply, supply, quantity, specification, geographical or other origin, expected consumption results or results and main characteristics of tests or product inspection; method of sale, price or method of price calculation, availability of discounts or other price advantages.

A business practice is one that misleads if, during the product offer, the consumer is not provided or is provided in a vague, unclear or ambiguous manner with the information necessary for making an informed choice [4].

The listed illegal actions very often have a blurred border between civil-law relations and criminal-law relations. Therefore, in order to obtain a legal result and satisfy the violated right, it is possible for the consumer to send letters (claims, statements) to law enforcement agencies; tax authorities; consumer protection bodies; labor protection bodies; antimonopoly legislation protection bodies; executive authorities; official representatives of campaigns represented in the country; customs authorities; non-governmental organizations for the protection of consumer rights and other interested parties.

If the consumer failed to prevent violations of legal rights, the evidence base of illegal activity can be composed of:

- directly purchased goods with certain defects,
- saved photo image and video information from the company website,
- testimony of witnesses,
- expert research,
- documents and other sources.

Summing up, it should be emphasized that Internet shopping during the pandemic has developed rapidly and finally flooded the sales market. In view of the growth of this type of activity, such common manifestations of committing offenses as: lack of delivery of the goods after payment, non-compliance of the goods with the technical characteristics declared by the seller on the website; violation of conditions of storage and transportation of goods; lack of documents confirming the fact of the agreement, that is, a properly executed sales contract, act of acceptance, invoice, etc.; lack of service or warranty service for purchased goods; unjustified increase in the cost of the product, after its delivery and others. Due to the fact that illegal actions often have a blurred line between civil and criminal relations, they present certain difficulties during proof.

Список використаних джерел:

1. Дослідження онлайн-продаж в період карантину <https://www.shopolog.ru/metodichka/analytics/issledovanie-onlayn-prodazh-v-period-karantina/>
2. Коронавірус: <https://www.bbc.com/russian/features-52647490>
3. Особливості і проблемні моменти захисту прав споживачів при купівлі через Інтернет. <https://legalitgroup.com/osoblivosti-i-problemni-momenti-zahistu-prav-spozivachiv-pri-kupivli-cherez-internet/>
4. Про захист прав споживачів. Закон України № 1023-ХІІ, редакція від 16.10.2020 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>
5. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України № 2704-VIII, редакція від 11.09.2020 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

БОГУСЛАВСЬКИЙ Максим
науковий співробітник
Навчально-наукової лабораторії з
дослідження проблем протидії
організованій злочинності та корупції
ННІ ППФНП Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

**ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ ДІЙ
ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КВАЛІФІКОВАНИХ ВИМАГАНЬ, ЩО
ВЧИНЮЮТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ
ОРГАНІЗАЦІЯМИ**

На сьогодні на території України триває якісна зміна характеру злочинності. Злочинці стають все більш організованими, активно використовують новітні технології, інструменти, сучасні види стільникового і мобільного зв'язку, більш активно протидіють правоохоронним органам, способи скоєння злочинів стають більш витонченими, досконаліми й результативними для злочинців. Негативні процеси, які відбуваються в суспільстві, зумовлюють зростання кількості злочинів корисливо-насильницької спрямованості. Однією з таких форм злочинної діяльності є вимагання, на скоєнні якого спеціалізуються учасники організованих груп.

Вимагачі не обмежуються майновими вимогами, поєднаними з різного роду погрозами, пошкодження майна, заподіяння тяжких тілесних ушкоджень і навіть вбивства. До потерпілих часто застосовується насильство, що є небезпечним для їх життя чи здоров'я. При вчиненні вимагань може

використовуватися холодна чи вогнепальна зброя. Особливо страждають від цього явища підприємці, які майже в половині випадків є потерпілими від злочину. Деяких людей викрадають, незаконно позбавляючи або обмежуючи їх волю, застосовують побої і катування тощо [1, с.5].

Найбільш складним і відповідальним заходом є затримання вимагачів на місці злочину у межах такої негласної слідчої (розшукової) дії як *контроль за вчиненням злочину*, що проводиться у формі спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину (ст. 271 КПК України). При його проведенні вирішуються такі тактичні завдання:

- затримання одержувачів у момент утримування у руках предмету вимагання, а якщо ці предмети оброблені спеціальними хімічними речовинами – після контакту їх зі шкірою рук та одягу;
- недопущення спроб сховатися, позбутися отриманих предметів, наявної зброї, наркотиків, документів (викинути, передати іншій особі);
- недопущення застосування злочинцями засобів захисту (зброї, вибухових пристроїв), а також спроб звільнити за їх допомогою співучасників, які спостерігали за процесом передачі предметів вимагання;
- забезпечення відеофіксації процесу затримання та нейтралізації можливих контрспостерігачів.

За наявної можливості, з метою забезпечення успішного затримання, бажано вивчити особу злочинців, які отримуватимуть предмет вимагання. Важливо акцентувати увагу на антигромадській спрямованості особистості, звичках, судимості, спеціальній спортивній підготовці, володінні технікою бойових єдиноборств, наявності зброї та психологічної готовності до її негайного застосування. При вивченні особистості, слід звернути увагу на факти затримання, що мали місце раніше, спосіб поведінки при цьому. Особливу зацікавленість становить інформація про те, чи працював раніше підозрюваний у правоохоронних органах. Це необхідно для прогнозування їхньої поведінки під час затримання та в процесі перших допитів.

Якщо особа когось із одержувачів предмета вимагання не встановлена (наприклад, вимоги про виплату викупу за взятих заручників висловлюються по телефону або за допомогою інших технічних засобів), то при плануванні тактики затримання слід виходити з передумови, що злочинці мають вогнепальну зброю і володіють навичками бойових єдиноборств. Нехтування цим може призвести до зриву операції, не виключаються і трагічні наслідки для співробітників, які здійснюватимуть затримання.

Під час підготовки до затримання місце вимагання попередньо приховано вивчається. Однак слід пам'ятати, що злочинці можуть заздалегідь виставити контрспостерігачів, особливо у випадках, коли потерпілому надано нетривалий термін для виконання вимог вимагачів. Помітивши переміщення, вони можуть перенести місце передачі предмета вимагання і, усвідомивши, що потерпілий звернувся до поліції, діятимуть вкрай обережно.

Поряд із цим визначається необхідна кількість осіб, що беруть участь у

затриманні, місця розташування членів групи затримання, прикриття, спостереження, відеофіксації, переслідування за можливими шляхами втечі злочинців. У приміщенні мають блокуватись всі можливі виходи. Інакше злочинці можуть сховатися разом із отриманими грошима.

Важливо визначити найбільш зручні та приховані місця для розташування операторів з відеокамерами, оскільки отриманий відеозапис є одним із вирішальних доказів. Техніка має бути перевірена заздалегідь.

У межах реалізації контролю за вчиненням злочину, за рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби. З цією метою допускається виготовлення та використання спеціально виготовлених грошових коштів (ст. 273 КПК України). Зокрема, вимагачам можна передати грошову «ляльку», виготовлену таким способом, щоб побіжний огляд не зміг виявити підробку. Для цього «ляльку» виготовляють із банківською упаковкою, міцно перев'язують, щоб ускладнити перегортання по кутам, а бічні та торцеві поверхні підфарбовують під колір купюр, що лежать зверху. «Ляльку» пакують у напівпрозору упаковку так, щоб був помітний вміст, міцно перев'язують.

Витрачаючи певний час на розв'язування та розпакування, злочинці дають можливість групі затримання скоординувати свої зусилля. У випадках, коли є підстави вважати, що вимагачі ймовірно в присутності потерпілого можуть самі перерахувати гроші або запропонувати зробити це йому (квартира, офісне приміщення), використання «ляльки» зазвичай виключається. «Лялька» ефективна при передачі предмета вимагання в автомобілі, коли вимагачі прагнуть швидше залишити місце вимагання або при безконтактній передачі грошей.

Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів, у нашому випадку, грошових коштів, для проведення контролю за вчиненням злочину оформлюється відповідним протоколом (ч. 2 ст. 273 КПК України), у якому відображаються номінал, кількість та номери грошових купюр, що лежать зверху. Крім того, фіксується вид паперу внутрішнього виконання, реквізити банківської упаковки, якщо така є, зовнішня упаковка та, у разі застосування, хімічні маркери (вид, місце розташування, текст написів).

Перед затриманням важливо провести інструктивну бесіду з потерпілим, заспокоїти його, запевнити у позитивному результаті операції, забезпечити, якщо це передбачено планом, засобами аудіо- та відеофіксації, відпрацювати питання до вимагачів. Розмову бажано доручити досвідченому та старшому за званням оперативному співробітнику або слідчому для надання потерпілому почуття впевненості в собі та в спроможності співробітників поліції.

Потерпілий, ні в якому разі, не повинен сідати в автомашину з вимагачами. Він повинен прагнути уникнути спроб обшукати його у разі наявності засобів аудіо-, відеофіксації і передати пакет із грошима чи іншим

предметом так, щоб цей момент був добре помітний. Заздалегідь обумовлюється сигнал «гроші взяті», якщо передача здійснюється поза полем спостереження оперативних співробітників [2, с.35-37].

Список використаних джерел:

1. Колодяжний М.Г. Насильницькі вимагання майна в Україні: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання: монографія. Х.: Кроссруд, 2010. 288с.
2. Виявлення і розкриття кваліфікованих видів вимагань вчинених учасниками організованих груп та злочинних організацій: метод. рекомендації; кол. авт. Дніпро: ДДУВС, 2023, 50с.
3. Ухвала суду №96719998, 30.04.2021, Київський районний суд міста Харкова / <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/96719998/>.

ВОЛКОВ Тарас

кандидат юридичних наук
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**СУТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ТА МОЖЛИВОСТІ
ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ
ПРОТИ ВЛАСНОСТІ**

Використанню спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень приверталась значна увага з боку вчених-криміналістів. Спеціальні знання за визначенням І. В. Пирога це «сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих у результаті спеціальної теоретичної підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування та попередження злочинів» [1, с. 14]. Аналізуючи зазначене визначення, а також зважаючи на думки інших науковців, можна охарактеризувати спеціальні знання наступним чином: по-перше, спеціальні знання – це систематизовані наукові знання, вміння і навички які відповідають сучасному рівню досягнень у в певній галузі людської діяльності; по-друге, спеціальні знання, у розумінні ст. 242 КПК України, де зазначено, що «не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права», виключають знання в галузі права, об'єктом вивчення яких є суспільні відносини, а також методологічних наук (філософія, логіка), які носять світоглядний характер. Юриспруденція і методологія виступають складовою частиною професійних знань слідчого, які в широкому розумінні також являються спеціальними, однак розташовані за межами кримінально-

процесуального значення цього терміну; по-третє, спеціальні знання – це не загальнодоступні знання, як критерій відмежування їх від інших знань доцільно використовувати рамки спеціальної освіти, оскільки такий критерій дає змогу найбільш повно визначити межу спеціальних знань у кожний певний проміжок часу, що в умовах історичної змінності певних меж, дуже важливо; по-четверте, спеціальні знання мають носити діяльнісний характер, тобто характеризувати певний вид практичної діяльності.

Вбачаємо, що до основних процесуальних форм використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні слід відносити участь спеціаліста у проведенні слідчих (розшукових) дій (ст. ст. 228, 236, 237, 240, 245, 262, 266, КПК України) та проведення судових експертиз та участь експерта у розслідуванні та судовому розгляді (ст. ст. 242, 243, 244 КПК України). Суб'єктами використання спеціальних знань потрібно вважати спеціаліста (ст. 71) та експерта (ст. 69) відповідно.

Аналіз чинного законодавства дозволяє виділити як самостійну форму застосування спеціальних знань – участь спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій. Ця форма застосування спеціальних знань знайшла своє місце в кримінально-процесуальній діяльності. Єдиного критерію, на основі якого варто залучати спеціаліста для участі в слідчих діях, не розроблено. Залучаючи спеціаліста, слід керуватися принципом практичної доцільності, під яким розуміється оптимальне застосування спеціальних знань і практичних навичок для одержання максимальної доказової та орієнтуючої інформації з матеріальних й ідеальних слідів правопорушення. Особливий інтерес викликає оформлення результатів участі спеціаліста в слідчій (розшуковій) дії. Дії спеціаліста мають знайти відображення в процесуальному документі – протоколі слідчої (розшукової) дії. Оскільки процедура участі спеціаліста й отриманих результатів відображається в протоколі слідчої (розшукової) дії, то це накладає певні процесуальні і методичні обмеження на його роботу. У протоколі фіксуються такі, пов'язані зі збиранням доказів, відомості і встановлені в результаті застосування спеціальних знань факти, що очевидні для всіх учасників слідчої (розшукової) дії. Лише в цьому випадку виявлені факти мають доказове значення. Загальноновизнано, що результати діяльності спеціаліста, на відміну від результатів діяльності експерта, не мають самостійного доказового значення, а виступають як складова частина протоколу відповідної слідчої (розшукової) дії. Цікавою є думка І. В. Пирога щодо фіксації дослідницької діяльності спеціалістів при проведенні слідчих (розшукових) у письмовому поясненні спеціаліста, що прямо передбачено ст. 105 КПК України [2, с. 224].

За даними проведеного нами дослідження при розслідуванні злочинів проти власності у 96 % проваджень спеціальні знання застосовуються саме у такій формі. З них у 85 % – при огляді місця події, 82 % – при обшуку (з них у 77 % виключно для відеофіксації ходу проведення слідчої (розшукової) дії), 75 % – слідчому експерименті, 16 % – допиті. В основному як спеціалісти

залучаються спеціалісти-криміналісти слідчих відділів поліції.

Ми підтримуємо цю думку, оскільки процесуальне закріплення допиту спеціаліста, який брав участь у слідчій (розшуковій) дії дасть нові можливості в розслідуванні кримінальних проваджень. У цьому випадку в протоколі допиту мають бути зафіксовані висновки спеціаліста з питань, що мають спеціальний характер. Така дія є слідчою (розшуковою), тому що буде проводиться за правилами допиту свідків і потерпілого, із вказівкою на відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань. Це буде ще однією процесуальною формою застосування спеціальних знань. Процесуальний характер допиту спеціаліста буде визначатися наступними рисами: дія буде слідчою з регламентацією в кодексі; при допиті спеціаліст не виступає як помічник слідчого, а набуває самостійного статусу; на відміну від експерта, якого можна допитати лише за вже поданим висновком, спеціаліст, який брав участь у слідчій (розшуковій) дії, може не тільки роз'яснити термін і формулювання, або інші спеціальні поняття (наприклад, сутність технологічного процесу тощо) але й запропонувати шляхи подальшого застосування отриманих при розслідуванні фактів; показання спеціаліста і протокол його допиту можуть послужити джерелом доказів, прямо зазначеному в законі.

Іншою вагомою для розслідування формою застосування спеціальних знань у кримінальному процесі, є судова експертиза. Призначення і проведення судових експертиз регламентоване кримінально-процесуальним законом і Законом України «Про судову експертизу». Згідно зі ст. 1 цього Закону «судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду» [3]. Результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень свідчать, що частіше за все при розслідуванні кримінальних правопорушень проти власності призначаються такі експертизи: трасологічна (76 %), в тому числі дактилоскопічна (39 %), замків та пломб (39 %), слідів знарядь зламу (30 %), транспортних засобів (4 %), встановлення цілого за частинами (4 %); матеріалів, речовин та виробів (8 %); судово-медична речових доказів (слідів біологічного походження) (17 %), психіатрична – 20 %; психологічна – 7 %. Також можливо проведення комплексних експертиз.

Під час розслідування кримінальних правопорушень проти власності також використовуються спеціальні знання у непроцесуальній формі. Основними з них, на нашу думку, є такі: консультації під час підготовки до проведення слідчих (розшукових) дій, проведення до експертних досліджень, надання допомоги у підготовці технічних засобів, довідкова допомога з питань, вирішення яких потребує застосування спеціальних знань.

Список використаних джерел

1. Пиріг І. В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування: монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 454 с.
2. Пиріг І. В. Фіксація результатів дослідницької діяльності на місці події.

Криміналістика і судова експертиза: міжвідом. наук.-метод. зб. Київський НДІ судових експертиз; редкол.: О. Г. Рувін (голов. ред.) та ін. Київ, 2020. Вип. 65. С. 220–229.

3. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

ГЕРАСИМЧУК Сергій

кандидат юридичних наук?

старший викладач кафедри

публічного та приватного права

Університету митної справи

та фінансів

SOME ASPECTS OF THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES RELATED TO RESISTANCE TO A REPRESENTATIVE OF THE AUTHORITIES OR A REPRESENTATIVE OF THE PUBLIC PERFORMING DUTIES FOR THE PROTECTION OF PUBLIC ORDER

Special knowledge in one or another angle is used by the relevant entities for the purpose of investigation and prevention of illegal acts. As for criminal offenses related to resistance to a representative of the authorities or a representative of the public who performs duties for the protection of public order, various forms of special knowledge may be used in their investigation.

In this context, we consider the opinion of M. M. Yefimov to be appropriate, who noted that the process of investigating criminal offenses requires law enforcement officials to use the maximum set of possible means and methods. One of the most widespread means used in any criminal procedure is the use of special knowledge. This aspect has its own characteristics both in relation to the subject of its possible use and in relation to its forms. In addition, there is still a controversy in the scientific literature about the information content of the term «special knowledge» [1, с. 268].

The most successful, in our opinion, which reflects the legal nature of the concept of special knowledge, remains the definition of V. K. Lysychnenko and V. V. Tsirkalya: this is scientific, technical and practical knowledge not generally known in the judiciary, acquired as a result of professional training or work in a certain specialty by a person engaged as a specialist or expert for the purpose of helping the investigator or court in clarifying the circumstances of the case or providing conclusions on issues, for solving which require their use [3, с. 21].

Of course, the use of special knowledge in the investigation of criminal offenses related to resistance to a representative of the authorities or a representative of the public who performs duties for the protection of public order must be considered through the prism of their operation by certain subjects during the

conduct of relevant investigators (search) actions. In the criminal procedural legislation of Ukraine as subjects of the use of special knowledge, as emphasized by I. V. Pyrig, their direct bearers are clearly defined – investigator, specialist, expert [5, c. 56]. At the same time, special knowledge can be used by the investigator both directly and indirectly.

As for criminal offenses related to resistance to a representative of the authorities or a representative of the public who performs duties for the protection of public order, various forms of special knowledge may be used in their investigation. In particular:

- directly authorized person during the pre-trial investigation;
- participation of a specialist during investigative (search) actions;
- appointing and conducting forensic examinations.

During the inspection of the scene of the commission of the researched group of illegal acts, it is recommended to carefully examine the territory to find traces of struggle (stains of blood, hair, tools, etc.), since the victims of the specified acts often resist. The tool of illegal actions can be a stick, a stone, etc. An obstacle or object destroyed by them retains microparticles in the places of contact, which make it possible to establish the type and material of the tool. Timely, complete recording of material traces at the scene is the key to a successful investigation of a criminal offense and exposure of the guilty parties. Extraction and fixation of evidentiary information can be carried out both directly by the investigator and by another person [2, c. 84].

It should also be noted that during the inspection of the scene of the crime under investigation, the assistance of a specialist consists of the following:

- determination of the boundaries of the territory to be inspected;
- establishment of a method of inspection of the places of the most likely retreat of the offender. The list of search objects depends on the nature of the committed socially dangerous act. Therefore, when conducting inspections, the specialist draws the attention of the investigator to objects that may be important for the investigation;
- selection and use of technical means in accordance with the object of inspection;
- carrying out search operations in order to identify traces, including micro-objects (for example, in the pockets of the suspect's clothes);
- carrying out the necessary simplest geometric, weight and other measurements (for example, determining the size of objects, weighing found objects, etc.);
- conducting preliminary studies of traces. Indicative information obtained as a result of preliminary studies: facilitates and accelerates the conduct of subsequent forensic examinations; is important for the urgent implementation of operational search measures and investigative (search) actions; is the basis for modeling the event of criminal offenses, putting forward versions, etc.;
- recording of the objects and traces that are removed, by means of a careful

description in the protocol of the investigative action and photo and video recording;

- extraction and packaging of detected traces, carrier objects;
- clarification regarding the detected objects or traces;
- providing advice on further expert research of seized objects [4, с. 42].

At the same time, from the indicated number of traces at the place of commission of criminal offenses related to resistance to a representative of the authorities or a representative of the public performing duties for the protection of public order, the following were found:

- traces of hands – in 23 % of cases;
- traces of blood and other organic substances – 69 %;
- traces of the means of committing an illegal act – 72 %.

In summary, it is necessary to point out that various forms of special knowledge may be used in the investigation of criminal offenses related to resistance to a representative of the authorities or a representative of the public performing duties for the protection of public order. Among them, the following should be singled out: directly by an authorized person during a pre-trial investigation; participation of a specialist during investigative (search) actions; appointing and conducting forensic examinations.

Список використаних джерел:

1. Єфімов М. М. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 268–274.
2. Єфімов М. М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності : навч. посібник. Вид. 2-е, доп. і перероб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.
3. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. Киев, 1987. 68 с.
4. Огляд місця події : виявлення та вилучення об'єктів біологічного походження : методичні рекомендації / Міністерство внутрішніх справ України, Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр; [авт.-упоряд.: С. І. Перлін, С. О. Шевцов, Н. М. Косміна, В. В. Іонова]. Харків : ФОП Чальцев О. В., 2009. 100 с.
5. Пиріг І. В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : 12.00.09 / Київ, 2006. 205 с.

ГОЛОВАЧ Ярослав

головний судовий експерт сектору
фізико-хімічних досліджень
відділу дослідження матеріалів,
речовин і виробів
Харківського НДЕКЦ МВС

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЛУЧЕННЯ СЛІДІВ НАФТОПРОДУКТІВ
ТА ПАЛЬНО-МАСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ ПІД ЧАС ОГЛЯДУ
МІСЦЯ ПОДІЇ ЗА ФАКТОМ ПІДПАЛУ АВТОМОБІЛЯ**

На сьогоднішній день підпали автомобілів є одним з розповсюджених злочинів, що вчиняються з метою заподіяння матеріальної шкоди. Під час розслідування саме правильна фіксація речових доказів є запорукою ефективного встановлення причини займання. Можна виділити підпали: а) від легкозаймистих речовин; б) з використанням спеціальних пристроїв; в) при створенні умов, що сприяють самозайманню; г) при порушенні правил пожежної безпеки [1].

Основним засобом підпалів автомобілів є займисті рідини. Займисті рідини – рідини, які можуть самозайматися, а також займатися за наявності джерела горіння і самостійно горіти після його видалення. Займисті рідини з температурою спалаху, що дорівнює або менша 61°C у закритому тиглі або менша 66° С у відкритому тиглі, належать до легкозаймистих [2]. До займистих рідин відносяться: спирти, розчинники на основі ацетону (етилацетату), етери, рідкі нафтопродукти (бензини, бензини-розчинники, гаси, ДП, оливи), та ін. Серед інших займистих та легкозаймистих рідин найчастіше, приблизно в сорок випадках зі ста, палії використовують світлі нафтопродукти – бензин, гас, ДП, рідше – розчинники для лаків та фарб, оліфа та ін [3].

Підпали автомобілів мають характерні ознаки, серед яких можна виокремити наступні: декілька не пов'язаних між собою осередків горіння; сліди від розливу займистої рідини у моторному відділі або на зовнішніх кузовних панелях; наявність термічних пошкоджень у місцях, де відсутні електропроводка, чи нагріті частини двигуна; наявність ізольованих осередків зовнішніх пошкоджень лако-фарбового покриття.

У випадку використання займистих рідин для підпалу автомобіля, спеціалісту під час огляду треба розпізнати сліди горіння займистих рідин, що в свою чергу мають характерні особливості: характерні плями від згорання рідини; «трейлери»; характерні прогари в конструкції; аномальні температурні зони на поверхнях авто. На цьому етапі від спеціаліста вимагається максимум уваги та концентрації.

Не менш важливим етапом огляду місця події є виявлення, фіксація та

вилучення речових доказів з місця пожежі. Під час огляду місця події за фактом пожежі треба виявляти та вилучати сліди нафтопродуктів та пально-мастильних матеріалів (далі НП та ПММ) в місцях з мінімальним тепловим впливом в зоні осередку підпалу, а також відбирати зразки сажі з осередку пожежі.

Підпали автомобілів в більшості випадків здійснюються за схожими принципами – розливання займистої рідини на лобове скло, моторно-трансмісійний відсік, заднє скло, або заливання рідини в салон автомобіля, пошкодивши попередньо скло дверей. Це дає змогу спеціалісту виокремити для себе місця з потенційною локалізацією залишків нафтопродуктів. Серед них ущільнюючі резинки дверей, лобового за заднього скла, багажника; склоочисники, сидіння та килимці в салоні авто. Якщо автомобіль капотного компонування, то варто звернути увагу на ґрунт за передніми колесами в результаті стікання залишків займистої рідини по дренажним ходам.

Нюх людини – достатньо чутливий інструмент, який часто допомагає зорієнтуватися при відборі проб та вибрати ділянки, на яких це зробити найбільш доцільно. При пошуках ділянок, в яких доцільно відбирати проби для виявлення залишків горючих рідин, обов'язково слід орієнтуватися на запах. Відсутність явного стороннього запаху ще не є підставою для того, щоб не відбирати проби на легкозаймисті рідини [3]. Для пошуку слідів НП можна використовувати УФ-лампу. Нафтопродукти мають люмінесценцію або гасять її. Бензини та гаси мають люмінесценцію блакитного кольору, дизельне паливо (далі ДП) – фіолетового кольору, оливи – жовтого кольору [4].

В разі знаходження поруч з авто предметів, що можуть бути віднесені до джерела запалювання (ємкості, їх фрагменти, залишки факелу, фрагменти тканин, тощо) що, як правило, мають характерний запах, треба провести їх фіксацію та вилучення. Не слід забувати й про сліди НП та ПММ на предметах-носіях. Вилучення слідів НП та ПММ разом з предметом-носієм (предмети одягу, окремі деталі транспортних засобів, тощо), забезпечення збереження та локалізації нашарувань на них, а також герметичність упаковки цих предметів збільшує шанси на виявлення та діагностику нафтопродуктів. В разі неможливості вилучити предмет-носії (наприклад, з причини великої габаритності), слід зняти механічним способом нашарування НП та ПММ в скляну тару (в крайньому випадку в полімерний пакет) [3].

Для ефективного переносу слідів НП на предмет-носії у разі відсутності видимих плям/крапель рідини та з важкодоступних місць доречним буде застосування органічного розчинника (пентан, гексан, гептан, петролейний етер, чотирихлористий вуглець). Після обробки поверхні тампоном, просоченим розчинником, варто додатково обробити поверхню сухим тампоном для максимального переносу слідів НП. Виявлені краплі займистих рідин можна збирати за допомогою шприців, фільтрувального паперу, або чистих марлевих тампонів [3]. Обов'язковою умовою ефективною судової експертизи НП та ПММ є наявність контрольних зразків тампонів,

фільтрувального паперу та інших предметів-носіїв, що використовувалися під час ОМП. Забруднені предмети-носії можуть давати картину, схожу на сліди НП та ПММ, що в свою чергу збільшує вірогідність хибно-позитивних висновків експерта.

Правильне пакування речових доказів – запорука успіху експертизи при їх дослідженні. Саме на цій стадії спеціалісти допускаються безлічі помилок, в результаті яких залишки легколетючих рідин безповоротно втрачаються. Для пакування речових доказів, на яких ймовірно присутні сліди НП та ПММ, потрібно використовувати чисті скляні банки з кришками, що щільно закручуються або ж полімерні контейнери з кришками. Допускаються також полімерні пакети за умови їх герметичного пакування. У разі використання спеціалізованих пакетів з клапаном доцільним буде попередньо помістити речові докази в чистий полімерний пакет з фіксатором та вже потім упакувати в спеціалізований пакет, не допускаючи наявності отворів та щілин в клапані. Використання паперових упаковок або ж упаковок з дерева чи картону забороняється, що пов'язано з їх пористістю. Сліди НП та ПММ в даних упаковках будуть втрачені через короткий проміжок часу [3].

Швидкість – запорука успіху. Більшість НП володіють здатністю швидко змінювати властивості, мають малий ідентифікаційний період, та можуть стати непридатними для вирішення експертних задач. Наприклад, бензини втрачаються з предметів-носіїв в умовах вільного повітрообміну через 6-10 годин [4]. В умовах високих температур цей період скорочується в рази. Тому, чим швидше будуть вилучені, герметично упаковані та надані на дослідження речові докази, тим ефективніше буде їх експертне дослідження.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика: підруч. В.Ю. Шепітько та ін. Харків: Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого Право, 2008. 464 с.
2. ДСТУ 8829:2019 «ПОЖЕЖОВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНІСТЬ РЕЧОВИН І МАТЕРІАЛІВ. Номенклатура показників і методи їхнього визначення. Класифікація».
3. Обнаружение и исследование следов легковоспламеняющихся и горючих жидкостей в вещественных доказательствах, изымаемых с места пожара. Москва: ВНИИПО, 1985. 49 с.
4. Криминалистическое исследование нефтепродуктов и горюче-смазочных материалов: методическое пособие для экспертов, следователей и судей И.А. Золотаревская и др. Москва: ВНИИСЭ МЮ СССР, 1987. Вып. I. 1987. 191 с.

ГОРБАНЬОВА Анастасія
судовий експерт групи
психологічних досліджень
лабораторії досліджень у сфері
інформаційних технологій
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД МІЖНАРОДНИХ ДОСЛІДНИКІВ

З точки зору закону, психологічна експертиза може бути цінною з багатьох сторін. У широкому сенсі, судово-психологічна експертиза спрямована на вимірювання, прогнозування або опис емоційної, поведінкової та когнітивної сфер особистості, оскільки вищепераховані чинники можуть значною мірою впливати на спірні правові питання у контексті судового розгляду. До експертів-психологів звертаються з десятками типів психолого-правових запитань, і специфіка цих запитань дуже різна [1, с. 1406–1421]. Висновки експертів з відповідних питань і дані, що лежать в основі цих висновків, допомагають у процесі прийняти обґрунтованого судового рішення. Хоча судово-психологічна практика з роками розвивається, а докази, які експерти-психологи можуть представити в суді, стали якіснішими, досі не усі фахівці спираються на якісні доказові методи у своїй професійній діяльності. Наслідками такої роботи може стати притягнення судом експертів-психологів до відповідальності.

Дослідженнями питання вдосконалення судово-експертної діяльності займалися наступні вітчизняні вчені: С.О. Коропецька, В.А. Савченко, І.В. Пиріг, Г.С. Бідняк, В.В. Тіщенко, Н.М. Ткаченко, М.Г. Щербаковський, Б.В. Щур та інші. Проте, варто зауважити, що метою нашої роботи є розгляд доступних наукових джерел міжнародних авторів, оскільки дана тематика є недостатньо розкритою, чим і зумовлюється актуальність зазначеної проблеми.

Проаналізувавши доступні наукові джерела з обраної теми, можна виокремити наступні напрямки для вдосконалення судово-психологічної експертної діяльності: (1) обґрунтованість; (2) обґрунтованість у прикладному аспекті; (3) контроль упередженості; (4) забезпечення якості; (5) належне оформлення даних і результатів; (6) урахування обмежень і припущень; (7) урахування альтернативних думок або розбіжностей; (8) дотримання етичних зобов'язань і кодексів поведінки [2, с. 169-192]. Пропонуємо коротко розглянути вищепераховані напрямки.

1. Обґрунтованість. Згідно з даними Науково-консультативного комітету президента США, обґрунтованість методу або процесу вимагає, щоб

на основі емпіричних досліджень було доведено, що він є повторюваним, відтворюваним і точним [2, с. 169-192]. Обґрунтованість, таким чином, означає, що метод може бути надійним.

2. Обґрунтованість у прикладному аспекті – це точність, повторюваність і відтворюваність методу на практиці, в умовах, коли інформація може бути неточною або неповною, випадки можуть бути складнішими, а ресурси обмежені [2, с. 169-192].

3. Контроль упередженості. Упередженість у літературі визначають як умисну поведінку, яка пов'язана з прийняттям рішення через зацікавленість в певному результаті або з метою отримання вигоди від цього рішення [3, с. 633–664]. За результатами досліджень було виявлено, що велика кількість експертів-психологів вважають себе невразливим до упередженості, але при цьому використовують неефективні стратегії подолання упередженості, таких як самоаналіз, що може мати негативний вплив на об'єктивність результатів роботи [4, с. 58–76].

4. Забезпечення якості охоплює адміністративні й процедурні стандарти для уникнення помилок та проблем при наданні послуг. Вчені вказують на необхідність підвищення якості практики судової експертизи, а також про конкретні кроки, які можна зробити для її забезпечення: розробку стандартизованих словників, шкал для інтерпретації діагностичних тестів; письмові іспити; контрольовану практику; постійну перевірку кваліфікації; наймання кваліфікованого персоналу і його навчання для підтримки актуальних знань; використання письмових протоколів; процедури ресертифікації; ефективні дисциплінарні процедури тощо [2, с. 169-192].

5. Належне оформлення даних і результатів. Вчені відмічають, що розуміння інформації може бути поліпшене шляхом використання логічної, послідовної та прозорої структури звітності. Для досягнення цієї мети кожне джерело інформації, на яке спирається фахівець, має бути чітко позначене і конкретно ідентифіковане. Така прозорість важлива для розуміння та оцінки того, яку інформацію мав в розпорядженні експерт при формуванні свого висновку у справі, оскільки одним з явних джерел ненадійності й упередженості експертних суджень є ситуація, коли різні люди формують думку на основі різної інформації [5, с. 143–152].

6. Урахування обмежень і припущень. Психологічні висновки ґрунтуються на певному наборі припущень і неминуче мають деякі обмеження, враховуючи проблеми, пов'язані зі звичайною професійною практикою та відносністю сприйняття інформації [2, с. 169-192]. У зв'язку з цим, допущення та обмеження впливають на те, як слід оцінювати висновок експерта-психолога, тому фахівцям важливо надавати чітку інформацію та забезпечувати розуміння отриманих результатів у процесі роботи.

7. Урахування альтернативних думок або розбіжностей. Психологія – це широка дисципліна, і, враховуючи, що існує мало загальноприйнятих або універсальних стандартних операційних процедур, цілком логічне існування

життєздатних і альтернативних точок зору на більшість аспектів судово-психологічної практики [2, с. 169-192]. Щоб оцінити якість і цінність судово-психологічного висновку, важливо розуміти, які існують переважні альтернативи, і чи є вони погодженими з передовою практикою наукової сфери.

8. В США існують певні етичні й практичні вимоги до психологів, що проводять судову, а не клінічну оцінку. Судова експертиза визначається конкретним питанням, і розв'язання цього питання може не збігатися з індивідуальними поглядами підекспертної особи. При проведенні судово-психологічної експертизи застосування етичних принципів вважалося складним і спірним, що призвело до розробки спеціального керівництва для таких ситуацій, в якому містяться основні рекомендації відносно регулювання поведінки судових експертів у процесі взаємодії з підекспертною особою [6].

Таким чином, було розглянуто основні напрямки для вдосконалення судово-психологічної експертної діяльності, які містять сучасний погляд міжнародних дослідників стосовно означеної проблеми. На думку вчених, ці аспекти можуть позитивно вплинути на розвиток якості діяльності експертів-психологів, ретельності психологічної оцінки, що проводиться в правовому контексті, а також покращити майбутнє судово-психологічної науки та практики.

Список використаних джерел:

1. Neal T. Assessment Practices and Expert Judgment Methods in Forensic Psychology and Psychiatry: An International Snapshot / T. Neal, T. Grisso. // *Criminal Justice and Behavior*. 2014. №41. С. 1406–1421.
2. The Law Meets Psychological Expertise: Eight Best Practices to Improve Forensic Psychological Assessment / [T. M. Neal, K. A. Martire, J. L. Johan та ін.]. // *Annual Review of Law and Social Science*. 2022. №18. С. 169–192.
3. Edmond G. Just Cognition: Scientific Research on Bias and Some Implications for Legal Procedure and Decision-Making / G. Edmond, K. A. Martire. // *Modern Law Review*. 2019. №82. С. 633–664.
4. Neal T. M. Forensic psychologists' perceptions of bias and potential correction strategies in forensic mental health evaluations / T. M. Neal, S. L. Brodsky. // *Psychology, Public Policy, and Law*. 2016. №22. С. 58–76.
5. Guarnera L. Why do forensic experts disagree? Sources of unreliability and bias in forensic psychology evaluations / L. Guarnera, D. C. Murrie, M. T. Voccaccini. // *Translational Issues in Psychological Science*. 2017. №3. С. 143–152.
6. Specialty Guidelines for Forensic Psychology [Електронний ресурс] // American Psychological Association (APA). 2013. Режим доступу до ресурсу: <https://www.apa.org/pubs/journals/features/forensic-psychology.pdf>.

ГЛОТОВ Олександр
старший судовий експерт
Харківського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС

ОСОБЛИВОСТІ КОМП'ЮТЕРНО-ТЕХНІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ VIBER PC

В комп'ютерно-технічній експертизі дослідження програмного забезпечення Viber може зустрічатися досить часто, особливо при вирішенні питань, пов'язаних з безпекою, цифровими доказами, або випадками кримінальних розслідувань. Оскільки Viber є популярним месенджером і використовується мільйонами користувачів по всьому світу для передачі цифрових даних та текстових повідомлень - дослідження його програмного забезпечення може бути важливим аспектом в розслідуванні різних видів кіберзлочинів та доказами в судових процесах.

Viber PC – програмний продукт популярного месенджера розроблений для встановлення на апаратні засоби що працюють під управлінням операційних систем Windows, Linux та MacOS та дозволяє використовувати всі можливості які є в мобільному клієнті для Android та iOS.

На теперішній час, дослідження Viber PC у комп'ютерно-технічній експертизі є важливою складовою дослідження комп'ютерної техніки.

Приклади ситуацій, коли можуть знадобитися дослідження Viber PC:

- Кримінальні розслідування: Логи повідомлень та дзвінків, збережені в базі даних Viber PC, можуть мати значення у кримінальних розслідуваннях. Експерти можуть аналізувати ці дані, щоб встановити комунікацію між підозрюваними, плани дій або іншу релевантну інформацію.

- Цифрові докази: При розслідуванні цифрових доказів, таких як випадки шахрайства, кібератак або порушення правил користування, експерти можуть аналізувати дані з Viber PC для встановлення фактів, ідентифікації злочинців або відновлення подій.

- Судові процеси: У судових процесах Viber PC може бути предметом дослідження, якщо він вважається важливим для доведення чи спростування певних фактів. Експерти можуть проводити аналіз даних, знайдених в Viber PC, та забезпечувати експертні висновки для суду.

Криміналістичне дослідження цієї програми обміну повідомленнями не викликає складнощів, оскільки вся інформація зберігається в одній базі даних формату «SQLite» під назвою «viber.db» разом з іншими додатковими файлами бази даних і конфігураційними файлами. Зазначена база даних знаходиться в каталозі: «C:\Users\<каталог користувача>\AppData\Roaming\ViberPC\<номер телефону абонента>».

У каталозі «ViberPC» також міститься файл «config.db», який містить таблиці про облікові записи та загальні налаштування користувача.

На теперішній час програмне забезпечення дозволяє використовувати один активний акаунт абонента. При деактивації акаунту в додатку – видаляється і каталог з базою даних та налаштуваннями користувача.

Під час дослідження файлу «viber.db» за допомогою програмного забезпечення «SQLite Viewer» можна отримати наступну інформацію:

- **Контакти.** В базі даних міститься інформація про контакти користувача, такі як їх імена, номери телефонів або ідентифікатори Viber.
- **Чати та повідомлення.** Ви зможете побачити повідомлення, які були отримані та передані через Viber. Вони можуть включати текстові повідомлення, фотографії, відео, стікери та інші вкладення.
- **Дзвінки.** База даних може містити інформацію про вхідні та вихідні дзвінки, здійснені через Viber. Інформація містить дату, час та тривалість дзвінка.
- **Налаштування.** Інформація про налаштування користувача у Viber також може зберігатися в базі даних. Це можуть бути налаштування приватності, звукові налаштування, налаштування сповіщень та інші параметри.

В тому числі, при дослідженні Viber PC особливу увагу слід приділити каталогу «\Users\ <каталог користувача>\Documents\ViberDownloads\», оскільки зазначений каталог містить файли що були завантажені через додаток.

Звіти сформовані на основі дослідження програмного забезпечення Viber PC дозволяють проводити аналіз комунікацій користувача додатку.

Криміналісти можуть аналізувати повідомлення, фотографії, відео та інші форми комунікації, які відправлялись або отримувались у Viber. Це дозволяє виявляти можливі злочини, зловмисну діяльність, плани або дії злочинців.

Аналіз контенту повідомлень може бути корисним у випадках, пов'язаних з насильством, наркотиками, кібербулінгом, тероризмом та іншими злочинами.

Криміналісти можуть використовувати дані з Viber для ідентифікації особи, з якою велася комунікація. Дані частіше всього включають в себе імена, номери телефонів, фотографії профілю, відомості про облікові записи та іншу інформацію, яка допомагає встановити особу, причетну до злочину або порушення.

Враховуючи весь широкий набір інформації, доступної для вилучення з додатку Viber PC - слід зазначити, що в теперішній час дане дослідження програмного забезпечення має важливе значення для вирішення завдань поставлених перед напрямом комп'ютерно-технічної експертизи.

Список використаних джерел:

1. FORENSIC ANALYSIS OF INSTANT MESSENGER DESKTOP APPLICATIONS [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.digitalforensics.com/blog/articles/forensic-analysis-instant-messengers-desktop-applications/>.

2. Viber SQLite Database Extraction / Forensics [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://play.datafude.com/blog/2017/06/viber-sqlite-database-extraction-forensics/>.

ДРОБОТ Ольга

головний судовий експерт відділу
почеркознавчих досліджень,
технічного дослідження документів
та обліку лабораторії
криміналістичних видів досліджень
Дніпропетровського НДЕКЦ МВС
КОЧКІНА Дар'я
курсант ННППФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОГЛЯДУ ТРУПА,
ВИЯВЛЕНОГО У ВОДОЙМІ**

Одним із видів слідчого огляду є огляд місця події, що є першочерговою та невідкладною слідчою (розшуковою) дією, що полягає у виявленні слідів й інших речових доказів злочину та їх фіксації, а також з'ясуванні механізму вчинення злочину, всіх обставин, що мають значення для встановлення об'єктивної істини, характеру протиправного діяння та осіб, що його вчинили тощо [1, с. 16]. Саме тому проведення ретельного та якісного огляду місця події є запорукою успіху подальшого розслідування. Отже, слідчий повинен в обов'язковому порядку знати особливості проведення огляду в різних локаціях та умовах задля виявлення ряду обставин вчинення злочину, що є необхідним для подальшого кримінального провадження.

Такий вид слідчої (розшукової) дії, як огляд, а точніше порядок її проведення, закріплений в ст. 237, 238, 239 КПК України [2]. Натомість, кожний із видів огляду має свою специфіку, залежно від низки обставин. Не виключенням є й огляд трупа, що знаходиться у водоймі.

Як свідчить судово-слідча та експертна практика, злочинці нерідко інсценують вбивство під нещасний випадок чи самогубство, імітуючи утоплення особи. Таким чином вони намагаються знищити сліди, а також дезінформувати органи досудового розслідування щодо причин заступлення смерті.

Нерідко утоплення виступає й безпосередньо способом спричинення смерті іншій особі.

В контексті даної проблематики слід зауважити, що характерною ознакою огляду такого місця події, як водойма, є залишення малої кількості слідів кримінального правопорушення у зв'язку з рухливістю води (переміщення трупа, руйнівна дія води й природного середовища (флори, фауни)), погодними умовами та ненавмисними діями третіх осіб.

При дослідженні трупа, що знаходиться у водоймі, правильно обрана тактика та дотримання певного переліку правил має важливе значення для розслідування злочинів, пов'язаних із позбавленням життя іншої особи. Оптимальним підходом є слідування стандартним процедурам та протоколам, які розроблені для огляду трупа.

Зокрема, при огляді трупа, який був виявлений у водоймі, слід звернути особливу увагу на наступні моменти:

- захист трупа від додаткового пошкодження. Тобто при вилученні трупа з води необхідно уникати будь-яких додаткових пошкоджень тіла. Цю процедуру слід проводити обережно та з дотриманням деяких заходів безпеки;

- становлення причин смерті є головним етапом дослідження трупа. У випадках огляду трупів, виявлених у водоймі, слід встановити, чи була це смерть внаслідок утоплення, чи з інших причин, оскільки версії потрапляння людини у водойму є різними (самогубство, утоплення, настання смерті внаслідок захворювання та інші).

Розглянемо утоплення як одну з версій перебування трупа у водоймі. Взагалі утопленням вважається асфіксія, під час якої механічним чинником виступає будь-яка рідина (зазвичай вода, проте також може бути й бензин, фарба та інші рідини), що потрапляє у дихальні шляхи людини [3]. Місцем утопленням може бути як природні водойми (більш поширені випадки), так і бочки, ванни, колодязі, цистерни й таке інше. Такий вид насильницької смерті може тривати від трьох до п'яти й більше хвилин, що залежить від багатьох чинників. В деяких випадках дуже складним є встановлення причин смерті, оскільки, біологічна смерть може настати не від асфіксії, а, наприклад, від різкого занурення в холодну рідину чи від крововиливу в мозок, що унеможлиблює залишення на тілі людини слідів боротьби та, своєю чергою, ускладнює процес розслідування й висунення слідчих версій [4].

Причину смерті встановлює судово-медичний експерт. Обставини смерті у ході огляду місця події і огляду трупа зокрема повинен встановлювати слідчий і в цьому йому повинні сприяти працівники оперативних підрозділів. Дані обставини із відповідними версіями встановлюються під час проведення огляду місця території, що є прилеглою до водойми, під час зовнішнього огляду трупа, його ложе, огляду водойми та її берегів.

При огляді трупа, виявленого у водоймі, перш за все необхідно констатувати факти, що підтверджують його перебування в певній рідині, наприклад, вологе волосся, мокрий одяг, наявність на волоссі чи на одязі мулу,

водоростей, піску та й таке інше. Додатково, при описі одягу на трупі досліджуються такі аспекти, як його сезонність, матеріал, колір й ступінь вологості тканини, вміст кишень, пошкодженість одягу, наявність сторонніх нашарувань на ньому (за необхідністю можуть бути відібрані та надіслані на експертизу). За умови, що труп перебував не у водоймі, слід відібрати зразки води [6, с. 222].

Важливим аспектом є дослідження трупу на наявність тілесних ушкоджень, звертаючи увагу на присутність на ньому сторонніх об'єктів, таких як мотузка на шії, руках чи ногах, прив'язаний важкий предмет до тіла. На даному етапі відбувається також встановлення походження таких тілесних ушкоджень на трупі, тобто, чи були вони нанесені при житті, чи по смерті. При цьому слід враховувати, що деякі тілесні ушкодження у вигляді слідів боротьби чи волочіння можуть виникнути вже по смерті внаслідок перебування у воді каменів, корчів та інших предметів, переміщення трупа течією, від ударів об поверхню дна, внаслідок застосування реанімаційних заходів, а також під час виймання трупа з води.

Також важливим питанням при огляді трупа, виявленого у водоймі, є визначення часового проміжку його перебування у воді, що здійснюється за участі судово-медичного експерта, та за допомогою дослідження й виявлення ознак мацерації на кистях й ступнях тіла. Скажімо, під час перебування трупа у воді протягом двох-трьох годин, епідерміс надолонної й підошовної поверхонь нігтьових фаланг пальців набухає, бліднішає та стає зморшкуватим, якщо ж проміжок часу зростає близько до двох-трьох тижнів відбувається відділення епідермісу на вищезазначених ділянках тіла разом нігтями від дерми, тобто «рукавички смерті» [7].

Огляд водойми необхідно здійснювати по поверхні всієї води від одного берега до іншого, оскільки речові докази можуть бути переміщені внаслідок вітру, течії, що також обов'язково повинно бути враховане. Важливою тактичною складовою проведення такої процесуальної дії є дослідження та врахування особливостей поверхні дна відповідної водойми, що має значення при встановленні природи походження певних тілесних ушкоджень на трупі, та для здійснення якої залучаються відповідні спеціалісти (водолази) [5, с. 110].

Таким чином, найбільша ефективність під час здійснення огляду досягається лише за умови, що саме слідчий, як старший слідчо-оперативної групи, володіє спеціальними знаннями й навичками, та вмiло застосовує їх у своїй практичній діяльності. Тому, в особливостях криміналістичної тактики щодо проведення огляду трупа, виявленого у водоймі, повинні бути обізнані всі слідчі задля досягнення мети проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, а саме: виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення вбивства [2].

Список використаних джерел:

1. Чаплинський К.О. Тактика проведення окремих слідчих дій: монографія. Дніпро: Юридична академія МВС України, 2006. 416 с. С. 16, 19.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р.

№4651-VI: станом на 01.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n4133>(дата звернення: 18.04.2023).

3. Управління охорони здоров'я. Перша допомога при утопленні. URL: <http://www.medycyna.sm.gov.ua/index.php/uk/1178-уtp>(дата звернення: 18.04.2023).

4. Несен О.О., Нагайник Т.Г., Самодін А.В., Чорний М.В. Судова медицина та психіатрія: мультимедійний навчальний посібник: НАВС. Київ, 2021. URL:https://arm.naiu.kiev.ua/books/sudova_medutsyna/nm3/lec34.html(дата звернення: 18.04.2023).

5. Самодін А.В., Антощук А.О. Сучасні тенденції науково-технічного забезпечення огляду місця події: *Knowledge, Education, Law, Management*, № 3 (19). 2017. С. 110.

6. Кравчук П. Ю. Особливості слідчого огляду у випадку виявлення трупа у водоймі. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1-2. 220–227 с. С. 222.

7. Медичний довідник «Судова медицина». Ознаки перебування трупа у воді. URL: <https://medical-enc.com.ua/utoplenie-4.htm>(дата звернення: 18.04.2023).

HRYSKO Yulia,

graduate student of the department of
forensics and pre-medical training
Dnipropetrovsk State University of
Internal Affairs

ON PREVENTING AND COMBATING DOMESTIC VIOLENCE UNDER MARITAL LAW IN UKRAINE

According to Art. 1 of the Law of Ukraine "On Prevention and Combating Domestic Violence" (hereinafter - the Law), acts (actions or inaction) of physical, sexual, psychological or economic violence committed in the family or within the limits of the place of residence or between relatives are recognized as domestic violence, or between former or current spouses, or between other persons who live (lived) together as a family, but are not (were not) in a family relationship or married to each other, regardless of whether the person lives (lived), who committed domestic violence in the same place as the victim, as well as threats to commit such acts [1]. Domestic violence is one of those phenomena that can only get worse in times of war and at the same time remain invisible.

An act is recognized as violence only when it violates the requirements of current legislation and leads or may lead to a violation of the constitutional rights and freedoms of a family member [2].

Domestic violence causes very serious negative social consequences. Violence creates feelings of insecurity, hopelessness or powerlessness, guilt and suppression of will; lack of self-respect and help; haunting memories; fear attacks, depression; phobias, sadness; suicidal thoughts; self-blame; loss of trust; drug/alcohol addiction; desire for revenge.

Together, they affect the number of appeals by victims of domestic violence to law enforcement agencies. At the same time, domestic violence in Ukraine during the war did not disappear, did not become less important, and the related problems remained the same as they were in peacetime.

The powers of the authorized divisions of the National Police of Ukraine in the field of prevention and countermeasures against domestic violence include:

- detection of facts of domestic violence and timely response to them;
  - reception and consideration of applications and notifications about domestic violence, including consideration of notifications received by the call center on prevention and counteraction of domestic violence, gender-based violence and violence against children, taking measures to stop it and providing assistance to victims persons, taking into account the results of the risk assessment in the order determined by the central executive body, which ensures the formation of state policy in the field of prevention and counteraction of domestic violence, together with the National Police of Ukraine;
  - informing affected persons about their rights, measures and social services they can use;
- issuing urgent injunctions against offenders;
- taking offenders into the preventive register and carrying out preventive work with them in the manner determined by the legislation;
  - implementation of control over the implementation of special measures against domestic violence by offenders during the period of their validity;
  - annulment of permits for the right to purchase, store, and carry weapons and ammunition for their owners in the event of domestic violence, as well as confiscation of weapons and ammunition in accordance with the procedure established by law;
  - interaction with other entities implementing measures in the field of prevention and counteraction of domestic violence;

During the war, traditionally vulnerable categories suffer the most from domestic violence - women, children, the elderly, persons with disabilities, forced migrants. Children feel the double impact of war. If there are children in a family where domestic violence occurs, you should not entertain the illusion that they do not notice anything and that such a situation will not affect them in any way. Children see everything, feel everything, and an unhealthy relationship between parents can traumatize them even more than what they saw in the war. A child who is a witness (or an eyewitness) of violence is also a victim of domestic violence [3].

Reporting to the central executive body that implements the state policy in the field of preventing and countering domestic violence, on the results of the exercise of powers in this area in the manner determined by the central executive body that ensures the formation of state policy in the field of preventing and countering domestic violence.

- In order to avoid domestic violence, it is necessary to contact:
- to the National Police at number 102 and report the fact of violence;

- to the Government Contact Center 15-47, where informational, psychological and legal consultations are provided around the clock to men and women who have suffered from domestic violence, gender-based violence, violence against children, or the threat of such violence and psychological assistance to victims of domestic violence violence against women, men, and children;

- to the toll-free number of the free legal assistance system 0 800-213-103;

- to the national "hotline" for the prevention of domestic violence, human trafficking and gender discrimination 0-800-500-335 or 116-123 (short number from a mobile).

References

1. The Law of Ukraine "On Prevention and Combating Domestic Violence".

Document 2229-VIII, valid, current edition — Edition dated 03.31.2023, basis - 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (Date of application 04/06/2023).

2. Methodological recommendations. Prevention and countermeasures against domestic violence. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2018/5/22/mon.pdf> (Access date 04/06/2023).

3. Kremenchug students were told about domestic violence. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/pro-domashnye-nasylstvo-rozpovidaly-kremenchuzkym-studentam/> (Date of application 04/06/2023).

ЄФІМОВ Володимир

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу
та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ДОСВІДУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У ПРОТИДІІ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З КОРУПЦІЄЮ В ВИЩИХ ЕШЕЛОНАХ ВЛАДИ

Е. Бускаглія та У. Ретліфф на основі проведених емпіричних досліджень вважають, що є безпосередня залежність між високим рівнем організованої злочинності й високим рівнем корупції в державному секторі. Оскільки одна одну «підгодовують», то це й пояснює, чому є спільними заходи протидії [1].

У дослідженні Організації Об'єднаних Націй (очолюваному Ян ван Дайком), в якому були проаналізовані 40 організованих злочинних груп, зазначено, що 30 використовували корупцію як засіб досягнення цілей і 33 групи використовують насильство як частину своєї діяльності [2].

У пост-класичній науці корупція розглядається не під кутом зору корумпованості індивідів, а як результат специфічної комунікації, яка має власну сутність, що знаходиться за межами індивідуальних стосунків. Корупціонери раніше влади усвідомили переваги системних дій. Звідси їх прагнення до корупційних мереж, за допомогою яких займатися корупційною

діяльністю можна набагато ефективніше й безпечніше. Діяльність корупційних мереж виявляється у формуванні неформальних і нелегальних взаємозв'язків і взаємозалежностей між чиновниками по вертикалі управління в одному відомстві або в іншій структурі, а також по горизонталі на різних рівнях управління між різними відомствами й іншими структурами. Босо-клієнтські контакти формують своєрідні мережі особистісних стосунків, що поєднують чиновників із конкретними приватними і корпоративними інтересами у сфері бізнесу й фінансів. Іноді такі зв'язки зумовлюють підкуп конкретного чиновника на користь однієї конкретної структури, але набагато частіше він змушений включатися в мережу взаємних послуг без отримання і передання хабарів, оскільки інакше не зможе продовжувати обіймати свою посаду. Корупційні мережі, які створюють злочинні організації, є динамічними, мірою просування корумпованих посадовців службовою драбиною їх значущість зростає. У таких обставинах відносини обміну між ними стають набагато значнішими як стосовно протекції, яка надається посадовцями, так і стосовно винагороди за ці послуги. Незважаючи на те, що корумпований посадовець не є частиною кримінального підприємства, він стає життєво необхідним вузлом злочинної мережі, забезпечуючи важливі послуги, зокрема — вчасні розвідувальні дані про ініціативи правоохоронців [3, с. 301-303].

У багатьох країнах розповсюдженою є практика складання «чорних списків» осіб, з якими не можуть спілкуватися правоохоронці. Наприклад, у Туреччині головне управління безпеки категорично заборонило спілкуватися своїм співробітникам із понад 700 особами, пов'язаними з мафією, наркобізнесом, відмиванням грошей, які були занесені до «чорного списку». Якщо будь-хто з поліцейських познайомиться з особою із списку, він повинен негайно доповісти про це своєму керівництву. Той, хто двічі приховає цей факт, підлягає звільненню. Аналогічні правила існують в Італії. Наприклад, у 2003р. було звільнено заступника МВС А. Джованні, якого комісія з боротьби з мафією звинуватила в зустрічах з особою, що вважалася членом сицилійської мафії, а також у тому, що він за нез'ясованих обставин сприяв закриттю деяких кримінальних справ [4].

Існує успішний або взірцевий національний досвід протидії цим двом феноменам. Антикорупційні запобіжні заходи спочатку впроваджувалися на місцевому рівні, а потім у загальнодержавному масштабі. Для того щоб успішно проводити адекватні правові реформи, зокрема, системи кримінальної юстиції, державам слід мати відповідні законодавчі інструменти. Як свідчить досвід, зосереджений на вивченні саме цих двох явищ, «м'які» заходи — інформаційні просвітницькі кампанії — самі по собі неспроможні змінити ситуацію на краще і, навпаки, можуть навіть породити публічний цинізм.

Таким чином, треба зазначити, що зв'язок між організованою злочинністю і корупцією може бути подоланий шляхом подвійних зусиль: з одного боку, громадянського суспільства за допомогою механізму соціального

контролю і через більш ефективну роботу системи кримінальної юстиції — з другого боку. У цьому контексті життєво-важливою є профілактика підкупу службовців.

Список використаних джерел:

1. Buscaglia E. Undermining the Foundations of organised Crime and Public Sector Corruption: An Essay on Best International Practices [Електронний ресурс] / E. Buscaglia, W/ Ratliff // Hoover Institution. Stanford University. - URL: <http://www.hoover.org/publications/epp/2833946.html?show=essay>;
2. Шостко О.Ю. Зарубіжні віктимологічні дослідження щодо організованої злочинності URL: <https://www.academia.edu/10071279/>;
3. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. / А. М. Михненко, О. В. Руснак, А. М. Мудров та ін. ; за ред. А. М. Михненка. – 4-те вид., переробл. й доповн. – К. : ДННУ “Акад. фін. управ ління”, 2013. – 666 с.;
4. Боротьба Джованні: від сицилійської мафії до української корупції URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29029450.html>.

ЄФІМОВ Микола

доктор юридичних наук, професор
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**SCIENTIFIC DISPUTES REGARDING THE DETERMINATION
OF THE ESSENCE OF SPECIAL KNOWLEDGE
IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES**

The process of investigating illegal acts requires law enforcement officials to use the maximum set of possible means and methods. One of the most widespread means used in any criminal procedure is the use of special knowledge. This aspect has its own characteristics both in relation to the subject of its possible use and in relation to its forms. In addition, in the scientific literature to this day there is a controversy about the information content of the term «special knowledge» [1, с. 268].

As Yu. M. Chornous rightly emphasizes, for the successful implementation of crime investigation activities, it is important to resolve a number of issues that are included in the field of technical and forensic support and are related to the use of technical means in the conduct of procedural, investigative (detective), undercover investigators (detective) actions, as well as procedural actions carried out within the framework of international legal assistance and other forms of international cooperation in criminal proceedings; assessment and use of factual data obtained through the use of special means and technical means in criminal proceedings,

etc. [7, c. 318].

Based on the analysis of the respondents' questionnaire, it is noted that the use of special knowledge is an effective means of identifying new, as well as checking existing evidentiary information. In particular, 96% of the interviewed law enforcement officers indicated the necessity of using the specified method of checking and obtaining evidence.

Considering the issue of the use of special knowledge in the investigation of the investigated category of illegal acts, we consider it necessary to define what exactly is meant by the term «special knowledge». Thus, B. V. Romaniuk provides the following interpretation of the researched scientific category – it is a set of scientifically based information of a separate (special type) possessed by persons – specialists within the framework of any profession in various fields of science, technology, arts and crafts and in accordance with the norms of criminal procedural legislation use them to successfully solve the tasks of criminal justice [5, c. 57]. We immediately note the presence of such a term as «specialist» in the first definition, while the second author does not specify the use of special knowledge.

In our opinion, the legal character of the concept of special knowledge is most successfully reflected by the definition of V. K. Lysychnenko and V. V. Tsirkal, who noted that it is scientific, technical and practical knowledge that is not generally known in the judiciary, acquired as a result of professional training or work in a certain specialty a person engaged as a specialist or expert for the purpose of helping an investigator or a court in clarifying the circumstances of a case or providing conclusions on issues for the solution of which their use is required [4, c. 22].

According to V. M. Revaka, special knowledge is a set of any knowledge at the current stage of their development in the field of science, technology, art, craft, obtained as a result of professional training and professional education, with the exception of professional legal knowledge of the subject of proof (investigative body, investigator, prosecutor, court), used for the purpose of detecting and investigating crimes in the manner prescribed by the criminal procedural law [4, c. 177]. Again, we can see that the definition singles out a certain purpose of using special knowledge - detection and investigation of criminal offenses.

In the same perspective, V. S. Kuzmichev and I. V. Pyrig gave their definition, determining that special knowledge is a set of theoretical knowledge, practical skills and abilities in the field of science, technology, art or craft, acquired as a result of special theoretical training or professional work experience used to detect, investigate and prevent crimes [2, c. 14]. That is, special knowledge in one or another perspective is used by the relevant entities for the purpose of investigating and preventing crimes.

The opinion of M. G. Scherbakovskiy is quite valid, who emphasizes that the expert's skill is primarily indicated by the fact that he knows how to conduct research, that is, he has knowledge about the object of research and methods of extracting the necessary information from it. Therefore, the concept of "skill" must include knowledge about objects and methods, research methods. On the other hand,

skill is always the application of knowledge, that is, it is not enough to just know something about a subject, it is necessary to master a whole series of actions and operations in order to apply this knowledge. Thus, skills are purposeful actions (operations, research) with an object based on knowledge about it. In this sense, performing a skill-based action becomes automatic. In the consciousness of a knowledgeable person, for example, the goals for which actions are performed and the conditions in which they occur, as well as their possible results, are brought to the fore. Based on the above, the author believes that the inclusion of abilities and skills in the concept of "special knowledge" is unnecessary and does not correspond to the provisions adopted in pedagogy and psychology. Therefore, it is quite correct for the legislator to separate special knowledge and the skills of their application in a specialist in criminal proceedings (Article 71 of the Criminal Procedure Code of Ukraine) [8, с. 225-226].

We support the position of K. O. Chaplinskyi, who among the main goals of using special knowledge during the examination determines the promotion of complete and rapid detection and investigation of crimes, establishing the truth in a criminal case, researching certain objects and phenomena, obtaining the necessary information to establish the circumstances that are important for correct and well-founded decisions on the case; assistance in identifying, recording and extracting evidence and clarifying special issues that arise during investigative actions [6, с. 236].

Summarizing, we note that special knowledge is a set of theoretical knowledge, practical skills and abilities in the field of science, technology, art, craft, obtained as a result of professional training and professional education, used for the purpose of prevention and investigation of criminal offenses.

Список використаних джерел:

1. Єфімов М. М. Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів проти моральності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 268–274.
2. Кузьмічов В. С., Пиріг І. В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на транспорті : монографія. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ; Ліра ЛТД, 2008. 168 с.
3. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике : учеб. пособие. Киев : КГУ, 1987. 100 с.
4. Ревака В. М. Форми використання спеціальних пізнань в досудовому провадженні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2006. 206 с.
5. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ : Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 196 с.
6. Чаплинський К. О. Тактика використання спеціальних знань у системі тактичного забезпечення досудового розслідування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2011. Спец. випуск. № 57. С. 232–238.
7. Черноус Ю. М. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів : монографія. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 492 с.

8. Щербаковський М. Г. Співвідношення спеціальних знань з уміннями та навичками. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу* : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтевського (м. Харків, 08 листоп. 2017 р.). МВС України. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 225–226.

КАЛУГІН Володимир

кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри кібербезпеки
та інформаційного забезпечення
Одеського державного університету
внутрішніх справ

**ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ
У ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ**

Використання результатів кримінального аналізу, як специфічного виду інформаційно-аналітичної діяльності, полягає у визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією, що стосуються злочину і будь-якими іншими даними отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності та аналітичної підтримки такої діяльності, безумовно є одним із пріоритетних напрямків підвищення якості роботи правоохоронної системи. Вважається, що аналітичні продукти мають інформативний та рекомендаційний характер, і створюють підґрунтя для вирішення оперативних і тактичних завдань під час документування та розслідування кримінальних правопорушень, або планування превентивних заходів у протидії злочинності Нині кримінальний аналіз характеризується початком активного впровадження технологічних інновацій шляхом постійного оновлення програмних аналітичних інструментів, модернізації технічних засобів, запровадження інноваційних технологій. [1, С 301]. Завдяки кримінальному аналізу та доступу до інформації про взаємозв'язки суб'єктів, оперативні підрозділи забезпечують цілеспрямований пошук, виявлення, фіксацію, вилучення, упорядкування, аналіз та оцінку кримінальної інформації, її візуалізацію та використання в ході протидії злочинності.

Слід зазначити, що ще з 60-х років минулого століття правоохоронні системи іноземних держав використовують кримінальний аналіз у своїй роботі, і цей вид діяльності стали розглядати як окрему професію. Кримінальні аналітики продемонстрували, що здатні відшукати найприхованіші закономірності в діяльності кримінальних елементів, побудувати системні зв'язки в ситуаціях неочевидності.

Сьогодні кримінальний аналіз є основою моделі «Intelligence Led Policing» (поліцейська діяльність, керована аналітикою), спрямованої на

прийняття ефективних управлінських рішень на підставі використання комплексу методів і технік збирання, обробки, оцінки, аналізу та реалізації інформації, а також обміну інформацією під час кримінального провадження, оперативно-розшукової діяльності та розроблення тактичних і стратегічних заходів з протидії злочинності.

Основна мета такої моделі полягає в тому, що підрозділи кримінального аналізу, маючи законний доступ до різних інформаційних баз, а також володіючи навичками розвідувальної аналітики, надають суттєву допомогу в роботі як оперативних так і слідчих підрозділів. Однак, досі немає єдиної думки з приводу процесуальної регламентації, змісту та класифікації форм спеціальних знань у процесі розслідування злочинів і відповідно порядку використання результатів діяльності кримінального аналітика як доказової інформації у досудовому провадженні. Це пояснюється тим, що форми використання спеціальних знань належним чином не врегульовані кримінальним процесуальним законодавством.

Відповідно ч. 6 ст. 95 КПК України новими видами джерел доказів, оснований на спеціальних знаннях слід вважати висновки або думки свідка, підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, які дають показання, що ґрунтуються на спеціальних знаннях. Специфікою показань таких осіб є те, що їхній зміст становлять не тільки викладені факти, але і їх тлумачення на основі спеціальних знань. Спеціаліст, який залучається до кримінального провадження, може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч. 1. ст. 71 КПК України). Відповідно до ч. 2 ст. 105 КПК України спеціаліст, який брав участь у проведенні слідчої (розшукової) дії під час досудового розслідування, дає письмові пояснення, що приєднуються до протоколу як додатки. письмових висновків спеціаліста, які є джерелом орієнтуючої інформації для слідчого в пошуку знаряддя злочину, злочинця, предметів його одягу та взуття, транспортного засобу та ін.

Виходячи зі специфіки діяльності кримінального аналітика можливо зробити висновок, що його участь у досудовому розслідуванні слід порівняти з участю спеціаліста.

Чинне кримінально-процесуальне законодавство надає право слідчому витребувати документи, в тому числі й ті, що складаються спеціалістами поза кримінальним провадженням. Їх підготовка здійснюється хоча за межами кримінальної процесуальної діяльності, але в установленому законодавством порядку. Це дає підстави віднести їх до процесуальних форм використання знань спеціалістів, змістом яких є підготовка особами, що володіють спеціальними знаннями, в порядку, встановленому відомчими правилами й інструкціями, документів довідкового характеру. Іноді такі документи мають суттєве значення для слідства.

У звітах, наданих кримінальними аналітиками відображаються елементи досліджень у ході перевірки за криміналістичними обліками, інформація про

об'єкти, що перевіряються (людина, зброя, транспортний засіб та ін.), які раніше могли потрапити в орбіту кримінального судочинства і підлягали кримінальній реєстрації. Використання цих інформаційних обліків дозволяє виявити належність конкретної особи або предмета до розслідуваного злочину, визначити, чи вчинені кілька злочинів тією самою особою, чи застосовувалася при цьому та ж сама зброя, встановити особистість живих осіб чи невідомих трупів тощо. [2, С 308]

Основним джерелом доказу за результатами використання результатів діяльності кримінального аналітика в ході досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень слід вважати протокол його допиту. А звіти та документи, в яких зафіксовано результати дослідження аналітика долучаються до матеріалів кримінального провадження як додатки. Аналогічну точку зору підтвердили представники консультативної місії європейського союзу в ході проведення тренінгу присвяченому використанню методів кримінального аналізу. Таким чином, на території європейського союзу започатковано позитивний напрямок використання в ході досудового розслідування результатів діяльності кримінального аналітика, і це потребує проведення удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства України.

Список використаних джерел

1. Калиновський О.В., Школьніков В.І. Використання методу кримінального аналізу для протидії організованій злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2017. №1. С.300–303.
2. Марушев А.Д. Консультація як одна з форм використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, *Юридичний науковий електронний журнал* № 4/2020 С. 307-309

КОВАЛЕНКО Артем

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри поліцейської
діяльності Луганського навчально-
наукового інституту ім. Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету
внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ (ЦИФРОВИХ) СЛІДІВ ЯК САМОСТІЙНОЇ ГАЛУЗІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Сьогодні електронно-обчислювальна техніка є невід'ємною складовою життя будь-якої людини. Ноутбуки, смартфони та інші «розумні» прилади супроводжують нас 24 години на добу 7 днів на тиждень. Подібними

приладами користуються і особи, що вчиняють кримінальні правопорушення. Розповсюдження комп'ютерної техніки досягло таких масштабів, що практично будь-яке кримінальне правопорушення так чи інакше вчиняється з використанням електронно-обчислювальних приладів.

Унаслідок взаємодії правопорушника із електронно-обчислювальними приладами у пам'яті таких пристроїв утворюються специфічні зміни – комп'ютерні дані, котрі можна вважати електронними (цифровими) слідами кримінального правопорушення. Подібні сліди вимагають новітніх підходів до їх виявлення, вилучення та дослідження, а сформовані на основі їх опрацювання докази – своєрідного порядку використання у кримінальному провадженні.

Одним із завдань криміналістики як прикладної юридичної науки є застосування здобутків інших наук для вирішення проблем правоохоронної практики, у тому числі й під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки. Тому із накопиченням досвіду виявлення, вилучення та дослідження комп'ютерних даних почалося формування відповідної окремої галузі криміналістичних технічних знань.

У наукових колах сьогодні відсутній консенсус щодо найменування даної перспективної галузі криміналістичної техніки. Одним із підходів, висвітлених у спеціальній літературі є використання терміну «цифрова криміналістика». Утім, на нашу думку, дане формулювання є занадто широким та виходить за межі завдань криміналістичної техніки. Видається, що під умовною загальною назвою «цифрова/електронна/комп'ютерна криміналістика» можуть бути об'єднані науково-практичні й теоретичні положення загальної теорії криміналістики, криміналістичних техніки, тактики й методики щодо виявлення, вилучення та використання у доказуванні електронних (цифрових) слідів кримінальних правопорушень; тактики проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, спрямованих на збирання, дослідження та використання електронних (цифрових) доказів; методики розслідування кримінальних правопорушень, учинених з використанням електронно-обчислювальних приладів.

Натомість для найменування названої галузі криміналістичної техніки ми пропонуємо використовувати термін «криміналістичне дослідження електронних (цифрових) слідів» (за аналогією зі сталими галузями криміналістичної техніки, як-то криміналістичне дослідження слідів, криміналістичне дослідження документів тощо). Вбачаємо за доцільне обґрунтувати існування даної сфери криміналістичних знань як самостійної галузі криміналістичної техніки.

По-перше, криміналістичне дослідження електронних (цифрових) слідів як самостійна галузь криміналістичної техніки має власний предмет – це закономірності утворення та відображення електронних (цифрових) слідів кримінального правопорушення, а також прийоми, методи й науково-технічні

засоби виявлення, вилучення, дослідження та використання таких слідів.

По-друге, специфічними об'єктами дослідження названої галузі криміналістичної техніки є електронні (цифрові) сліди (як результат слідоутворення і відображення процесу взаємодії користувача з комп'ютерною технікою), електронно-обчислювальні прилади (комп'ютерна техніка у найширшому розумінні як невід'ємний елемент механізму утворення таких слідів), а також дії користувача (оператора) електронно-обчислювального приладу.

По-третє, криміналістичне дослідження електронних (цифрових) слідів має стійкі сутнісні зв'язки з іншими галузями криміналістичної техніки, положеннями криміналістичних тактики й методики, а також з іншими науками. Так, у межах криміналістичної техніки, дана галузь має найтісніші зв'язки з трасологією та документознавством, адже електронні (цифрові) сліди за своєю суттю поєднують ознаки матеріально-фіксованих слідів та документів (у їх криміналістичному розумінні). Зв'язок даної галузі криміналістичної техніки із криміналістичною тактикою виражається у тому, що криміналістичне дослідження електронних (цифрових) слідів розробляє прийоми, методи і науково-технічні засоби, що використовуються під час проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на збирання й перевірку даних у електронній (цифровій) формі. Аналогічно, розглядувана галузь криміналістичної техніки розробляє для криміналістичної методики прийоми, методи й засоби доказування під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених з використанням електронно-обчислювальної техніки.

Зв'язок криміналістичного дослідження електронних (цифрових) слідів із судовою експертологією виявляється у контексті судових експертиз, що призначаються для дослідження подібних слідів: експертиз комп'ютерної техніки і програмних продуктів, телекомунікаційних систем та засобів, цифрових відео- аудіозаписів, фототехнічної експертизи тощо. Дослідження електронних (цифрових) слідів має також тісні наукові зв'язки з комп'ютерно-технічними, інженерними науками адже запозичує у них загально-теоретичні положення, методи роботи з електронними (цифровими) даними та їх носіями.

По-четверте, перед криміналістичним дослідженням електронних (цифрових) слідів постають власні завдання, що не можуть бути вирішені іншими сталими галузями криміналістичної техніки. Такими завданнями на сучасному етапі є:

- з'ясування закономірностей утворення електронних (цифрових) слідів, зокрема їх нових різновидів, які неминуче виникають із розвитком комп'ютерних технологій;
- запозичення та адаптування для правоохоронної практики досягнень комп'ютерно-технічних наук;

- розроблення методів, прийомів та науково-технічних засобів виявлення, вилучення і попереднього дослідження електронних (цифрових) слідів кримінальних правопорушень;
- розширення інструментарію експертного дослідження електронних (цифрових) слідів та їх носіїв;
- формулювання практичних рекомендацій щодо процесуального закріплення та надання доказового значення електронним (цифровим) слідам;
- розроблення прийомів використання електронних (цифрових) слідів, та інформації яку вони несуть, під час розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Відтак, криміналістичне дослідження електронних (цифрових) слідів пропонується визначити як самостійну перспективну галузь криміналістичної техніки, яка досліджує закономірності та механізм утворення й відображення електронних (цифрових) слідів та розробляє прийоми, методи й науково-технічні засоби їх виявлення, вилучення і дослідження з метою використання у кримінальному провадженні.

КОЖЕВНИКОВ Валерій

завідувач відділу криміналістичних
видів досліджень Черкаського
науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

**ПОПЕРЕДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА МІСЦІ ПОДІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ
ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ**

На початкових етапах розслідування злочинів, досить часто успішними діями працівників правоохоронних органів можливо вважати уміле використання спеціальних знань під час та після проведення огляду місця вчинення злочину.

Як зазначає І.В. Пиріг завданнями огляду є безпосереднє вивчення слідчим обстановки місця події, з'ясування характеру і обставин події злочину; виявлення, дослідження, фіксація і вилучення джерел матеріальних відображень; аналіз матеріальних джерел і одержання криміналістичної інформації для конструювання версій про механізм події, її учасників та особу злочинця; збирання інформації для організації розшуку злочинця по гарячих слідах; одержання інформації про деякі обставини, що сприяли вчиненню злочину [1, с. 222].

Залучений до проведення огляду спеціаліст (спеціаліст-криміналіст, технік-криміналіст, інспектор-криміналіст, криміналіст), повинен володіти

необхідними спеціальними знаннями та, використовуючи їх, повинен надавати допомогу слідчому під час виявлення, фіксації та вилучення слідової інформації та інших об'єктів, що мають значення для розслідування.

Це зокрема зазначено у відповідній Інструкції щодо організації взаємодії працівників СОГ на місці події, де визначено, що інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) серед інших обов'язків, повинен надавати слідчому консультації з питань, що потребують спеціальних знань та навичок, а також проводити експрес-аналіз за зовнішніми характеристиками вилучених об'єктів [2].

Це підтверджує й Арешонков В.В., який зазначає, що кожен інспектор-криміналіст повинен володіти спеціальними знаннями в галузі дактилоскопії та в змозі і повинен вилучати сліди рук на місці події, перевіряти їх на придатність та ототожнювати їх із відбитками осіб, непричетних до події злочину [3, 351].

Очевидно, що вищезгаданий експрес-аналіз і є тим попереднім дослідженням на місці події, який повинен проводити інспектор-криміналіст.

Враховуючи, що протокол огляду не може містити формулювання будь-яких висновків чи припущень, результати попередніх досліджень, а також певні дії, проведені із слідовою інформацією чи зміну первинного стану того чи іншого об'єкту можливо фіксувати в у письмовій формі у вигляді додатків до протоколу огляду, що регламентує ст. 105 Кримінально-процесуального кодексу України.

Однак, незважаючи на наявність процесуальної норми, що вирішує питання фіксації попередніх досліджень на місці події, дане питання на сьогодні є відкритим.

Низький рівень професіоналізму членів СОГ, небажання інспекторів-криміналістів виконувати на ОМП «зайву» роботу та брати на себе відповідальність за зроблені попередні висновки [3, 348] призводять до того, що навіть найпростіші попередні дослідження слідів рук – встановлення придатності слідів для ідентифікації та виключення за слідами рук потерпілих чи інших непричетних до скоєння злочину осіб проводяться руками працівників Експертної служби МВС.

Оглядаючи виявлені на місці події сліди рук, з використанням криміналістичної лупи, інспектор-криміналіст може чітко визначити ті, які безперечно відносяться до слідів непридатних для ідентифікації. Це сліди у вигляді мазків та окремих обривків папілярних ліній, у яких деталі будови папілярного візерунка не проглядаються. Такі сліди не несуть жодної дактилоскопічної інформації, однак спричиняють величезну втрату часу не лише на їх опис в протоколі огляду місця події, а й під час подальших процесуальних дій слідчого в частині призначення судової дактилоскопічної експертизи, направленні її до обласного НДЕКЦ, отримання експертизи, у висновку якої буде зазначено про те, що інспектор-криміналіст бачив ще під час проведення огляду – сліди для ідентифікації особи непридатні. Варто зазначити, що впродовж останніх років, кількість таких висновків по Україні сягає від 20 до 30 відсотків.

Вилучені на місці події сліди пальців та долонь рук, інспектор-криміналіст повинен перевірити із відбитками пальців рук потерпілих та тих, які не мають відношення до події злочину. Це можуть бути працівники, які надають медичну допомогу, співробітники чи сусіди, які мають доступ до об'єкта злочину. Для цього спеціалісту непотрібно відбирати відбитки пальців рук, оформляючи їх на бланку дактилокарти, адже це і неправомірно, і займає певний час. Інколи достатньо навіть просто подивитись на нігтьові фаланги пальців, щоб виключити сліди за типом чи видом узору. Якщо ж сліди за типом узору збігаються, можна відібрати відбитки на звичайний аркуш за допомогою валика і чорної фарби, чи спеціальної фарбуючої подушки.

На сьогодні інспектори цього не роблять, а слідчі знову-таки виносять постанову про призначення судово-дактилоскопічної експертизи, в якій ставлять питання ідентифікаційного характеру, направляючи для перевірки дактилоскопічні карти потерпілих. А в подальшому, після проведення експертизи, направляють сліди та дактилокарти потерпілих для перевірки за дактилоскопічним обліком за допомогою автоматизованої дактилоскопічної ідентифікаційної системи (АДІС) з припискою «без постановки на облік».

Володіючи спеціальними знаннями на місці події та використовуючи їх під час проведення попередніх досліджень слідової інформації та місці події, інспектори-криміналісти своїми професійними діями не лише звільнили б непотрібної роботи слідчих та експертів НДЕКЦ, а й оперативно надавали б ту чи іншу інформацію, яку можливо було б використати для розкриття та розслідування злочинів, у тому числі й «по гарячих слідах».

Таким чином, використання спеціальних знань під час проведення огляду місця події шляхом проведення попередніх досліджень вилученої слідової інформації є дуже важливим, невід'ємним елементом для досягнення слідчим кінцевої мети – розкриття злочину та притягнення винної особи до кримінальної відповідальності. Однак, проведення попередніх досліджень на професійному рівні неможливе без якісних спеціальних знань та навиків.

Список використаних джерел:

1. Пиріг І.В. Фіксація результатів дослідницької діяльності спеціалістів на місці події. *Криміналістика і судова експертиза*. КНДІСЕ МІОУ. Випуск 65. Київ. 2020. С. 220 - 229.
2. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами на підрозділах Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.07.2017 №575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text> (дата звернення 15.05.2023).
3. Арешонков В.В. Техніко-криміналістичні дослідження у розслідуванні злочинів : монографія / Арешонков В.В. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 468с.

KOLESNIK Natalie

Forensic expert department of fingerprint
research Laboratory of forensic types of
research Dnipropetrovsk Scientific
Research Forensic Center ministries
of the Interior Ukraine

MODERN TECHNOLOGIES IN FINGERPRINTING

In the modern world, during the rapid development of innovative progress, scientists and criminologists are actively developing the latest methods and technologies for detecting and researching traces of dactyloscopic origin.

According to statistics, the majority of forensic tools used by Ukrainian police officers when detecting traces of dactyloscopic origin meet modern standards. However, some methods and devices may be outdated and need updating. For example, equipment for detecting traces of sebum and other specific devices may need to be replaced with more modern models. It is also important to note that the effectiveness and accuracy of forensic tools largely depends on the qualifications and experience of the police officers who use them.

Therefore, it is important to constantly raise the level of professional training and improve the skills of working with forensic means.

Dactyloscopic is one of the most reliable methods of personal identification direct comparison of fingerprints allows you to accurately the person because dactyloscopic are unique to each person and cannot be exactly copied or forged.

One of the reliable ways to obtain and confirm a person's identity is identification using a dactyloscopic scanners is a device that converts the papillary pattern of a finger into a digital image or into a digital image, which allows you to avoid double work with the processing of paper dactyloscopic cards made with the help of typographic ink.

The main functions of dactyloscopic scanners are to obtain an image of the fingerprint and check it for coincidence with the standard. There are basic scanning methods: optical, ultrasonic, semiconductor, which in turn are divided into capacitive and thermal scanners [1, p. 1].

During the detection of traces, the expert uses the least destructive research method, one of the auxiliary means can be used RUVIS. RUVIS devices are able to selectively amplify short-wave 254 nm. UV radiation and ignore all other wavelengths of light. The main natural source of UV light is the sun. In fact, about nine percent of all the energy emitted by the sun is UV radiation. UV light is electromagnetic radiation located in the part of the spectrum between X-rays and visible light. In fact, UV light differs from visible light only in that the UV wavelength is too short to be seen by the naked human eye. UV light is reflected

from particles of the fingerprint material and enters RUVIS through a specially designed UV lens.

The cut-off filter of the imaging unit selectively passes the UV band of light into the powerful image amplifier and does not pass waves of other frequencies, including visible light. In the amplifier tube, the intensity of the UV light is amplified several thousand times, and it is converted into visible light, which provides a visible image of the raw fingerprint. In addition, unprocessed fingerprints can be photographed before an attempt is made to remove them from the surface, so the risk of accidental destruction of the evidence before it is documented is reduced.

The DFO 1000 camera is designed for accelerated detection of traces on rough and porous surfaces such as cardboard, paper, wood when treated with ninhydrin or DFO solutions. Under the influence of high temperature, they emit a glow. The design of the camera allows you to study several documents at the same time. During the study, documents can be hung on a holder or laid out on removable shelves. Double doors made of hard glass make it possible to observe the process without disturbing it. The camera is equipped with an automatic temperature regulator with a digital display. When the camera oven temperature exceeds 93C, the camera automatically shuts down to prevent damage to documents.[2]

Therefore, we can conclude that the rapid development of innovative technologies has positively contributed to the development of dactyloscopic technology, which significantly simplifies and improves the work of experts to achieve the set tasks.

References

1. A. Ya. Stelmashenko Fingerprint scanners. dys.. kand. yur. nauk. 12.00.09. Zhitomir, 2020 [2-4p.]
2. Fingerprint technique URL//<https://pro-expert.in.ua>.

КОРОБЕЙНИК Ганна

старший судовий експерт сектору
товарознавчих та гемологічних
досліджень відділу ТГЕБЗДОД
Черкаського НДЕКЦ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ, ЩО Є ОБ'ЄКТАМИ РОСЛИННОГО СВІТУ

За даними експертів ринку товарів рослинництва орієнтовно 70% товару є імпортованою У 2017 році 75% вартості імпорту склали квіти, відповідно 25% – склали декоративні рослини. У категорії «квіти» половину вартості імпорту (49%) склали зрізані квіти, 29% вартості імпорту – рослини у горщиках/кімнатні рослини, 19% – цибулини.

В Україні виробництво декоративних рослин зараз знаходиться на стадії розвитку, у нас нараховується до 15 розсадників, у яких річний обіг коштів більше 1 мільйона гривень. Більшість розсадників не мають спеціалізації і вирощують широкий асортимент декоративних рослин: кущі, хвойні, листяні. Також упродовж останніх 5-х років вітчизняні розсадники разом зі збільшенням кількості товарів у контейнерах, підвищили ціни на більшість вирощуваних рослин, для продукції у відкритому ґрунті подекуди в 2–3 рази. Частка імпорту садових рослин на ринку України складає 15%, все інше - продукція вітчизняного виробництва.

На зовнішні ринки Україна постачає плодові дерева та ягідні кущі.

В системі класифікації УКТЗЕД ці товари зазначаються як II – Продукти рослинного походження: товарна позиція 06 - Живі дерева та інші рослини; цибулини, коріння та інші аналогічні частини рослин; зрізані квіти і декоративна зелень.

Необхідність оцінки та визначення вартості живих рослин може наставати у випадках:

- Виникнення спірних питань при реалізації комерційних угод;
- Визначення розміру збитків при пошкодженні існуючих зелених насаджень (на об'єктах різних форм власності);
- Правопорушення, об'єктом яких є безпосередньо рослини.

Частіше предметом кримінальних правопорушень, з якими стикаються експерти НДЕКЦ МВС, отже об'єктами досліджень є саджанці декоративних багаторічних рослин: хвойні та плодово-ягідні.

Особливістю даної групи товарів, є те, що вона представлена живими рослинними організмами, які здатні до подальшого розвитку і росту, що призводить до кардинальної зміни товарних властивостей. Цей товар має особливі умови та терміни зберігання, зумовлені сезонними коливаннями попиту-пропозиції та специфічні показники якості: ботанічний вид та сорт рослини, її вік, спосіб формування підземної та надземної частини, ступінь розвитку підземної та надземної частини тощо.

Факти викрадень зелених декоративних та/або плодово-ягідних насаджень здебільшого припадають на період квітень- червень та жовтень – листопад, оскільки в цей період відбувається висадка саджанців багаторічних рослин в загальній масі. В період, коли рослина нещодавно пересаджена і ще добре не вкорінена, вона легко піддається транспортуванню без ризику суттєвого зниження якості саджанця чи його загибелі. Товарні властивості такої рослини ще не змінились і цілком співпадають з зазначеними виробником для даного виду товару.

В торговельній практиці підприємств, що реалізують саджанці багаторічників для групування і класифікації визначають наступні параметри товару:

- вид рослини – ботанічний вид та сорт;
- вік рослини – 1-2-4 річні саджанці тощо;

- розмір (напр. висота) рослини;
- спосіб оформлення кореневої системи (закрита коренева система/контейнерна посадка, відкрита коренева система, кореневий ком).

Ці ж характеристики необхідні для ідентифікації об'єкта дослідження і ці дані мають бути затребувані експертом у ініціатора дослідження, якщо вони відсутні у фабулі постанови про призначення судової експертизи чи інших процесуальних документах.

Якщо експертів на дослідження надано об'єкт, задля ідентифікації його товарних властивостей використовуються органолептичний та інструментальний методи.

Визначення ринкової вартості майна здійснюється відповідно до вимог Національного стандарту № 1 «Загальна оцінка майна і майнових прав» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440:

- використання витратного підходу визначення вартості майна зазвичай найменш відповідає базі оцінки, а об'єкти (саджанці багаторічників) не відносяться до спеціалізованого майна;

- у зв'язку з тим, що у розпорядженні судового експерта зазвичай відсутня інформація щодо очікуваних доходів власника об'єкта дослідження, дохідний не може бути використано при визначенні ринкової вартості;

- при визначенні ринкової вартості саджанців багаторічних рослин прийнятно використовувати порівняльний підхід, який передбачає аналіз цін продажу та пропонування подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктами оцінки. Коли ринок подібного майна досить розвинутий, доцільно використовувати метод прямих порівнянь.

Слід зазначити, що висаджені рослини, які є елементом ландшафту, благоустрою населеного пункту, слід розглядати як такі, що не входять в коло об'єктів товарознавчої експертизи.

Проте для визначення вартості багаторічних живих зелених насаджень, які утримуються в окремих ємностях з ґрунтом (ящики, діжки тощо) та використовуються для зонування, декорування відкритих майданчиків у міському просторі, доцільно в рамках товарознавчої оцінки використовувати елементи розробленої Міністерством будівництва, архітектури і житлово-комунального господарства «Методики визначення відновної вартості зелених насаджень» (затв. наказом мін-ва від 12.05.2009 № 127) [5].

Аналіз даної методики на думку В.С. Рогоєвського [3] показує, що її слабким місцем є невизначений підхід до встановлення низки показників (вартість отримання, вартість щорічного утримання), а також неможливість визначення вартості дерев через інфляцію. Тому автором запропоновано альтернативну методику визначення відновної вартості дерев, відповідно до якої за основу розрахунків запропоновано взяти ринкову вартість саджанця аналогічного виду і форми в садовому центрі, а подальші розрахунки вести за

допомогою запропонованих поправних коефіцієнтів, які дають змогу врахувати складність садіння та після садивного догляду, вік і розмір дерева, його якісний стан та цінність залежно від місця зростання. Формула визначення вартості посадки (відновлення/створення насадження) ;

$$Вв = Вств \times Кр \times Кя \times Кз$$

де: В ств – вартість створення – вартість саджанця за даними садового центру чи розсадника з урахуванням транспортних витрат та вартості садівних робіт;

Кр – коефіцієнт розміру дерева, залежить від діаметру стовбура дерева;

Кя – коефіцієнт якості, що відображає якісний зокрема і санітарний стан дерева і його декоративність;

Кз – коефіцієнт зони – залежить від місця зростання дерева і важливості його для міста.

Використані джерела

1. ТОВАРОЗНАВСТВО КВІТІВ. ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ Укладачі: Сорокіна С.В., Шевченко О.Є. - ХДУХТ, 2012 (<https://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/354/1/%D0%B5%D0%BA.222685%202012%20%D0%9E%D0%9F%D0%9E%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%A2%20%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A6%D0%86%D0%99.pdf>)

2. Рослинництво декоративних культур в Україні: фактори розвитку та ризику В.М. Єжов Інститут садівництва НААН (https://agrovisnyk.com/pdf/ua_2019_11_06.pdf)

3. С.В.Рогоєвський Методика визначення відновної вартості дерев у зелених насадженнях населених місць // Науковий вісник НЛТУ України, 2016, вип 26.4 Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-viznachennya-vidnovnoyi-varnosti-derev-u-zelenih-nasadzhennyah-naselenih-mists/viewer>.

5. Наказ Міністерства будівництва, архітектури і житлово-комунального господарства № 127 від 12.05.2009 про затвердження Методики визначення відновної вартості зелених насаджень» (режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0549-09#Text>)

6. Джерела мережі Інтернет:

<https://buduysvoe.com/publications/rynok-kvitiv-vidnovlyuyetsya>;

<https://project.liga.net/projects/flowers/>;

file:///C:/Users/123/Desktop/Ornamental_Market+Study_SHORT_UA+final.pdf;

<https://dspace.ltsu.org/bitstream/123456789/3352/2/MV.pdf>;

https://agrovisnyk.com/pdf/ua_2019_11_06.pdf

КОРШИКОВА Тетяна

доктор філософії, викладач кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

ПЯСКОВСЬКИЙ Вадим

кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОЧОГО ЕТАПУ ОГЛЯДУ
ЕЛЕКТРОННО-ОБЧИСЛЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ**

Одним з найскладніших видів огляду у процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень, є огляд електронно-обчислювальної техніки (далі – ЕОТ). Складність огляду ЕОТ визначається наступними обставинами:

- комп'ютерна інформація є специфічним об'єктом пошуку;
- не завжди є можливість вилучення ЕОТ, окремих їх комплектуючих, щоб за допомогою інших дій зафіксувати і дослідити інформацію;
- обстеження ЕОТ і її носіїв завжди передбачає необхідність запрошення відповідного спеціаліста (у галузі комп'ютерних технологій, комп'ютерних систем тощо);
- існують різноманітні програми захисту та екстреного знищення інформації [1, с. 76].

На початку огляду слідчому необхідно здійснити спочатку зовнішній огляд ЕОТ з метою встановлення наступних обставин:

- склад ЕОТ: наявність системного блоку, монітора, клавіатури, принтера, модему, безперебійного джерела живлення та інших периферійних пристроїв. Якщо це ноутбук – визначення його розмірів. Одночасно встановлюється: тип корпусу, матеріал, з якого він виготовлений, його колір, номер ЕОТ, марка, назви, серія, номер, країна виробник, форма, колір ЕОТ [2]. У разі наявності обов'язково зазначаються індивідуальні ознаки ЕОТ, наприклад, наявність певного малюнку чи начіпки на корпусі, особливий колір, наявність підсвітлювачів на корпусі, неординарний корпус, наявність подряпин, гарантійних наліпок чи інших ознак на корпусі;
- наявність, кількість і розташування роз'ємів й портів на корпусі для під'єднання зовнішніх пристроїв, а також наявність і види вмонтованих пристроїв, мережевих плат та пристроїв, наприклад, дисководу для компакт-

дисків, відеолат тощо;

– наявність інших пристроїв, що у подальшому також будуть підлягати огляду. Такими пристроями можуть бути:

- а) принтер, багатофункціональний пристрій, сканер;
- б) зовнішні фізичні носії пам'яті HDD, SSD;
- в) дискові носії – CD, DVD, Blue-Ray-диски, дискети; USB диски;
- г) флеш-карти пам'яті (SD, micro SD тощо).

Після зовнішнього огляду слідчий приступає до внутрішнього огляду системного блоку. Це пов'язано з необхідністю встановлення в ЕОТ пристроїв, плат та іншого обладнання, їх розташування всередині системного блоку. Під час внутрішнього огляду встановлюються індивідуальні ознаки пристроїв і плат, їх серійні номери.

Після цього включається ЕОТ та фіксуються всі процеси, що відбуваються як у системному блоці, так і на екрані монітора. Звертається особлива увага на:

– електронну переписку;

– особисті кабінети на різних сайтах (наприклад, olx.ua, rst.ua, auto.ria.com/uk/, ab.ua/uk/), зокрема, встановлюється коли, ким був створений обліковий запис, його назва, логін і пароль, кому належить особистий кабінет, який телефон до нього підключений тощо);

– здійснюється огляд соціальних мереж. Огляду підлягає профіль соціальної сторінки, коли, ким він був створений, його назва, логін і пароль, який телефон до нього підключений, які повідомлення, фотографії, відеоконтент розміщені на профілі тощо;

– виявляються та оглядаються файли, зокрема, електронні документи, фотографії. Враховуючи, що вказані файли могли бути розміщені на ЕОТ після їх завантаження з телефону чи мережі Інтернет, вони залишають відповідні електронні сліди, зокрема, дату їх створення;

– особистий кабінет інтернет-банкінгу (коли, ким був створений, який обліковий запис, на кого зареєстрований, назва, логін і пароль, кому належить, який телефон до нього підключений, які та коли здійснювалися операції);

– інші дані, зокрема, назви та версії програм, які встановлені в ЕОТ.

Здійснюючи огляд вебсторінки, слідчий повинен її масштабувати у браузері на повний розмір (100 %). У браузері мають бути відключені всі додатки та надбудови, що можуть змінити вигляд вебсторінки, яка оглядається. Основними реквізитами такого електронного документа можуть бути адреса у мережі Інтернет, на якій розміщено вебсторінку; назва вебсайту, категорія чи жанр публікації, якщо вони зазначені на вебсторінці; назва публікації; основний текст публікації; прикріплені зображення та аудіо- чи відеофайли; відомості про автора публікації (якщо публікація не є анонімною) [3, с. 185–186].

У подальшому рекомендується здійснити друк вебсторінок, особистих кабінетів, електронної переписки, профілів в Інтернет-ресурсах, які були

предметом огляду, за допомогою службового принтера та додати до протоколу огляду як додаток, із зазначенням серійного номера, назви та моделі принтера, де друкувалась така інформація [3, с. 188].

Фото-, відео- та аудіофайли мають бути збережені та записані на диск, який стане другим додатком до протоколу огляду. Альтернативним засобом фіксації вебсторінки є збереження її у форматі html засобами програми-браузера, з подальшим записом такого файлу на диск [3, с. 188].

Якщо системний блок вилучався без монітору, то під час огляду може використовуватися монітор, що належить відповідному експертному підрозділу або правоохоронному органу.

Огляду також підлягають наступні фізичні носії ЕОТ:

- зовнішні фізичні носії пам'яті (жорсткий диск – HDD, SSD; дискові носії – CD, DVD, Blue-Ray-диски, дискети; USB диски);
- оперативний запам'ятовуючий пристрій ЕОТ (далі – ОЗП);
- ОЗП периферійних пристроїв (наприклад, принтер, у пам'яті якого знаходяться документи у «черзі друку»);
- ОЗП пристроїв зв'язку тощо;
- флеш-карти пам'яті (SD, micro SD тощо) [3, с. 185].

У разі необхідності, з інформації, яка знаходиться в пам'яті ЕОТ, робиться копія на HDD, що належить експертному підрозділу чи правоохоронному органу. Якщо під час огляду ЕОТ виникли проблеми з її запуском, відкриттям і переглядом окремих програм, то в даному випадку здійснюється огляд тих ресурсів (програм, файлів), які дозволяє можливість ЕОТ.

За результатами огляду може здійснюватись копіювання системи (інформації або даних), яка досліджується, на відповідні пристрої пам'яті (як правило, HDD чи флеш накопичувачі, які належать правоохоронному органу чи експертній установі. Одночасно всі вказані процедури фіксуються за допомогою фото- та відеозйомки.

До протоколу огляду підлягають занесенню наступні дані:

- тип ЕОТ, тип його корпусу, матеріал, з якого він виготовлений, його колір, номер ЕОТ, марка, назви, серія, номер, країна виробник, форма, колір ЕОТ. У разі наявності, обов'язково зазначаються індивідуальні ознаки ЕОТ, наприклад, наявність певного малюнку чи наліпки на корпусі, особливий колір, наявність підсвітлювачів на корпусі, неординарний корпус, наявність подряпин, гарантійних наліпок чи інших ознак на корпусі;

– конфігурація комп'ютера з чітким описом усіх комплектуючих і пристроїв. Також зазначаються назви моделей і серійні номери кожного з пристроїв, якщо вони нанесені на ці пристрої, де позначками чітко вказано, що це серійний номер – «Serial Number», «Serial №» чи «S/N» та інша інформація із заводських наклейок, а також наявні інвентарні номери, що присвоюються бухгалтерією при постановці обладнання на баланс підприємства;

- наявність, кількість та розташування роз'ємів і портів на корпусі для під'єднання зовнішніх пристроїв, а також наявність та види вмонтованих пристроїв, мережевих плат і пристроїв, наприклад, дисководу для гнучких дисків, дисководу для компакт-дисків, відеоплат тощо;
- назва інших пристроїв, які у подальшому також будуть підлягати огляду з подальшим проведенням їх огляду. У разі підключення периферійних пристроїв чи обладнання до ЕОТ, які належать правоохоронному органу, зазначається їхня модель, назва пристрою та серійний номер;
- пристрої, плати та інше обладнання, їх розташування всередині системного блоку, їх індивідуальні ознаки, серійні номери;
- процеси, які відбуваються як у системному блоці, так і на екрані монітора під час огляду локальних дисків ЕОТ, процесів і сервісів тощо.

Список використаних джерел:

1. Варцаба В. М. Розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами (тактико-психологічні основи): монографія / за наук. ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Ериф, 2004. 111 с.
2. Салтевський М. В. Основи методики розслідування злочинів, скоєних з використанням ЕОМ.: навч. посіб. Харків: Нац. юрид акад. України. 2000. 35 с.
3. Коваленко А. В. Особливості тактики огляду електронних документів під час досудового розслідування посягань на життя та здоров'я журналіста. *Вісник Нац. акад. правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 182–191.

КРОХМАЛЬ Тетяна

судовий експерт відділу
вибухотехнічних та пожежотехнічних
досліджень Дніпропетровського
науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

СПЕЦИФІКА РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ У ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО (НАДЗВИЧАЙНОГО) СТАНУ В УКРАЇНІ

Повномасштабна військова агресія Росії на території України, що розпочалась 24.02.2022, стала загрозою життю та здоров'ю людей не тільки на території, де ведуться бойові дії, а й на всій території нашої країни. Ракетні, артилерійські та інші обстріли нашої держави з боку Російської Федерації призводять до каліцтва та смерті громадян нашої країни, у тому числі і під час їх перебування на робочих місцях та виконання ними трудових обов'язків.

Для врегулювання процедури розслідування нещасних випадків, її

спрощення та удосконалення на час дії в Україні режиму воєнного (надзвичайного) стану рішенням Кабінету Міністрів України 20 січня 2023 року були внесені зміни до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві [1], затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337 (далі - Порядок).

Процедура розслідування нещасних випадків на виробництві, під час дії воєнного стану, представлена у Порядку [1] окремим розділом «Процедура розслідування нещасних випадків в період дії правового режиму воєнного (надзвичайного) стану в Україні або окремих її місцевостях», в якому конкретизовано особливості розслідування такого виду подій.

Зміни до Порядку [1], зокрема, полягають у наступному:

1. Встановлено порядок організації роботи комісії з розслідування нещасних випадків, чинність засідання комісії визнається при присутності більшості її членів, але участь у засіданні голови комісії є обов'язковою; складення та підписання документів, а також прийняття рішень на засіданні комісії, здійснюється присутніми на її засіданні членами комісії; голова комісії повинен інформувати членів комісії, щодо часу та місця проведення її засідань з використанням усіх наявних засобів зв'язку, в тому числі електронною поштою.

2. Передбачена можливість засідання комісії з розслідування нещасного випадку дистанційно, а також наявна можливість підписання протоколів засідання з використанням електронного цифрового підпису членами комісії.

3. Строк протягом якого роботодавець зобов'язаний (з використанням засобів зв'язку) повідомити про нещасний випадок збільшено з двох годин – до однієї доби

4. Проведення досліджень для визначення наявності в організмі потерпілого алкоголю, наркотичних засобів і ступеню його сп'яніння в таких випадках не здійснюється.

5. Нещасні випадки, які сталися з працівниками унаслідок воєнних (бойових) дій (бомбардувань, ракетних та артилерійських обстрілів, мінувань територій та приміщень, захоплення в полон, інших протиправних дій, здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення тощо), підлягають спеціальному розслідуванню незалежно від ступеня тяжкості травм, та за місцем їх настання відповідно до спрощеної процедури розслідування таких нещасних випадків.

У відповідності до внесених змін, після отримання інформації щодо настання нещасного випадку, який стався внаслідок воєнних (бойових) дій, роботодавець повинен протягом доби подати повідомлення про нещасний випадок (письмово або електронною поштою) до територіального органу Держпраці, військовій адміністрації, територіальному органу Пенсійного фонду України та первинній організації профспілки, а у разі відсутності

профспілки - уповноваженій найманими працівниками особі з питань охорони праці, органі галузевої профспілки вищого рівня, а у разі його відсутності - територіальному профоб'єднанню за місцем настання нещасного випадку.

Територіальний орган Держпраці, після отримання повідомлення про нещасний випадок, протягом одного робочого дня утворює комісію із спеціального розслідування.

Відповідно до Порядку [1] до неї входять:

- «- посадова особа територіального органу Держпраці (голова комісії);
- представник територіального органу Пенсійного фонду України,
- представник військової адміністрації (військово-цивільної адміністрації, місцевої держадміністрації чи органу місцевого самоврядування)».

До обов'язків спеціальної комісії з розслідування нещасного випадку, що стався унаслідок воєнних (бойових) дій, входить:

- проведення у будь-якому придатному приміщенні або з використанням конференц - зв'язку (дистанційно) засідання, на якому провести розгляд інформації про нещасний випадок;

- проведення обстеження місця, в якому стався нещасний випадок (за можливості), та складення відповідного протоколу. У разі коли комісія не має доступу на територію підприємства (установи, організації) у зв'язку з веденням бойових дій, такий протокол складається на підставі Акту, складеного роботодавцем у довільній формі;

- одержання (за можливості) та фіксація письмово, зокрема, з використанням доступних засобів зв'язку, пояснення свідків події;

- розгляд наявної документації та матеріалів, а також надсилання відповідних запитів у письмовій або електронній формі щодо отримання необхідної інформації та документів, які стосуються обставин нещасного випадку та потерпілого;

- залучення військових експертів або представників інших вузькопрофільних спеціалізованих організацій для підготовки висновків щодо причин та обставин настання нещасного випадку (за необхідності);

- визначення виду події, що призвела до нещасного випадку, причини нещасного випадку;

- з'ясування обставин настання нещасного випадку;

- визначення, пов'язаний чи не пов'язаний нещасний випадок з виробництвом;

- складення акту за формою Н-1 згідно з новим додатком 111 до Порядку [1];

- надання протягом п'яти робочих днів після підписання актів за формою Н-1 матеріали розслідування та примірники таких актів керівнику Держпраці або її територіального органу, що утворив спеціальну комісію, для їх розгляду та затвердження. Зазначені акти та матеріали розслідування можуть бути надіслані з використанням усіх наявних засобів зв'язку, в тому числі

електронною поштою.

Якщо неможливо утворити комісію та провести розслідування (спеціальне розслідування) через загрозу життю та здоров'ю членам комісії, пов'язану з веденням воєнних (бойових) дій, роботодавець та відповідний територіальний орган Держпраці в максимально можливому обсязі збирають, фіксують та систематизують інформацію, про нещасний випадок на виробництві, з метою його подальшого розслідування відповідно до вимог Порядку [1] після того, як ситуація нормалізується.

При виникненні загрози життю та здоров'ю членам комісії (спеціальної комісії) під час проведення розслідування нещасного випадку, що вже розпочалося, таке розслідування зупиняється наказом органу, який утворив комісію, з підстав, зокрема, ведення воєнних (бойових) дій та подовжується на період до створення безпечних умов для його завершення.

Такий механізм розслідування нещасних випадків на виробництві дає можливість скоротити час проведення розслідування та створює відповідні умови для належного соціального захисту потерпілих.

Список використаних джерел:

1. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/337-2019-%D0%BF#Text>.

КРИВОПУСК Олександр
викладач кафедри
криміналістики та домедичної
підготовки Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДОПИТУ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛІСНОГО НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ АБО ОСОБОЮ, ЩОДО ЯКОЇ ВСТАНОВЛЕНА ОПІКА ЧИ ПІКЛУВАННЯ

Характерною ознакою процесу досудового розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування є те, що одним з основних методів отримання криміналістично значущої інформації про обставини вчиненого злочину є проведення допиту.

Відповідно визначення, запропонованого М.В. Салтевським, допит необхідно розглядати комплексно: як засіб доказування, як процес специфічного спілкування для одержання інформації та як соціальне явище,

що має етичну і виховну функції [1, с. 358].

Дослідження матеріалів кримінальних проваджень за ст. 166 КК України показало, що допит проводиться під час розслідування кожного діяння, які мають ознаки вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування.

В контексті досліджуваного нами питання, залежно від процесуального статусу допитуваної особи, можна виділити наступні види допиту: допит підозрюваного (обвинуваченого, під час судового розгляду провадження), потерпілого, представника потерпілого, свідка (спеціаліста, фахівця), експерта (під час судового розгляду провадження).

Проведеним аналізом судово-слідчої практики у справах про злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлено опіка чи піклування, встановлено, що в разі притягнення до кримінальної відповідальності (після повідомлення особі про підозру) слідчим, проводиться допит підозрюваного. При цьому, у 92,42 % випадків, підозрювана особа під час проведення допиту дає свідчення. У 7,58 % випадків, підозрюваний в ході допиту, користуючись правом, яке передбачено ст. 63 Конституції України відмовляється від давання показань. Таким чином, можна зазначити, що формально допит було проведено, однак слідчою дією не було досягнуто результату у вигляді отримання інформації, необхідної для проведення досудового розслідування.

Допит потерпілого під час розслідування злочину, передбаченого ст. 166 КК України проводиться лише у 0,70 %. Такий незначний відсоток можна пояснити тим, що 24,30 % потерпілих є новонароджені діти, або потерпілі в силу фізичних або психічних вад, не можуть бути допитаними в ході досудового слідства. Крім цього, у 75,00 % випадків, наслідком вчинення злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною призводить до смерті потерпілого.

Під час розслідування кримінальних проваджень, в яких унеможливується допит особи, якій безпосередньо злочином було спричинено тяжкі наслідки, слідчими проводиться допит представника потерпілого. Якості представника потерпілого найчастіше слідчим залучаються посадові особи (фахівці) служби у справах дітей, органів місцевого самоврядування, або соціальних служб. Дещо рідше, приймається рішення про залучення законного представника потерпілого з-поміж родичів потерпілої особи. Проведеним аналізом судово-слідчої практики, було встановлено, що у 51,48 % кримінальних проваджень, розпочатих за фактом вчинення злочину, передбаченого ст. 166 КК України слідчими було прийнято рішення про залучення представника потерпілого з числа посадових осіб служб у справах дітей, соціальних служб або органів місцевого самоврядування.

Враховуючи специфіку досудового розслідування злочинів даної категорії, необхідно приділити увагу допиту свідків, оскільки саме від даної

категорії учасників кримінального провадження отримується значний обсяг інформації, яка нерідко становить основу доказової бази кримінального провадження. Проведеним аналізом встановлено, що найчастіше в ході проведення досудового розслідування злочину, передбаченого ст. 166 КК України свідками виступають наступні категорії осіб:

- Близькі родичі, один з батьків або інші члени сім'ї потерпілого;
  - Сусіди, або особи, які проживають поруч із родиною потерпілого;
  - Друзі, або особи, з числа найближчого оточення батьків потерпілого;
  - Однокласники або особи, з якими потерпілий перебуває в дружніх або товариських стосунках;
  - Посадові особи адміністрації навчальних закладів, де навчався (навчається) потерпілий (викладачі, класний керівник, директор школи, заступники директора школи, штатний психолог навчального закладу або інші особи);
  - Посадові особи органів місцевого самоврядування, представники служби у справах дітей або посадові особи ювенальної превенції Національної поліції України. Дані особи виступають свідками у випадках, коли родина, в якій було вчинено злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною перебувала на обліку вказаних служб;
  - Лікарі – педіатри, сімейні лікарі, на обліку яких перебували потерпілі.
- Вказаний вище перелік осіб, які можуть виступати свідками під час досудового розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування не є вичерпним. В залежності від кожної окремої ситуації свідками можуть виступати інші особи, наприклад рятувальники ДСНС, які прибули на місце події та проводили ліквідацію наслідків надзвичайної ситуації (найчастіше у справах про загибель потерпілого внаслідок утоплення, пожежі чи інших нещасних випадків), члени слідчо-оперативної групи органів Національної поліції України, які прибували на місце події за фактом повідомлення про загибель або отримання тілесних ушкоджень потерпілою особою.

В ході судового розгляду проваджень про злочини, передбачені ст. 166 КК України, окрім допиту обвинуваченого, потерпілого (представника потерпілого), проводиться допит експерта. Як правило експерт викликається до суду під час розгляду справ, в яких наслідком злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування є настання смерті потерпілої особи, або спричинення тривалого розладу здоров'я чи хронічних захворювань. Найчастіше судом проводиться допит експерта, який проводив судово-медичну експертизу трупа потерпілого. Під час допиту експерта, судом встановлюється причина смерті потерпілого, а також можливі причини, які призвели до наслідків у вигляді настання смерті.

Підсумовуючи викладене, можна зробити закономірний висновок, що допит, у справах про злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування є одночасно найбільш

розповсюдженою та дієвою слідчою (розшуковою) дією, проведення якої дозволяє отримати обсяг криміналістично-значущої інформації, зокрема дозволить розкрити спосіб вчинення злочину, отримати інформацію про особу злочинця та потерпілого, встановити причини та умови вчиненого злочину.

Перелік використаних джерел:

1. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. – Київ: Кондор, 2006. 588 с.
2. Кримінальний кодекс України 2341-III від 28.04.2023 (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

ЛОЗОВА Світлана

кандидат психологічних наук, доцент,
провідний фахівець Харківського
науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України;

СТЕПАНЮК Руслан

доктор юридичних наук, професор,
провідний фахівець Харківського
науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ
ВНАСЛІДОК ЗАСТОСУВАННЯ ВИБУХОВИХ РЕЧОВИН І
ПРИСТРОЇВ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

Від початку повномасштабної збройної агресії російськими окупаційними військами по об'єктах на території України завдано майже 5 тисяч ракетних і майже 3,5 тисячі авіаційних обстрілів. Окрім цього, окупанти завдали майже 1,1 тис. ударів із застосуванням безпілотних літальних апаратів [1]. Для обстрілів агресор використовує різноманітне озброєння, в тому числі сучасні ракети і термобаричні снаряди. Крім того, значна частина території, де велись бойові дії, замінована.

За кожним фактом обстрілу чи підризу правоохоронці фіксують сліди вибухів та обов'язково призначають судову вибухотехнічну експертизу. Наприклад, з лютого 2022 року в Харківському НДЕКЦ МВС було проведено понад 500 судових експертиз із дослідження вибухових речовин, продуктів вибуху та пострілу та досліджено майже 5000 об'єктів. Основні завдання криміналістичного дослідження вибухових речовин, продуктів вибуху та

пострілу у більшості випадків обмежуються встановленням виду вибухової речовини за хімічним складом і спільної родової (групової) належності речовин.

При документуванні фактів порушення законів та звичаїв війни, до яких за кримінально-правовою кваліфікацією відносять факти обстрілів цивільної інфраструктури, правоохоронці зосереджують увагу саме на вищевказаних завданнях, залишаючи майже без уваги екологічну шкоду.

Відомо, що вибухові речовини та продукти вибуху, продукти горіння від пожеж, які виникають від обстрілів, спричиняють суттєвий негативний вплив на екологію. В умовах надзвичайно активних бойових дій, які ведуться в Україні, ступінь екологічної шкоди надзвичайно підвищується.

В експертній практиці з криміналістичного дослідження вибухових речовин і продуктів вибуху, виявлених на місцях обстрілів та бомбардувань у Харківській області, масово виявляють наступні речовини: гексоген; тринітротолуол (тнт, тротил); сірка; оксид заліза; ртуть гримуча; азид свинцю; нітроцелюлоза та нітрогліцерин («гримучий студень») і багато інших.

В результаті вибуху відбувається виділення таких газів як CO, CO₂, NO, NO₂, водяної пари та продуктів неповного окиснення вибухової речовини, які взаємодіють з вологою повітря та через атмосферні опади випадають на поверхні ґрунту і водойм.

При детонації інших вибухових речовин — амотолу і гексогену, також утворюється ряд хімічних сполук: чадний газ CO, вуглекислий газ CO₂, водяна пара H₂O, бурий газ NO, закис азоту N₂O, діоксид азоту NO₂, формальдегід CH₂O, пари ціанідної кислоти HCN, азот N₂, а також велика кількість ідентифікованої та неідентифікованої органіки.

Ґрунтознавці відзначають систематичне перевищення в 6-8 разів показників ртуті, цинку та кадмію, також на місцях обстрілів фіксують високий вміст міді, нікелю, свинцю, фосфору та барію. Відомо, що хімічні речовини (вибухові речовини та продукти вибуху) мають значний руйнуючий вплив на землю, воду, повітря, рослин, тварин і, безпосередньо, людей.

Наприклад, будь-який постріл зі стрілецької зброї або системи залпового вогню викликає певну хімічну реакцію. Під час вибуху снарядів з РСЗВ «Град» виділяється сірка, яка при взаємодії з водою (конденсат, дощ тощо) перетворюється в сірчану кислоту, яка випадає все навкруги. В атмосфері оксиди сірки та азоту спричиняють кислотні дощі, які змінюють рН ґрунту та викликають опіки рослин.

У місцях бойових дій важкі метали подекуди перевищують фонові значення у 30 разів. Небезпеку несуть і уламки боеприпасів. Артилерійські снаряди калібру 120 мм і 152 мм дають відповідно 1600-2350 та 2700-3500 уламків масою від 1 г. Чавун із домішками сталі є найбільш поширеним матеріалом для виробництва оболонки боеприпасів та містить у своєму складі не тільки залізо та вуглець, а й сірку, мідь та інші компоненти. Ці речовини потрапляють до ґрунту, мігрують до ґрунтових вод і в результаті потрапляють до харчових ланцюгів,

впливаючи і на тварин, і на людей, поступово вбиваючи людей.

Особливу небезпеку несуть обстріли з подальшою детонацією складів боєприпасів. Наприклад, у Харківській області на початку війни були обстріляні склади боєприпасів в м. Балаклея (лютий 2022 р.), м. Чугуєв (березень 2022 р.). Вибухи боєприпасів утворюють пилогазову хмару, що містить певну кількість отруйних речовин. Хмари токсичного диму несуть більшу небезпеку для людей, ніж самі вибухи, оскільки після цього токсини лишаються в повітрі, воді, ґрунті.

Найбільшу небезпеку для довкілля у вигляді викидів в атмосферу забруднюючих речовин у разі вибухів ручних гранат представляють не самі гранати, а їх запали, і особливо ті, які мають мідні капсулі-детонатори, вибуховою речовиною в яких є гримуча ртуть. З точки зору пошуку джерел забруднюючих токсичних речовин найбільший інтерес представляють такі складові запалу як капсулі-запальники і капсулі-детонатори. Капсуль-запальник призначений для створення початкового теплового імпульсу. Основним елементом капсуля-запальника є ударний склад, який представляє собою суміш гримучої ртуті, ТНРС (тринітрорезорцинат свинцю) і антимонія або суміш, аналогічну суміші для капсуля гвинтівочного патрону.

Внаслідок вибухів ракет, артилерійських снарядів різних типів, фугасних авіабомб, безпілотників, снарядів різних типів РСЗО, «вакуумних» бомб тощо відбувається знищення верхнього родючого шару ґрунту, який формувався протягом століть. Вибух снаряду будь-якого типу – це попадання низки токсичних сполук у ґрунт. Наприклад, на супутникових знімках Ізюмського району Харківської області на ділянці 1 км² знайшли 480 вирв від снарядів калібру 82 мм, 547 вирв від снарядів 120 мм і 1025 — калібру 152 мм. Вибухами на тій ділянці фронту вивернуто близько 90 000 тонн ґрунту. 250-кілограмова авіабомба, детонуючи, може залишити по собі вирву діаметром до 8 метрів і глибиною до 4 метрів і вивертає близько 375 м³ ґрунту [2].

Таким чином у зв'язку з війною у слідчій та експертній практиці в Україні виникла нагальна проблема визначення шкоди, заподіяної навколишньому природному середовищу внаслідок впливу вибухових речовин і продуктів вибухів. На нашу думку, необхідно рекомендувати органам розслідування ставити й вирішувати тактичні завдання з визначення розміру заподіяної екологічної шкоди в конкретних кримінальних провадженнях, що розслідуються за фактами злочинів, пов'язаних із застосуванням вибухових речовин і пристроїв в умовах бойових дій. Також варто відповідним чином розширити спектр завдань, які вирішують судові вибухово-технічні та інженерно-екологічні експертизи.

Список використаних джерел:

1. Росія за рік завдала по Україні майже 8.5 тисячі ракетних та авіаційних ударів // Веб-сайт «Мультимедійна платформа УКРІНФОРМ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3674032-rosia-za-rik-zavdala-po-ukraini-majze-85-tisaci-raketnih-ta-aviacijnih-udariv.html>

2. Війна в Україні знищує ґрунти – як врятувати мертві землі // Веб-сайт SuperAgronom.com. URL: <https://superagronom.com/blog/925-viyna-v-ukrayini-znischuye-grunti--yak-vryatuvati-mertvi-zemli>

МАНАЄНКО Тетяна

старший судовий експерт сектору
товарознавчих та гемологічних
досліджень відділу товарознавчих,
гемологічних, економічних,
будівельних, земельних досліджень
та оціночної діяльності
Черкаського науково-дослідного
експертно-криміналістичного
центру МВС України

**ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ВЖИВАНИХ
ПАРФУМЕРНИХ ТОВАРІВ**

Кримінальні правопорушення проти власності є однією з найпоширеніших груп злочинних діянь. Важливе значення при кваліфікації кримінальних правопорушень проти власності має предмет, до якого належать: майно, право на майно, дії майнового характеру тощо. Особливою кваліфікуючою ознакою кримінальних правопорушень проти власності є розмір завданої шкоди, встановлення якого відповідно до п. 6 ч. 2 ст. 242 Кримінального процесуального Кодексу України [1] є обов'язковою підставою проведення судової експертизи. Тому до експертних установ МВС України призначаються судово-товарознавчі експертизи з метою визначення розміру завданих матеріальних збитків потерпілому в наслідок вчинення кримінальних правопорушень проти власності. Не виключенням є встановлення розміру матеріальних збитків, заподіяних в результаті кримінально-протиправних посягань на парфумерні товари, які були у вжитку.

Сучасний ринок парфумерних товарів є досить розвинутим та складається з продукції, як вітчизняного, так іноземного виробництва. Відповідно до номенклатури основоположних характеристик товару товарознавчі експертизи поділяють на ідентифікаційну, кількісну, вартісну та експертизу справжності [2, с. 282]. Аналіз експертних проваджень дозволяє впевнено стверджувати, що найбільш частими є питаннями з визначення вартості товарів, а саме встановлення їх ринкової вартості. Оскільки парфумерні товари, які були у вжитку, доволі часто стають об'єктами кримінально-протиправних посягань, то і питання щодо визначення їх вартості непоодинокі, а збитки, які заподіяні потерпілому - значущими, особливо у випадках, коли викрадена парфумерія є високовартісною.

Звернемо увагу, що серед експертів-товарознавців існує думка, що встановлення ринкової вартості парфумерних товарів, які були у вжитку, не є можливим. Пояснюється це тим, на їх думку, що відповідно до абз. 4 ч. 1 ст. 9 Закону України «Захист прав споживачів» парфумерно-косметичні вироби не підлягають обміну (поверненню) [4; 5]. Але, на нашу думку, це є не вірним, оскільки:

- Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів [4], а ні як не законність існування будь-якого ринку товарів та послуг;

- Закон забороняє обмін (повернення) парфумерно-косметичних товарів лише належної якості, проте, якщо довести, що зазначені товари є неналежної якості, то такий обмін (повернення) можливий;

- не існує жодної законодавчої заборони щодо продажу парфумерних товарів, які були у вжитку.

Узагальнюючи наведене вище можна з впевненістю стверджувати, що ринок парфумерних товарів, які були у вжитку, має право на своє існування та розвиток, та більш того – він існує.

Відповідно до Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» оцінка майна проводиться із застосуванням методичних підходів, методів оцінки, які є складовими частинами методичних підходів або є результатом комбінування кількох методичних підходів, а також оціночних процедур [3].

Встановлення вартості парфумерних товарів, які були у вжитку, проводиться на підставі даних, які отримані у результаті їх ідентифікації.

Для проведення оцінки майна застосовуються такі основні методичні підходи: витратний, порівняльний, дохідний.

Найбільш виправданим підходом, на нашу думку, при визначенні вартості парфумерних товарів, які були у вжитку, є витратний, проте і його застосування також стає не можливим. Встановлення поточної вартості витрат на відтворення (заміщення) зазначеного об'єкту не викликає труднощів, оскільки ринок парфумерних товарів досить розвинений. Проте виникають складнощі щодо коригування парфумерних товарів на суму їх зносу (знецінення). Проте виникають складнощі щодо врахування відсотку залишку засобу, дефектів, пошкоджень, у тому числі частково чи повністю втрачений товарний вигляд тощо. Важливою особливістю експертного дослідження парфумерних товарів є те, що жодна діюча методика не регламентує визначення відсотків зниження якості та/або кількості цих товарів (дефекти, пошкодження, у тому числі частково чи повністю втрачений товарний вигляд тощо).

На сьогодні, з огляду на неможливість застосування жодного з методичних підходів для оцінки майна, передбачених Національним

стандартом № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» [3], визначення ринкової вартості парфумерних товарів, які були у вжитку, не є можливим. А як наслідок, встановлення розміру завданих матеріальних збитків потерпілому внаслідок вчинення кримінальних правопорушень, об'єктами яких є парфумерні товари, які були у вжитку, під час проведення товарознавчої експертизи також є не можливим, через відсутність % зносу

Повертаючись до питання доцільності використання витратного методичного підходу при визначенні розміру збитку, заподіяного потерпілій стороні, який на нашу думку найбільш за все підходить для визначення вартості об'єктів, які наразі є предметом розгляду. Зазначений методичний підхід передбачає визначення залишкової вартості заміщення (відтворення) з урахуванням ступеню зносу об'єкту дослідження та коригування його вартості у бік зменшення. Проте, як свідчить практика, основна проблема застосування вказаного методичного підходу полягає у визначенні саме відсотку зносу. З одного боку немає нічого простішого, як спрямувати відповідне клопотання на адресу ініціатора, з метою визначення ступеню зносу, але цей спосіб може бути використаний тільки у разі відсутності об'єкту дослідження, коли експерт сприймає надану слідством інформацію як достовірну. У разі ж надання у розпорядження експерта об'єкта дослідження виникає проблема, оскільки до первісної вартості парфумів, як мінімум включена вартість флакону, який також експлуатується та на якому з'являються сліди цієї експлуатації, а відтак, при розрахунку ступеню зносу має бути враховане не тільки те, на скільки використано парфуми, але й стан флакону, що неможливо при відсутності відповідного алгоритму розрахунку. Отже, наразі існує нагальна потреба у розробці єдиного алгоритму розрахунку ступеню зносу та підходу до визначення вартості парфумів, які були у вжитку.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 18.05.2023).
2. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 18.05.2023).
3. Криворучко Н.В., Нікітенко С.В. Особливості товарознавчої експертизи парфумерних товарів // «Молодий вчений», № 3 (91), березень, 2021 р. С. 282-284. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-59>.
4. Про затвердження Національного стандарту №1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» // Постанова Кабінету Міністрів України; Стандарт від 10.09.2003 № 1440. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.05.2023).
5. Про захист прав споживачів // Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12?find=1&text=14+%D0%B4%D0%BD%D1%96%D0%B2#w1_1 (дата звернення: 18.05.2023).
6. Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів» // Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 № 172. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.05.2023).

МАТЯШ Євгенія

слідчий слідчого відділення

Олександрійського РВП

ГУНП в Кіровоградській області,

лейтенант поліції

FEATURES OF THE APPOINTMENT OF EXAMINATIONS IN THE INVESTIGATION OF INTENTIONAL MURDER COMMITTED IN A STATE OF STRONG MENTAL EXCITEMENT

In cases where the investigator discovers confusing circumstances during the investigation, various examinations may be ordered. According to the current Code of Criminal Procedure of Ukraine, an expert examination is conducted by an expert at the request of a party to a criminal proceeding or by order of an investigating judge or a court, if special knowledge is required to clarify the circumstances relevant to the criminal proceeding [2]. In turn, the study of the materials of criminal proceedings proves that conducting various types of expert research provides an answer to the question of distinguishing the specified act from other qualified murders.

The general methodological principles of conducting a forensic examination during the investigation of «affective» crimes are the application of the principle of presumption of mental health and the principle of proof of conclusions. According to the first principle, a person who commits a wrongful act is presumed to be fully aware of and able to control his actions until proven otherwise. The second principle states that since the act of examination is a source of evidence, and the conclusions are evidence in criminal proceedings, they must be properly proven. That is, each conclusion should be based on specific factual data recorded in the proceedings, and not on arbitrary conclusions of the expert [4, p. 14].

The state of physiological affect can last from several seconds to several minutes, after which there is a sharp decline in emotional arousal, which is replaced by a state of devastation, severe fatigue, and a gradual awareness of what has been committed, which may be accompanied by a feeling of remorse for what has been committed, pity for the victim. Often, individuals after what they have committed, try to help the victim themselves or commit acts of self-destructive behavior.

In the doctrine of criminal law and the criminal legislation of Ukraine, the term «state of strong mental excitement» is used to denote a sudden emotional process caused by the victim's behavior, which proceeds quickly and violently and to some extent reduces a person's ability to be aware of his actions and control them. The state of strong mental agitation belongs to the circumstances mitigating the criminal punishment (clause 7, part 1, article 66 of the Criminal Code of Ukraine). It is also enshrined in articles 116 (Intentional murder committed in a state of strong mental agitation), 123 (Intentional grave physical injury caused in a state of strong

mental excitement) of Chapter 2 – «Crimes against life and health of a person», which in the scientific literature refers to the privileged composition of crimes, i.e. characterized by circumstances that significantly reduce the public danger, and, accordingly, the punishment of the act [3, p. 452].

Factors that can cause a state of strong mental excitement for both the legislator and the Plenum of the Supreme Court of Ukraine include:

- violence. As such, the Plenum of the Armed Forces of Ukraine recognizes both physical (causing physical injuries or beatings) and mental (for example, a threat to cause physical, moral and psychological harm) violence as that which can lead to the emergence of a physiological affect. The main requirement for such violence, according to M. I. Melnyk and M. I. Havronyuk, there is the ability to cause a state of strong emotional excitement in a person. The authors rightly point out that the real possibility of this or that violence, systematic bullying, or serious insult causing a state of strong emotional disturbance should also be decided taking into account the circumstances of the case, such as the nature of the victim's actions, the features of the perpetrator's mental state, the nature of the victim's relationship with the perpetrator, the situation, in which violence was used or a grave insult was inflicted [1, p. 283];

- grave insult, which includes «obviously indecent behavior of the victim, which especially degrades or disgraces the honor of the perpetrator or persons close to him»;

- systematic bullying, which can be expressed in particularly cynical mocking, long-term mocking of a person, repeated insults; it can also manifest itself in physical violence, merciless, rude treatment of the victim, which causes him physical and mental suffering (deprivation of food, water, clothes), humiliating treatment of the victim [3, p. 283-284].

For example, 24.05.2015 around 7:00 p.m. in the village Lviv region, S. at the place of residence in the premises of the summer kitchen, during another domestic conflict with her husband, B., being in a state of strong mental agitation, caused by the latter's systematic abuse of her and her unprovoked beatings, deliberately struck the latter twice in the chest with a kitchen knife. From the conclusion of the forensic psychiatric expert, it can be seen that S. was in a state of physiological affect at the time of inflicting physical injuries on the victim, as a psychological basis for a legal conclusion about a state of strong mental agitation, which arose as a result of a gratuitous beating by a drunken victim and against the background of systematic abuse by the latter [5].

Forensic psychological examination of emotional states is associated with the detection of strong mental excitement (state of physiological affect), stress and frustration in the person who committed the crime. A qualified assessment of the emotional states of the subject is largely determined by the amount of information about the person and his behavior. It is also very important to interview witnesses, during which it becomes possible to assess how the suspect looked like before the crime and at the time of its commission, what peculiarities in his behavior were

observed after what happened. Already at the first stages of investigative (search) actions, it is necessary to find out from the person under investigation:

- her physical condition on the eve of the crime (presence of nervous, somatic and other diseases, chronic fatigue, insomnia, etc.);
- features of the personal relationship between the suspect and the victim (presence of conflict, its cause, course, methods of resolution, etc.);
- features of the relationship with the victim, presence of common acquaintances, hobbies, etc.

When appointing a forensic psychological examination of emotional states, as emphasized by V. L. Vasiliev, the investigator formulates the following typical questions in the comparison:

- What are the individual and psychological characteristics of the subject?
- What are the characteristics of the personal relationship between the suspect and the victim?
- How could the identified personal characteristics affect the behavior of the subject in the investigated situation?
- What was the psychological state of the suspect at the time of the crime?
- Was the person under investigation in a state of physiological affect or in another emotional state that significantly affected his behavior? [1, p. 543-544].

Thus, the appointment of expert examinations is one of the most widespread forms of indirect use of special knowledge in the investigation of intentional murder committed in a state of strong mental excitement. In the course of their conduct, investigators find out the circumstances of the crime event, the nature of the actions of each participant in the event, as well as information of tactical importance.

Список використаних джерел:

1. Васильев В. Л. Фізіологічний афект слід відрізняти від патологічного, який розглядається як гострий короточасний психічний розлад, що виник раптово. *Юридическая психология*. № 5. 2011. С. 32–37.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України Законом №4651-VI від 13.04.2012 р.; відп. за вип. В. А. Прудников. Харків : Право, 2016. 392 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. Київ : Канон : АСК, 2002. 1045 с.
4. Лейко В. Р., Каніщев А. В., Первомайський В. Б. Методичні засади експертної діагностики короточасних афективних станів у кримінальному процесі : методичні рекомендації. Київ, 2010. 28 с.
5. Справа № 454/1885/15-к. Архів Сокальського районного суду Львівської обл., 2015 рік.

ОГУРЧЕНКО Володимир,
кандидат юридичних наук
докторант кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ СЛІДЧОГО І ПРАЦІВНИКА ОПЕРАТИВНОГО ПІДРОЗДІЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ВЗАЄМОДІЯ ЧИ ПІДПОРЯДКУВАННЯ

Реалізація вимог Конституції України і виконання органами дізнання, слідчими, прокурорами та суддями завдань кримінального судочинства неможливі без прийняття правоохоронними органами законних і обґрунтованих процесуальних рішень. Саме шляхом прийняття таких рішень здійснюється втілення у життя вимог Конституції України і чинного законодавства, досягається вирішення завдань кримінального судочинства.

На сьогодні криміногенна ситуація в державі значно ускладнилася. Спостерігається суттєва зміна структури та характеру злочинності, загальний рівень якої має тенденцію до зростання. На жаль, і далі фіксується збільшення кількості насильницьких протиправних дій, особливо тяжких і особливо тяжких злочинів. Динамічні зміни в характері насильницьких злочинів й умовах боротьби з ними на сьогодні наочно демонструють необхідність створення сучасної дієвої методики організації розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. Швидке розкриття й розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів напряму залежить від належної взаємодії оперативних і слідчих підрозділів Національної поліції України у кримінальних провадженнях. Це дозволяє якісно спланувати проведення першочергових слідчих (розшукових) і процесуальних дій та оперативно-розшукових заходів. Зважаючи на це, розробка практичних рекомендацій щодо взаємодії слідчих і працівників оперативних підрозділів Національної поліції є, безумовно, одним із пріоритетних напрямків для досягнення мети кримінального провадження, особливо в умовах воєнного стану [1, с. 248].

Практика останніх років показала, що найкращою формою взаємодії слідчих з органами дізнання є виділення одного співробітника відповідної служби для постійної допомоги слідчому протягом усієї роботи у кримінальному провадженні. Така форма взаємодії, при керівній ролі слідчого, звільняє останнього від необхідності писати безліч доручень, дозволяє оптимально використати методи і засоби, які є на озброєнні оперативно-розшукових підрозділів, і тим самим дає можливість більш ефективно проводити роботу з розкриття кримінальних правопорушень і викриття осіб, які їх вчинили.

Підтримуючи існуючу думку багатьох вчених, вважаємо, що цю форму співпраці органів слідства і оперативних працівників Національної поліції необхідно розвивати й удосконалювати. КПК статтею 41 певним чином обмежує діяльність оперативних підрозділів у кримінальному провадженні, регламентуючи їх дії лише за письмовим дорученням слідчого, прокурора [2] та позбавляє оперативного працівника розумної ініціативи у розслідуванні кримінальних правопорушень. Використання ж можливостей внутрішніх відомчих наказів не завжди використовуються, або є не дуже ефективними в організації та здійсненні належної взаємодії [2]. Питання співпраці між слідчим та працівником оперативного підрозділу переходять із площини взаємодії у підпорядкування, що унеможливує використання повного спектру оперативно-розшукових можливостей, у кримінальному провадженні зокрема. Взаємодія слідчого та оперативного працівника карного розшуку повинна передбачати дотримання умов використання оперативних сил, засобів та методів. Але цілком природно, що оперативно-розшукові засоби і методи в рамках кримінального провадження, повинні застосовуватися лише у випадку крайньої необхідності. Перед тим, як звернутися за допомогою до оперативного працівника, доцільно з'ясувати, чи не простіше отримати ці самі дані процесуальним шляхом, через те, що доцільне застосування слідчих та оперативно-розшукових засобів і методів передбачає економічне їх використання, отримання кращих результатів з найменшими витратами. У свою чергу, прийняття законних і обґрунтованих процесуальних рішень можливо лише тоді, коли вони ґрунтуються на перевірених та правильно оцінених відомостях, одержаних у відповідності до вимог кримінального процесуального закону. Статті 91-94 КПК України регламентують питання доказування у сучасному кримінальному провадженні [3]. Помилка суб'єкта доказування під час оцінки доказів та їх джерел може привести до прийняття незаконних рішень, порушення прав і свобод громадян, покаранню невинуватого або виправдання особи, яка вчинила злочин. У зв'язку з цим, правильна оцінка доказів та їх джерел набуває ключового значення у діяльності слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції.

Також потрібно зазначити, що застосування оперативних засобів і методів вимагає забезпечення правильного поєднання слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів. Саме комплексний підхід використання наявних можливостей слідчого та оперативного працівника може надати змогу більш якісного, швидкого та неупередженого розслідування кримінального правопорушення. Для його ефективного забезпечення, працівник оперативного підрозділу, ще до початку кримінального провадження повинен систематизувати наявні оперативні дані, здобуті в ході документування злочинної діяльності обґрунтовано підозрюваних осіб [4]. Необхідність такої взаємодії зумовлена, по-перше, спільністю поставленого завдання, направленого на посилення боротьби зі злочинністю, від вирішення якого ніхто не повинен стояти осторонь; по-друге,

тим, що слідчий та оперативний працівник мають різні засоби і методи діяльності, використання яких в єдиному комплексі взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих один одного цілеспрямованих заходів дозволяє забезпечити більш ефективний і високий рівень попередження та розслідування кримінальних правопорушень.

Окрім того, ефективність будь-якої діяльності залежить від якості виконання відповідних заходів. Розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів не є винятком, адже під час цього процесу можуть бути залучені як співробітники підрозділів правоохоронних органів України, так і працівники державних, приватних і громадських підприємств, установ та організацій. Своєчасна й узгоджена взаємодія наведених структур надає можливість працівникам слідчих підрозділів максимально швидко й ефективно здійснювати кримінальне провадження. Особливо така узгоджена діяльність набуває значення під час документування військових злочинів [1, с. 249].

Вирішення існуючих проблем взаємодії слідчого та працівника оперативного підрозділу можливе за допомогою запровадження у діяльність правоохоронних органів сучасних положень із забезпечення кримінального судочинства оперативно-розшуковою складовою. Зазначене створить умови вирішення таких напрямів діяльності суб'єктів кримінального провадження, як виявлення фактів, що мають значення для встановлення обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні; закріплення слідів злочину, речових та інших доказових даних; проведення технічного документування фактичних даних, які мають значення для кримінального провадження; забезпечення можливості використання отриманих первинних даних у подальшому кримінальному судочинстві.

Підсумовуючи, слід зазначити, що розслідування кримінальних правопорушень потребує злагодженого процесу доказування, адже злочинці у більшості своїй мають високий інтелектуальний рівень та використовують сучасні засоби вчинення протиправних діянь. З огляду на зазначене досить важливим вбачається формування правильної та організованої взаємодії працівників різних правоохоронних органів. [5, с. 630; 6].

Список використаних джерел:

1. Чаплинський К.О. Проблемні питання взаємодії слідчих та оперативних підрозділів Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка* : Науковий журнал. Випуск № 4 (100). Івано-Франківськ, 2022. 258 с. С. 247-258.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. № 4651-VL. URL:<http://www.zakon.rada.gov.ua.html>
3. Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700 «Про організацію взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень».
4. Швидкий О.Г. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів при розслідуванні квартирних крадіжок: проблеми й перспективи. *Науковий вісник Юридичної академії*

Міністерства внутрішніх справ: Збірник наукових праць. – 2005. – Спец. випуск № 1х (23) «Актуальні питання кримінально-правових наук». 324 с.

5. Чаплинський К.О. Наукові диспути щодо сутності взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі доказування при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності / Єфімов М.М. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 630–633. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/152>

6. Чаплинський К.О. Наукова полеміка стосовно основних форм взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі доказування при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності / Єфімов М.М. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 5. С. 304–317. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5\(11\)-304-317](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5(11)-304-317).

PAVLOVA Natalia

Associate Professor of the Department of Criminalistics and Premedical Training, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, PhD in Law, Associate Professor

ISSUES OF IMPROVING THE ACTIVITIES OF THE INVESTIGATION OF FRAUD

It should be said that the inept and unprepared transition to a market economy, the formation and development of its institutions created the conditions under which the violation of the law turned into a forced way of life for a part of the population, and criminal activity became profitable. This was the prerequisite for the emergence of various types of fraud.

Fraud is characterized by rapid adaptation to innovations in market relations and changes in legislation, disguise as the implementation of civil law agreements, the creation of fictitious firms and notary offices, the use of technical means, knowledge by criminals of the legal regulation of transactions, etc.

The growth of the professionalization of crime in various sectors of the economy requires that fraudsters be opposed by experienced masters, who thoroughly know the "laws" and the conditions of their life and criminal activity. However, in recent years, staff turnover has led to a sharp reduction in the professional core of the investigation. The majority of employees in these categories have less than 2-3 years of work experience. Together with experienced employees, knowledge of the characteristics of the criminal environment, proven forms and methods of combating it are becoming a thing of the past. We should agree with the researcher of criminal activity N. Karpov that the lack of a stable core of qualified law enforcement personnel today is one of the significant reasons for the low level

of combating professional crime [1]. And, as a result, only a small percentage (35%) of criminal fraud proceedings reach the stage of trial.

As the results of a survey of employees specializing in the investigation of criminal offenses of this category showed, there are other factors that have a negative impact on both the organization of the investigation and the investigation itself as a whole, in particular:

1) the absence in law enforcement agencies of departments from among employees who would have a separate specialization in the knowledge and skills of identifying, disclosing and investigating criminal offenses in the field of real estate, in the field of tourism, in the banking sector, in the field of information technology, etc.;

2) difficulties in distinguishing fraud from civil torts;

3) interference in the process of pre-trial investigation by interested parties that influence the relevant decisions of law enforcement agencies;

4) insufficient interaction of pre-trial investigation bodies with specialists on issues of validity and compliance with the execution of documents related to the conclusion of transactions;

5) making a decision to stop the investigation even without carrying out all the necessary investigative (detective) actions and operational-search measures;

6) active opposition from criminals, etc.

In order to improve the activities of the pre-trial investigation bodies and improve their interaction with the operational-search services, their efforts should be combined, which is especially important when uncovering and investigating complex and multi-episode fraud. The pre-trial investigation body needs information obtained promptly in order to put forward versions, increase the efficiency of procedural actions, and ensure a quick and complete investigation. Properly organized communication, a clear distribution of responsibilities of various services, the ultimate goal of which is to solve common problems and achieve a common result, allows you to achieve it in a shorter time with less effort and money. It is also very necessary to interact with the bodies that draw up documents for the conclusion of civil law agreements and are directly related to this process. These bodies will allow the investigator to find out the content of the process, provide explanations of its stages, the documents that must be used in this case and the persons who executed the necessary documents, help to limit the civil tort from criminal acts.

In general, investigative activities to investigate various types of fraud require an official to have direct possession of a certain amount of civil law, criminal law, criminal procedure, and forensic knowledge in order to be able to distinguish between a criminally punishable act and a civil legal tort, make a correct balanced conclusion about the circumstances of the fraud, the reasons and conditions under which it occurred, correctly navigate the motivation of the offender, find out the issue of the victim's victimhood and the presence of provocative actions on his part, etc. To perform these tasks, the investigator must also be a psychologist and a rather tactful person, it is important to use evaluation criteria regarding the information that comes in connection

with the investigation of the crime and forms the investigative situation.

Therefore, ways to improve the activities of fraud investigators are:

- 1) creation of departments under the GUNP of the regions from among the most qualified specialists specializing in the investigation of fraud in various fields;
- 2) development and distribution among these persons of appropriate methodological support for the investigation of fraud;
- 3) establishing interaction between investigators and employees of operational units, specialists, public and private bodies related to the execution of documents when committing various types of fraud, etc.;
- 4) qualified training of future investigators in higher education institutions with specific learning conditions, who will study a special course on the methodology of fraud investigation, etc.

References:

1. Карпов Н.С., Злочинна діяльність: Монографія. Київ: вид-во Семенко Сергія, 2004. 310 с.
2. 1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

ПИРИГ Ігор

доктор юридичних наук, професор?
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРЕДМЕТА ТА СУТНОСТІ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТОЛОГІЇ

На сьогодні судову експертологію розглядають як самостійну науку, не зважаючи на дискусії науковців, які включають її у систему криміналістики. Предметом судової експертології ми вважаємо закономірності проведення судових експертиз та заснованих на них засобах та методах дослідження різного роду матеріальних об'єктів, процесів або явищ [1, с. 126]. При цьому ми не повною мірою погоджуємось з визначенням предмета судової експертології, запропонованого М. Г. Щербаковським, який вважає таким «закономірності виникнення, розвитку, функціонування, методології, нормативного регулювання, організації судових експертиз» [2, с. 4]. На нашу думку, нормативне регулювання та організація проведення судових експертиз не входить в предмет судової експертології. Організація проведення експертиз є діяльністю, що покладається, скоріше за все, не безпосередньо на судових

експертів, а на керівників експертних установ та слідчих, які є відповідальними за збирання матеріалів, що підлягають дослідженню. Організація діяльності експертних, як і будь-яких інших установ є частиною науки управління та відповідної навчальної дисципліни: наукової організації праці. Нормативно-правове регулювання є результатом законотворчого процесу в якому приймають участь фахівці різних галузей права. Безумовно, законодавці повинні враховувати рекомендації та пропозиції практики проведення експертиз, але законотворчий процес не є безпосередньою діяльністю експертів.

Щодо сутності, а саме природи судової експертології на сьогодні загальноприйнятою є концепція її юридичної природи. Н. І. Клименко, підтримуючи юридичну природу судової експертології зазначає, що як наука, що має вивчати закономірності та методологію формування і розвитку судових експертиз, закономірності дослідження їх об'єктів, що здійснюється на основі спеціальних знань, трансформованих на базі галузевих наук у систему наукових методів, методик і засобів вирішення експертних задач у межах правової регламентації, судова експертологія має бути визначена як прикладна юридична наука, що за своєю генезою та загальним об'єктом дослідження (злочинна діяльність) належить до циклу кримінально-правових наук [3, с. 9]. М. Г. Щербаковський визначає судову експертологію юридичною, прикладною міждисциплінарною наукою, положення якої використовуються при проведенні судових експертиз у кримінальному, адміністративному, цивільному процесах і виконавчому провадженні [4, с. 29]. Аналізуючи існуючі концепції судової експертизи, М. Я. Сегай зазначає, що при огляді сучасних концепцій щодо становлення і розвитку науки про судову експертизу, серйозних сумнівів, незалежно від того, визнається вона самостійною наукою або галуззю іншої юридичної дисципліни, у її правовій природі немає сумнівів [5, с. 757]. Загалом автор визначає, що «судова експертологія, використовуючи знання інших наук, трансформує їх у знання юридичні, оптимізуючи тим самим процес впровадження спеціальних знань у судочинство» [5, с. 759].

Для визначення сутності судової експертології розглянемо структуру предметні науки, що є основою її формування. Якщо розглядати види судових експертиз, можна помітити, що більшість з них ґрунтується на знаннях природознавчих та технічних наук. Серед природознавчих слід виділити хімію, фізику, математику, медицину, біологію, зоологію, фармакологію, ґрунтознавство та ін., що є основними, з яких формуються знання у судовій експертології. Серед технічних наук потрібно виділити механіку, балістику, машинобудування, матеріалознавство, інформатику, кібернетику, електротехніку, системотехніку енергетику тощо. Частина суспільних наук складають економіка, мистецтвознавство, психологія, лінгвістика тощо. При формуванні методологічних основ судової експертології, як і інших наук, використовуються здобутки соціології та філософії.

Думки науковців, які відносять судову експертологію до юридичних наук базуються на тому, що вона відокремилась від криміналістики, яка вважається юридичною наукою. Проте, судова експертологія базується не на всіх положеннях криміналістики, а на тих, що складають зміст різних галузей криміналістичної техніки. Але знання у галузі криміналістичної техніки більшість науковців вважають спеціальними, а, як відомо, спеціальні знання за природою є неюридичними. Тобто, незважаючи на тісний зв'язок криміналістики та судової експертології, на сьогодні не можна визначити останню як юридичну науку. Предметом судової експертології, за визначенням, наданим вище, є закономірності проведення судових експертиз, а предметом кожної окремої експертизи, на думку більшості науковців, є встановлення фактів (фактичних даних), що мають значення для розслідування, шляхом дослідження об'єктів експертизи, які є матеріальними носіями інформації про подію. Об'єкти, що досліджуються при проведенні експертизи, як правило, мають процесуальний статус речового доказу, однак для експерта цей факт не має значення. Він досліджує ознаки та властивості об'єкта, а не його процесуальну природу. Методи та методики проведення експертиз також не закріплені законодавчо. Експерт на свій розсуд обирає ті чи інші методи дослідження об'єктів. Методики, що використовуються на практиці, мають рекомендаційний характер. На законодавчому рівні закріплено загальні основи судово-експертної діяльності, права та обов'язки її суб'єктів в залежності від видів судочинства, що входить в предмет вивчення відповідних наук.

З наведеного вище можна зробити висновок, що предмет, методи та об'єкти судової експертології, її зв'язок з науками, знання яких є її основою, не мають юридичної природи. З юриспруденцією судову експертологію пов'язує лише кінцева мета використання результатів проведених експертиз: під час судового розгляду кримінального провадження. Процес диференціації наукових знань сприяє появі предметних наук, що згодом інтегруються в судову експертологію. Ми погоджуємось з думкою Н. І. Клименко з приводу того, що «кожний вид експертизи має закономірні зв'язки зі «своєю» предметною судовою наукою, а через неї або безпосередньо – з її материнською (базовою) наукою» [3, с. 120]. Судова хімія є предметною наукою для хімічних експертиз, судова фізика – для проведення фізичних дослідів, судова економіка – для економічних експертиз тощо. Однак, незважаючи на це, такі науки як судова фізика, судова хімія, судова біологія, судова психіатрія, судова медицина, судове матеріалознавство та ін. вважаються не юридичними науками, а галузями відповідних материнських наук. Підводячи підсумок, можна вважати судову експертологію не юридичною наукою, а такою, що є сукупністю різних галузей знань, тобто так званою, синтетичною наукою.

Список використаних джерел:

1. Пиріг І.В. Теоретико-прикладні проблеми експертного забезпечення досудового розслідування : монографія. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2015. 432 с.
2. Щербаковський М. Г. Судова експертологія: Навчальний посібник. Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2008. 192 с.
3. Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : В деле, 2015. 560 с.
4. Клименко Н. І. Судова експертологія. Курс лекцій : навч. посіб. Н. І. Клименко. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. 521 с.
5. Сегай М. Я. Судова експертологія – наука про судово-експертну діяльність. Вісник Академії правових наук. 2003. № 2-3. С. 740-762.

ПЛЕТЕНЕЦЬ Віктор,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ДІАГНОСТУВАННЯ СПОСОБІВ ПРОТИДІЇ ДОСУДОВОМУ
РОЗСЛІДУВАННЮ**

Протидія досудовому розслідуванню як явище може відстежуватись за значною кількістю кримінальних проваджень. Можливості їх подолання, у першу чергу обумовлені правильністю сприйняття уповноваженими особами проявів не зацікавлених у розслідуванні осіб.

Варто відзначити, що реалізація способів протидії досудовому розслідуванню мають особливості прояви, обумовлені особливостями:

- виду та тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, що обумовлює підслідність, та, відповідно, суб'єктів, котрі здійснюватимуть провадження;
- ступеня впливовості не зацікавлених у розслідуванні осіб, наявності в них корупційних зв'язків із суб'єктами, наділеними управлінсько-розпорядницькими повноваженнями;
- змісту вказівок (даються, переважно усно та не знаходять свого документального підтвердження) щодо прийняття, утримання від дій надаються безпосередніми або керівниками вищих ланок, від яких суб'єкт розслідування перебуває у службовій чи іншій залежності і т. ін. [1, с. 83].

Якщо ряд способів протидії має відкритий характер, зазвичай у вигляді вимог, пропозицій, наприклад неправомірної вигоди, переконань то інші, можуть здійснюватись приховано.

Подолання цих проявів суб'єктами досудового розслідування обумовлює необхідність правильної їх діагностики й оцінки, на підставі чого можуть прийматися рішення організаційно-управлінського, тактичного характеру, від правильності та своєчасності яких залежатиме й результативність здійснюваних заходів подолання протидії.

Потребує уваги той факт, що прояви протидії можуть носити як явний, так і прихований характер. Так, наприклад залякування, шантаж, спроби підкупу, вмовляння з боку не зацікавлених у результатах розслідування осіб мають значного поширення. Водночас не меншої уваги набувають й прояви, що мають прихований вигляд. Їх реалізації може здійснюється під виглядом рішень організаційного, управлінського, тактичного та іншого характеру.

Так, серед способів протидії може бути відзначений такий, як створення перепон у діяльності, що реалізуються під виглядом заслуховування результатів діяльності, контроль, зокрема й шляхом хронометражу часу реалізації службових обов'язків, збільшення кількості проваджень, чергувань у складі СОГ, відрядження та ін.

Так, заслуховування результатів діяльності за своїм змістом можуть бути диференційовані на такі, що стосуються окремого провадження та діяльності суб'єкта розслідування в цілому. Заслуховування результатів розслідування за конкретним провадженням, здебільшого, виступає наслідком здійснюваних скарг та клопотань до правоохоронних органів, керівництва органу досудового розслідування, прокуратуру, засоби масової інформації з боку зацікавлених у відповідних результатах осіб [1, с. 84].. Цей рівень протидії характеризуються мінімальною можливістю використання адміністративного, дисциплінарного впливу по відношенню до суб'єкта розслідування.

Більш суттєвим за ступенем тиску варто сприймати протидію, що реалізується заслуховуванням результатів діяльності суб'єкта розслідування за рядом кримінальних проваджень, наприклад багатоепізодним, вчиненим організованими злочинними угрупованнями, за певний проміжок часу, наприклад рік тощо.

Це може вказувати на більшу зацікавленість та можливості протидіючої сторони в здійсненні тиску на уповноважену особу. Даний різновид тиску може бути наслідком відмови від виконання уповноваженою особою раніше відкрито висловлених до неї вимог щодо конкретного провадження. Не виключена можливість здійснення приховано, де серед проваджень, за якими відбувається заслуховування результатів діяльності перебуває й те, за яким зацікавлені особи намагаються отримати відповідний результат. Підготовка до заслуховування за рядом кримінальних проваджень ще більше ускладнює діяльність уповноваженої особи, обумовлює необхідність підготовки довідок, представлення матеріалів керівництву для ознайомлення тощо.

Варто наголосити на тому, що для ускладнення діяльності суб'єкта розслідування йому може надаватися додатково та кількість проваджень, яку

він фізично не в змозі розслідувати, або він вимушений зосередити свою увагу саме на отриманих, оскільки вони перебувають на контролі у керівництва, спливають строки розслідування тощо. Збільшення кількості проваджень призводить до зменшення інтенсивності розслідування за всіма, зокрема й тим, за яким ініціюється протидія. Як наслідок проявам протидії приділяється менше уваги, що обумовлюватиме ускладнення її подолання.

Можливі факти пожеж в архівах органів досудового розслідування. Незважаючи на існуючі дослідження щодо відновлення кримінальних проваджень [2]. Проте, вони в умовах протидії не матимуть судової перспективи.

Передача провадження іншому, менш принциповому слідчому може також розглядатись як досягнення цілей захисником чи іншими незацікавленими в розслідуванні особами, оскільки в подальшому значно збільшуються шанси прийняття очікуваних рішень у визначенні напрямків проведення розслідування, оцінки та кваліфікації дій злочинців. Постійний контроль з боку керівництва, заслуховування результатів розслідування, витребування провадження на вивчення та надання вказівок від, наприклад, процесуальних та керівників вищої ланки.

Таким чином під рішеннями організаційного, управлінського та іншого характеру можуть приховуватись прояви протидії досудовому розслідуванню. Їх необхідно своєчасно правильно оцінювати, враховувати й приймати заходів з подолання.

Список використаних джерел:

1. Плетенець В.М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню : монографія / В. М. Плетенець. . Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.
2. Кузьминова В. Ю. Правовые и научные основы восстановления утраченных уголовных дел : дис....канд. юрид. наук : 12.00.09. / Кузьминова Виктория Юрьевна. Харків, 2001. 226 с.

ПОЛЄВИК Катерина
судовий експерт сектору
технічного дослідження
документів та обліку
Запорізького НДЕКЦ МВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОВТОРНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» судова експертиза - це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання

висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

За послідовністю проведення судові експертизи поділяються на первинні та повторні. Первинною є експертиза, коли об'єкт досліджується вперше. Повторною є експертиза, під час проведення якої досліджуються ті ж самі об'єкти та вирішуються ті самі питання, що й при проведенні первинної (попередніх) експертизи (експертиз) [2].

На жаль, у КПК України, чинному Законі України «Про судову експертизу» та «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» підстав призначення повторної експертизи не зазначено. У Постанові Пленуму Верховного суду України № 8 від 30.05.97 року «Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах» зазначено, що «повторна експертиза призначається, коли є сумніви у правильності висновку експерта, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю чи з тим, що він суперечить іншим матеріалам справи, а також за наявності істотного порушення процесуальних норм, які регламентують порядок призначення і проведення експертизи. Істотними можуть визнаватися, зокрема, порушення, які призвели до обмеження прав обвинуваченого чи інших осіб» [3].

Підставою призначення повторної експертизи, зазначеною у Постанові, є виникнення сумнівів у правильності висновків експерта, пов'язані з двома чинниками: а) недостатньою обґрунтованістю висновків експертизи або самого дослідження; б) невідповідності висновків наявним матеріалам кримінального провадження. Оскільки тлумачення зазначених чинників у нормативному акті не наведено, визначимо їх.

На нашу думку, необґрунтованість висновку експерта може полягати у наступному: відсутні відповіді на поставлені на вирішення експертизи питання; висновки не відповідають проведеному дослідженню; не враховано всі обставини справи, не використано всі наявні у провадженні матеріали (наприклад, протоколи допитів свідків при проведенні експертизи встановлення механізму дорожньо-транспортної пригоди); проведене дослідження не узгоджується з його наочним відображенням на фотознімках; в наявності суттєві порушення методики дослідження (порушення послідовності проведення дослідів, відсутності окремих стадій експертного дослідження, відсутність наочності проведених досліджень (фотознімків) або їх неналежна якість, відсутність обґрунтування сукупності розбіжностей ознак при проведенні ідентифікації тощо); використання застарілих методик дослідження при наявності інших; використання застарілих техніко-криміналістичних засобів; формулювання висновків, заснованих на ймовірних судженнях, а не на результатах проведених досліджень; неправильна оцінка проведених дослідів; порушення визначених законодавством вимог щодо оформлення висновку експерта.

Невідповідність результатів експертизи матеріалам провадження є суб'єктивним чинником та залежить від особи, яка оцінює висновок експерта.

Слушною є думка М. Г. Щербаковського, який зазначає, що «суперечність

висновку експерта матеріалам справи може бути обумовлено не тільки неправильно проведеним експертним дослідженням, але й неправдивістю показань учасників розслідування, недоброякісністю документів тощо» [4, с. 41]. Тобто, суперечності висновку експерта потрібно порівнювати не з окремими матеріалами провадження, а з їх сукупністю. Означене потрібно враховувати сторонам провадження або суддею при оцінці висновку експерта.

Найбільш повно сутність повторної експертизи та підстави її призначення зазначено у проекті Закону України «Про судово-експертну діяльність», винесеного нещодавно Міністерством юстиції України на публічне громадське обговорення. Зокрема, цьому присвячена окрема стаття 49 «Повторна судова експертиза» наступного змісту: «1. Повторна судова експертиза проводиться під час судового провадження у разі необхідності дослідження тих самих об'єктів і вирішення тих самих питань, які вже були предметом дослідження, у випадках, якщо: в результаті проведення первинної (попередньої) судової експертизи судовий експерт не надав вичерпних відповідей на всі поставлені питання, не дослідив усі надані йому об'єкти, а усунути неясність і неповноту дослідження шляхом отримання пояснень від нього неможливо; висновок під час його оцінки визнано необґрунтованим або таким, що суперечить іншим матеріалам справи, або викликає інші сумніви в його правильності; наявні висновки судових експертів суперечать один одному, а пояснення судового експерта не дають змоги усунути виявлені суперечності. 2. Повторна судова експертиза обов'язково доручається іншому судову експерту (експертам). 3. У разі проведення повторної судової експертизи судовому експерту має бути наданий висновок первинної (попередньої) судової експертизи. 4. У випадку, якщо судова експертиза проводиться за декількома підставами, одні з яких є підставою для проведення додаткової експертизи, а інші – до повторної, то така судова експертиза проводиться за правилами повторної судової експертизи» [5].

В цілому погоджуючись зі змістом статті, звернемо увагу на певні дискусійні, на наш погляд, положення. Основним з них є обмеження на призначення повторної експертизи тільки під час «судового провадження». Цілком зрозуміло, що при оцінці первинної експертизи стороною захисту, можуть виникнути підстави призначення повторної експертизи і на стадії досудового розслідування. Пункт 3 потребує видалення, незважаючи на те, що положення щодо надання висновку первинної експертизи при призначенні повторної, є загальноприйнятим у теорії судової експертизи. Оскільки при повторній експертизі досліджуються ті ж самі об'єкти та вирішуються ті самі питання, то, на наш погляд, з метою дотримання принципу об'єктивності дослідження, експерту зовсім не обов'язково знати про результати первинної експертизи. З точки зору психологічного впливу, її результати можуть підсвідомо вплинути на прийняття експертом правильного рішення.

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 року //Відомості Верховної Ради України. 1994. - № 28. - Ст. 232.
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз: наказ Міністерства юстиції України № 53/5 від 8 жовтня 1998 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.
3. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.1997 р. № 8. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-97>.
4. Щербаковский М.Г. Судебные экспертизы: учебно-теоретическое пособие. Харьков: Эспада, 2005. 536 с.
5. Про судово-експертну діяльність: Проект Закону України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvo-yustitsii-ukraini-vinosit-napublichne-gromadske-obgovorennya-proekt-zakonu-ukraini-pro-sudovoekspertnu-diyalnist>.

ПОЛТАВСЬКИЙ Андрій

науковий співробітник

Науково-дослідної лабораторії з

проблем криміналістичного

забезпечення та судової експертології

Навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ

**ДО ПИТАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ СТАНДАРТНИХ
ОПЕРАЦІЙНИХ ПРОЦЕДУР ЗБИРАННЯ СЛІДОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ
СЛІДЧИХ РОЗШУКОВИХ ДІЙ**

На початку XXI століття в Україні розпочалося акредитування установ із судово-експертного забезпечення правосуддя на відповідність їх (установ) діяльності вимогам міжнародного стандарту, розробленого Міжнародною організацією зі стандартизації (далі – ISO) та Міжнародною електротехнічною комісією (далі – IEC), що гармонізований на регіональному рівні Європейським комітетом зі стандартизації (CEN) та прийнятий в Україні Національним органом зі стандартизації (НОС) як національний нормативний документ – ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT) [1] (далі – ДСТУ EN ISO/IEC 17020). На відповідність міжнародному стандарту ДСТУ EN ISO/IEC 17025 акредитуються установи, діяльність яких пов'язана, наприклад, із випробуванням будівельних матеріалів, вуглеводневої сировини та нафтопродуктів, транспортних засобів, технічних засобів зв'язку, продуктів

харчування тощо, тобто зазначеним стандартом встановлюються загальні вимоги до компетентності, у т. ч. криміналістичних (експертних) лабораторій, пов'язаних із проведенням судових експертиз [2, с. 130].

Інтерпретування вимог ДСТУ EN ISO/IEC 17025 до діяльності установ, що здійснюють судово-експертне забезпечення правосуддя, здійснено Міжнародною організацією для органів з акредитації (далі – ІЛАС), якою було розроблено першу редакцію документа ІЛАС G-19:2002 Керівництво для криміналістичних лабораторій, що застосовувався при акредитуванні криміналістичних (експертних) лабораторій на відповідність вимогам ISO/IEC 17025 (далі – Керівництво G-19) [3].

У 2008 році Генеральною Асамблеєю Європейської кооперації з акредитації (EA) та Генеральною Асамблеєю Європейської мережі криміналістичних установ (ENFSI) ратифікується Керівництво з імплементації міжнародного стандарту у сфері розслідування місця злочину [4], розробленого ISO та IEC, що гармонізований на регіональному рівні CEN та прийнятий в Україні НОС як національний нормативний документ – ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2019 Оцінка відповідності. Вимоги до роботи різних типів органів з інспектування (EN ISO/IEC 17020:2012, IDT; ISO/IEC 17020:2012, IDT) [5] (далі – ДСТУ EN ISO/IEC 17020). Таким чином, було унормовано процеси акредитування діяльності установ із техніко-криміналістичного забезпечення правосуддя. Проте, й цей стандарт носить загальний характер – за ним акредитуються установи, діяльність яких пов'язана, наприклад, із перевірянням (інспектуванням) цистерн для перевезення небезпечних вантажів, експертизою стану охорони праці та безпеки промислового виробництва суб'єктів господарювання, що виконують та/або експлуатують (застосовують) обладнання підвищеної небезпеки, тощо [2, с. 130].

У 2014 році з метою роз'яснення процесів акредитування підрозділів із техніко-криміналістичного забезпечення (здійснюючих огляди місць подій та ведення баз даних (дактилоскопічної, генної (ДНК-профілів) тощо інформації), а також для напрямків діяльності криміналістичних (експертних) лабораторій, у ході яких не застосовуються інструментальні методи дослідження, на відповідність вимогам ДСТУ EN ISO/IEC 17020 ІЛАС актуалізує Керівництво G-19, що отримало нову назву – ІЛАС G19:08/2014 Модулі в криміналістичному процесі [6].

Поряд із цим, у 2012 році бачить світ міжнародний стандарт щодо огляду місць подій, пов'язаних зі збиранням цифрових (електронних) доказів, що гармонізований в Україні як ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів (ISO/IEC 27037:2012, IDT) (далі – ДСТУ ISO/IEC 27037) [7]. Окрім того, на сьогодні розроблені взаємопов'язані із ДСТУ ISO/IEC 27037 міжнародні стандарти, що стосуються проведення експертних досліджень цифрових доказів.

У 2018 році ISO презентуються дві частини із п'яти серійного

міжнародного стандарту, що гармонізовані на регіональному рівні EN та прийняті в Україні НОС як національні нормативні документи, зокрема:

– ДСТУ ISO 21043-1:2021 Криміналістика. Частина 1. Терміни та визначення понять (ISO 21043-1:2018, IDT) [8] (далі – ДСТУ ISO 21043-1);

– ДСТУ ISO 21043-2:2018 Криміналістика. Частина 1. Виявлення, фіксування, вилучання, транспортування та зберігання об'єктів (ISO 21043-2:2018, IDT) (далі – ДСТУ ISO 21043-2) [9].

Зазначені частини серійного стандарту носять вузькопрофільний характер й стосуються регламентації термінів і визначення понять криміналістичного процесу (від виявлення слідової інформації до суду), а також загальної технології оглядання місць подій, зокрема, збирання (виявлення, фіксування, вилучання, транспортування та зберігання (до експертування) матеріальних об'єктів, що можуть мати потенційну криміналістичну значущість, відповідно. Інші три частини серійного стандарту ISO 21043, що знаходяться в стадії розроблення, пов'язані із першими двома, стосуються проведення експертування (експертних досліджень або судових експертиз), а саме аналізування, інтерпретування, звітування.

Із прийняттям міжнародних стандартів ISO/IEC 27037, ISO 21043-1, ISO 21043-2 світові установи із техніко-криміналістичного забезпечення правосуддя отримали уніфіковані загальні технології огляду місць подій, пов'язаних зі збиранням електронних та матеріальних доказів, що має важливе значення для розслідування транснаціональних злочинів, документування військових злочинів тощо, наслідки яких розглядатимуться в міжнародних судах.

На сайті ISO зазначено, що ISO/IEC 27037 призначений, у т. ч. для полегшення обміну потенційними цифровими доказами між різними, у т. ч. й міжнародними, юрисдикціями [10]. Крім того, на сайті CEN занотовано попередження щодо впровадження опублікованих двох частин серійного європейського стандарту ISO EN 21043 Національними органами стандартизації членів Європейського Союзу протягом 6 місяців з дати їх публікації [11].

Аналізуванням положень стандартів, що регламентують оглядання місць подій, встановлено, що унормуванню підлягає розроблення документальних процедур щодо збирання різних типів об'єктів, що зазвичай вилучаються (п. п. 9.2 ДСТУ ISO 21043-2) [9, с. 5]. З метою нормативного забезпечення цієї діяльності нами ініційовано розроблення збірника стандартних операційних процедур «Збирання слідової інформації під час проведення слідчих (розшукових) дій». Цей документ розроблюватиметься відповідно до вимог стандартів ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2019, ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019, ДСТУ ISO/IEC 27037:2017, ДСТУ ISO 21043-1:2021, ДСТУ ISO 21043-2:2021, Керівництва G-19 із урахуванням національного законодавства України.

Список використаних джерел:

1. ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019 Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (EN ISO/IEC 17025:2017, IDT; ISO/IEC 17025:2017, IDT). [Чинний від 2021-01-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2020. 24 с.
2. Полтавський А. О. Щодо необхідності унормування дефініції «докладність опису досліджень у висновку експерта» / Криміналістика і судова експертиза : міжвідом. наук.-метод. зб. Київський НДІ судових експертиз; редкол. : Д. В. Журавльов (голов. ред.) та ін. К. : видавництво Ліра-К. 2021. Вип. 66. С. 127–137.
3. ILAC G19:2002. Guidelines for Forensic Science Laboratories. URL : <http://www.gep-isfg.org/archivos/201301/ILAC.pdf> (дата звернення: 03.05.2023).
4. Guidance for the Implementation of ISO/IEC 17020 in the field of crime scene investigation : EA-5/03 M:2008. URL : <https://www.european-accreditation.org/publication/ea-5-03-ta> (дата звернення: 03.05.2023).
5. ДСТУ EN ISO/IEC 17020:2019. Оцінка відповідності. Вимоги до роботи різних типів органів з інспектування (EN ISO/IEC 17020:2012, IDT; ISO/IEC 17020:2012, IDT). [Чинний від 2021-01-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2019. 14 с.
6. ILAC G19: 08/2014. Modules in a Forensic Science Process. URL : <https://ilac.org/publications-and-resources/ilac-guidance-series> (дата звернення: 03.05.2023).
7. ДСТУ ISO/IEC 27037:2017 Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів (ISO/IEC 27037:2012, IDT) [Чинний від 2019-01-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2018. 32 с.
8. ДСТУ ISO 21043-1:2021 Криміналістика. Частина 1. Терміни та визначення понять (ISO 21043-1:2018, IDT) [Чинний від 2021-09-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2022. 12 с.
9. ДСТУ ISO 21043-2:2018 Криміналістика. Частина 1. Виявлення, фіксування, вилучання, транспортування та зберігання об'єктів (ISO 21043-2:2018, IDT). [Чинний від 2021-09-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2022. 16 с.
10. ISO. URL : <https://www.iso.org/ru/standard/44381.html> (дата звернення: 22.05.2023).
11. About CEN. URL : https://standards.cencenelec.eu/dyn/www/f?p=205:35:0:::FSP_SURR_WI:70047&cs=15C4D7451D22866CC75CFDDDA6CEAEFFF (дата звернення: 22.05.2023).

ПРИЛОВСЬКИЙ Володимир
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗСЛІДУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
ПО ГАРЯЧИХ СЛІДАХ**

Висловлення «розслідування кримінальних правопорушень по гарячих слідах» – поняття досить умовне. В більшості й найчастіше дане поняття майже понад століття використовується у словообігу, або точніше – в обігу

виразів та висловлень – у практичній діяльності працівників оперативних та слідчих підрозділів.

На перший погляд все зрозуміло, що в собі несе даний вираз – розслідування, що здійснено швидко і повно. Але на нашу думку є сенс розкрити, що саме означає «швидко і повно».

Відповідно до частини 1 статті 11 Кримінального кодексу України кримінальним правопорушенням є передбачене даним Кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення [1].

У статті 2 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України зазначено: завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження (згідно з п. 10 ст. 3 вказаного Кодексу кримінальне провадження – досудове розслідування і судове провадження, процесуальні дії у зв'язку із вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність), а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [2].

Статтею 28 КПК України визначено, що під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень [2].

Відповідно до поняття «розумних строків» серед працівників багатьох поколінь правоохоронних органів, а також в науковій юридичній літературі достатньо широке визначення (стосовно розслідування злочинів в найоптимальніший термін після надходження інформації про їх вчинення з моменту отримання правоохоронними органами інформації про вчинене кримінальне правопорушення та внесення відомостей до ЄРДР) наразі й одержав термін «по гарячих слідах».

Отже, що саме впливає на розслідування по гарячих слідах?

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що іти по гарячих слідах – робити щось, не гаючи часу, відразу після того, що відбулося, сталося і т. ін. [3, 1343].

Тобто відносно розслідування протиправного діяння, кримінального правопорушення по гарячих слідах це може означати, що всі слідчі (розшукові) дії невідривно пов'язуються з дефіцитом часу, на протязі якого необхідно їх здійснити для зібрання повної доказової інформаційної бази

відносно осіб, які причетні до вчинення даного діяння.

Під розслідуванням кримінальних правопорушень як взагалі, так і стосовно конкретних їх видів, розуміється комплекс слідчих (розшукових) дій (а також і оперативно-розшукових заходів), здійснюваних з метою встановлення всіх обставин вчиненого кримінального правопорушення, протиправного діяння тощо, осіб, які його вчинили, і забезпечення прийняття до винних передбачених законом заходів.

Правильно організована, з найменшим проміжком часу, діяльність забезпечує одержання значного масиву відомостей з мінімальною можливістю їх зникнення. На момент вчинення правопорушення поліцейські не володіють даними про його обставини, тому в більшості випадків діють інтуїтивно, а також на основі наявного досвіду (життєвого, професійного) при зборі доказової інформації [4, с. 316].

У наш час не можна випускати з поля зору те, що високий рівень та постійний розвиток науково-технічного прогресу в сучасному суспільстві також впливає майже на всі процеси правоохоронної діяльності та, між тим, відіграє двоєдине значення. Так, з одного боку, він може бути використаний правоохоронцями для підвищення якості своєї діяльності, з іншого – правопорушниками у вчиненні більш тяжких та зухвалих кримінальних правопорушень. [5, с. 187].

Також відомо, що завжди існує протидія розслідуванню з боку кримінальних осіб і структур, криміналізованих (або корумпованих) представників владних структур.

Протидію розслідування кримінальних правопорушень як умисне або не умисне протиправне та інше поведження (дія або бездіяльність) злочинця та пов'язаних з ним осіб, спрямоване на перешкодження розслідуванню [6, с. 176].

Відомо, що успішна боротьба зі з кримінальними правопорушеннями і злочинністю взагалі тісно пов'язана з попередженням вчинення кримінальних правопорушень і профілактикою злочинності. І це знову повернення до фактору часу: повноті зібраних доказових матеріалів за якомога коротший проміжок часу.

Для успішного вирішення поставлених завдань слід акцентувати увагу на взаємодії правоохоронних органів з різними службами, органами, організаціями. [7, с. 207]. Це стосується як правоохоронних органів, так і інших державних організацій, громадських об'єднань, засобів масової інформації в усіх видах, включаючи можливості інтернету, бо доведено, що загальнопрофілактичних заходів таких, як виступ в засобах масової інформації, особистих бесід, публікації фактів розкритих правопорушень... недостатньо [7, с. 205].

Отже з урахуванням викладеного, можна визначити фактори, що впливають на розслідування кримінальних правопорушень по гарячих слідах:

– найменший (оптимальніший) проміжком часу, який забезпечуватиме одержання значного масиву відомостей з мінімальною можливістю їх

зникнення, найбільше збереженням слідів, мінімізування перешкод (як об'єктивного, так і суб'єктивного плану) і, отже, застосування усіх можливостей успішного використання наявної інформації для встановлення, розшуку і затримання злочинців;

- досвідченість і професіоналізм слідчих та інших учасників розслідування;
- оперативність при здійсненні аналізу слідчих ситуацій, систематизації отриманих даних та прийнятті оптимальних слідчо-оперативних рішень відповідно до ходу розслідування;
- безперервність проведення необхідних слідчих (розшукових) дій;
- організація взаємодії з оперативними й іншими службами, підрозділами правоохоронної діяльності, держави, громадськістю, засобами масової інформації;
- дієві заходи щодо подолання протидії розслідуванню.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
2. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВТФ «ПЕРУН», 2009. 1736 с.
4. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії досудовому розслідуванню : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.
5. Viktor PLETENETS Forensic support for pre-trial investigation in the forensic system. Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs : Scientific Journal. 2021. Special Issue № 1 (113). P. 184-187.
6. Kostyantyn CHAPLYNSKIY Problematic issues of combating criminal offenses against public order and public safety. Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs : Scientific Journal. 2021. Special Issue № 1 (113). P. 172-175.
7. Bidniak H. Substitution maintenance therapy – effective prevention or way of committing a crime? Scientific Bulletin of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. 2020. Special Issue № 1 (109). P. 205-209.

РАДЗИХОВСЬКИЙ Віталій

завідувач сектору

транспортно-товарознавчих досліджень
та експертизи військового майна відділу
товарознавчих, гемологічних,
економічних, будівельних, земельних
досліджень та оціночної діяльності
Черкаського НДЕКЦ МВС України

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ВІДСУТНЬОЇ ТА НЕЗАРЕЄСТРОВАНОЇ МОТОТЕХНІКИ**

В сучасних умовах, при веденні кримінального провадження слідчими органами, виникає необхідність проведення експертної оцінки мототехніки, яку було викрадено або яким було незаконне заволодіння в той, чи інший спосіб.

Слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити проведення експертизи для визначення розміру матеріальних збитків, заподіяних кримінальним правопорушенням.

У відповідності до вищезазначених вимог, призначається судова транспортно-товарознавча експертиза, на вирішення якої ставиться питання щодо вартості заподіяної шкоди, а саме встановлення ринкової вартості об'єкта дослідження для подальшої кваліфікації правопорушення.

Визначення ринкової вартості зареєстрованого в передбаченому чинним законодавством порядку, мототехніки проводиться експертом відповідно до вимог Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів.

Ця Методика розроблена згідно із Законами України "Про судову експертизу", "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні", Національним стандартом № 1 "Загальні засади оцінки майна і майнових прав", затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440, та іншими нормативно-правовими актами з питань судової експертизи й оцінки майна.

Дана Методика встановлює механізм оцінки (визначення вартості) колісних транспортних засобів (далі - КТЗ), а також вимоги до оформлення результатів оцінки, оціночні процедури визначення вартості КТЗ.

Вимоги Методики є обов'язковими під час проведення транспортно-товарознавчих експертиз та експертних досліджень судовими експертами науково-дослідних інститутів судових експертиз Міністерства юстиції України, експертами науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів Міністерства внутрішніх справ України, тощо.

Мототехніка (мототранспортні засоби) - КТЗ, що мають менше ніж чотири колеса (мопеди, моторолери, мотоцикли, мототрицикли) або чотири колеса (мотоквадроцикли, мотоколяски) і мають ознаки конструкції, що відповідають критеріям КТЗ категорії L за класифікацією, наведеною у Зведеній резолюції про конструкцію транспортних засобів (СР.3) - (TRANS/WP.29/79 від 11 серпня 1997 року - документ Європейської економічної комісії ООН).

Відповідно до Методики, встановлення ринкової вартості мототехніки проводиться з урахуванням таких критеріїв, як:

- марка та модель КТЗ;
- комплектність КТЗ (складової частини) - перелік складників та опцій, що відповідають специфікаціям виробника КТЗ (складової частини);
- наявність або відсутність корозійних пошкоджень - результату фізико-хімічної взаємодії металевого матеріалу із зовнішнім середовищем, що призводить до зниження витривалості і міцності матеріалу аж до його повного руйнування;
- показники одометра КТЗ та їх відповідність нормативному пробігу - середньостатистичному, річному для даної моделі КТЗ пробігу, щодо якого визначається середня ринкова вартість КТЗ;
- робочий об'єм двигуна - сума робочих об'ємів циліндрів двигуна з кривошипно-шатунним механізмом, які витісняються поршнями під час їхнього руху від крайнього верхнього до крайнього нижнього положень;
- технічний стан - відповідність КТЗ складу його конструкції на дату реєстрації та сукупність фактичних експлуатаційних характеристик КТЗ на дату перевірки;
- тип КТЗ - класифікаційна одиниця, що визначає призначення КТЗ і особливості конструкції;
- укомплектованість - наявність усіх складників КТЗ, які передбачені виробником;

В загальній практиці з призначення транспортно-товарознавчих експертиз та експертних досліджень мототехніки та виконання їх судовими експертами, часто постають питання встановлення ринкової вартості відсутніх об'єктів дослідження, тобто таких, що не можуть бути наданими експерту на технічний огляд або незареєстрованих належним чином в органах реєстрації (сервісних центрах МВС).

Перед експертами постає питання методичного підходу до проведення транспортно-товарознавчих експертиз та експертних досліджень мототехніки. В даному випадку неможливе застосування Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів.

Але чинним законодавством, а саме пунктом 4 статті 69 Кримінально-процесуального кодексу України передбачено, що експерт має право викладати у висновку експертизи виявлені в ході її проведення відомості, які

мають значення для кримінального провадження і з приводу яких йому не були поставлені запитання.

В даному випадку, експерт може застосувати своє право та проводити дослідження відсутньої або незареєстрованої мототехніки, опираючись на Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав».

Поняття, що вживаються у Національному стандарті № 1, використовуються в інших національних стандартах у значенні, встановленому цим Стандартом, зокрема: «ринкова вартість — вартість, за яку можливе відчуження об'єкта оцінки на ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, після проведення відповідного маркетингу за умови, що кожна із сторін діяла із знанням справи, розсудливо і без примусу».

Встановлення ринкової вартості відсутньої або незареєстрованої мототехніки може проводитися з урахуванням ринку подібного майна на дату оцінки за угодою, укладеною між покупцем та продавцем, тобто шляхом підбору найбільш наближених до об'єктів дослідження аналогів, з подальшим розрахунком середньої ринкової вартості, яка в цілому буде відповідати вартості об'єкта дослідження.

В даному випадку за основу розрахунку беруться подібні аналоги мотоцикла без урахування комплектності, пробігу, технічного стану та іншого, оскільки експерту невідомі ці показники, та відсутня можливість порівняння. Показана вартість є середньою ринковою ціною, тобто ймовірною сумою грошей, яку можливо заплатити за подібний об'єкт. Дана цифра не являється ринковою вартістю саме цього об'єкта дослідження. Вона є розрахунковою для визначення ймовірного розміру збитку або шкоди, тобто є умовною вартістю.

Однак, при пошуку аналогів, експерт вивчає кон'юктуру ринку подібного майна, вивчає опис предметів, порівнює товарні та технічні характеристики аналогів з об'єктом дослідження, встановлює відмінності та наближеності та інше.

При розрахунку середньої ціни, експерт зважено підходить до формування ціни об'єкту дослідження, яка в подальшому ляже за основу при розгляді кримінальної справи в судовому засіданні та прийнятті рішення про притягнення до відповідальності винних осіб.

Список використаних джерел:

1. Методика товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, затвердженої наказом Міністерства юстиції України, Фонду державного майна України від 24 листопада 2003 р. N 142/5/2092, у редакції наказу Міністерства юстиції України та Фонду державного майна України від 24.07.2009 №1335/5/1159, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 4 серпня 2009 р., N724/16740.

2. Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» № 2658-III від 12.07.2001.

3. Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440.

СЛОВІНСЬКИЙ Віталій

кандидат технічних наук, завідувач
відділу забезпечення діяльності
Черкаського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

СЛОВІНСЬКИЙ Сергій

старший інспектор відділу
вибухотехнічної служби ГУНП в
Черкаській області, лейтенант поліції

ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ВИБУХОВО-ТЕХНІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ ПО РЕШТКАМ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ (БОЄПРИПАСІВ) ПІСЛЯ ЇХ ПІДРИВУ НА МІСЦІ ВИЯВЛЕННЯ ТА/АБО ВИЛУЧЕННЯ

Основною особливістю проведення вибухово-технічних експертиз по залишкам об'єктів, що відносились до надзвичайно небезпечної категорії та були знищені інспекторами вибухотехнічних відділів ГУНП областей, є те, що до розподілу вибухотехнічних підрозділів на два «табори» (вибухотехнічні відділи ГУНП областей, одним із завдань яких є проведення спеціальних вибухотехнічних робіт по знешкодженню та знищенню вибухонебезпечних об'єктів, і підрозділів вибухотехнічних та пожежотехнічних досліджень Експертної служби), ми мали змогу проводити попереднє дослідження даних об'єктів на місці виявлення до їх знищення, а не по зображеннях, або в ідеальному випадку завдяки детальному опису масогабаритних та інших характеристик в протоколі огляду місця події. Тобто ефективне виконання даної категорії вибухово-технічних експертиз не в повній мірі залежить від судових експертів-вибухотехніків.

Це обумовило необхідність узагальнення теорії та практики, проведення науково-дослідної роботи. Мета – розробити найбільш оптимальні алгоритми дій судового експерта, при проведенні вибухово-технічних експертиз по решткам вибухових пристроїв (боєприпасів) після їх підриву на місці виявлення та/або вилучення.

Робота проводиться на основі узагальнення досвіду проведення вибухово-технічних експертиз із встановлення належності уламків вибухо - небезпечних предметів (ВНП) одному цілому та аналізу літературних джерел,

присвячених питанням теорії криміналістичної ідентифікації, призначення та проведення досліджень.

Ми розглядаємо та пропонуємо алгоритм проведення вибухово-технічних експертиз по решткам вибухових пристроїв (боєприпасів) після їх підриву на місці виявлення та/або вилучення

Основними завданнями експертизи вибухових пристроїв, слідів та обставин вибуху є:

визначення належності об'єкта до вибухових пристроїв (боєприпасів) та визначення класифікаційної категорії пристрою;

визначення (опис) конструкції пристрою та способу його виготовлення;

встановлення здатності пристрою викликати вибух та можливості вибуху пристрою в конкретних умовах (струс, нагрівання, тощо);

встановлення наявності в обставинах справи даних, що стосуються особи, яка виготовила саморобний вибуховий пристрій і привела його в дію.

На вирішення поставлених питань судової експертизи експертом проводиться порівняння виявлених вибухонебезпечних предметів до знищення та об'єктів дослідження, які вилучені після їх знищення. Також проводилось ілюстративне порівняння виявлених вибухонебезпечних предметів до знищення зі зразками, представленими в спеціальній літературі або в інформаційно-довідковій колекції.

Якщо документом (постановою, ухвалою) про призначення експертизи її призначено як судову вибухотехнічну (тільки за експертною спеціальністю 5.2), а вона буде виконуватись як комплексна (5.1 та 5.2), керівництвом Експертного підрозділу необхідно її визначити як комплексну та у вступній частині експертизи додати абзац наступного змісту: *«Виходячи з обставин справи, наданих об'єктів дослідження та поставлених питань дана експертиза визначена як комплексна»*.

В ході дослідження чітко відокремлювати розділи дослідження за експертними спеціальностями 5.1 та 5.2.

В описовій частині по можливості відразу провести групофікацію наданих на дослідження об'єктів за родовими, груповими та індивідуальними ознаками. У ході проведення групофікації приділити увагу матеріалу виготовлення об'єктів, їхній формі, розмірам, кольору, технологічним ознакам (різьба, насічки), магнітним властивостям та інше.

Дослідження за експертною спеціальністю 5.1 доцільно проводити відразу після опису об'єктів дослідження, щоб підійти до технічного дослідження з певними результатами і баченням своїх подальших дій.

В технічному дослідженні починаємо збирати доказову базу з наданих на експертизу:

- протоколу огляду місця події – отримуємо дані про масо-габаритні характеристики та конструктивні особливості, що конкретно можуть підтверджувати, що це характеристики ідентифікованого об'єкта;

- носіїв цифрової інформації з фото- та відеоматеріалами знищення вибухонебезпечних предметів шляхом їх перегляду і обов'язкового розміщення у висновку експерта найбільш інформативних зображень вилучених вибухонебезпечних предметів до та після їх знищення;

- акта знищення вибухонебезпечних речових доказів та довідки про категорію вибухонебезпечності виявлених вибухових матеріалів на вибухонебезпечний об'єкт до знищення;

- акта перевірки об'єкта на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів (основна інформація може дублюватися, але додатково може бути вказано коли, де, при яких обставинах і в кого було вилучено вибухонебезпечний об'єкт).

Список використаних джерел:

1. Прохоров-Лукін Г.В., Пащенко В.І., Биков В.І. та ін. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху. – Київ: ТОВ «Еліт Прінт», 2011. – 216 с.: іл., (реєстраційний код 0.1.12 Реєстру методик проведення судових експертиз).

2. Прохоров-Лукін Г.В., Турта Ю.П.. Огляд місця вибуху, підготовка та призначення судових вибухотехнічних експертиз. Криміналістика та судова експертиза: Міжвідомчий збірник. Вип. 49 – К.: МЮ України. – 2000.

ТАРНАВСЬКИЙ Роман

судовий експерт сектору трасологічних досліджень відділу криміналістичних видів досліджень Тернопільського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПОРЯДКУ ВИЛУЧЕННЯ СЛІДОВОГО МАТЕРІАЛУ З ТІЛА НЕЖИВОЇ ЛЮДИНИ (ТРУПА) В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану стабільна та ефективна діяльність всіх органів державної влади – запорука захисту конституційного ладу, забезпечення законності та правопорядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина. Ступінь забезпеченості прав і свобод людини та громадянина є одним із основних завдань правоохоронних органів. Саме тому, з метою реалізації давнього завдання, у період воєнного стану, повинно відбуватися комплексне використання всіх можливих сил і засобів під час розслідування та розкриття кримінальних правопорушень.

На сьогодні, досить часто слідчим доводиться стикатися із отриманням

різноманітних зразків, зокрема і з тіла неживої людини (трупу). Відповідно до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) отримання зразків для експертизи – слідча (розшукова) дія, порядок проведення якої визначається ст. 245 КПК України. Спираючись на процесуальну процедуру отримання зразків для експертизи, можна виділити відповідні види, для кожного з яких законодавець передбачає певний процесуальний порядок їх отримання: зразки речей, зразки документів, біологічні зразки особи [1]:

Самим розповсюдженим видом зразків, відповідно до проведеного анкетування, в умовах воєнного стану – виступають зразки з тіла неживої людини (трупу). Це можуть бути і відбитки пальців рук чи зубів для проведення трасологічної експертизи (з метою ідентифікації особи, що залишила сліди, або встановлення особистості трупу); і різні біологічні матеріали з тіла неживої людини (трупу): кров, рвотні маси, слина, волосся, нігті тощо (з метою проведення різних видів судовомедичних або біологічних експертиз) [2, с. 318-319]. 12

Але при наявному порядку отримання зразків для експертизи, закріпленому в КПК України, отримати такі зразки з трупу у встановлений кримінальним процесуальним законом спосіб не представляється можливим: законодавець просто не передбачає не лише порядку отримання зразків, але й класифікації виду зразків [3, с. 62].

Проте, як вірно відмічають Антонюк П.Є., Антощук А.О. та Куций Р.В. існуючий порядок отримання зразків для експертизи в кримінальному провадженні не лише створює передумови для порушення прав учасників кримінального провадження з огляду на відсутність процесуальної регламентації механізму та меж застосування примусу [4, с. 282-283]. Водночас, враховуючи реалії сьогодення, в практиці роботи правоохоронних органів при розслідуванні кримінальних правопорушень зразки з трупу отримується та направляються на проведення експертизи (по результатах якої складається висновок експерта – джерело доказів), адже потреба в цьому існує.

Анкетування слідчих Національної поліції України показало, що в разі необхідності отримання зразків для експертизи з трупа слідчі звертаються з відповідним клопотанням до прокурора, який виносить постанову про проведення слідчої (розшукової) дії – відібрання зразків з трупа. Така процедура, по-перше, не передбачена КПК України, а, по-друге, прирівнює тіло неживої людини (труп) до живої (особи). І хоча, на думку слідчих, з якими проводилося анкетування, запропонована процедура «хоч якось мінімально забезпечує процесуальний шлях появи певних об'єктів як зразків в кримінальному провадженні». На нашу думку, в жодному разі не забезпечує допустимості отриманих зразків та, відповідно, висновку експерта по результатах дослідження таких об'єктів. У таких ситуаціях не слід забувати і про сторону захисту, адже фактичні дані, які містяться у висновку експерта, оцінюються як допустимі, якщо їх отримано згідно з порядком, встановленим

КПК України. Тобто тут існує поле для захисників для оскарження таких дій.

Саме тому, ми вважаємо, що відсутність встановленого КПК України порядку для отримання зразків для експертизи з тіла неживої людини (трупа) створює об'єктивні передумови для порушення прав учасників кримінального провадження, втрати доказів та заснування судових прецедентів, що в цілому негативно впливає на ефективність розслідування кримінальних правопорушень.

Отже, з огляду на відсутність встановленого КПК України порядку отримання зразків для експертизи з тіла неживої людини (трупа) створюються об'єктивно обумовлені ситуації неможливості збирання доказів сторонами кримінального провадження та забезпечення їх допустимості. З метою надання всім сторонам кримінального провадження якісного та дієвого механізму збирання доказів, вважаємо за необхідне внести відповідні зміни до КПК України, які б чітко регламентували процесуальний статус тіла неживої людини (трупа) та встановлювали визначений порядок отримання з нього зразків для експертизи.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Басюк Л.О. Отримання зразків для експертизи в кримінальному провадженні: проблемні аспекти. Інновації в криміналістиці та судовій експертизі: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 25 листоп. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. С. Чернявський, А. А. Саковський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 318–319.
3. Антонюк П.Є., Щербанюк Д.В. Процесуальна регламентація слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із тілом неживої людини. Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 28 трав. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 60–63.
4. Антонюк П.Є., Антошук А.О., Куций Р.В. Тактика отримання зразків в кримінальному провадженні. Право і суспільство. 2021. Вип. 5. С. 281–289. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.39>.

ТЩЕНКОВА Світлана

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики та
домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

PROBLEM ISSUES OF THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE DURING THE INVESTIGATION OF MASS RIOTS

The use of special knowledge in criminal proceedings of any category is quite important and occurs throughout the entire process of pre-trial investigation. This measure also does not lose its relevance during the investigation of mass riots. After all, in a certain category of cases, during the conduct of most investigative (search) actions, there is an urgent need for authorized persons to use both their own special knowledge and to involve relevant specialists in their conduct (survey of the scene of the incident, inspection of things, investigative experiment, appointment of various types of expertise, etc.). That is, the specified aspect of criminal proceedings is extremely important during the investigation of mass riots. We believe that special knowledge is a combination of theoretical knowledge and practical abilities and skills in various fields, obtained as a result of special theoretical training or professional experience, used for the purpose of prevention and investigation of criminal offenses.

In general, as O. P. Kuzmenko notes, the use of special knowledge is always an important guarantee of a quick, complete, objective and impartial solution to the tasks of criminal proceedings. The author emphasizes the need to use special knowledge during the pre-trial investigation of such illegal acts, which are mass riots, due to the complexity and specificity of the process of proving the circumstances of the event in criminal proceedings of this category. The scientist also focuses on the fact that the mass riots that have occurred in recent years are characterized by the fact that advanced scientific technologies, modern technical means, methods are used as organizers and active participants for their preparation, execution and concealment of their participation in them, professional knowledge, etc. [3, с. 105].

We share O.A. Antonyuk's position regarding the fact that «...among the entire spectrum of the possibility of using special knowledge in criminal proceedings, a special place is occupied by conducting examinations. In accordance with the current Criminal Procedure Code, the procedure for their appointment is related to the conduct of investigative (search) actions. We fully support this aspect, but we immediately note that examinations are carried out by a specific person - an expert. But they can be appointed both by the prosecution and the defense. During the investigation of criminal offenses against public order, various examinations are

conducted in view of the specific situation. Therefore, their research is extremely important for providing recommendations on their appointment to law enforcement officers.» [1, c. 231]. As we can see, the author emphasizes the importance of such an investigative (research) action as conducting an examination.

In turn, O. P. Kuzmenko pointed out that «... the first and most important issue that is resolved during the preparation for conducting an examination (involving an expert) in criminal proceedings about mass riots is the collection of the necessary research objects. Objects are material carriers of evidentiary information provided to the expert by the parties to the criminal proceedings or by the court and which are a source of obtaining evidence as a result of the use of special knowledge. These include: material evidence, a corpse or a living person, etc. These objects are obtained during the investigation: during the inspection of the scene, searches, temporary access or temporary seizure, etc. In some cases, in accordance with Art. 245 of the Code of Criminal Procedure of Ukraine, samples necessary for expert research (comparative materials) are removed» [2 c. 114]. That is, the author determined that only thanks to the material objects that are seized during individual procedural actions (inspection of the scene, search, temporary seizure of things) during the investigation of mass riots, the most optimal appointment of expertise is possible.

As some scientists note, «... Ballistic expertise is quite common in cases of this category. It is intended for solving a wide range of identification and non-identification tasks related to the study of firearms and ammunition, traces of a shot in the weapon itself, on the affected barrier, on the clothes or body of the person who shot. The objects of forensic ballistic examination are firearms, ammunition and their parts (cartridges, casings, bullets, etc.), objects with traces of a shot.» [4, c. 121].

We support the position of P. V. Shaldirvan regarding the fact that «...mass riots, which are accompanied by large-scale pogroms and committed on the basis of an international conflict, are characterized by a significant number of victims, and sometimes a large number of dead. At the same time, quite often in such cases, the corpse is sent to hospitals, morgues of the forensic medical examination bureau without a preliminary examination. In this case, it is practiced to create a group of investigators, which at the initial stage of the investigation of such cases is located in morgues, where a preliminary examination is conducted and forensic medical examinations are immediately appointed.» [6, c. 159]. Indeed, in the specified cases, it is desirable immediately after the examination of the corpse, if it is established that the specified person was involved in illegal actions in any role (victim, offender), to appoint a forensic medical examination to ensure the preservation of the evidence base.

In turn, M. M. Yefimov emphasizes that forensic biological examinations (cytological, immunological), which are entrusted to experts of the Ministry of Health of Ukraine (forensic biological departments of regional bureaus of SME) or Scientific Research Expert Forensic Research of the Center of the Ministry of

Internal Affairs of Ukraine, are quite important. The author indicates that as part of these examinations, samples of blood, saliva, urine, sebaceous secretions (including sebaceous traces of fingers or palms, unsuitable for identification, found at the scene), hair, etc., are examined. The scientist emphasizes that conducting them allows establishing their group affiliation, which, as a result, reduces the circle of suspects [5, с. 54-55].

Summarizing, we note that during the investigation of mass riots, when conducting most investigative (search) actions, authorized persons have an urgent need to use both their own special knowledge and to involve relevant specialists in their conduct (survey of the scene of the event, inspection of things, investigative experiment, appointment various types of examinations). The position is supported that among the entire spectrum of the possibility of using special knowledge in the specified category of criminal proceedings, a special place is occupied by the preparation and conducting of examinations. It has been established that only thanks to the material objects that are removed during individual procedural actions (inspection of the scene, search, temporary seizure of things) during the investigation of mass riots, the most optimal examination is possible. Among the most important and widespread types of examinations in the studied category of criminal proceedings are the following: forensic-ballistic, forensic-medical and forensic-biological examinations.

Список використаних джерел:

1. Антонюк О. А. Проблемні аспекти призначення експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень проти громадського порядку. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск № 2. Том 2. С. 231–236.
2. Кузьменко О. П. Використання спеціальних знань в ході розслідування масових заворушень: окремі проблемні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. Спец. вип. Т. 3. Ч. 2. С. 112–116.
3. Кузьменко О. П. Початковий етап розслідування масових заворушень : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 225 с.
4. Єфімов М. М., Пиріг І. В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень : підручник. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2022. 271 с.
5. Єфімов М. М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності : навч. посібник. Вид. 2-е, доп. і перероб. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.
6. Шалдирван П. В. Методика розслідування масових заворушень : дисер. на здоб. наук. ст. к.ю.н. за спец. 12.00.09 / Академія адвокатури України. Київ, 2005. 210 с.

ШИНКАРЕНКО Дмитро

завідувач сектору ДНЗПРАП відділу
ДМРВ Черкаського НДЕКЦ МВС

ДОСЛІДЖЕННЯ ІЗОНІАЗИДУ В М'ЯСНІЙ ПРОДУКЦІЇ

За оцінками експертів на сьогоднішній день Україна входить до світових лідерів за кількістю безпритульних собак. Гостро ця проблема стоїть не тільки у великих населених пунктах (обласних центрах), а і в невеликих містах та селах [1].

Вирішення проблеми регуляції чисельності безпритульних собак в Україні загалом здійснюється комунальними підприємствами за рахунок створення притулків і їх обслуговування, однак вони забезпечують лише 20-30% від реальної потреби, через що часто мешканцям населених пунктів доводиться вирішувати проблему самостійно, стикаючись з особливо агресивними тваринами, які населяють і захищають свою територію [2].

Незважаючи на Закон України № 2120-VIII від 22.06.2017 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження гуманного ставлення до тварин», досить часто, особливо в останні роки, проблему зменшення чисельності безпритульних собак вирішують так звані «догхантери» (з англ. «мисливці за собаками») за допомогою лікарських препаратів від туберкульозу, основним діючим компонентом яких є речовина ізоніазид [3].

Ізоніазид включений Американським товариством попередження жорстокості до тварин у список десяти найбільш небезпечних для собак препаратів [4]. Зазвичай вказаний препарат вносять до харчових продуктів (зокрема м'ясної продукції), які підкидають в місцях масового скупчення бродячих безпритульних собак, або вигулу чи мешкання домашніх тварин. Тому виникає необхідність вдосконалення, оцінювання придатності та розробки надійних методик ідентифікації цього препарату не тільки у середовищі організму чи трупному матеріалі собак, які загинули, а й у можливих продуктах (найчастіше м'ясній продукції), що можуть використовуватися при отруєнні собак.

Дослідження проводили у 2021-2022 роках на базі лабораторії відділу дослідження матеріалів, речовин і виробів Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України. Для вирішення поставленої мети було використано зразок медичного препарату ізоніазиду та зразок фаршу м'ясного із завідомо внесеною в його склад гомогенізованою речовиною таблеток ізоніазиду.

Методика якісного виявлення ізоніазиду включає такі етапи: гомогенізація фаршу м'ясного; відбір середньої проби для аналізу; екстрагування відібраної проби; дослідження методами: якісних хімічних

реакцій; тонкошарової хроматографії; газової хромато-мас-спектрометрії.

Метод екстракції розроблявся для цільової екстракції ізоніазиду, відділення та ізолювання речовин, які можуть заважати дослідженню, насамперед жирів. Для проведення екстрагування відбирали наважку фаршу м'ясного масою 20 г, поміщали до бюкса, заливали 50 см³ ацетонітрилу та проводили екстракцію на ультразвуковій ванні впродовж 30 хв. Отриманий розчин фільтрували крізь складчастий паперовий фільтр. Фільтрат переносили до ділильної лійки, додавали 100 см³ 10% розчину сульфату натрію, 25% розчин аміаку до рН=10-11 та тричі проводили екстрагування хлороформом загальним об'ємом 20 см³ хлороформу. Отримані хлороформні екстракти відділяли, об'єднували та висушували в потоці теплого повітря до сухого залишку. До отриманого сухого залишку додавали 2.0 см³ ацетонітрилу та проводили розчинення на ультразвуковій ванні впродовж 15 хв. До отриманого розчину тричі додавали по 10 см³ гексану та проводили екстракцію. Гексановий екстракт, в який переходять жири, не використовувався і відкидався. Отриманий в ході підготовки ацетонітрильний розчин відділяли, переносили у скляну віалу та проводили подальше дослідження.

Для контролю результатів проводилось паралельне дослідження холостої проби за вищевказаною методикою з використанням фаршу м'ясного без додавання ізоніазиду.

У разі надходження продуктів м'ясного походження (м'ясо, ковбаса тощо), в якому знаходяться цілі чи частини таблеток доцільно провести скринінг методом якісних аналітичних реакцій. Для цього частину таблетки розчиняють в етанолі чи метанолі. Отриманий розчин наносять на фільтрувальний папір, висушують та обприскують реактивом Несслера. В результаті спостерігають появу чорного забарвлення, що свідчить про можливу присутність в досліджуваному об'єкті ізоніазиду. Слід зазначити, що деякі інші препарати можуть давати подібне забарвлення.

Дослідження методом тонкошарової хроматографії. З метою якісної ідентифікації по 3-4 мкл отриманих попередньо екстрактів із фаршу м'ясного, спиртового розчину таблеток та стандартного зразку наносили на хроматографічну пластину Merck TLC Silica gel 60 F₂₅₄. Як стандартний зразок наносили метанольний розчин медичного препарату ізоніазиду. Хроматографування проводили в системах: метанол:25% розчин аміаку (100:1.5) та ацетон [5]. Після піднімання лінії фронту розчинника на лінію фінішу, пластинки виймали з камер, підсушували в потоці теплого повітря до повного зникнення запаху розчинника. Хроматограми проявляли або реактивом Драгендорфа. При цьому на хроматографічних пластинах утворилися забарвлені зони червоно-цегляного кольору, що збігаються за показником R_f із стандартом ізоніазиду.

Дослідження методом газової хромато-мас-спектрометрії. З метою контролю якісної ідентифікації, отримані попередньо екстракти із фаршу

м'ясного, екстракти таблеток а також метанольний розчин медичного препарату ізоніазиду в якості стандартного зразку досліджували за допомогою газового хроматографа з мас-селективним детектором Shimadzu GC 2010 Plus за наступних умов: режим вводу проби – з поділом потоку (Split), поділ потоку газу-носія – 20:1, об'єм проби – 1 мкл, температурна програма термостата – 100 °С (тримати 3 хв.), нагрів 10 °С/хв. до 300 °С (тримати 10 хв.), потік газу-носія через колонку – 1.2 мл/хв., колонка – Rxi-5-MS, кат. № 13423, температура іонного джерела – 230°С, температура інжектора – 250°С, температура інтерфейсу – 280°С.

По закінченні хроматографічного дослідження проводили аналіз хроматограм за допомогою програмного забезпечення LabSolutions GCMS solutions Version 4.45 SP1 із використанням мас-спектральних баз даних NIST, SWGDRUG.

В результаті проведеного дослідження встановлено, що на хроматограмах стандартного зразку ізоніазиду та досліджуваних екстрактів виявлено пік речовини із часом утримання RT = 9.750 хв., мас-спектр якої ідентифіковано як Isoniazid (Ізоніазид, гідрозид ізонікотинової кислоти (ГІНК)), також виявлено незначні піки заважаючих речовин, які не впливають на проведене дослідження та ідентифікацію виявленої речовини – ізоніазиду.

Висновки. Процес якісної ідентифікації ізоніазиду в харчових продуктах, що ймовірно могли чи можуть використовуватись для отруєння домашніх тварин, зокрема собак, включає в себе: метод екстракції та відділення заважаючих домішок, насамперед жирів; попереднє дослідження методом якісних аналітичних реакцій; дослідження методом тонкошарової хроматографії та дослідження інструментальними методами, зокрема газовою хроматографією з мас-селективним детектуванням.

Наведений метод екстракції ізоніазиду з м'ясних продуктів є дієвим та дозволяє позбавитися від заважаючих речовин, насамперед жирів.

Отримані результати досліджень дозволяють рекомендувати дану методику для впровадження в експертну практику.

Список використаних джерел:

1. Мульський О. Чому Україна – одна з лідерів за кількістю безпритульних тварин, і як це змінити [Електронний ресурс] / Олег Мульський // Українська правда. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://life.pravda.com.ua/society/2018/03/7/229362/>.
2. Шестакова М. О. Отруєння собак ізоніазидом у місті Дніпропетровськ / М. О. Шестакова, М. М. Шкваря. // Науково-технічний бюлетень НДЦ біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК. – 2016. – С. 29–34.
3. 3 квітня 2011 року Львівське товариство захисту тварин зафіксувало понад 40 випадків отруєння собак [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://galinfo.com.ua/news/z_kvitnya_2011_roku_lvivske_tovarystvo_zahystu_tvaryn_zafiksuvalo_ponad_40_vypadkiv_otruiennya_sobak_108804.html.
4. Дроздова Т. С. Диагностика отравлений собак изониазидом в ветеринарных лабораториях / Т. С. Дроздова, А. С. Кашин. // Животноводство. – 2012. – С. 158–160.
5. Clarke's Analysis of Drugs and Poisons, – Third Ed. Edited by Anthony C Moffat, M David Osselton and Brian Widdop – London-Chicago: Pharmaceutical Press, 2004.

ШИНКАРЕНКО Дмитро
завідувач сектору ДНЗПРАП відділу
ДМРВ Черкаського НДЕКЦ МВС

ЦИНДА Роман
старший судовий експерт сектору
ДНЗПРАП відділу ДМРВ Черкаського
НДЕКЦ МВС

ПАСІЧНИК В'ячеслав
головний судовий експерт сектору
ФХД відділу ДМРВ Черкаського
НДЕКЦ МВС

КІЛЬКІСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЧНИХ РОЗЧИННИКІВ, ЩО МІСТЯТЬ ДЕЯКІ ПРЕКУРСОРИ, МЕТОДОМ ГАЗОВОЇ ХРОМАТОГРАФІЇ

За оцінками експертів, впродовж останніх років на території України стрімко збільшувався незаконний обіг речовин напівсинтетичної та синтетичної природи, а також їх синтетичних аналогів. З початком повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року, після введення часткових обмежень на експорт та імпорт товарів через кордони України, це вплинуло й на так званий «чорний ринок».

Збільшення обсягу заборонених речовин в свою чергу веде до кратного збільшення обігу прекурсорів – речовин, які використовуються для виробництва, виготовлення та нерегламентованого синтезу наркотичних засобів, психотропних речовин, включених до «Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» [1,2].

Серед останніх можна виділити наступні прекурсори, використання яких значно зросло в порівнянні з минулими роками:

- нітроетан – віднесений до таблиці IV списку №1 «Прекурсори, обіг яких обмежено і стосовно яких встановлюються заходи контролю»

- ацетон, толуол, діетиловий ефір та метилетилкетон – віднесені до таблиці IV списку №2 «Прекурсори, стосовно яких встановлюються заходи контролю» [1].

Аналітичний підхід, призначений для ідентифікації досліджуваних речовин, передбачає використання декількох не пов'язаних між собою методів: методи категорії А для забезпечення високого рівня селективності, категорії В – середнього рівня селективності, категорії С – низького рівня селективності [3].

Якісне дослідження кожного із зазначених вище прекурсорів передбачає використання як мінімум трьох незалежних методів дослідження. Наприклад,

дослідження якісними аналітичними реакціями, методом УФ або ІЧ-спектроскопії та дослідження методом газової хроматографії та, зазвичай, не викликає запитань до методик проведення досліджень.

Питання можуть виникати при визначенні кількісного вмісту прекурсорів, особливо, коли вони надходять на дослідження у вигляді сумішей (наприклад органічні розчинники, які використовуються в побуті).

У відповідності до «Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» [1] – речовини, що містять не менш як 50 відсотків таких прекурсорів, як ацетон, етиловий ефір, толуол, та 80 відсотків таких прекурсорів, як метилетилкетон, підлягають тим же заходам контролю, що і прекурсори, тобто виникає питання визначення кількісного вмісту прекурсорів у сумішах.

У відповідності до Наказу Міністерства охорони здоров'я №188 від 01.08.2000 року [2] з метою однозначного підходу до розуміння розмірності відсотків, в яких має бути визначений кількісний вміст прекурсорів: ацетону, толуолу, етилового ефіру та метилетилкетону, та з урахуванням використовуваних для цього методик досліджень слід користуватись масовими відсотками, тобто необхідно визначати масову частку речовини (прекурсору) в розчині.

Для вирішення поставленої мети в лабораторії відділу досліджень матеріалів, речовин та виробів Черкаського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру Міністерства внутрішніх справ України (ВДМРВ Черкаського НДЕКЦ МВС) були проведенні дослідження, об'єктами яких було обрано розчинники, що містять в своєму складі ацетон, толуол, метилетилкетон, діетилловий ефір а також розчини, містять в своєму складі прекурсор нітроетан.

З метою визначення відсоткового вмісту прекурсору проводилося дослідження методом газової хроматографії з полум'яно-іонізаційним детектуванням. Для цього від об'єктів дослідження відбирали за допомогою піпетки по 1.0 см³ рідин в окремі таровані бюкси та визначали масу рідин. До відібраних рідин, у бюкси додавали по 20.0 см³ метанолу. Від отриманих розчинів відбирали по 1 см³ рідин, переносили у віали та досліджували за допомогою газового хроматографа з полум'яно-іонізаційним детектором за наступних умов: газовий хроматограф – Agilent Technologies 6890A (G1530A), поділ потоку газу-носія – 400:1, об'єм проби – 0.2 мкл, температурна програма термостата – 50 °С, нагрів 20 °С/хв. до 200 °С, потік – 1.2 мл/хв, колонка – Rxi-5-MS, кат. №13423, температура детектора – 250 °С, витрата водню – 40 мл/хв., витрата повітря – 400 мл/хв.

По закінченні хроматографічного дослідження проводили аналіз хроматограм за допомогою програмного забезпечення ChemStation Revision A.06.03 Rus (509) та визначали концентрацію досліджуваних речовин в пробах.

Масову частку досліджуваних речовин розраховували за формулою 1:

$$W(\%) = \frac{c \times (V1 + V2)}{m_{нав.}} \times 100 \quad (1)$$

Де:

- c – концентрація досліджуваної речовини в пробі, визначена за допомогою програмного забезпечення ChemStation Revision A.06.03 Rus (509) приладу Agilent Technologies 6890A (G1530A), мг/см³;
- $V1$ – об'єм рідини, взятої на дослідження, см³;
- $V2$ – об'єм розчинника, см³;
- $m_{нав.}$ – маса наважки, взятої на дослідження, мг.

За необхідності визначення маси прекурсору (наприклад нітроетану) розрахунки проводять за формулою 2:

$$m = m1 * W\% \quad (2)$$

Де:

- m – маса прекурсору в рідині;
- $m1$ – маса рідини;
- W – масова концентрація прекурсору.

Висновки

Кількісне визначення масової частки та маси прекурсорів, таких як ацетон, толуол, діетиловий ефір, метилетилкетон та нітроетан в об'єктах дослідження може проводитися методом газової хроматографії.

Наведені в тезах умови методу та режими роботи приладу дозволяють кількісно визначити вміст вказаних прекурсорів (масову частку) або визначити масу прекурсору.

Список використаних джерел:

1. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 770 від 06.05.2000 року.
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я №188 від 01.08.2000 року «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу».
3. Минимальные требования идентификации конфискованных наркотиков. Документ для возникающих лабораторий. Международный судебный стратегический альянс IFSA. Октябрь 2014.

ШИНКАРЕНКО Ігор

кандидат юридичних наук, професор,
Національний аерокосмічний
університет ім. М.Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”

ШИНКАРЕНКО Ірина

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та розкриття злочинів
факультету № 2 Харківського
національного університету
внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО
УБЕЗПЕЧЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АВІАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ**

Початок 24 лютого 2022 року повномасштабного вторгнення військ Росії на територію України повністю змінило уявлення суспільства та військово політичного керівництва про зміст забезпечення критичної інфраструктури, авіаційно-космічної галузі та цивільної авіації зокрема.

Аналіз безпекової ситуації у аерокосмічній галузі свідчить, що авіаційних сектор критичної інфраструктури почав зазнавати втрат ще до початку військової агресії.

12 лютого світові страхові компанії повідомили українських перевізників про припинення страхування літаків через високу загрозу вторгнення з боку Росії. [1].

З початком бойових дій, авіаційний простір над Україною було миттєво закрито, і авіаційне сполучення припинено. Одночасно, Російські війська почали активні ракетні обстріли всіх основних аеродромів України, намагаючись позбавити її можливості забезпечувати протиповітряну оборону. Як наслідок, з 35 аеродромів було пошкоджено:

- 11 військових аеродромів - на суму 0,4 млрд дол. США та літак АН-225 “Мрія” - на суму 0,3 млрд дол. США;

- 12 цивільних аеропортів;
– 7 подвійного призначення.

Збитки досягли 6,82 млрд дол. США. [2].

Непрямі збитки авіаційної інфраструктури склали (5,3 млрд. доларів США). В той же час детальна інформація щодо стану пошкодження аеродромів у більшості з аеропортів може бути встановлена лише після детальних технічних обстежень, які, своєю чергою, можливі лише після завершення активних бойових дій в зоні знаходження аеропортів (щодо тих з

них, які знаходяться в центральній, південній, східній, північній частинах України).

Окрім того знешкоджена промислова інфраструктура, що виготовляла та ремонтувала повітряні судна та військові літаки, засоби ППО, БПЛА, ракетні

комплекси та склади їх зберігання [3, С. 229-233.].

Дослідження ризиків та загроз об'єктам цивільної авіації в умовах воєнного стану свідчить, що загрозами об'єктів авіації є не тільки війська РФ але й:

- злочинна спільнота;
- радикально-терористичні угруповання різного спрямування;
- витоки інформації пов'язані з не виконанням правил розповсюдження інформації обмеженого користування суб'єктами інформаційної діяльності;
- діяльність російських ДРГ.

Одним з чинників загроз об'єктам авіаційної інфраструктури є інформація про підприємства на яких розробляють перспективні види та виготовляють різні комплектуючі авіаційної та ракетно-космічної техніки, ремонтують літаки цивільного, подвійного та військового призначення, об'єктів Украероруху, надана особами – пособниками окупантів [4, С.37-43].

На тлі означеного змінився і рівень суспільної небезпеки деяких загально кримінальних злочинів та формування сучасної методики протидії новітнім та традиційним злочинам у період військової агресії. Означене визначило низку викликів щодо правоохоронних органів та Влади України взагалі та забезпечення надання безпеки об'єктів цивільної авіації та подвійного призначення [5; 6].

Відповідно до чинної нормативної бази визначення загроз авіаційній безпеці, спирається на виявлення мети, засобів та способів реалізації актів незаконного втручання в діяльність цивільної авіації [7]. При цьому слід враховувати чинник існування злочинних спільнот, а також стійкість економічної, фізичної та матеріальної складових об'єктів авіаційної інфраструктури.

При формуванні криміналістичної організаційно-тактичної моделі протидії злочинності необхідно передбачати терористичну складову загроз безпеці об'єктів авіаційної інфраструктури та типову мету, що ставлять терористично-радикальні групи та одиничні виконавці:

- масова загибель людей;
- настання значних економічних та матеріальних збитків;
- створення атмосфери недовіри щодо політичного керівництва;
- формування нестабільної криміногенної обстановки у певному регіоні;
- звернути увагу суспільства на радикальні рухи та забезпечення виконання їх вимог;

- залякування суспільства.

Проведене вивчення загальних характеристик суб'єктів та злочинних спільнот, дозволяє визначити хто вчиняє терористичні акти та вчиняє інші злочини різної спрямованості, що є підґрунтям безпекових загроз об'єктам критичної інфраструктури:

- члени організованих злочинних спільнот різного спрямування (колишні посадовці України – прихильники опозиційних політичних рухів; колишні військові з відповідною освітою; посадовці авіаційних об'єктів; представники самоврядування об'єднаних територіальних громад; місцеві жителі окремих територій, професійні злочинці);

- члени відомих міжнародних терористичних угруповань та організацій;

- члени регіональних представництв та союзників таких угруповань та організацій;

- терористи та терористичні групи, які не мають ніяких або мають вкрай обмежені зв'язки з такими угрупованнями та організаціями;

- одинаки, які мотивовані переконаннями власного світогляду.

Означене є підґрунтям формування криміналістичної характеристики окремих загроз з боку означених суб'єктів, характеристики суб'єктів конкретних злочинів та способів їх вчинення.

При чому у характеристиці на ґрунті системного підходу необхідно визначити типові вразливі місця в системі забезпечення безпеки об'єктів інфраструктури авіації, враховуючи досвід нейтралізації протиправних суспільно небезпечних подій скоєних у минулому на об'єктах авіаційної інфраструктури.

Висновки. На підґрунті комплексу криміналістичних характеристик необхідно сформулювати типові:

- системи оцінки рівня загрози та ризиків безпеки об'єктів інфраструктури авіації;

- криміналістично-психологічні профілі імовірних суб'єктів вчинення суспільно небезпечних діянь;

- системи превентивних та безпекових заходів ;

- системи моніторингу та оцінки безпекової ситуації на об'єктах авіаційної інфраструктури.

Означене становить підґрунтя формування системи криміналістичного убезпечення об'єктів авіаційної інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Київ: KSE Institut, 2023 С. 19-20 https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf.

2. Відбудова транспортної інфраструктури - ключове завдання для відновлення держави, в цьому впевнені у Комітеті з питань бюджету Інформаційне повідомлення. 03 травня 2022, о 12:07. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/222355.html>.

3. Шинкаренко І.Р. Актуалізація правових досліджень щодо забезпечення авіаційно-космічної галузі України у період військової агресії Росії. *Міжнародна науково-практична конференція Український дослідницький простір в умовах війни: адаптація й перезавантаження технічних і юридичних наук. Харків-Рига.* Харків: НАУ, 2022 С. 229-233.

4. Шинкаренко І.Р. Правові та криміналістичні проблеми виявлення осіб, що сприяють військовій агресії Росії проти України. *Міжнародна науково-практична конференція «Організаційно-правові аспекти взаємодії правоохоронних та судових органів під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з військовою агресією РФ проти України».* Дніпро: ЛЮІ ДонДУВС, 2022. С.37-43.

5. СБУ знешкодила ворожу агентуру, яка збирала розвіддані про оборонні рубежі українських військ та дислокацію літаків ЗСУ. URL: <https://ssu.gov.ua/no-vyny/sbu-zneshkodyla-vorozhu-ahenturu-yaka-zbyrala-ozvid-dani-pro-oboronni-rubezhi-ukrainskykh-viisk-ta-dys-lokatsiiu-litakiv-zsu-vide>

6. Шинкаренко І.Р. Як розпізнати членів російських ДРГ: пам'ятка для цивільного населення. Харків: НАУ ім. М.Є Жуковського (ХАІ), 2022 . 9с. https://mentor.khai.edu/pluginfile.php?file=%2F240771%2Fmod_resource%2Fcontent%20%93%20%281%29.pdf.

7. Інструкція з оцінки рівня загрози безпеці цивільної авіації України: Наказ Міністерства інфраструктури України «Про затвердження Інструкції з оцінки рівня загрози безпеці цивільної авіації України» від 17 червня 2020 року № 356

ШМАТКОВ Роман

завідувач сектору товарознавчих та гемологічних досліджень, відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Черкаського НДЕКЦ МВС

МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ В ХОДІ ПРОВЕДЕННЯ ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

З розвитком товарознавчої експертизи розширюється спектр правовідносин та об'єктів, які досліджуються в ході її проведення.

До 2005 року об'єктами дослідження судово-товарознавчої експертизи були як правило лише споживчі товари до кола яких відносяться предмети побуту, а саме: будівельні, меблеві, ювелірні, косметичні, галантерейні, канцелярські товари, одяг, взуття, побутова техніка, фото-, радіо- та відеоапаратура і матеріали, обчислювальна техніка та інше. З 2005 року до сфери товарознавчої експертизи були включені такі об'єкти дослідження як

машини, обладнання і сировина та визначено основні задачі і наведено орієнтовний перелік запитань, що ставляться експерту на вирішення.

Якщо проаналізувати розвиток в часі переліку задач та запитань від товарознавчої експертизи споживчих товарів до товарознавчої експертизи в сучасному вигляді можливо помітити, що зараз акцент завдань змістився в основному до питань вартісної оцінки об'єктів. Тобто панівна кількість питань в експертизах зводиться до визначення експертом вартості того чи іншого об'єкту на певну дату в минулому чи на поточний час.

Проте, все-таки, на вирішення експерту ставляться окрім оціночних питань, ще й питання порівняльного характеру на кшталт:

- Чи виготовлено виріб ААА, виготовлений в підприємстві БББ відповідно до технічних умов (ДСТУ, принципової схеми, технічної документації) ?

Модель цього питання в різних варіаціях може бути використана до широкого кола машин, обладнання, сировини та в рамках цивільного, господарського і кримінального провадження.

Прикладом вирішення експертної задачі по наведеній моделі запитання може служити цивільна справа об'єктом позову в якій є правовідносини з приводу придбання покупцем неякісної продукції виробника, а саме дверних блоків. По суті справи, на думку покупця зазначені дверні блоки не відповідали вимогам ДСТУ, виробник стверджував протилежне. На вирішення товарознавчої експертизи було поставлено запитання в наступній редакції: «Чи відповідно до ДСТУ виготовлено дверні блоки надані на експертизу?».

Для відповіді на поставлене питання експерту потрібно ознайомитись з технологією виробництва дверних блоків даного виду, змістом відповідних ДСТУ котрі встановлюють відповідні допуски та обмеження щодо технічних характеристик готового виробу. Виходячи з цього перед експертом виникає дві задачі, перша, це – «де ознайомитись з технологією виробництва», друга – «визначити певний ДСТУ і як отримати його офіційний текст».

Обидві задачі можуть бути вирішені експертом самостійно в ході пошуку та ознайомлення з довідковою технічною літературою по поставлених запитаннях. З технологією виробництва можливо ознайомитись як безпосередньо на самому виробництві, по можливості, так і в результаті вивчення довідкової літератури.

Другим прикладом вирішення експертної задачі по наведеній моделі запитання може служити кримінальна справа в ході якої призначалась товарознавча експертиза обладнання. В постанові про призначення експертизи перед експертом було поставлено питання в наступній редакції: «Чи відповідають технічні параметри та комплектація станка рильовочно-різального, станка просікально-рильовочного, даним наданої технічної документації».

Суть справи зводилась до того, що дані станки, призначені для виготовлення гофротари, були вироблені підприємством-виробником за

індивідуальними кресленнями на замовлення підприємства ХХХ в 2009 році. В подальшому зазначені станки вибули з володіння підприємства ХХХ та через деякий час були виявлені у виробничих цехах іншої фірми ЗЗЗ яка займалась аналогічним виробництвом.

Власник фірми ХХХ заявив, що виявлене обладнання є його власністю та на обґрунтування своїх заяв надав технічні паспорти та договори на виготовлення обладнання заключені з підприємством-виробником.

В ході огляду зазначеного обладнання було встановлено, що воно дійсно відноситься до рільвовочно-різального та призначено для виготовлення гофротари, має певні розмірні характеристики валів і рільвовочно-різальних ножів. Дані технічні характеристики були визначені в ході огляду в присутності обох сторін. Після завершення даного огляду протокол з іншими матеріалами кримінальної справи був направлений експерту для проведення товарознавчої експертизи.

В ході проведення експертизи порівнювались технічні характеристики та лінійні розміри вузлів та агрегатів вилучених і оглянутих станків з технічними характеристиками і лінійними розмірами зазначеними в наданій технічній документації.

В результаті проведення порівняльного аналізу було встановлено, що вилучені рільвовочно-різальні станки не відповідають нормам технічної документації наданої на експертизу.

Третім прикладом може послужити така кримінальна справа. Одна з сторін звинувачувала іншу в незаконності використання такого технічного рішення як «Електродуговий випарник металів та сплавів для нанесення покриттів в вакуумі». Дане технічне рішення на час проведення експертизи мало статус комерційної таємниці та було використано колишнім працівником даної фірми поза договірними відносинами з власником фірми.

Експерту надано на дослідження блок електро-механічного керування, що був виготовлений колишнім працівником та технічна документація з комплектом принципів схем блоку керування. Для виконання поставлено наступне запитання: «Чи виготовлено наданий блок керування відповідно до наданої технічної документації».

Схема проведення дослідження аналогічна тій, що використовувалась при наданні відповіді на поставлене запитання в попередньому прикладі. Тобто в даному випадку також проводилось порівняння реального пристрою з комплектом наданих схем.

Висновком з розглянутих відомостей може бути теза котра наголошує, що об'єктами дослідження товарознавчої експертизи можуть бути найрізноманітніші об'єкти які дуже умовно відносяться до звичайних споживчих товарів в класичному їх розумінні. Проте саме розширення меж об'єктів товарознавчої експертизи дозволило проводити їх дослідження на рівні з іншими споживчими товарами.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 26.12.2012.№1950/5) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>

ШМАТКОВ Роман

завідувач сектору товарознавчих та гемологічних досліджень, відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Черкаського НДЕКЦ МВС

ЯК ЗАХИСТИТИ ЕТИКЕТКУ

У практиці роботи судових експертів з питань інтелектуальної власності досить часто виникають ситуації, коли досліджуваний об'єкт одночасно належить до сфери дії кількох спеціальних законів. Як правило, це стосується такого специфічного об'єкта правової охорони як етикетка.

За класичним визначенням етикетка є одним з різновидів комбінованих товарних знаків. Одним з її призначень є відрізнити товари одного виробника від однорідних товарів інших виробників і в цьому полягає її суть як об'єкта, що підлягає охороні за Законом «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Зауважимо (це важливо для подальших міркувань), що основним охороноздатним елементом етикетки є оригінальна назва, тобто, в широкому розумінні – напис.

Якщо говорити про товарний знак як про результат творчої діяльності, інтелектуальний продукт, то, мабуть, будь-яка з відомих етикеток є взірцем творчого підходу до розроблення знаків. Це зрозуміло: товари з етикетками реалізуються здебільшого через роздрібну мережу, і оригінальна назва або примітна картинка на упаковці нерідко здатні вплинути на вибір покупця.

Ні для кого вже не секрет, що підробка відомих на ринку товарів є досить прибутковою справою. Але масштаби цього «бізнесу» та витонченість методів може оцінити не кожний.

В даній доповіді мова йтиме про підробку етикеток та упаковки. Зміст цього порушення коротко описується в матеріалах ВОІВ [1]:

«9.208. Замість того, щоб розробити своїми силами етикетку чи

упаковку, які створюють для товару імідж його творця, підроблювач намагається скористатися репутацією конкурентноздатного товару, надавши своєму товару вигляд настільки подібний до нього, що на ринку виникає змішування.

9.209. Часто підроблювач використовує товарний знак (в розумінні назви товару), який є подібним до ступеню змішування з товарним знаком його конкурента. Якщо він так робить, то порушує право на товарний знак».

Закон «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», не дивлячись на його невпинні метаморфози, загалом передбачає досить дієві засоби захисту прав власників товарних знаків.

Згідно з пунктом 2 статті 20 зазначеного закону: «Власник свідоцтва може (...) вимагати усунення з товару, його упаковки незаконно використаного знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати, або знищення виготовлених зображень знака або позначення, схожого з ним настільки, що їх можна сплутати».

Звідси зрозуміло, чому найчастіше питання, що ставиться перед судовим експертом при розгляді справ про порушення прав власника свідоцтва, має стандартний зміст: «Чи є позначення, застосоване на упаковці товару виробника А (етикетка), схожим настільки, що його можна сплутати із зображенням знака для товарів і послуг за свідоцтвом №...?».

За практикою, суд, отримавши ствердний висновок експерта, готовий ухвалити відповідне рішення. Здавалося б, інцидент вичерпано. І тут починається найцікавіше. Адвокат сторони-порушника прав надає на розгляд суду патент на промисловий зразок, і видано цей патент на ту саму етикетку, яка схожа на зареєстрований знак.

Слід зазначити, що такий поворот справи насправді викликає паніку у стані власників товарних знаків. Але чи є для неї причини? Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» (стаття 5, пункт 2) визначає, що «Об'єктом промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб».

Етикетка, яка зазвичай включає в себе малюнок, оригінальне розфарбування або їх поєднання, начебто підпадає під таке визначення. Втім, спробуємо поглянути на проблему з іншого боку.

У тому ж джерелі [1] читаємо: «10.14. Умова, яка полягає в тому, що зразок повинен застосовуватися до утилітарних виробів, щоб бути охоронюваним, є одним з основних питань, які відрізняють завдання охорони промислових зразків від завдань охорони авторських прав, оскільки остання стосується виключно естетичних творів. Умова по-різному виражена в різних законах. Типовий закон ВОІВ для країн, що розвиваються, про промислові зразки (...) охороняє промислові зразки, оскільки вони «можуть бути моделлю для виробу промислового або кустарного виробництва»».

Тобто, згідно з міжнародною практикою, промисловий зразок являє собою естетичне або ергономічне рішення зовнішнього вигляду промислового виробу, який виконує утилітарну (прикладну, вузькопрактичну) функцію. На жаль, в українському законі ця вимога не акцентується, але це не означає, що наше законодавство розуміє під промисловим зразком щось інше, ніж решта країн світу.

Етикетка, як було зазначено вище, виконує суто інформаційну функцію, функцію позначення товару, і не являє собою виріб, призначений для практичного використання споживачем. Людина споживає мінеральну воду, вино, сигарети, позначені етикетками, але не самі етикетки.

Проаналізуємо положення двох законів, які стосуються використання відповідних об'єктів промислової власності.

Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (стаття 16, пункт 2) [2]: *«Використанням знака визнається застосування його на товарах і при наданні послуг, для яких його зареєстровано, на упаковці товарів, у рекламі, друкованих виданнях, на вивісках, під час показу експонатів на виставках і ярмарках, що проводяться в Україні, в проспектах, рахунках, на бланках та в іншій документації, пов'язаній із введенням зазначених товарів і послуг в господарський оборот».*

Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» (стаття 20, пункт 2) [3]: *«Використанням промислового зразка визнається виготовлення, пропонування для продажу, введення в господарський оборот або зберігання в зазначених цілях виробу, виготовленого із застосуванням запатентованого промислового зразка».*

Пам'ятаючи, що обидва закони зобов'язують власників охоронних документів добросовісно використовувати надані їм права, визначимо, що ж, з точки зору наведених норм, є використанням цих об'єктів в разі, якщо охоронний документ видано на етикетку.

Отже, використанням етикетки як товарного знака може бути застосування її на товарах, для яких її зареєстровано, у рекламі тощо.

Використанням же промислового зразка, об'єктом якого є етикетка, може бути її виготовлення, пропонування для продажу, продаж, зберігання, але ні в якому разі не застосування для позначення товарів.

І саме таким чином повинні використовувати свої права щодо охоронюваних об'єктів власники свідоцтва на товарний знак та, відповідно, патенту на промисловий зразок.

Висновок зрозумілий: патент на промисловий зразок, об'єктом якого є етикетка, не надає його власнику право використовувати цю етикетку для позначення товарів.

Таким чином, наявність такого патенту не є підставою для невизнання порушенням прав власника свідоцтва застосування на однорідних товарах етикетки, схожої на зареєстрований знак. Таке застосування регламентується виключно Законом «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг».

Кількість прецедентів, однак, наводить на думку, що досліджувана проблема потребує певного законодавчого врегулювання. Якщо Закон «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» містить норму, згідно з якою позначення, що відтворюють промислові зразки, права на які належать в Україні іншим особам, не реєструються як знаки, то в Закон «Про охорону прав на промислові зразки» адекватних положень не введено. Це цілком зрозуміло: законодавець не міг передбачити настільки високий рівень винахідливості вітчизняних підроблювачів.

У виданні «Експертиза об'єктів інтелектуальної власності» [4] з цієї проблеми зазначено наступне: *«Явочна система реєстрації промислового зразка дає можливість швидкого одержання охоронного документа і використання етикетки у виробничих цілях, маючи правовий захист для неї. Користуючись цим, деякі недобросовісні виробники реєструють як промисловий зразок етикетки, які їм не належать... Хотілося б мати більш злагоджені дії експертизи товарних знаків і експертизи промислових зразків, регламентовані законодавством і підзаконними актами, що припиняли б подібні випадки недобросовісної конкуренції товаровиробників».*

Очевидно, найбільш радикальним засобом вирішення проблеми було б пряме виключення етикетки з числа об'єктів промислового зразка. Але це певним чином утискає інтереси розробників та виробників етикеток: їхні права інтелектуальної власності повинні бути захищені, а захист їх двома законами (про авторське право та про промислові зразки) надає надійну кумулятивну охорону.

Тому більш доцільним, на думку автора, було б введення до Закону «Про охорону прав на промислові зразки» норми, яка б виключала надання правової охорони будь-яким букво-, цифро- та словосполученням, тобто тим самим написам, які можуть бути охороноздатними елементами товарних знаків. При цьому, пам'ятаючи, що напис може бути елементом дизайну, таке виключення слід ввести лише щодо змісту напису, іншими словами – зміст напису не може бути суттєвою ознакою промислового зразка.

Крім того, в цьому законі слід передбачити дзеркальні норми, які унеможливили б відтворення в промислових зразках зображень, яким надано правову охорону як товарним знакам інших осіб.

Можливо, такі зміни примусять дещо переглянути підходи до проведення експертизи заявок на промислові зразки, але можна впевнено стверджувати, що вони будуть серйозним кроком вперед у справі боротьби з підробками.

Список використаних джерел:

1. Основи інтелектуальної власності. – К.: Юридичне видавництво «Ін-Юре», 1999 р. – 578 с.
2. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. №3689-ХІІ зі змінами.
3. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 23.12.1993 р. № 3770-

ХІІ зі змінами.

4.Тофіло А.В., Левічева О.Д. «Експертиза об'єктів промислової власності». Конспект лекцій для студентів спеціальності «Інтелектуальна власність» К.: Інститут інтелектуальної власності і права, 2001 р. – 72 с.

ЩЕРБАКОВСЬКИЙ Михайло
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального
процесу, криміналістики та
експертології Харківського
національного університету
внутрішніх справ

НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕНОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ТЕРМІНІВ ЩОДО ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА

Багато з процесуальних термінів розроблені правниками й міцно увійшли до арсеналу теорії та практичної діяльності. Водночас деякі терміни випали із поля зору дослідників. Згідно з словником «термін – слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [1, с. 88]. Однак у кримінальному процесуальному кодексі деякі терміни не визначені, а один і той же термін часто вживається з різним значенням. У таких випадках саме контекст відповідної норми забезпечує розмежування змістовного навантаження термінів, проте це не усуває виникнення проблем щодо правильного розуміння й застосування нормативного правового акта. До таких, на наш погляд, неоднозначних термінів, які через свою начебто очевидність не знайшли належного тлумачення в кодексі та науковому середовищі, належать «достовірний/недостовірний», «правильний/неправильний», що відносяться до доказів, процесуальних документів, дій, відомостей, характеристик учасників провадження та висновку експерта.

Відповідно до ст. 94 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України) кожний доказ оцінюється з точки зору належності, допустимості та достовірності. Окремо достовірність вказується як характеристика висновку експерта (ст. 356 КПК України). У юридичній літературі триває дискусія та існують різні точки зору щодо поняття достовірності взагалі, достовірності доказів та висновку експерта зокрема. Достовірність ототожнюється з об'єктивною істиною, а достовірність доказів як відповідність їх змісту тому, що мало місце насправді, відображення обставини об'єктивної дійсності. На підставі такого підходу С. Ф. Бичкова, Н. І. Клименко, О. Р. Россинська, вважають, що достовірність висновку експерта зумовлена тим, чи відповідають дійсності результати експертного

дослідження. Згідно іншого підходу, що ґрунтується на гносеологічній природі доказування, достовірність розглядається як стан переконання в існуванні чи відсутності певних фактів, які мають значення для кримінального провадження, виведеного із сукупності зібраних і оцінених доказів. Більшість науковців-процесуалістів під поняттям «достовірність» розуміють як істинність знання, так і обґрунтування, доведеність цієї істинності, адресоване відповідному суб'єкту. Таким чином під достовірністю розуміють обґрунтоване, доведене знання, істинність якого не викликає сумнівів. Спираючись на такий підхід О. О. Ейсман, Ю. К. Орлов зазначають, що достовірність висновку експерта включає як відповідність об'єктивної дійсності отриманих результатів, так і обґрунтування цієї відповідності (переконливість, аргументованість умовиводів експерта). Обґрунтованість є необхідною вимогою до експертного висновку. Відповідно до ст. 102 КПК України висновок експерта має містити «обґрунтовані відповіді на кожне поставлене питання».

Обґрунтування результатів експертного дослідження включає науково-методичну (вибір експертної методики, виявлення властивостей наданих об'єктів, оцінка встановлених ознак та ін.) й логічну аргументацію. Під час оцінки та перевірки висновку експерта його процесуальна достовірність як джерела доказів, відповідно до п. 17 Постанови Пленуму Верховного Суду України, встановлюється не тільки обґрунтованістю умовиводів експерта, але й їх узгодженістю з іншими матеріалами справи [2]. Відповідно до чинного законодавства задля остаточного визначення достовірності результатів експертного дослідження доцільно використовувати стандарт «поза розумним сумнівом» (ч. 2 ст. ст. 17 КПК України). Цей стандарт відображає внутрішнє переконання суб'єкта доказування у відповідності доказів об'єктивній дійсності. Таким чином, достовірність висновку експерта означає, що умовиводи експерта науково обґрунтовано, логічно аргументовано, узгоджено з рештою доказів кримінального провадження та визнано такими, що відповідають поза розумним сумнівом фактичним обставинам правопорушення. [3]

З достовірністю пов'язані терміни «правильний/неправильний», які багато разів вживаються у кримінальному, також цивільному, адміністративному процесуальних кодексах, щодо яких законодавець визначає різні юридичні наслідки. Однак, при цьому не дається жодних роз'яснень, вважаючи, що ці терміни зрозуміли без будь-якого пояснення. Стосовно висновку експерта така характеристика наводиться у ст. ст. 232, 244, 356 КПК України. «Правильний» означає такий, який відповідає встановленим правилам, нормам; безпомилковий [4, с. 503]. Термін «правильний» не є однозначним, у судочинстві він означає не тільки відповідність закону, а й справедливість, відповідність дійсним обставинам справи й т. ін. Аналіз законодавства дозволяє стверджувати, що встановлення правильності висновку експерта чи поява сумніву в цьому є результатом його

всебічної оцінки. Вважаємо, що правильність висновку експерта є узагальненим терміном, який означає відповідність процедури проведення експертизи та оформлення висновку експерта процесуальним вимогам; відповідність експертного дослідження прийнятним методичним рекомендаціям; дотримання законів логіки для аргументації умовиводів. Переконавання у правильності висновків експерта може скластися у суб'єкта доказування лише за наявності доброякісних аргументів, які б задовольняли вимогам достовірності; логічного вираження, що досягається ясним словесним оформленням результатів дослідження, надійності джерел, з яких вилучено фактичні дані, та способів їх отримання, вірного з'ясування поставленого завдання.

Згідно ст. 4 Закону України «Про судову експертизу» правильність висновку експерта забезпечена дотриманням кримінально-правових, процесуальних та організаційних умов [5]. До наведеного слід додати науково-методичні умови: наявність розроблених теоретичних основ та експертних методик дослідження об'єктів певного роду (виду) експертиз.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що правильність висновку експерта означає наявність у нього сукупності всіх властивостей (ознак), які притаманні доказам – належності, допустимості, достовірності.

Цілком зрозуміло, що об'єктивний розгляд і прийняття законних рішень у кримінальних провадженнях, цивільних та адміністративних справах можливе тільки з урахуванням кваліфікованого використання процесуальних термінів. Відсутність роз'яснень законодавця, недостатньо чітке трактування термінів, пов'язаних з призначенням та провадженням судових експертиз, веде не тільки до невірного розуміння та змісту процесуальних рішень, але спотворює роль, значення і навіть правовий статус суб'єктів судово-експертної діяльності.

Вказане вимагає максимальної чіткості у застосуванні процесуальних термінів взагалі та в галузі судових експертиз зокрема. процесуальних рішеннях,

Список використаних джерел:

1. Словник української мови: в 11 т.: Том 10. Київ: Наукова думка, 1979. 658 с.
2. Про судову експертизу в кримінальних і цивільних справах : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 1997 р. № 8.
3. Щербаковський М. Г. Стандарт достовірності висновку експерта у кримінальному процесі. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. Харків: ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», 2021. Вип. 3 (25). С. 21–39.
4. Словник української мови. В 11 т.: Т. 8. Київ: Наукова думка, 1977. 928 с.
5. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 28, ст. 232.

ЮСУПОВ Володимир

доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології,
Національна академія внутрішніх справ

ПЛЮКОВ Юрій

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і
процесу Західноукраїнського
національного університету

**ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ
ОГЛЯДУ БУДІВЕЛЬ І СПОРУД, ЯКІ ЗАЗНАЛИ АРТИЛЕРІЙСЬКИХ
ОБСТРІЛІВ ТА БОМБАРДУВАНЬ**

Нині в Україні важливим є розроблення методології розслідування воєнних злочинів. Основним способом збирання доказів вчинення воєнних злочинів є проведення слідчих (розшукових) дій, однією з найбільш важливих з них є огляд. Огляд будівель і споруд, що зазнали пошкоджень і руйнувань в результаті артилерійських обстрілів та бомбардувань, є невід'ємною складовою кримінальних проваджень щодо розслідування воєнних злочинів.

Від початку збройної агресії росії зафіксовано безліч фактів застосування ворогом засобів і методів ведення війни, заборонених міжнародним гуманітарним правом. Більшість регіонів сходу України, в яких відбуваються активні бойові дії, регулярно зазнають обстрілів з використанням зенітно-ракетних комплексів ЗРК типу С-300, бомбардувань за допомогою баражуючих боєприпасів, до яких відносять дрони-камікадзе типу «Shahed», запалювальних боєприпасів типу «9М22С», випущених з реактивних систем залпового вогню РСЗВ. Авіація і корабельна артилерія противника активно застосовує крилаті ракети типу «Калібр», «Іскандер», «Кинджал» та інші їх різновиди. Зафіксовані чисельні випадки використання окупантами уламково-фугасно-запалювальних авіабомб типу «ОФЗАБ-500», які через свою потужність і часто некерованість є засобами невибіркової дії, що заподіюють зайвих ушкоджень і страждання цивільному населенню та серйозну шкоду природному середовищу [1].

Поняття «будівля» і «споруда», як об'єкти огляду під час розслідування воєнних злочинів, мають спільні ознаки, але й суттєво відрізняються між собою. Будівлі – це будівельні системи, що стоять на несучих чи захисних конструкціях та утворюють наземний замкнений об'єкт, який призначений для проживання чи перебування людей залежно від функціонального

призначення, а також для виконання виробничих процесів. Спорудою називають інженерно-будівельний об'єкт для забезпечення технічних функцій (колодязі, трубопроводи, мережі каналізації, тепlopостачання, електропостачання, газифікації та ін. Л. Рабчинська зазначає, що будівля призначена для постійного знаходження в ній людей з метою проживання чи роботи, споруда ж слугує виключно технічним цілям, а люди в ній знаходяться тимчасово [2, с. 102].

З огляду на це, до *будівель* можна віднести: житлові будинки, адміністративні будинки державних установ, лікарні, дитячі та навчальні заклади, залізничні вокзали, будинки аеропортів, автостанцій, річкових та морських портів, корпуси заводів і фабрик, виробничих та сільськогосподарських підприємств, автозаправні станції та інше. До *споруд*: атомні, теплові та гідроелектростанції, склади матеріальних цінностей та сировини, нафтові і газові сховища, трубопроводи, елеватори та зерносховища, бурові установки, автомобільні дороги, залізничні колії, злітно-посадочні смуги, мости, шляхопроводи, тунелі, дамби, греблі, вежі, мережі тепло- та електропостачання, газифікації, каналізації, колодязі, бомбосховища, спортивні, культурно-масові та інші архітектурні споруди тощо.

Головною особливістю проведення огляду будівель та споруд, що зазнали пошкоджень та руйнувань, є існуюча небезпека перебування його учасників в зоні проведення слідчої (розшукової) дії, оскільки залишається значний ризик подальшого руйнування будівельних конструкцій, можливої наявності на місці огляду вибухонебезпечних предметів, радіоактивних, хімічних речовин та їх залишків.

Тому до початку проведення огляду, рятувальні служби повинні спрямувати зусилля на ліквідацію наслідків події: надати екстрену медичну та психологічну допомогу постраждалим, здійснити евакуацію людей, вжити заходи щодо гасіння пожеж, провести розбір завалів, пошук тіл загиблих та поранених. Під час ліквідації наслідків події, не виключаються можливі вибухи вторинних вибухових пристроїв, вибухонебезпечних фрагментів, що залишились після вибуху боеприпасу, природного газу, паливно-мастильних матеріалів, враження електричним струмом, а в разі знаходження об'єкта в зоні активних бойових дій, залишається ризик завдання агресором повторних артилерійських обстрілів і бомбардувань.

Отже, фахівці з пошуку і знешкодження вибухових пристроїв та речовин перевіряють об'єкт на існування похідних (вторинних) вибухових пристроїв, фрагментів, що не вибухнули після основного вибуху, та виявляють подібні чинники, які впливають на забезпечення безпеки учасників огляду [3, с. 26].

Огляд місця події проводиться невідкладно, відразу після вчинення кримінального правопорушення. На підготовчому етапі важливим є отримання інформації про об'єкт огляду, його цільове призначення, вжиття заходів щодо запобігання або послаблення шкідливих наслідків події. Також

визначаються конкретні цілі та завдання огляду, забезпечується охорона місця події, вносяться пропозиції щодо складу слідчо-оперативної групи і спеціалістів, яких доцільно залучити до огляду, перевіряється готовність технічних засобів, надається розпорядження працівникам поліції щодо виявлення очевидців обстрілу, інших свідків.

Документування на місці події, пов'язаного з артилерійськими обстрілами та бомбардуваннями, складає комплекс дій, який включає відібрання і систематизацію пояснень очевидців, виготовлення фото- і відеоматеріалів, складання схем, планів, топографічних карт та збір матеріальних слідів події [4, с. 269].

При цьому до спеціальної логістичної системи постачання та розподілу ресурсів по забезпеченню завдань проведення слідчих оглядів можна віднести:

- залучення персоналу до складу слідчо-оперативних груп з числа слідчих, спеціалістів різного профілю, медиків, оперативних працівників, осіб, які будуть охороняти місце події, здійснювати перевезення, розміщення, харчування тощо;

- підготовку спеціалізованого транспорту для переміщення слідчо-оперативних груп до місця події, перевезення техніко-криміналістичних засобів та техніки, транспортування вилучених речових доказів, в тому числі вибухових пристроїв, речовин та їх уламків, пересувних криміналістичних лабораторій для проведення попередніх досліджень у «польових умовах», землерийної та вантажної техніки, мобільних рефрижераторів для переміщення тіл загиблих до моргу, забезпечення їх пальним;

- підготовку техніко-криміналістичних засобів, призначених для фото-, відеозйомки, забезпечення аерозйомки за допомогою безпілотних літальних апаратів (БпЛА) на місці події, технічних засобів збирання інформації про вибухові пристрої, речовини, їх пакування тощо;

- спеціальних засобів індивідуального захисту (касок, бронежилетів, вибухозахисних костюмів), іншого спеціального одягу (захисних костюмів, рукавичок, взуття, респіраторів тощо), наметів для розгортання тимчасових пунктів збирання доказів, огорожувальних засобів та додаткових засобів освітлення тощо;

- підготовку інших засобів та обладнання (засобів зв'язку, геолокації, картографічних матеріалів, бланків процесуальних документів, тощо).

Важливе доказове значення має фото- та відеофіксація місця події, оскільки фотознімки та відеозапис відносяться до документів, які є джерелами доказів. Руйнування та обвали будівельних конструкцій, розповсюдження пожежі та наслідки її гасіння, можуть суттєво змінити загальну картину місця події від його початкового вигляду, що ускладнює досягнення цілей та завдань огляду. У таких випадках фото-, відеозйомку на місці події доцільно розпочати ще в процесі активної фази ліквідації шкідливих наслідків події рятувальними службами. Зафіксована таким чином інформація буде відображати динаміку розвитку наслідків події в часі і просторі. З метою безпеки і отримання

найбільш повної картини на місці події, фото-, відеофіксацію рекомендується проводити із застосуванням БпЛА, дронів, які оснащені засобами фото-, відеозйомки.

Після завершення робіт з ліквідації наслідків події, фото та відеофіксація може продовжуватись спеціалістами-криміналістами поліції. На цій стадії огляду спеціалісти фіксують загальний вигляд об'єкта з прилеглою до нього територією, виявлені пошкодження та руйнування, взаємне розташування окремих матеріальних об'єктів та інші сліди кримінального правопорушення. При проведенні орієнтуючої та оглядової фото- та відеозйомок, важливо дотримуватись основних правил судової фотографії, застосовувати існуючі методи кругової, лінійної та ярусної панорами.

Таким чином, фактичні дані, отримані за результатами використання спеціальних знань під час слідчих оглядів будівель і споруд, що зазнали пошкоджень та руйнувань в результаті артилерійських обстрілів та бомбардувань, визначають подальший хід досудового розслідування воєнних злочинів, дозволяють висунути об'єктивні та найбільш достовірні версії щодо механізму вчиненого кримінального правопорушення, його суб'єктів, забезпечити належне планування слідчих (розшукових) дій з метою збирання і перевірки інших доказів та встановлення злочинців.

Список використаних джерел

1. Короткий Т., Заворотько І. Заборонені засоби та методи ведення бойових дій, які Росія використовує у війні проти України. URL: <https://zmina.info/articles/zaboroneni-zasoby-ta-metody-vedennya-bojovyh-dij-yaki-rosiya-vykorystovuye-u-vijni-proty-ukrayiny/>
2. Рабчинська Л. Будівлі і споруди, що використовуються у сфері господарювання: поняття та основні ознаки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія «Юридичні науки». 2010. Вип. 82. С. 102-104.
3. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху / [Прохоров-Лукін Г.В., Пащенко В.І., Биков В.І. та ін.]. Київ: ТОВ «Еліт Прінт», 2011. 216 с.
4. Богданюк І. В., Чупрун В. Т., Устименко В. А., Шипілов М. Ю. Особливості судово-експертних досліджень випадків артилерійських обстрілів. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2019. № 20. С. 264-280.

БАТУРА Дана

курсант 3 курсу ННІ права
та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
Науковий керівник:

ПЛЕТЕНЕЦЬ Віктор

професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

**ЗАЛУЧЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА ДО ОБШУКУ ЯК УМОВА
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ**

Один з основних, специфічних та найскладніших видів правоохоронної діяльності є повне та своєчасне розкриття, розслідування злочинів та виявлення осіб, причетних до їх скоєння, а також, які перешкоджають проведенню окремих слідчих (розшукових) дій. Обшук вважається одним із найскладніших, найбільш ризикованих і в той же час результативних слідчих (розшукових) дій. Проблематика тактики обшуку як одного з найважливіших слідчих (розшукових) заходів не втратила своєї актуальності і до цього дня. Адже основою розробки тактичних прийомів, які використовують слідчі під час обшуків, завжди повинно здійснюватися дотримуватися прав і свобод людини та громадянина. Загальна тактика проведення обшуку передбачає необхідність врахування слідчої ситуації, яка склалася, характеристики супротивної сторони та характер правопорушення.

Підготовка до проведення обшуку починається з прийняття рішення і до потрапляння на місце обшуку, має здійснюватися в ході слідчих і, головним чином, оперативно-розшукових заходів. Причому ця діяльність повинна бути прихованою «негласною». Зазначена специфічна особливість підготовки до обшуку зумовлена необхідністю забезпечити елемент раптовості, який відіграє виключно важливу роль під час здійснення цієї слідчої дії. [1, с.3]

З метою проведення ефективного та результативного обшуку слідчий, прокурор можуть визначити необхідним залучення спеціаліста. Саме при плануванні обшуку слідчий відповідно до ч.1 ст.234 КПК України у разі необхідності може запрошувати спеціалістів, з метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань.[2, с.201] Залучаючи спеціаліста, слідчий ознайомлює його із завданнями, ставить перед ним мету і властивості знарядь, інших об'єктів чи документів, розташування яких може мати

пошукове значення та ознайомлює з даними про місце обшуку та особу в якій буде проводитись ця слідча (розшукова) дія. З цих даних слідчий і спеціаліст визначають завдання для проведення обшуку. Визначивши необхідні технічні засоби та їх кількість, слідчий разом зі спеціалістом повинні перевірити їх комплектність та готовність.

Залучення спеціалістів до обшуку залежить від ситуації, в якій проводитиметься обшук: функції, які мають виконувати спеціаліст, та кількості фахівців, які одночасно беруть в ньому участь. Так, спеціаліст може застосовувати криміналістичне обладнання для пошуку предметів, аналізувати виявлені об'єкти та допомагати, за потреби, слідчому правильно описати їх у протоколі, додатки до нього та як сфотографувати, здійснювати консультації зі слідчим про можливі місця схованок, використовуючи спеціальні знання, також допомагає слідчому знайти демаскуючі ознаки предметів, визначає можливі місця приховування об'єктів, взявши до уваги професійні навички та вміння набуті раніше. Спеціаліст повідомляє слідчому належний час проведення обшуку, використовуючи свої спеціальні знання, а також спеціаліст порівнює об'єкти на місці обшуку і ті, що потрібно знайти. Також, при здійсненні обшуку спеціаліст має право виявити ініціативу, але має працювати під керівництвом слідчого та за його погодженням. Він може ставити запитання особі, в якій здійснюється обшук, але за згодою слідчого [3, с.2]

При виборі тактики залучення спеціаліста до обшуку необхідно враховувати функції, які він виконує: організаційна функція - надання допомоги слідчому в організації слідчої дії щодо вимірювання, фотографування, аудіо- або відеозапису, складання планів та схем, створення графічних зображень, квартир та інших об'єктів особи або окремі речі, що потребують виготовлення відбитків та зліпків; функція попередження – моніторинг за дотриманням необхідних заходів безпеки під час обшуку. Після виявлення речей, що мають значення для досудового розслідування, спеціаліст висловлює свою думку щодо їх належного упакування, з метою запобігання пошкодженню або знищенню. Допомагаючи слідчому зафіксувати виявлені об'єкти та правильно описати їх у протоколі обшуку, спеціаліст здійснює посвідчу вальну функцію.[4, с.5].

Таким чином підвищення ефективності та результативності обшуку, слідчим обумовлено необхідністю залучення до участі в цій слідчій (розшуковій) дії спеціалістів для виявлення, правомірної фіксації, вилучення та дослідження матеріальних об'єктів за допомогою сучасних науково-технічних засобів та технологій.

Список використаних джерел:

1. Плетенець В.М. Особливості підготовки до обшуку в умовах протидії розслідуванню. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ №3, 2020

2. Кримінальний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Яремчук В. О. Тактика залучення спеціаліста під час проведення слідчих дій / В. О. Яремчук // Криміналістика XXI століття: мат. міжн. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25–26 лист. 2010 р.). – Х.: Право, 2010.

4. Лазебний А.М. Залучення спеціаліста для проведення окремих слідчих розшукових дій. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). Ірпінь, 2014. Вип. 2(65).

БОГІНА Олександра

Курсант н.г. ДР-241

ННППФПП

Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЧАПЛИНСЬКИЙ Костянтин

завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Дніпропетровського державного
Університету внутрішніх справ

д.ю.н., професор, полковник поліції

ДОМЕДИЧНА ДОПОМОГА ПРИ НЕВІДКЛАДНИХ СТАНАХ РІЗНОМАНІТНИХ СОМАТИЧНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Ця тема актуальна в сучасному суспільстві та особливо в роботі поліцейських. Надання домедичної допомоги при невідкладних станах різноманітних соматичних захворювань працівниками поліції є дуже важливим завданням, оскільки це може допомогти зберегти життя та здоров'я постраждалих.

Невідкладним станом людини відповідно до ст.3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» вважається раптове погіршення фізичного або психічного здоров'я, яке становить пряму та невідворотну загрозу життю та здоров'ю людини або оточуючих її людей і виникає внаслідок хвороби, травми, отруєння або інших внутрішніх чи зовнішніх причин.

Основні принципи домедичної допомоги у невідкладних станах полягають у забезпеченні доступу до безперервної медичної допомоги, використанні найбільш ефективних методів для зменшення ризиків і ускладнень та наданні першої допомоги.

Якщо працівник поліції стикається з невідкладним станом, він повинен зателефонувати до найближчої медичної установи та повідомити про те, що потрібна допомога. Далі слід діяти за такою схемою. Для початку необхідно забезпечити безпеку. Усунути причини небезпеки для постраждалого та інших

людей. Друге, що слід робити поліцейському – це оцінити стан постраждалого. Визначити наявність свідомості, дихання та пульсу. Далі поліцейський повинен здійснити необхідні заходи з огляду на стан постраждалого. При необхідності забезпечити доступ до лікарських препаратів. Також до алгоритму дій під час надання першої домедичної допомоги поліцейському необхідно зателефонувати до медичної установи або викликати швидку допомогу. При повідомленні слід детально описати стан постраждалого та надану допомогу. І тільки після вищевказаного поліцейський може надавати першу домедичну допомогу постраждалою до прибуття медичних працівників, вголос зазначивши підстави, які надають йому право здійснювати першу домедичну допомогу, забезпечивши свою юридичну безпеку [1,3].

Існує безліч різних соматичних захворювань, і навести їх усіх у рамках одного відповіді неможливо. Проте, я наведу деякі з найпоширеніших:

1. Хвороби серця і судин: інфаркт міокарда, артеріальна гіпертензія, атеросклероз, ішемічна хвороба серця.
2. Респіраторні захворювання: бронхіт, пневмонія, туберкульоз.
3. Цукровий діабет.
4. Захворювання нирок: хронічна ниркова недостатність, гломерулонефрит, пієлонефрит.
5. Захворювання опорно-рухової системи: остеоартрит, ревматоїдний артрит, остеопороз.
6. Неврологічні захворювання: інсульт, епілепсія, депресія, біполярний розлад.

Окрім цього, працівники поліції повинні знати основні методи надання першої допомоги при невідкладних станах, такі як надання штучного дихання, серцево-легеневої реанімації, зупинки кровотечі та інших заходів.

Це лише кілька прикладів, існує безліч інших соматичних захворювань, які можуть відрізнятися за важкістю, причинами і симптомами.[2]

Можна зробити висновок про те, що надання домедичної допомоги при невідкладних станах різноманітних соматичних захворювань є важливою складовою роботи поліції. У випадку, якщо поліцейські зіткнуться з невідкладною медичною ситуацією, вони повинні негайно повідомити швидку медичну допомогу та надати першу допомогу, яка може бути критично важливою для збереження життя постраждалих. Основні принципи надання домедичної допомоги полягають у забезпеченні безпеки постраждалих та рятувальників, оцінці стану постраждалих, наданні необхідної допомоги відповідно до встановленої протокольної процедури, а також організації транспортування постраждалих до лікарні. Поліцейські мають бути підготовлені до надання першої допомоги в різних ситуаціях, які можуть виникнути в процесі їх роботи. Отже, забезпечення безпеки, оцінка стану постраждалих та надання першої допомоги є важливою складовою роботи поліції при невідкладних станах різноманітних соматичних захворювань.

Список використаної літератури

1. Самодін А. В., Чуприна О. В., Житн Т. П. та ін. Домедична допомога: підручник [для зпухачів вищ. юрид. навч. закл.]: за заг. ред. В. В. Стеблюка. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2018. 226 с.
2. Чуприна О.В., Грищак І.В., Долинна О.В. Основи медичних знань: долікарська допомога та медико-санітарна підготовка : навч. посіб. Київ : Паливода А. В., 2006. 216 с.
3. Тітов А., Волошинський О., Дацюк О.. Алгоритми надання невідкладної допомоги при критичних станах. Вінниця, 2012.

БОЙКО Анастасія

курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Ігор ПИРІГ

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО З НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОТЕРПІЛОМУ

На сьогоднішній день ця тема є дуже актуальною, оскільки поліцейські є одними з перших осіб, які можуть зіткнутися з небезпечними ситуаціями під час надання допомоги потерпілому. Вони можуть зіткнутися з різними видами насильства, в тому числі зі зброєю, наркотиками, алкоголем тощо.

Згідно з п. 4 статті 2 Закону України «Про Національну поліцію» одним із завдань поліції є надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я, є одним з обов'язків поліцейського (п. 4 ч. 1 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію»). Більше того, ст. 15 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» визначає дисциплінарну, адміністративну, кримінальну або цивільно-правову відповідальність за ненадання без поважних причин на місці події домедичної допомоги або необґрунтовану

відмову у її наданні, ненадання без поважних причин наявного транспортного засобу для безоплатного перевезення людини, яка перебуває у невідкладному стані, до найближчого до місця події відділення екстреної (невідкладної) медичної допомоги або необґрунтовану відмову у здійсненні такого перевезення, а також за інші порушення законодавства у сфері надання екстреної медичної допомоги. Крім того, надання першої домедичної допомоги потерпілому вимагає від поліцейських знання та навичок щодо домедичної та медичної термінології, вміння розпізнати небезпечні симптоми та правильно застосовувати медичні прилади. У разі невірного застосування медичних приладів, поліцейські можуть навіть погіршити стан потерпілого або самі потрапити в небезпеку. Тому, навички та знання з домедичної допомоги, а також знання про безпеку, пов'язані зі службовою діяльністю, є надзвичайно важливими для них. Знання щодо безпеки поліцейського при наданні першої допомоги потерпілому допоможуть правоохоронцям зменшити ризик своєї власної травматизації або пошкодження, а також збільшити ефективність надання допомоги постраждалому. Вивчення домедичної допомоги поліцейськими має свої особливості, оскільки вони є спеціалізованими працівниками, які повинні бути готові до непередбачуваних ситуацій на вулиці та у будь-яких інших місцях.

Для вивчення домедичної допомоги поліцейським слід враховувати наступні особливості:

1. Орієнтований на практику підхід. В навчанні домедичної допомоги поліцейським слід враховувати, що це не тільки теоретичні знання, але й практичні навички, які можуть врятувати життя потерпілого. Тому, під час навчання слід акцентувати увагу на практичних навичках та вправах.

2. Врахування специфіки роботи поліції. Правоохоронці можуть зіткнутися з різними видами насильства та небезпекою від зброї, тому в вивченні домедичної допомоги слід враховувати специфіку їх роботи та давати практичні поради щодо захисту від небезпеки.

3. Постійне оновлення знань та навичок. Домедична допомога є динамічним процесом, який постійно розвивається. Тому, поліцейські мають постійно оновлювати свої знання та навички, щоб залишатися в курсі нових тенденцій та технологій.

4. Врахування емоційного фону. Поліцейські можуть зіткнутися з екстремальними ситуаціями та великим стресом, тому в вивченні цієї дисципліни слід враховувати емоційний фон та навчити поліцейських керувати своїми емоціями в екстремальних ситуаціях. Також важливо навчити їх визначати та допомагати потерпілому з психологічними травмами.

5. Співпраця з медичними фахівцями. Поліцейські повинні бути готові до співпраці з медиками, які забезпечують медичну допомогу на професійному рівні. Тому, слід враховувати такі аспекти, як правильне спілкування з медперсоналом, знання їхніх процедур та протоколів.

6. Використання сучасних технологій. Сучасні технології, такі як

мобільні додатки та технічні засоби, можуть значно полегшити надання домедичної допомоги. Тому, слід враховувати використання таких технологій у навчанні поліцейських.

В цілому, вивчення домедичної допомоги поліцейськими має свої особливості та вимагає індивідуального підходу. Однак, правильне навчання та постійне оновлення знань та навичок допоможуть правоохоронцям бути готовими до надання ефективної першої домедичної допомоги у непередбачуваних ситуаціях на вулиці та у будь-яких інших місцях. Безпека поліцейського під час надання домедичної допомоги є дуже важливим аспектом, оскільки в екстремальних ситуаціях на вулиці можуть бути ризики для життя та здоров'я як поліцейського, так і потерпілого.

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: закон України № 580-VIII від 02.07.2015. Офіційний сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

БОНДАРЕНКО Богдан

курсант I курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Микола ЄФІМОВ

доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ПОТРАПЛЯННЯ ОТРУЙНИХ РЕЧОВИН В ОРГАНІЗМ ТА ПРАВИЛ НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Отруєння є важливою темою для здоров'я та безпеки життя. Вони можуть статися в будь-якому місці і в будь-який час, і можуть бути спричинені різними речовинами, включаючи отруйні гази. Механізм потрапляння отруйних речовин в організм може бути різним. Вони можуть потрапляти в організм через шкіру, за допомогою дихальних шляхів, через шлунково-кишковий тракт та іншими шляхами. Організм може бути отруєний різними

отруйними речовинами, такими як отрути тваринного походження, хімікати, ліки та інші.

Отруєння – це стан, який виникає при введенні до організму певної кількості отруйних речовин. В залежності від типу отруйної речовини та її концентрації, можуть виникати різні симптоми та наслідки.

Механізм потрапляння отруйних речовин в організм може бути різним. Отруйні речовини можуть потрапляти в організм через ротову порожнину, шкіру, дихальні шляхи або уколи. Найчастіше отруйні речовини потрапляють в організм через ротову порожнину, наприклад, при отруєнні харчовими продуктами [1, с. 530].

Отруйні речовини можуть впливати на органи та системи органів, що призводить до розвитку різноманітних патологічних процесів. Найбільш уразливі до отруєнь діти та люди з поганим здоров'ям.

Отруєння може мати серйозні наслідки для здоров'я людини, включаючи психологічні та емоційні проблеми. Тому важливо дотримуватися правил безпеки, уникати контакту з отруйними речовинами та вживати заходів для їх захисту у випадку можливого отруєння [2, с. 5].

Отруєння невідомою речовиною або газом є небезпечним і може призвести до серйозних наслідків для здоров'я людини. Якщо виникає підозра на отруєння, необхідно вжити негайних заходів для надання домедичної допомоги [3, с. 51].

Загальні правила надання домедичної допомоги при отруєнні невідомою речовиною полягають у наступному:

Забезпечити безпеку – уникати контакту з можливою отруйною речовиною, запобігти вдиханню небезпечного газу та забезпечити доступ до свіжого повітря.

Зателефонувати до медичної служби – повідомити про підозру на отруєння та надати всю необхідну інформацію щодо можливої речовини або газу.

Надати першу допомогу – якщо потерпілий без свідомості, переконайтеся в наявності дихання та пульсу та почати надування рот в рот або застосування методу серце-легеневої реанімації, якщо необхідно. Якщо потерпілий при свідомості, дати йому випити велику кількість води або іншого нешкідливого напою та змусити викликати блювання, якщо це можливо [4, с. 10].

Зберегти зразки речовини – зберегти зразки отруйної речовини, що була вжита, для подальшого аналізу та встановлення причин отруєння.

Основні загальні правила надання домедичної допомоги при отруєнні невідомим газом:

Негайно евакуюйте людей з зони, де можливо отруєння газом. Якщо це неможливо, дихайте повітря через вологу тканину, щоб зменшити кількість токсичної речовини, яка потрапляє в легені.

Викликайте швидку медичну допомогу. При описі симптомів постраждалого оператору слід зазначити, що це отруєння газом.

Надайте першу допомогу постраждалому. Якщо постраждалий свідомий і може ковтати, дайте йому випити склянку води, щоб змити токсичну речовину з ротової порожнини. Якщо постраждалий не може ковтати, надайте йому допомогу з випромінювання повітря через рот або ніс. Якщо наявний медичний інгалятор або маска з киснем, використовуйте їх [1, с. 530].

Не дозволяйте постраждалому самостійно покидати місце отруєння. Він може втратити свідомість або стати нестабільним.

Не намагайтеся самі діагностувати вид газу, що спричинив отруєння. Це може бути дуже небезпечним і призвести до додаткових ускладнень.

Отже, отруєння є серйозним і потенційно небезпечним станом для людини, який може призвести до серйозних наслідків, включаючи смерть. Механізм потрапляння отруйних речовин в організм може бути різним, включаючи усне, через дихання, контактне та інші шляхи. Важливо дотримуватись загальних правил надання домедичної допомоги при отруєнні, включаючи перевірку дихання та пульсу постраждалого, виклик швидкої допомоги, забезпечення достатньої вентиляції приміщення в разі отруєння газом та надання першої допомоги перед прибуттям медичної бригади.

Список використаних джерел:

1. Корнілова О. В. Щодо визначення понять «медична допомога» та «медичні послуги». *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1 / відп. ред. Г.О. Ульянова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 528–530.

2. Домедична допомога : навчально-методичний посібник / укладач Л. Н. Єфременкова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 36 с.

3. Чуприна О. В., Несен О. О. Сучасний стан і перспективи домедичної підготовки поліцейських в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 3 (120). С. 48–55.

4. Пам'ятка з домедичної допомоги рятувальника ДСНС України : посібник / П. Б. Волянський, А. М. Гринзовський, С. О. Гур'єв, М. Л. Долгий та ін.; за заг. ред. д. н. держ. упр., професора П. Б. Волянського та д. мед. н., професора С. О. Гур'єва. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 64 с.

BRAZALUK Vadim

cadet of the 4th year of NNIP PFPNP
Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs

Supervisor:

PAVLOVA Natalya

candidate of legal sciences, associate
professor

Associate Professor of the Department of
Forensics and Pre-Medical Training
Dnipropetrovsk State University of
Internal Affairs

FORENSIC STUDY OF SOUND AND ITS CARRIERS

The topicality of the topic is due to the fact that in recent years various sources of sound and its carriers have increasingly become the subject of expert analysis. Such research in criminology refers to forensic acoustics, which in turn studies the system of methods, methods and certain technical means related to the collection, use and study of sound traces, which have probative value and act as evidence in criminal proceedings.

The main tasks of forensic acoustic research include: identification of a person by his sound traces (voice); sound environment research to find out and identify sound sources; study of material media and technical means of recording sound traces. Usually, the sources of sound traces are considered to be certain material systems, both of organic and inorganic origin, namely: certain natural phenomena, living organisms, material objects, etc. Quite often, a criminal offense is accompanied by a number of different sound traces, which in turn form a certain "sound picture". With the help of forensic acoustics, it is possible to establish the peculiarities of the occurrence of sound traces, as well as the means and methods of their research for further forensic research and the investigation of a criminal offense in general [1].

To date, forensic acoustics includes special expert research in the following areas: research of the voice according to the physical parameters of oral speech, acoustic signals of environments; technical research of materials and means of sound recording. Traditionally, phonograms (optical, magnetic, etc.) are considered to be material objects that carry sound traces, but at the current stage of technology development, the digital method of sound recording has completely replaced the analog one, as a result, the list of forensic acoustics tasks has significantly expanded.

Over the past decade, rapid technological progress has retooled today's video and audio industry from an analog to a digital way of capturing, transmitting, and

storing information. Modern household devices have become much more compact, without losing quality indicators in any way. Along with this, a large number of various programs for processing digital information have rapidly developed, which at a highly professional level make changes to the original record without problems, which significantly complicates the relevant examination [2].

It should be noted that today the use of technical means, which are endowed with the functions of simultaneous fixation of both sound and image, is very widespread. This suggests that the examination of samples from such technical means requires a comprehensive comprehensive analysis.

Analysis of material carriers of sound traces and technical means of fixation solves a certain range of diagnostic and identification issues, namely:

- on which device this or that audio or video phonogram was recorded, as well as with which set of equipment (one or more technical means);
- on which device this or that audio or video phonogram was recorded, as well as with which set of equipment (one or more technical means);
- whether there are signs of editing, as well as whether audio or video recording was carried out continuously;
- whether audio and video images were simultaneously (synchronously) recorded in the videogram of the file and whether the content of the video image corresponds to the sound;
- the original or copy is a video or phonogram [1].

The last point deserves special attention because, unlike analog, in digital sound recordings, the quality of the recording is not lost. As a rule, an expert copies the file to a computer in order to carry out relevant studies of material carriers of sound traces. From a technical point of view, it is customary to consider a video, phonogram, which was made as a result of recording the signal from the original source on one or another data carrier (SD - card, DV - cassette) or recorded on the built-in memory of an audio or video recording device, as an original. A file that has been copied to any information medium is considered a copy. That is why, based on modern realities, the question of whether a record is an original or a copy in the era of digital recording is gradually losing its relevance. Instead, the question regarding the authenticity of the recording and the presence of changes made to the recording by editing is quite relevant [3].

In today's realities, the greatest difficulty for an expert is to identify signs that indicate the presence of audio recording editing (deletions, overlays, insertions, etc.), since new programs for processing video and audio recordings are created every day. These programs have a fairly wide range of capabilities and functions that easily allow you to make high-quality changes to audio and video material of any level of complexity, for example: create sound and voice imitations, apply background sounds, delete, insert or overlay certain fragments recording, which at first glance are completely imperceptible during playback of audio and video materials [4].

In order for a specialist to carry out a qualitative analysis of a signalogram, traditional methods are used, namely: organoleptic (auditory perception),

comparative, and special computer programs for automatic signal identification are also used. The spectrographic method of sound recording analysis remains quite effective in expert practice, the subject of which are sonograms, on which a "dropout", discrepancy or graphic mismatch of the frequency modulation curves of the sound may be noticeable.

Therefore, taking into account the rapid development and introduction of digital technologies into the everyday life of a person, the issue of forensic expert analysis of modern sound sources and their carriers is quite relevant, since a high-quality and complete expert study of certain sources or carriers of sound that are relevant and of evidentiary value in criminal proceedings, it allows comprehensive and high-quality pre-trial investigation to be carried out, to find out all the circumstances of the criminal proceedings and to reveal the circumstances that expose or exonerate the suspect.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика: підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. С. 77 – 95.
2. Криміналістика у питаннях і відповідях: Навчальний посібник [А.В. Іщенко, В.В. Пясковський, А.В. Самодін, Ю.М. Черноус та ін.]. Київ: ТОВ "Видавництво "Центр учбової літератури", 2016. С. 56 - 57.
3. Маркус В. О. Криміналістика. Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2007. С. 416.
4. Особенности проведения экспертизы аутентичности цифровых сигналограмм, полученных оперативным путем / [О. В. Рыбальский, С. А. Ближников, А. В. Мыслинский, О. В. Брягин]. Захист інформації. Київ: КМУЦА, 2005. № 1. С. 57–62.
5. Салтевский М. В., Жариков Ю. Ф. Предмет, содержание и задачи криминалистической акустики. *Криминалистика и судовая экспертиза*. 1988. Вып. 37. С. 118–124.

БУРКА Владислав

курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Микола ЄФІМОВ

доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПРИ ОПІКАХ

Опік – пошкодження тканин, що виникає від місцевого теплового (термічного), хімічного, електричного чи радіаційного впливу. Найчастіше трапляються термічні опіки.

Опіки в індустріально розвинених країнах є одним із поширених видів травматизму, займаючи друге-третє місце у загальній структурі ушкоджень та травм мирного часу [1-3].

За розрахунками футурологів, у найближчому майбутньому протягом 70 років життя кожен із 50 жителів планети може бути госпіталізований з опіком, а 1 із 500 може загинути від термічної травми. За даними тих самих авторів, у США щорічно страждають від опіків близько 2 млн осіб; лікування більшості з них (80%) проводиться амбулаторно у загальнохірургічних стаціонарах. В Україні щорічно одержують опіки майже півмільйона осіб; їх госпіталізують 100-110 тис. [4].

Про необхідність госпіталізувати постраждалих з великими опіками до спеціалізованих відділень і центрів було сказано ще наприкінці 30-х років ХХ століття. Це важлива вимога насамперед пов'язана з особливостями самої опікової травми: тривалістю перебігу опікового шоку і токсемії, частим розвитком синдрому поліорганної недостатності, інфекційних ускладнень. Не можна забувати і про несприятливий вплив на епідеміологічні обставини спільного перебування в одному стаціонарі загальнохірургічних хворих та обпалених.

В організаційному плані при наданні домедичної допомоги обпаленим потрібно виходити з двох принципів. Перший має на увазі транспортування потерпілого до лікувального закладу, де є умови для надання спеціалізованої

допомоги. Другий, не менш важливий принцип полягає у запобіганні затримці евакуації.

Після того, як потерпілого винесуть з осередку поразки, проводиться швидкий огляд. Важливо переконатися, наскільки добре дихає пацієнт, та вжити заходів щодо забезпечення прохідності дихальних шляхів та ліквідації обструкції. Діагностика глибини та площі опіку проводиться після вживання термінових заходів щодо підтримки та відновлення життєво важливих функцій. Площа опіку у відсотках зазвичай визначається за допомогою «правила дев'яток» та «правила долоні». За можливості опіки потрібно охолоджувати протягом не менше 10 хвилин. Застосування холодної води місцево при опіку шкіри позитивно впливає, якщо до нього вдаються в перші 40-45 хв. з моменту термічної травми. При цьому спостерігається анестезуюча дія холоду, зменшується залишковий ефект високої температури, не збільшується маса ураження тканин. Однак, маючи на увазі обмежену цінність цієї процедури, а іноді й ризик розвитку гіпотермії, не слід заради неї затримувати евакуацію до стаціонару. Застосування льоду на обпалену поверхню може призвести до додаткового пошкодження тканин і повинно виключатися [1].

Необхідно зупинити тління одягу. Залишаючи тканину на шкірі, ми сприяємо поглибленню опіку (одяг з тліючими волокнами повинен бути видалений, просочений гарячими рідинами – знятий). При дії хімічних реагентів необхідно якнайшвидше розпочати промивання ураженої поверхні великою кількістю води, видалити просочений агресивною рідиною одяг. В екстреній умові і не варто витратити дорогоцінний час на пошук та застосування специфічних нейтралізуючих реагентів. Для цієї мети придатна будь-яка вода, найважливіше швидке зниження концентрації хімічного реагенту, оскільки глибина хімічного опіку прямо пропорційна концентрації та експозиції впливу агресивної речовини [2].

За відсутності свідомості у потерпілого з опіками необхідно розв'язувати питання про можливу черепно-мозкову травму, отруєння чадним газом (сумішшю димів), тяжке алкогольне або наркотичне сп'яніння. Швидке та правильне надання першої допомоги у опікових пацієнтів часто може бути вирішальним у збереженні життя.

Тяжкість стану потерпілого залежить від поєднання дії різних факторів:

- дієвого агента (гарячої пари або рідини, полум'я, предмета, нагрітого до високої температури та ін.),
- тривалості дії агента;
- глибини ушкодження тканин;
- віку та стану постраждалого та інших причин [3].

Шкіра складається з двох шарів: епітеліальної тканини – епідермісу та сполучної тканини – дерми. Епідерміс постійно оновлюється за рахунок зростання нових епітеліальних клітин – базальних та шипованих. У шарі базальних клітин містяться поверхневі закінчення кровоносних судин, що

забезпечують кровопостачання шкіри. У разі загибелі клітин росткового шару наростання епітелію у зоні ураження немає і дефект закривається вторинним натягом з допомогою сполучної тканини - рубця.

Опіки дихальних шляхів виникають при вдиханні полум'я, гарячого повітря чи пари. Їх перебіг супроводжується набряком гортані, унаслідок чого виникає потреба у проведенні ранньої інтубації трахеї чи трахеостомії.

Список використаних джерел:

1. Козинець Г. П., Мойсеєнко Р. О., Комаров М. П. Сучасний стан комбустіологічної допомоги населенню України та невідкладні завдання з її організаційного вдосконалення та методичного забезпечення. *Наук. вісн. Ужгородського унту, серія «Медицина»*. 2006. Вип. 27. С. 3–6.
2. Петриненко Т. В. Перша медична допомога : підручник. Київ : Медицина, 2007. 247 с.
3. Бутилін Ю. П., Бутилін В. Ю., Бутилін Д. Ю. Це ви можете без лікаря : посібник з першої медичної допомоги у невідкладних випадках. Київ : Видавничий дім «Скарби», 2002. 16 с.
4. Сипливий В. О. Опіки. Класифікація, клініка. Перша допомога при різних видах опіку. Ураження світловим випромінюванням ядерного вибуху. Опіки, викликанні запалювальними сумішами : методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів. 2020. 15 с.

ВЕЛЬМОЖНА Дарина

курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Микола ЄФІМОВ

доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОРЯДКУ ДІЙ ПРИ ВИЯВЛЕННІ ОЗНАК ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЇ ТРАВМИ

Проживаючи своє спокійне, розплановане життя, іноді трапляються випадки, коли людина через свою необережність або через необережність іншої особи може отримати травму голови (іншими словами – черепно-мозкову травму). Це може статися внаслідок падіння, удару, ДТП, під час

заняття спортом та інших травмонебезпечних подій.

Черепно-мозкова травма (ЧМТ) є серйозним порушенням функціонування головного мозку. Ознаки ЧМТ можуть бути різними і залежатимуть від ступеня травматичного ушкодження [1].

Ознаки легкої ЧМТ можуть включати головний біль, запаморочення, нудоту, слабкість та блювоту. Серйозніші форми травм можуть мати більш видимі симптоми, такі як знеболення, блювання, втрата свідомості, порушення координації рухів, дезорієнтація, а також проблеми з мовленням та зором [3, 4].

У випадку травми голови, необхідно вжити деяких заходів, щоб забезпечити безпеку постраждалого та запобігти подальшим ушкодженням. По-перше, потрібно переконатися, що постраждалий не рухається і не виставлений на небезпеку. Потім слід перевірити дихання та пульс, і вжити відповідні заходи, якщо це необхідно [5].

Якщо постраждалий не відновлює свідомість, негайно необхідно викликати екстрену медичну допомогу. Важливо запам'ятати, що в деяких випадках симптоми травми можуть з'явитися не одразу, а через деякий час після травмонебезпечної події. Тому, якщо постраждалий має навіть незначні симптоми, слід звернутися до лікаря для обстеження.

Крім того, слід зазначити, що ЧМТ – це ураження головного мозку та/або кісток черепа. Ознаки ЧМТ можуть бути різними залежно від ступеню травми. Основними ознаками ЧМТ є: головний біль або головокружіння та загальна слабкість [4].

Також можливі інші ознаки ЧМТ, зокрема:

- блювота або нудота;
- зміна поведінки (для прикладу: подразливість, збудження чи апатія);
- проблеми із зором або слухом;
- зміни у рівні свідомості, включаючи втрату свідомості або кому.

Якщо ви виявили у постраждалого зазначені ознаки, відразу викличте екстрену швидку допомогу та надайте першу домедичну допомогу.

Безпосередньо стосовно першої домедичної допомоги Г. І. Жара визначає наступні заходи:

– Викликати швидку допомогу. Якщо після удару по голові виникли будь-які ознаки ЧМТ, необхідно негайно викликати швидку допомогу або доставити постраждалого до лікарні.

– Забезпечити безпеку. При перебуванні поруч з постраждалим, необхідно забезпечити його безпеку, уникнути додаткових травм та забезпечити доступ повітря до легень.

– Зупинити кровотечу. Якщо у постраждалого кровоточить рана на голові, слід негайно зупинити кровотечу, застосувавши тиснучу пов'язку.

– Не переміщувати постраждалого. Якщо постраждалий втратив свідомість або має підозру на травму хребта, не слід пересувати його без необхідності, щоб уникнути подальших ушкоджень.

– Надати першу допомогу. До прибуття лікарів можна надати першу

допомогу, таку як застосування холоду до рани, що допоможе зменшити біль та запалення [2].

Алгоритм надання допомоги при ЧМТ передбачає наступні кроки:

- забезпечте безпеку потерпілого і навколишнього середовища;
- викличте швидку допомогу;
- підтримайте потерпілого у положенні, що не дозволяє йому втратити свідомість;
- відвести потерпілого в затінений та спокійний приміщення;
- забезпечте доступ до свіжого повітря;
- не залишайте потерпілого без нагляду, постійно слідкуйте за станом його здоров'я.

Крім того, для надання допомоги при ЧМТ також можна використовувати наступні рекомендації:

- забезпечте вільний доступ повітря до дихальних шляхів потерпілого;
- якщо є кровотеча, проведіть перев'язку на рану;
- якщо потерпілий не дихає, розпочніть серцево-легеневу реанімацію;
- підкладіть під голову потерпілого м'яку подушку або рушник [3].

Для травм хребта необхідно діяти дуже обережно. Не слід намагатися рухати потерпілого або перевозити його без професійної медичної допомоги.

Роблячи висновок із вищезазначеного, зауважимо, що людина не завжди може проконтролювати своє життя. Через це відбуваються неприємні травми, які можуть мати серйозні наслідки. Тому, знаючи алгоритми для першої домедичної допомоги при отриманні ЧМТ, є можливість зберегти життя потерпілому.

Список використаних джерел:

1. Сучасні стандарти підготовки з домедичної допомоги працівників правоохоронних органів, оперативно-рятувальних служб та військовослужбовців : матеріали міжнародного круглого столу (м. Одеса, 16 червня 2022 року). Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. С. 54–59.
2. Жара Г. І. Організація домедичної підготовки в умовах війни в Україні та у світовій практиці. *Екстрена медична допомога в умовах війни (освіта, інновації, досвід)* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Суми, 4 квітня 2023 року) / Редколегія: Ю. В. Шкатула, Ю. О. Бадіон. Суми : Сумський державний університет, 2023. С. 37–38.
3. Домедична підготовка : навч. посіб. / В. В. Кікінчук, С. О. Книженко, Т. І. Савчук та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 176 с.
4. Таранова О., Придатко В. Домедична підготовка : Навчальний посібник. Вінниця : ФОП Рогальська І. О., 2020. 160 с.
5. Чуприна О. В., Жилін Т. П. Домедична підготовка : курс лекцій. Київ : НАВС, 2018. 120 с.

ГАРАЩУК Діана

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ, ОПЕРАТИВНИХ
ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ТА
ПРИРОДООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ
НЕЗАКОННОГО ЗАЙНЯТТЯ РИБНИМ ДОБУВНИМ
ПРОМИСЛОМ**

Взаємодія - це одна з форм організації розслідування. Взаємодія правоохоронних та інших державних органів і службових осіб під час розкриття і розслідування злочинів - це узгоджена діяльність різноманітних ланок однієї або кількох організованих систем, спрямована на досягнення спільної мети з найменшими затратами сил, засобів і часу [3, с. 429].

Взаємодія може відбуватись в межах певної системи, відомства або виходити за них. Разова взаємодія має місце при виконанні співробітником оперативного підрозділу одного доручення слідчого. Епізодична або тимчасова взаємодія передбачає неодноразове, але не постійне залучення слідчим працівників інших служб до участі у розслідуванні злочину. Постійна взаємодія здійснюється протягом всього досудового розслідування, та, як правило, закріплена у письмовій формі певним рішенням, наприклад, про створення слідчо-оперативної групи.

Найчастіше форми взаємодії розподіляють залежно від правової регламентації. Термін «взаємодіяти» використано в Кримінальному процесуальному кодексі України лише у статті 571 щодо створення і діяльності спільних слідчих груп. Проте КПК України слугує правовою основою для низки форм взаємодії, що витікають зі змісту його окремих статей.

Процесуальна взаємодія може здійснюватись у таких формах:

- 1) виконання оперативними підрозділами доручень слідчого про провадження слідчих (розшукових) дій;
- 2) допомога співробітників оперативних та інших підрозділів слідчому при провадженні окремих слідчих (розшукових) дій;
- 3) вжиття заходів по зупинених досудових розслідуваннях як самостійно слідчим, так і доручення розшуку підозрюваного оперативним підрозділом;
- 4) взаємодія слідчого зі спеціалістами, експертами.

Непроцесуальна взаємодія відрізняється окремими формами, що можуть охоплювати широке коло учасників. Найбільш типові з них:

- 1) робота у складі слідчо-оперативної групи (слід зазначити, що

кримінально-процесуальним законодавством не передбачено створення СОГ. У ст. ст. 38, 39 КПК йдеться про здійснення досудового розслідування слідчою групою (у ст. 571 КПК - спільною слідчою групою). Створення СОГ закріплено лише у підзаконних нормативних актах);

2) взаємодія зі співробітниками оперативних підрозділів має місце при спільній розробці версій, узгодженому плануванні слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, зокрема, плануванні дій слідчого по реалізації оперативних даних; обговоренні формулювань питань особам, що будуть допитані з використанням негласно отриманої інформації тощо [2, с. 425-426].

О. В. Одерій, досліджуючи особливості розслідування злочинів проти довкілля визначає такі форми взаємодії:

а) відомча взаємодія у запобіганні, виявленні та розслідуванні злочинів цієї категорії;

б) міжвідомча взаємодія слідчого та оперативних підрозділів з природоохоронними (контролюючими) органами у сфері охорони довкілля та іншими державними органами під час виявлення й запобігання екологічним злочинам;

в) взаємодія слідчого з експертними установами та обізнаними особами в ході проведення досудового розслідування у кримінальних провадженнях про екологічні злочини;

г) взаємодія правоохоронних органів із громадськістю, засобами масової інформації у виявленні, розслідуванні та попередженні злочинів проти довкілля;

д) міжнародна взаємодія у сфері протидії екологічній злочинності [4, с. 310].

З метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого досудового розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом уповноважена особа - прокурор, слідчий або дізнавач взаємодіє, як і з іншими органами та підрозділами Національної поліції України, так і з посадовими особами Державного агентства меліорації та рибного господарства України.

С. О. Книженко зазначає, що однією з умов ефективного розслідування екологічних злочинів є організація взаємодії слідчих із працівниками оперативно-розшукових і природоохоронних органів. Аналіз практики розслідування таких злочинів свідчить, що нагальна необхідність у взаємодії слідчого з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ найчастіше виникає під час: 1) розшуку злочинця та його затримання; 2) установлення можливих свідків; 3) організації перевірки висунених версій. Під час розслідування екологічних злочинів застосовуються такі форми взаємодії слідчого з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ, як спільний виїзд на місце події, сумісні планування й організація окремих тактичних операцій [1, с. 194].

Насамперед, взаємодія органів досудового розслідування з

оперативними підрозділами Національної поліції регламентована наказом МВС України № 575 від 07.07.2017 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні». Основними формами взаємодії під час розслідування незаконного зайняття рибним добувним промислом слід відзначити, такі як:

1) виконання оперативними працівниками доручень слідчих (дізнавачів) про проведення слідчих (розшукових) дій в порядку ст. ст. 40-41 КПК України. Наприклад, з метою встановлення свідків та очевидців події, або у випадку коли особа, яка вчинила протиправне діяння не відома, здійснити заходи, щодо встановлення її місцезнаходження.

2) направлення на адресу органу досудового розслідування ініціативного рапорту з метою подальшого проведення обшуку. Наприклад, у випадку коли є достатня інформація, що особа, за місцем свого мешкання, або в будь якому іншому місці може зберігати: предмет злочинного посягання (незаконно виловлену рибу), знаряддя (сітки, електричні пристрої для лову і т.д.) або засоби вчинення кримінального правопорушення (човен).

Взаємодія з посадовими особами Державного агентства меліорації та рибного господарства України здебільшого здійснюється на початковому етапі досудового розслідування кримінальних правопорушень даної категорії під час проведення огляду місця події, коли слідчий (дізнавач) залучає до його проведення вказану посадову особи в якості спеціаліста з метою отримання консультативних знань з приводу зазначення точної породи риби, її кількості. Крім того посадова особа Державного агентства меліорації та рибного господарства України проводить оцінку збитків заподіяних внаслідок незаконного добування водних біоресурсів, згідно додатку № 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 року № 1209, надає у письмову вигляді слідчому (дізнавачу) розрахунок збитків, який в подальшому долучається до матеріалів кримінального провадження та, як свідчить слідча практика, на підставі нього проводиться судово-економічна експертиза для підтвердження визначення розміру шкоди.

Підсумовуючи, слід зазначити, що взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами Національної поліції та з посадовими особами Державного агентства меліорації та рибного господарства України, як одна з форм організації розслідування, відіграє важливу роль для досягнення завдання кримінального провадження, оскільки діяльність слідчого (дізнавача) при розслідуванні вказаного протиправного діяння взаємопов'язана з зазначеними суб'єктами, які завдяки комплексу процесуальних та непроцесуальних форм взаємодії досягають результату.

Список використаних джерел:

1. Криміналістика : у 2 т. / за ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової. Харків : ХНУВС, 2018. Т. 2. 312 с.

2. Криміналістика : підруч. / Чаплинський К. О. та ін. Дніпро : Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
3. Криміналістика / за ред. В. Ю. Шепітько. Київ: Ін Юре, 2016. 640 с.
4. Одерій О. В. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля : монографія. Харків : Діса плюс, 2015. 528 с.

ГОРОДОВИКОВ Олександр

курсант 3-го курсу, ННППФПНП,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПЛЕТЕНЕЦЬ Віктор,

професор кафедри криміналістики та
домедичної підготовки

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

**ВИКОРИСТАННЯ ЗНАТЬ ЛОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ, ПЕДАГОГІКИ
ТА ІНШИХ НАУК ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ**

Допит – це слідча (розшукова) дія, яка має на меті зібрати показання від особи, яка володіє відомостями, що мають значення для розслідуваного кримінального правопорушення [4, с.352]. Задля ефективного проведення допиту важливим є застосування відповідних психологічних тактик, врахування індивідуальних особливостей особи, її психоемоційний стан, вміння реагувати на інформацію та взаємодіяти з нею. При цьому чітко встановлюється вплив таких наук як психологія, педагогіка, логіка, що дають змогу провести ефективний збір інформації без шкідливої вербальної дії на особу.

Особливості використання даних наук різного спрямування при підготовці та проведенні допитів потребують розгляду, що зумовлює актуальність нашого дослідження.

У даній науковій роботі окресленні особливості використання таких наукових дисциплін, як логіка, педагогіка психологія при підготовці та проведенні допитів.

Відповідно до черговості проведення допиту розрізняють первинний і додатковий. Залежно від процесуального становища допитуваного розрізняють допит: свідка; потерпілого; підозрюваного; обвинуваченого; експерта (на стадії судового розгляду). Особливим видом є одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб (ч. 9 ст. 224 КПК України)[2, с.88]. Кожен вид допиту має свою процесуальну регламентацію і тактично проводиться по-

своєму. Проте слід звернути увагу на наявність ряду загальних положень: основним критерієм є дотримання обов'язкових вимог, що прописані у КПК України [4, с.353].

Дотримання логічних законів і правил є ключовим завданням для отримання об'єктивної істини в судовому провадженні, встановлення якої передбачає відповіді ряд відповідних питань. До ключових аспектів проведення допиту відноситься з'ясування наступних факторів: час вчинення злочину; чи злочин був скоєний цим підозрюваним; дія скоєна умисно / злочин із необережності. [1, с. 47].

Відповіді на ряд поданих запитань можуть надати особи, які проводять досудове розслідування, якщо в судовому процесі вони дотримуватимуться вимог кримінального та кримінального процесуального права та законів логічного мислення. Якщо правила та основи логіки нігілізуються, встановлення об'єктивної істини в судовому провадженні буде неефективним. Крім того, зневажливе ставлення до законів логіки в процесі розслідування матиме тяжкі наслідки для практичної роботи слідчого.

За допомогою логіки слідчий має змогу правильно будувати умовиводи, досконало оперує поняттями та судженнями, уникає можливих логічних помилок, що є неприпустимими у судовій практиці. Право є саме тією галуззю суспільного життя, де порушення законів логіки, наведення хибних аргументів, формування неправильних умовиводів може негативно вплинути як на долю допитуваного, так і на подальшу роботу слідчого [1, с. 48].

Важливим аспектом допиту є врахування певних психологічних елементів. Тому підготовка слідчого до проведення допиту свідків і потерпілих включає такі компоненти: аналіз матеріалів справи і ряду питань, що потребують з'ясування; вивчення особистості допитуваного; забезпечення необхідних умов для успішного допиту; поведінка самого слідчого.

Час допиту визначається із врахуванням важливості фактів, які відомі допитуваному, його процесуального становища, ролі в розслідуваній ситуації, зв'язків з іншими особами, залученими до події [4, с.357]. Час і спосіб виклику свідків і потерпілих, середовище, місце проведення слідчої дії мають психологічне значення. За загальним правилом, свідки і потерпілі повинні бути допитані якомога швидше. Винятки також регулюються КПК України.

З психологічної точки зору, при визначенні часу допиту свідка, потерпілого, потрібно узгоджувати інтереси справи з можливостями осіб, що викликаються. Виклик не повинен завдавати допитуваним зайвих труднощів і неприємних переживань, які можуть ускладнити відносини зі слідчим. Не слід, наприклад, переносити допит на інший час і т. д. Свідка, потерпілого краще допитати в неробочий час, а учнів до або після занять [4, с.217].

В Плетенець зазначає: «Допит підозрюваного одразу після затримання дозволить використати: фактор раптовості, запобігти встановленню обсягу доказової інформації у слідчого, висуненню неправдивого алібі та активній протидії розслідуванню. Таку думку підтримують 92 % опитаних слідчих» [3,

с.159]. Це свідчить про те, що допит підозрюваних слід проводити одразу після злочину.

Педагогічні аспекти проведення допиту регулюються формами і методами виховання. Тому, перед проведенням допиту необхідно ознайомитися і вивчити дані про свідків і потерпілих. Ці факти включають відомості біографічного характеру (особливості виду діяльності, освіти, умови роботи, спосіб життя, інтереси, домінуючі особистісно-психологічні якості, умови сприйняття події злочину, ставлення до факту злочинного діяння, до обвинуваченого). Через безпосередній вербальний контакт, що передуює офіційній частині допиту, слідчий шляхом спостереження отримує інформацію про зовнішні особливості свідка, потерпілого, рівні їх культури, особливості мови, міміки, жестів, вивчає видимі психофізіологічні реакції і можливі психоемоційні стани (розгубленість, байдужість, хвилювання, страх, спокій, ворожість тощо) [5, с.220]. Отримана інформація про особу свідка чи потерпілого надають слідчому допомогу при встановленні психологічного контакту, виборі найбільш раціональної тактики допиту.

Таким чином, при підготовці і проведенні допиту слідчий повинен використовувати певні тактичні прийоми, спрямовані на створення сприятливих умов для проведення слідчої дії. При цьому враховуються логічні, та педагогіко-психологічні аспекти проведення допиту: встановлення психологічного контакту, постановка запитань, побудованих на основі логічних методів і прийомів, демонстрація речових доказів, іншої матеріально фіксованої інформації, оголошення показань інших осіб тощо.

Використані джерела:

1. Бліхар В.С., Левкулич В.В. Логіка для юристів: підручник Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. №4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
3. Плетенець В. М. Раптовість проведення слідчих (розшукових) дій як фактор подолання протидії розслідуванню. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*. Харків, 2017. С. 158-159
4. Пясковський В. В., Черноус Ю. М., Криміналістика [текст] : підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 544 с.
5. Чуфаровський В. Юридична психологія. : підручник. К.: Право і Закон, 1997. 320 с.

ДЕМЧЕНКО Ірина

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УПОВНОВАЖЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ЕПІДЕМІЇ (ПАНДЕМІЇ)

Сучасний розвиток суспільства обумовлений існуванням значної кількості різновидів професійної діяльності, яка регламентується інструкціями, положеннями, законами. Водночас організація й проведення слідчих (розшукових) дій може бути віднесена до тих видів діяльності, що характеризується нормативно-правовою регламентацією, обумовленою необхідністю обов'язкового виконання норм закону під час її реалізації. Не меншого значення набуває й те, що діяльність слідчого ґрунтується на соціальній значущості, усвідомлення обов'язку, відповідальності за процесуальні, організаційні, тактичні рішення, прийняття яких, досить часто, пов'язано із психологічним напруженням, необхідністю дотримання прав та врахування інтересів учасників слідчих (розшукових) дій та отриманого результату.

Основні вимоги, організаційно-правового характеру, до діяльності суб'єктів розслідування зосереджені в ряді Законів України та підзаконних нормативно-правових актах. Варто відзначити, що Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України складають правову основу діяльності органів досудового розслідування, про що відзначається у п.1.3. Наказу МВС України від 09.08.2012 р. №686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» [1].

Основоположними принципами відносин між слідчим та учасниками слідчих (розшукових) дій виступають такі положення Конституції України, як: - життя та здоров'я (стаття 3); - гідність і права (стаття 21); - свобода та особиста недоторканість (стаття 29); - безпечне для життя та здоров'я довкілля (стаття 50); - відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю (стаття 56); - знання своїх прав та обов'язків (стаття 57); - презумпції невинуватості (стаття 62); - відмові від давання свідчень проти себе та близьких (стаття 63) [2].

Потребують уваги й положення Конституції України, які декларують захист професійних інтересів суб'єктів розслідування щодо примусу:

- робити те, що не передбачено законодавством (стаття 19); - виконувати явно злочинні розпорядження чи накази (стаття 60); - посягати на права та свободи,

честь і гідність інших людей (стаття 68) [2]. Таким чином Основний закон визначає принципи, що обумовлюють безпеляційне їх дотримання уповноваженими особами під час розслідування.

Водночас реалізація завдань кримінального справдження визначається необхідністю дотримання й інших нормативно-правових актів. Так, в діяльності уповноважених осіб вагомого значення набуває й положення Закону України «Про інформацію» [3], який регулює відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації. При цьому стаття 2. визначає, що основними принципами інформаційних відносин є: - гарантованість права на інформацію; - відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією; - достовірність і повнота інформації; - свобода вираження поглядів і переконань; - правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації; - захищеність особи від втручання в її особисте та сімейне життя [3].

В статті 10 розглядуваного Закону за змістом інформація поділяється на такі види: - інформація про фізичну особу; - інформація довідково-енциклопедичного характеру; - інформація про стан довкілля (екологічна інформація); - інформація про товар (роботу, послугу); - науково-технічна інформація; - податкова інформація; - правова інформація; - статистична інформація; - соціологічна інформація; - критична технологічна інформація [3]. Зазначені положення варто оцінювати не лише з позиції можливості стороннього доступу з боку незацікавлених у розслідуванні осіб до відомостей кримінального провадження, а й вірної оцінки тих подій, що супроводжують процеси в державі, визначають зміст діяльності уповноваженої особи з організації розслідування та проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначає Поняття, права і обов'язки осіб, щодо яких здійснюються заходи забезпечення безпеки, та органів, які її забезпечують забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві

Стаття 1 «Поняття забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» даного Закону визначає, що у виявленні, попередженні, припиненні, розкритті або розслідуванні кримінальних правопорушень, а також у судовому розгляді кримінальних проваджень, - це здійснення правоохоронними органами правових, організаційно-технічних та інших заходів, спрямованих на захист життя, житла, здоров'я та майна цих осіб від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя [4].

Зазначене дозволяє наголосити, що епідемія (пандемія) має розглядатись як умова, котра ускладнює/ унеможлиблює забезпечення принципів Основного закону України та інших нормативно-правових актів в реалізації

завдань кримінального провадження. Відповідно, наведені та інші нормативно-правові акти обумовлюють діяльність уповноважених осіб в умовах епідемії (пандемії) як більш складну. Їх використання визначатиме як дотримання принципів законності, так і забезпечення результативності розслідування. Без цього правовий режим діяльності уповноважених осіб як представників держави не може визначатись як такий.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Верховної Ради України Наказ МВС України від 09.08.2012 р. №686 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Міністерства внутрішніх справ України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1769-12#Text>.
2. Конституція України 28 червня 1996 року, ред. від 15.05.2014. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 12.03.2016).
3. Закон України «Про інформацію» від 02.10.92 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 28.01.2023).
4. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» № 3782-ХІІ від 04. Лютого 1994 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text>.

IVONINA Anna

cadet of the 3th year,
Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs

Supervisor:

Natalia PAVLOVA

candidate of legal sciences,
associate professor
Associate Professor of the Department
of Forensics and Pre-Medical Training
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

**NUTRITION FOR THE SELECTION OF EVIDENCE
IN THE MIND OF THE MILITARY STATION**

The head of the criminal investigation is called to follow the path of collecting and evaluating evidence, de fundamental methods, methods and methods, elements of the methodology of criminalistics. The selection of evidence became particularly relevant, even with the beginning of the anti-terrorist operation at the gatherings of Ukraine in 2014, it became more pronounced in 2022, with the beginning of a large-scale aggressive invasion of Russia into Ukraine, the shards of the day to the problematic aspects of the pershochergov's story from the selection of evidence of

rich vistas of evil in the Russian army against the Ukrainian people they will demand an effective verdict.

The analysis of the features of the pre-trial investigation and the work of forensic inspectors in the minds of the military camp allows for additional criminalization according to the criterion of territoriality: mischief committed on the territory controlled by the Ukrainian forces, de the sorcerer's army. In other areas with high combat activity or timely loss of control over the territory, obviously, it is not possible to remove that evidence collection, the problem is only present until the moment of their return to Ukrainian control.

One of the most important and inconspicuous incidents (rozshukovyh) that, hurling the specifics of the perpetration of mischief on the timely payback of the sum of their territories, as to be carried out by criminalists, is a look around the scene. The peculiarities in such minds are the difficulty of preserving the lack of torpor and the immutability of the situation of the misfortune, the shards of the most negainous glance of the mist of the subdivide give the possibility not only of manifestation, fixing that selection of the following evil, and the situation of law enforcement, the mechanism of infliction, the scale of the consequences, the manifestation of how the subject bad luck too much. According to the accuracy of the taken off and the hour of the given slidchoï (roshukovoï) diï informatsii lie, zocrema, variability of the appearance of the versions of the next expert, the quality of the assessment a different kind of expertise under the hour of criminal investigation [1, c. 11].

Varto respect that in the sovereign territories that have become controlled by Ukraine, the security of the process of fixing and collecting evidence is not sufficient for life and healthy experts and practitioners of law enforcement agencies. Vikonuyuchy their work in such areas, the stink of risking lives, and, from the side of the procedural clerk of the guilty, but zastosovannya come in safely, for example, vikoristanny of bulletproof vests, helmets and other benefits of individual protection [2].

Up-to-date evidentiary materials on how to identify the nature of evildoers at the same time can serve as video recordings of representatives of the ZMI, vipadkovy amateurs, rulers of the sovereign chi commercial establishments, which can be given to the practitioners of law enforcement agencies yak the result of the selection of stationary surveillance cameras [3]. Nadali tsi data appear as an object of investigation of photo-portrait forensic examinations, the result of which is the instigation of the participants in the wickedness of that ix vikrittya as the initiation of the song illegal actions.

Assuming the crime, it can be said that the solution of the problem of both the sour and the careless for life was, like the backs of the process of collecting evidence in the hour of criminal conduct, it will be completely eliminated through the influx of objective reasons, but it will not be necessary to gay analysis and search for the optimal way out of this situation.

References:

1. Туркот М.С. Проблеми здійснення досудового розслідування у районі проведення антитерористичної операції. *Вісник прокуратури*. 2014. № 12 (162). С. 11–20
2. Гмирко В. П. Доказування в кримінальному процесі: діяльнісна парадигма. Теоретичний аналіз. Проблематизація. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2010. 314 с. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/2151> (дата звернення: 19.09.2022)
3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341ІІІ // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26.

ЖИЛІН Артем

здобувач

Науково-дослідного інституту
публічного права

**СТАН НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРОБЛЕМ РОЗСЛІДУВАННЯ
ШАХРАЙСТВА У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ БАНКІВСЬКИХ
ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ**

Проблеми боротьби з шахрайством різних категорій поставали перед науковцями протягом не одного десятиріччя. Тому було проведено достатньо досліджень та представлено наукових розробок у цій сфері. В той же час, наша дисертація має на меті визначити особливості методики розслідування шахрайства, вчиненого у сфері використання банківських електронних платежів. Тому вважаємо за доцільне провести науковий аналіз праць дослідників з цього напрямку.

Стосовно досліджень у зазначеній сфері, приведемо наступні праці. Зокрема, ще в 2002 році О. В. Курман провів дослідження за темою «Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами», в якому вирішив наступні завдання. Хоча б, було виявлено криміналістичні особливості шахрайства з фінансовими ресурсами, які відрізняють цей вид злочинів від інших, суміжних з ним кримінальних діянь. Також було визначено та розроблено елементи криміналістичної характеристики шахрайства з фінансовими ресурсами. Крім того, автор виділив і класифікував способи вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами та запропонував характеристику особи злочинця, яка вчинює даний вид протиправного діяння. Ще дослідником було вивчено обстановку вчинення шахрайства з фінансовими ресурсами, а також виділено та класифіковано типові сліди вчинення вказаних діянь. Також автор розробив типові слідчі версії, які висуваються на початковому етапі розслідування і надав їх класифікацію. На останок, О. В. Курман сформував типові тактичні операції, спрямовані на вирішення завдань розслідування шахрайства з фінансовими

ресурсами [2, с. 7-8].

А вже В. Р. Мойсик в тому ж році захистив дисертацію за темою «Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами». Серед завдань, які дослідник ставив перед собою виокремимо наступні: проведено всебічний аналіз поняття «шахрайство з фінансовими ресурсами»; проаналізовано ознаки основного і кваліфікованого складів даного злочину через призму змін, що відбулися з прийняттям нового КК України; досліджено в контексті обраної теми спеціальну літературу з проблем кримінально-правової охорони фінансових відносин у державі; узагальнено судову практику з питань застосування законодавства про кримінальну відповідальність за шахрайство з фінансовими ресурсами; вироблено конкретні практичні рекомендації з метою належної охорони фінансової діяльності господарюючих суб'єктів та запроваджено їх у правозастосовну практику, а також внесено пропозиції щодо вдосконалення законодавства в досліджуваній сфері [3, с. 2]. Як бачимо, вищевказані автори в один період надали рекомендації як стосовно розслідування кримінальних правопорушень досліджуваної категорії у вказаній сфері, так і щодо їх правильної кваліфікації. В той же час, наше дослідження є набагато новішим в розрізі, по-перше, чинного законодавства, по-друге, можливих способів та можливостей вчинення шахрайства в сфері використання банківських електронних платежів з огляду на технічний розвиток суспільства.

Зі свого боку, в 2008 році С. В. Головкін в своїй дисертації «Криміналістична характеристика шахрайства відносно власності особи та її використання на початковому етапі розслідування», поставив на меті дослідити ряд завдань. Серед них вважаємо за доцільне виокремити наступні: «...1. Конкретизувати предмет злочинного посягання при шахрайстві відносно власності фізичної особи в сучасних умовах та запропонувати його класифікацію та розкрити криміналістичне значення. 2. Встановити способи шахрайства відносно власності фізичної особи в сучасних умовах та класифікувати їх в залежності від видів обману та зловживання довірою. 3. Деталізувати механізм утворення слідів, їх зміст та визначити основні групи слідів вчинення шахрайства. 4. Виявити, конкретизувати характеристику особи злочинця. 5. Визначити особу потерпілого та його характеристику. 6. Розглянути особливості тактики проведення найбільш типових слідчих дій при розслідуванні шахрайства відносно власності фізичної особи в сучасних умовах на початковому етапі розслідування» [1, с. 2].

Наступним дослідником, який розглядав вказані питання вважаємо за необхідне визначити С. С. Чернявського, який в 2010 році захистив дисертаційне дослідження на тему «Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства». В своїй праці автор вирішував ряд завдань, серед яких, на нашу думку, найбільш важливими є наступні: розкрито сутність та проведено класифікацію фінансового шахрайства, визначено місце цього явища у структурі економічної та фінансової злочинності, зокрема, у

співвідношенні з іншими кримінологічними категоріями; дано криміналістичну характеристику та розкрито механізм фінансового шахрайства, а також зміст відповідних технологій злочинної діяльності; розроблено модель комплексної криміналістичної методики розслідування фінансового шахрайства, визначити перспективи розроблення окремих методик з урахуванням специфіки галузей фінансових правовідносин; виокремлено особливості виявлення й розкриття фінансового шахрайства, проведення попередньої перевірки за матеріалами про протиправне діяння; визначено напрями вдосконалення взаємодії, а також оперативно-розшукового забезпечення в розслідуванні фінансового шахрайства; сформульовано поняття тактичної операції початкового етапу розслідування фінансового шахрайства та охарактеризовано види тактичних операцій; встановлено можливості використання спеціальних знань у розслідуванні фінансового шахрайства, визначити форми залучення спеціалістів до розслідування, а також особливості проведення документальних перевірок і судових експертиз [4, с. 5].

Підсумовуючи, зазначимо, що стан наукових досліджень проблем розслідування шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів має відповідну проблематику. Адже зазначені науковці досить давно досліджували вказану тематику.

Список використаних джерел:

1. Головкін С. В. Криміналістична характеристика шахрайства відносно власності особи та її використання на початковому етапі розслідування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2008. 18 с.
2. Курман О. В. Методика розслідування шахрайства з фінансовими ресурсами : дис. ... к-та юр. наук : 12.00.09 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2002. 218 с.
3. Мойсик В. Р. Проблеми кримінальної відповідальності за шахрайство з фінансовими ресурсами : автореф. дис. ... к-та юр. наук : 12.00.09. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2002. 17 с.
4. Чернявський С. С. Теоретичні та практичні основи методики розслідування фінансового шахрайства : автореф. дис. ... доктора юр. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2010. 36 с.

ZADOROZHNYA Iona

cadet of the 3rd year of the National Institute of Law and Training specialists for units of the National Police of Ukraine
Dnipropetrovsk State University of internal affairs

Scientific supervisor:

Volodymyr PRYLOVSKYI,

Associate Professor of the Department of Forensic Science and Pre-Medical Training, PhD in Law.

**PROBLEMS OF CRIMINAL INVESTIGATION
TRACE OF FINGERPRINT ORIGIN**

In the practice of investigation of criminal offenses the most popular are forensic studies. One of his species is the study of traces of dactyloscopic origin. The modern state of forensics provides an opportunity with high authentically establish a person by the traces of his palms or fingers hands (although sometimes the objects of dactyloscopic studies are also patterns of bare human feet).

It is known that studies of traces of dactyloscopic origin have been conducted and studied for a long time. Such a problem always attracted the attention of both foreign and domestic people researchers (scientists). A lot of fingerprinting was done research, created methodological recommendations for work with traces of dactyloscopic origin, but law enforcement authorities are still faced with the problems of using the results of such studies in criminal proceedings. That's why it's worth it to determine the main problems of the research of traces of dactyloscopic origin.

First of all, for the perspective of forensic investigations of traces of dactyloscopic origin, it is necessary correctly work with such traces at the scene, skillful application of trace detection methods is to provide a good perspective further expert research and identification of the person under time to work with handprints at the scene.

It is important when detecting traces of dactyloscopic origin pay attention to their completeness and suitability for identification. The process of extracting and packaging such traces is no less important and delicate. Yes, when packing objects with traces of dactyloscopic origin, criminologists should limit the possibility of their damage through contact with packaging, etc transportation time.

Now one of the promising directions of the research of traces hands is not only a study of the signs of their papillary patterns, but also the study of post-fatty matter,

in combination with which they can be human epithelial cells. Post-fat traces allow conduct their DNA analysis. Study of human DNA by the method genotyping allows solving diagnostic and identification tasks with a high degree of probability, in particular, establish the affiliation of those discovered during conducting investigative actions for handprints of a specific person [1, p. 128]. Although this study is not dactyloscopic, it is closely related to the latter.

To date, the introduction of use in of the activities of law enforcement agencies of Ukraine, the latest automated technologies of dactyloscopic record keeping is one of the most relevant and promising tasks. Given the experience law enforcement agencies of foreign countries, national automated dactyloscopic information and search system must meet the following requirements: ability to work with large volumes of information, high efficiency and speed of search modes "track-track", "track-map", "map-track" and "map-map" with taking into account the possible distortion of general and special the hardware configuration of the system should consist of the most common devices in our country and abroad and software packages [6].

One should agree with S. Lapta that, in order to come out on top the level of implementation of the latest dactyloscopic and other technologies identification technologies, law enforcement agencies of Ukraine require immediate implementation of appropriate measures in the field material and technical support, monitoring of the latest scientific developments, training and exchange of practical experience with by specialists of law enforcement agencies of the European Union and the USA [4].

So, the problems of forensic investigation of traces dactyloscopic origin should have a comprehensive approach in research at the national level, by improving the material and technical support of law enforcement bodies, improving the quality of training of highly qualified personnel for units of forensic investigation support, improvement of the procedure of introduction of the latest achievements of science and technology in expert and forensic activities.

References:

1. Bdaytsiyeva KH. M. Vykorystannya slidiv daktyloskopichnoho pokhodzhennya v protsesi dokazuvannya po kryminal'nomu provadzhenni. Materialy III Vseukr. nauk. prakt. konf. Kharkiv, 2020 rik. URL : <https://pp-ss.pro/wp-content/uploads/2020/06/%D0%91%D0%B4%D0%B0%D0%B9%D1%86%D1%96%D1%94%D0%B2%D0%B0%20%D0%A5.%20%D0%9C..pdf>.
2. Khakhanovs'kyi V. H. Avtomatyzatsiya ekspertnykh daktyloskopichnykh doslidzhen'. Forum prava. 2011. № 1. С. 1078–1084. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_174.pdf.
3. Lapta S. P. Perspektyvni napryamy rozvytku daktyloskopiyi v zarubizhnykh krayinakh. Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu vnutrishnikh sprav. 2017, № 3.

ЄРЬОМІНА Софія

курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЄФІМОВ Микола,

доктор юридичних наук професор доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЕКСТРЕНІ СЛУЖБИ ТА ПРАВИЛА ЇХ ВИКЛИКУ

Екстрені служби – це важливий компонент системи безпеки суспільства, який забезпечує швидку та ефективну реакцію на надзвичайні ситуації. Для того, щоб екстрені служби працювали максимально ефективно, необхідно знати правила їх виклику, які включають в себе дотримання правил безпеки, точного та чіткого опису ситуації, а також забезпечення доступу до необхідної інформації. Тому кожен громадянин повинен знати як правильно викликати екстрені служби, щоб у разі потреби отримати швидку та якісну допомогу.

Пожежна охорона (101) – це вид діяльності, який полягає у запобіганні виникненню пожеж і захисті життя та здоров'я населення, матеріальних цінностей, навколишнього природного середовища від впливу небезпечних чинників пожежі [2].

Поліція (102) – орган державної влади (система державних органів), що займається охороною громадського порядку і боротьбою з правопорушеннями (в тому числі зі злочинністю). Разом зі службою безпеки, розвідувальними та контррозвідувальними органами [3].

Швидка допомога (103, 112) – спеціалізована медично-санітарна служба, завданням якої є надання першої медичної допомоги при станах, загрозливих для життя, потерпілим від нещасних випадків (поранення переломи, опіки, отруєння, ураження електричним струмом, тощо) або при раптових захворюваннях, а також транспортування потерпілих до лікарень [1].

Аварійну газову службу (104) викликають у разі: раптового зникнення газу у Вашій квартирі/будинку; зниження або підвищення тиску газу; якщо Ви помітили, що в роботу газових мереж втручаються сторонні особи; якщо сталася пожежа, вибух [4].

При виклику екстрених служб необхідно дотримуватися певного алгоритму дій:

– зателефонувати на номер 101 (швидка допомога), 102 (пожежна

охорона) або 103 (поліція).

– назвати своє ім'я та прізвище, місцезнаходження (адресу або місце події), телефон для зв'язку та опис ситуації.

– дотримуватись правил безпеки, якщо це можливо. Наприклад, виключити газ, викликати додаткову допомогу, надати першу медичну допомогу тощо.

– відповідати на запитання оператора та надавати необхідну інформацію. Наприклад, якщо це аварія на дорозі, то назвати кількість постраждалих та їх стан, опис машини та номерні знаки.

– залишатися на місці події та чекати прибуття екстрених служб. Не ризикувати своїм життям та здоров'ям, не намагатися самотійно вирішити проблему [7, с. 33]

Перша допомога – це швидкі та організовані дії з метою врятування та збереження життя людини у невідкладному стані, що спричинений небезпечною ситуацією. Головна мета першої допомоги - мінімізувати наслідки небезпечної ситуації для здоров'я постраждалих та врятувати їх життя. Надання швидкої, послідовної домедичної допомоги може зберегти життя потерпілому.

Первинний огляд потребує виконання наступних дій:

- забезпечення безпеки на місці події;
- визначення ситуації (кількість постраждалих, доступні засоби та помічники для надання медичної допомоги);
- швидкий огляд згідно з САВС (критична кровотеча, прохідність дихальних шляхів, дихання, кровообіг) [5, с. 21-22].

Допомога надається у такому порядку:

- зупинення критичної кровотечі,
- відновлення прохідності дихальних шляхів,
- забезпечення оптимального дихання та заходи боротьби з шоком. За відсутності ознак життя розпочинаємо серцево-легеневу реанімацію.

У дорослого – співвідношення: 2 вдихи – 30 натискань на грудну клітку обома руками (долоня над долонею або долоні «в замку»). Місце натискання на грудну клітку – посередині грудної клітки на лінії між сосками. Проводимо до появи ознак життя або до прибуття бригади екстреної (швидкої) медичної допомоги. При вдалому проведенні СЛР перевертаємо постраждалого на живіт.

Наостанок необхідно здійснити швидкий огляд на травми. Визначення очевидних чи можливих травм дозволяє розробити подальшу тактику надання медичної допомоги та визначити її обсяг [6, с. 45].

Підсумовуючи, зазначимо, що для виклику екстрених служб необхідно говорити чітко, впевнено, коротко, бо кожна хвилина – це людське життя. Врятувати життя та запобігти серйозним наслідкам можливо тільки, якщо правильно та не зволікаючи надати домедичну допомогу.

Список використаних джерел:

1. Офіційний портал Києва. Київська міська рада. Як викликати швидку допомогу : веб-сайт.
URL: https://kyivcity.gov.ua/likarni_ta_medytsyna/nevidkladna_medichna_dopomoga/yak_vikli_kati_shvidku_dopomogu/ (дата звернення – 26.04.2023)
2. Добровільна та місцева пожежна охорона : веб-сайт.
URL: <https://dmpo.dsns.gov.ua/> (дата звернення – 26.04.2023)
3. Портал МВС. Національна поліція України : веб-сайт.
URL: <https://mvs.gov.ua/uk/contacts/national-police-ukraine> (дата звернення – 26.04.2023)
4. Аварійна газова служба : веб-сайт. URL: <https://104.ua/ua/> (дата звернення – 26.04.2023)
5. Домедична допомога в екстремальних ситуаціях та медичний захист населення в надзвичайних ситуаціях / За редакцією П. Б. Волянського, А. М. Гринзовського. Київ, 2018. 216 с.
6. Домедична допомога на місці події : практичний посібник / П. Б. Волянський та інші. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 226 с.
7. Захист України. Основи медичних знань : підручник / А. А. Гудима, К. О. Пашко, І. М. Гарасимів, М. М. Фука. Тернопіль : «Астон», 2018. 192 с.

KALYUGA Oleg,

graduate student of the department
of criminology and pre-medical training
of the Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

**MAIN DIRECTIONS OF INVOLVING A SPECIALIST
IN THE CONDUCT OF INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS
IN INVESTIGATIONS OF CRIMINAL OFFENSES RELATED
TO THE ILLEGAL USE OF BUDGET FUNDS IN THE INDUSTRY
OF HEALTH CARE**

Both procedural and non-procedural forms of the use of special knowledge are used in the detection and investigation of criminal offenses related to the illegal use of budget funds in the field of health care. However, such a form as the participation of a specialist during procedural actions becomes of great importance.

Effective counteraction to criminal offenses related to the illegal use of budget funds in the field of health care is provided by a comprehensive approach, a special component of which is the use of special knowledge. To study the subject of the dissertation, which consists in the use of special knowledge in the investigation of illegal actions related to state funding of the health care sector, a general understanding of the concept of special knowledge, its forms of use, types, persons who possess and use it is absolutely necessary in criminal proceedings. However, their essence depends on a number of factors. In particular, a significant influence on the investigation process of the mentioned crimes is exerted by the interdependence of the

trace picture, the ways of committing illegal acts, as well as the peculiarities of financing the health care industry (at the expense of the state budget, as well as from local budgets, various funds, loans from international banks, charitable contributions and etc.). These and other factors influence the choice of a certain form of use of special knowledge and determine their specificity [1, p. 131-133].

According to A.A. Kravchenko and M.G. Shcherbakovsky, the special knowledge of a specialist is systematized information from various fields of theoretical and practical activity, which specialists acquire as a result of training and experience in a certain specialty, applied on the basis of skills and abilities in a procedural or non-procedural form for the purpose of collection (formation), research, evaluation evidence, establishment of grounds for making procedural and tactical decisions by authorized persons in criminal proceedings [2, p. 65-66].

Those forms that are directly provided for by law should be considered procedural, namely: a) participation of a specialist in criminal proceedings; b) conducting forensic examinations.

Non-procedural should be considered special knowledge not outside the criminal process, but those that are not directly provided for by law. Such forms are: a) departmental investigations, inspections of technical condition; b) carrying out investigations of objects directly at the scene of the incident; c) consulting and reference assistance; d) provision of technical assistance in the preparation of technical means, performance of labor-intensive works; e) use of the assistance of knowledgeable persons when conducting operative and investigative measures.

According to the research of V.A. Poor, during the investigation of criminal offenses related to the illegal use of budget funds in the field of health care, in 44% of cases specialists from the economic field were involved, in 31% - from the medical field, in 22% - forensic specialists, 12% - specialists in the field of construction, etc.

Depending on the field of special knowledge, knowledgeable persons are involved as specialists and experts from both public and private institutions. For example, economists and criminologists are most often involved by agreement with scientific-research expert-criminological centers of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, with scientific-research institutes of forensic examinations of the Ministry of Justice of Ukraine. If photo and video recording of such investigative (search) actions as document review, search, investigative experiment is necessary, the assistance of forensic specialists from the departments of forensic support of the investigative departments of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine or from the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the regions will be required.

Although it should be noted that after the reform of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, practical employees note the deterioration of interaction with specialists of the latter. During the interview, they noted inconveniences before the appointment of forensic examinations: only in one institution for each region, and not in each police department - 89%; the need for

more time for the appointment of forensic examinations - 68%; inconvenience of obtaining an expert's opinion - 56% (only on behalf of the person who appointed the examination), inconvenience of attracting specialists as specialists - 45%; other - 10% [3, p. 65-66].

Forensic experts play an important role in the investigation of crimes related to the illegal use of budget funds in the field of health care. Sometimes it is not possible for the investigator to acquire a sufficient evidence base without an expert's opinion. The procedural status of an expert, like a specialist, is clearly defined in criminal procedural legislation. However, he does not have the right to independently collect the necessary material for expert research, and his poor quality collection leads to an incomplete conclusion, and sometimes to the refusal of the examination. This especially applies to multi-object handwriting, accounting, and commodity examinations. Therefore, it is extremely necessary for the investigator to prepare comparative samples and research objects in advance independently or with the involvement of a specialist.

When investigating criminal offenses related to the illegal use of budget funds in the field of health care, law enforcement agencies often cooperate with the state financial control body. Thus, according to the current legislation, state financial control is ensured by the state financial control body through state financial audit, inspection, procurement review and procurement monitoring. Reports and acts drawn up as a result of scheduled inspections are fully used by the investigator. But if there is an objective need to unscheduled inspection, law enforcement agencies must contact the state financial control body with a proposal to include this or that institution in the audit plan. It must be taken into account that this procedure takes time, which can interfere with the procedural terms [1, p. 131-134; 3, p. 272-274].

In the investigation of criminal offenses related to the illegal use of budget funds in the field of health care, the use of special knowledge in various forms is a powerful tool for obtaining evidence. Depending on the method of committing illegal actions, it is necessary to involve specialists in narrow fields, often groups of specialists from forensic support departments of investigative departments of the National Police of Ukraine, expert and other institutions.

When combating criminal offenses related to the illegal use of budget funds in the field of health care, the coordinated interaction of an investigator who specializes in the investigation of economic crimes, the operational officer of the Department of Strategic Investigations of the National Police of Ukraine, auditors, specialists and forensic experts is of great importance. the fields of economics, medicine, calligraphy, technical research of documents, etc. The success of the investigation and the establishment of the objective truth in criminal proceedings is guaranteed only thanks to the coherence and commonality of the actions of the specified subjects.

Список використаних джерел:

1. Бідняк В.А. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я: автореф. дис. ... канд. юридичних наук: 12.00.09. Дніпро, Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ. 2020. 20 с.
2. Щербаковский М.Г., Кравченко А.А. Применение специальных знаний при раскрытии и расследовании преступлений. Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. 78 с.
3. Бідняк В.А. Основні види спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним використанням бюджетних коштів у сфері охорони здоров'я. *Актуальні питання криміналістики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ 20 груд. 2019 р.)*. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. С. 272–274.
4. Бідняк В.А., Бідняк Г.С., Чаплинський К.О. Теоретичні, правові та праксеологічні засади використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із державним фінансуванням в галузі охорони здоров'я: монографія. Дніпро: ДДУВС, 2021. 206 с.

КАСИЧ Єлизавета

здобувач вищої освіти 3 курсу

Навчально-наукового інституту права
та підготовки фахівців

для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

КРИВОПУСК Олександр

викладач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РОЛЬ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС ОБШУКУ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ

З кожним роком, особливо з початку повномасштабної війни статистика криміналізації суспільства зростає, що веде за собою низку факторів, таких як вчинення нових кримінальних правопорушень, оснащення злочинців більш модернізованими предметами та технікою, більш досконалі методи вчинення правопорушення. У зв'язку з цим, використання спеціальних знань під час досудового розслідування є однією зі складових боротьби з криміногенними явищами та ефективності проведення слідчих розшукових дій.

Під час проведення слідчо-розшукової дії, такої як обшук, варто

відзначити, що вказана слідча дія характеризується складністю проведення, має свою специфіку, вимагає концентрації зусиль на підготовчому, робочому та заключному етапах проведення. Більш того, обшук потребує застосування багатьох сил різних суб'єктів проведення. Одним із важливих учасників проведення даної слідчої є спеціаліст. Саме на спеціаліста покладається коло завдань, що сприяють повному, всебічному та неупередженому розслідуванню кримінальних правопорушень. У своїй праці А.В. Самодін зазначає, що слідчий-криміналіст особисто або у складі постійно діючої СОГ виїжджає на місце події за кожним фактом умисного вбивства або тяжкого тілесного ушкодження зі смертельними наслідками, скоєних в умовах неочевидності, або з обтяжуючими обставинами, чи інших кримінальних правопорушень, учинених проти особи, які можуть викликати суспільний резонанс; – інспектор-криміналіст (технік-криміналіст) під час ОМП за дорученням слідчого проводить вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, виготовляє відбитки та зліпки наявних слідів, за необхідності складає плани і схеми, виготовляє графічні зображення оглянутого місця події чи окремих речей; під час фіксації слідчим виявленої слідової інформації в протоколі ОМП інспектор-криміналіст, приймаючи участь у проведенні слідчої (розшукової) дії як спеціаліст надає допомогу щодо опису специфічних ознак (вид та кількість виявлених слідів, їх локалізація, способи виявлення та фіксації); за дорученням слідчого спеціаліст виготовляє фототаблицю ОМП, стенограму, аудіо-, відеозапис процесуальної дії, схеми, зліпки, здійснює упакування носіїв комп'ютерної інформації та інших об'єктів та матеріалів, які долучаються як додатки до протоколу ОМП [1, с.22].

Одним з головних завдань спеціаліста під час проведення обшуку є збереження доказової бази, а саме правильне вилучення слідів кримінального правопорушення на відшукуваних предметах. Як слушно з цього приводу зазначають І.В. Пиріг та Г.С. Бідняк головне завдання в діяльності спеціаліста під час обшуку полягає у відшуканні предмета, про який відомо, що він орієнтовно становить інтерес для справи і, ймовірно, знаходиться в місці проведення обшуку. Надалі, спеціаліст оглядає знайдений предмет, зафіксувавши усі виявлені на ньому сліди, що мають відношення до злочину, а також описує та вилучає його.

Слідами на знайдених при обшуку предметах можуть бути відбитки рук, мікрочастки металу, дерева на знаряддях зламу; залишки речовин біологічного походження: крові, слини, епідермісу, потожирової речовини; рідкі речовини, зокрема: бензин, мастила, харчові продукти на одязі та предметах, що застосовувались при їх викраданні; нашарування ґрунту та інших речовин (цегли, цементу, вугілля) на одязі та взутті; запах людини тощо. Автори наголошують, що інспектори-криміналісти володіють необхідними знаннями для вилучення будь-яких з означених предметів або слідів. Винятком є залучення спеціалістів-вибухотехніків у випадках проведення обшуків з вилученням вибухових речовин та пристроїв, а також з

передбаченням можливого замінування шляхів підходу або самого місця обшуку [2, с.40].

Резюмуючи вищесказане, можна сказати, що участь спеціаліста відіграє значну роль під час проведення слідчих-розшукових дій, зокрема обшуку. Спеціаліст на місці проведення обшуку, надає допомогу слідчому з технічних питань та питань. Головним завданням спеціаліста під час проведення обшуку є забезпечення збереження виявлених об'єктів, які можуть містити на собі сліди злочину, виявлення та вилучення слідів кримінального правопорушення, належне оформлення у процесуальних документах.

Список використаних джерел:

1. Участь спеціаліста-криміналіста під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій: Навчальний посібник [Текст] / [Є.Ю. Свобода, А.В. Кофанов, А.В. Самодін та ін.] – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2018. – 432 с.: фотоіл.
2. Використання спеціальних знань на досудовому розслідуванні: навч. посібник / І. В. Пиріг, Г. С. Бідняк. Дніпро :Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 140 с.

КЛИМЕНКО Валерія

Курсант навчальної групи ДР-241

ННППФПНП

Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

ГРИШКО Юлія

викладач кафедри теорії та історії
держави та права

ДИХАННЯ ТА НЕВІДКЛАДНІ ДИХАЛЬНІ СТАНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що для того, аби своєчасно та правильно надати домедичну допомогу постраждалим, у яких виникли проблеми з диханням, необхідно досліджувати та удосконалювати теоретичні знання та вміння в цій сфері.

Дихання - це процес, за допомогою якого людина отримує кисень та видаляє вуглекислий газ. Дихання відбувається через легені, де кисень з повітря, який ми вдихаємо, переходить до крові, а вуглекислий газ, який є відходом нашого організму, видаляється з крові через легені та виділяється назовні.

МОЗ України видав Наказ №441 від 9 березня 2022 року, яким затверджено рекомендації для інструкторів, щодо проведення курсу

"Домедична допомога в умовах бойових дій/воєнного стану".

Ці рекомендації включають порядок надання домедичної допомоги дорослим та дітям при раптовій зупинці кровообігу, а також порядок надання домедичної допомоги постраждалим при обструкції стороннім тілом верхніх дихальних шляхів.

Розвиток асфіксії може бути наслідком перекриття дихальних шляхів стороннім тілом (обтурація), рідиною (аспірація) або обструкцією, що може статися при блювоті, кровотечі (з носової, ротової порожнини, стравоходу, при травмах обличчя тощо), вдавненні під час їжі, повішенні, удушенні, втопленні, алергічній реакції, отруєнні, деяких захворюваннях тощо.

Якщо постраждалий може говорити або видає стогін, це може свідчити про те, що його дихальні шляхи є вільними. Тому, якщо постраждалий непритомний, то потрібно перевірити, чи не перекриті дихальні шляхи, та перевірити частоту дихання. Якщо дихальні шляхи перекриті, повітря не може потрапляти в легені, газообмін не відбувається, і постраждалий може померти протягом 4-6 хвилин.

Щоб надати домедичну допомогу, необхідно використовувати рукавички (або обгорнути пальці марлею, бинтом, тканиною, одягом постраждалого тощо), і видалити всі сторонні тіла з ротової порожнини за допомогою пальця [1].

Якщо можливо, постраждалий повинен бути переведений у стабільне бокове положення, щоб забезпечити витікання блювотиння, крові або інших аспіраційних мас з дихальних шляхів (якщо немає протипоказань). Щоб захистити пальці від укусів, можна затиснути щоку постраждалого великим пальцем руки під час очищення ротової порожнини.

Для запобігання западанню язика та, власне, відкриття дихальних шляхів, використовують метод виведення нижньої щелепи: рятувальник розміщується біля голови постраждалого, розміщує пальці рук на кутах нижньої щелепи з обох боків та виводить щелепу догори (вперед).

Ця маніпуляція піднімає корінь язика та відкриває просвіт дихальних шляхів, що дає можливість постраждалому дихати, а рятувальнику – визначити наявність або відсутність в постраждалого самостійного дихання.

Бажано не рухати голову постраждалого за умови наявних ознак травми ший: синців, поранень, набряків, болючості в області ший, порушень чутливості та/або рухів кінцівок, а також при наявності наступних подій, що можуть призвести до такої травми так зване правило шести «В» [2, с.15]:

- водій (дорожньо-транспортна пригода);
- вода (втоплення, особливо при пірнанні у воду);
- висота (падіння з висоти);
- вибух;
- вішальник (шибеник);
- враження струмом (у тому числі ураження блискавкою).

Надання допомоги в разі часткової непрохідності (коли постраждалий

може говорити або кашляти) може включати такі кроки: заспокоїти постраждалого та порадити йому зробити повільний вдих; налаштувати постраждалого на спирання на будь-яку опору так, щоб його тулуб був нахилений вперед.

Власні коліна постраждалого можуть бути використані як опора; порадити постраждалому зробити максимальний кашель; підтримувати та заохочувати постраждалого до кашлю, поки він може це робити [3].

Невідкладні дихальні стани - це стани, коли дихання стає ускладненим та потребує негайної медичної допомоги. До таких станів відносяться астма, анафілаксія, обструктивний бронхіт, пневмоторакс та інші. У таких випадках можуть виникати симптоми, такі як недостатність повітря, задишка, сильний кашель, блідість або блакитність губ та нігтів, а також сильний страх та тривога.

У разі невідкладних дихальних станів необхідно якнайшвидше звернутися до лікаря або надати першу медичну допомогу, яка може включати в себе застосування ліків, забезпечення доступу до свіжого повітря, забезпечення покою та інших дій залежно від конкретного стану.

Під час виконання службових завдань поліцейський повинен не тільки правильно оцінити стан потерпілого, а й з високою точністю відтворити алгоритми надання домедичної допомоги для порятунку життя особи, яка знаходиться у невідкладному стані, до прибуття бригади екстреної медичної допомоги [5].

Отож, тема дослідження про дихання та невідкладні дихальні стани є актуальною, оскільки своєчасна та належна домедична допомога постраждалим з проблемами дихання є критично важливою. Для досягнення цієї мети необхідно проводити наукові дослідження та постійно вдосконалювати теоретичні знання та навички у цій галузі.

Список джерел:

1. Дихальна недостатність. 2022. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дихальна_недостатність
2. Домедична підготовка : навч. посіб. кол. авт.: В. В. Кікінчук, С. О. Книженко, Т. І. Савчук та ін. ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС. 2021. 176 с.
3. Дихальна недостатність. URL: <https://empendium.com/ua/chapter/B27.П.3.1>.
4. Бідняк Г.С., Никифорова О.А. Алгоритм дій поліцейського під час надання домедичної допомоги потерпілим у невідкладних станах. Відеопосібник. 2021 р.

КОЛЯДА Дар'я

курсант 3-го курсу

Навчально-наукового Інституту права
та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції України

Науковий керівник:

КРИВОПУСК Олександр

викладач кафедри криміналістики та
домедичної підготовки

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «OSINT» ПІД ЧАС ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Нині, в умовах переходу світу на глобальну діджиталізацію, правоохоронним органам також необхідно все більше поглиблюватись в цей процес. Особливо це важливо сьогодні, коли в Україні введено воєнний стан, нам необхідно зібрати якомога більше доказів російської агресії на нашій території. В цьому дуже добре допомагає технологія пошуку та аналізу інформації з відкритих джерел. Активно обговорювати цю технологію почали після того, як у Києві затримали чоловіка, що викладав у застосунок «TIKTOK» відео з пересуванням техніки Збройних Сил України біля торговельно-розважального центру «Retroville». Згодом в торговий центр влучила російська ракета.

Так, зараз штучний інтелект значно допомагає в розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема під час збройної агресії.

Сьогодні для пошуку та фіксації інформації дуже допомагають відкриті джерела інформації. З них можна отримати значний масив інформації, але щоб щось дізнатись необхідно провести за моніторингом цих джерел певний час.

Одним із різновидів інформаційних технологій збору та аналізу інформації з відкритих джерел є такий напрямок розвідки, як HUMINT (human intelligence), дослівний переклад – «розвідка по людях». До цієї технології відносять: моніторинг соціальних мереж, опитування, соціальний інжиніринг, залегеновані бесіди тощо [1, с.135].

Також зараз набуває поширення ще одна технологія – OSINT.

OSINT та HUMINT значно пов'язані між собою і використовують значну кількість технологічно підібраних методів отримання необхідної інформації про об'єкти розвідки.

Розвідка на основі відкритих джерел (Open source intelligence, OSINT) – це технологія добування військової, політичної, економічної та іншої

інформації з відкритих джерел. Отримана інформація містить цінні дані та може бути засекречена [2].

Суть досліджуваної нами технології становить пошук, аналіз і використання інформації про військові об'єкти та техніку, яка належить країні агресору, шляхи постачання зброї, боєприпасів та живої сили противника, шляхи фінансування збройних сил ворога та незаконних воєнізованих формувань (так званих днр та лнр).

Окрім військових та спецслужб, технологією OSINT у своїй роботі активно користуються представники медіа, передусім при підготовці матеріалів про журналістські розслідування. Один із найуспішніших прикладів – діяльність міжнародної групи незалежних журналістів Bellingcat, які на основі відкритих даних (фото, відео, записів перемовин) виявили можливих причетних до збиття рейсу МН-17 «Малазійських авіаліній» у липні 2014 року в небі над Донецьком. Разом із командою незалежних блогерів Conflict Intelligence Team (CIT) вони детально інформують суспільство про широкомасштабне вторгнення росії в Україну.

З 24 лютого 2022 року Bellingcat збирає дані про випадки пошкоджень і руйнувань цивільної території та інфраструктури, а також загибель мирного населення внаслідок порушення норм міжнародного гуманітарного права державою агресором. Всю інформацію про такі випадки розміщено на інтерактивній карті, яка періодично оновлюється. Користувачі можуть досліджувати інциденти за датою та місцем розташування.

Українськими ІТ-фахівцями, було створено технологію розпізнавання осіб за допомогою штучного інтелекту. В систему завантажують фото загиблого російського військового, або особи яка входить до складу незаконного військового формування, що перебуває всупереч закону на території України, і система знаходить його акаунт та/або сторінку друзів чи родичів, на знімках яких він зображений. Таким чином, за допомогою таких систем правоохоронні органи України можуть документувати факти причетності представників збройних сил рф до вчинення злочинів на території України, зокрема встановити особу злочинця. В подальшому це дозволить ініціювати проведення слідчих дій, наприклад допиту свідка або впізнання особи (за фотознімками) під час розслідування воєнних злочинів.

Отже, технологія OSINT є однією з важливих технологій з отримання різноманітної інформації. Також використовуючи цю технологію можливо формувати принципово нові знання. Поширення і використання перевіреної інформації з відкритих джерел дозволяє здійснювати обмін такою інформацією.

Застосування OSINT дозволяє отримати відповіді на багато питань, а також зосередити зусилля розвідувальних органів на виконання більш складних і «вузьких» завдань, не розпорошуючи сили інших напрямків розвідки на добування того, що можна отримати з відкритих джерел.

Список використаних джерел:

1. Білобров А.В., Клімушин П.С.. Використання технології OSINT для отримання інформації. *Протидія кіберзлочинності та торгівлі людьми*. Харків, 2020. URL: https://www.univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_05_2020/pdf/39.pdf (дата звернення: 08.05.2023).

2. Куля А. Як працює OSINT-розвідка та чому небезпечно публікувати інформацію в інтернеті. *Факти тижня*. 29 квітня 2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220429-yak-praczuuye-osint-rozvidka-ta-chomu-nebezpechno-publikuvaty-informacziyu-v-internet/> (дата звернення: 08.05.2023).

ЛІСНЯК Анастасія

курсантка 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Микола ЄФІМОВ

доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**СУЧАСНІ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ПРО ВЕДЕННЯ
ФІЗІОЛОГІЧНИХ ПОЛОГІВ**

На часі визначається тенденція до скорочення пологів. Вказане насамперед пов'язано з активною тактикою ведення пологів, так званим управлінням пологами, що полягає у призначенні спазмолітичних, анальгетичних, утеротонічних засобів та в штучному розтині плодового міхура. Критерієм правильності перебігу пологів стала тривалість, а не динаміка родового процесу. Широке застосування ліків, особливо спазмолітичних та знеболювальних препаратів, сприяє розвитку патології маткових скорочень, а також погіршенню внутрішньоутробного стану плода [1, с. 20].

Одним із методів прискорення пологів є інструментальний розтин плодового міхура. У нормі плодова бульбашка, за даними багатьох науковців, у 75% випадків розкривається при повному або майже повному відкритті маточного зіву. На сьогоднішній день дедалі частіше стали проводити амніотомію з метою прискорення пологів чи попередження затяжних пологів. Однією з умов благополучного завершення пологів, як для матері, так і для

плода, зарубіжні науковці вважають наявність плодового міхура до кінця першого періоду пологів.

Науковці також зазначають, що хоча амніотомію широко застосовують у сучасному акушерстві, важливо враховувати ризик ускладнень даної процедури: випадання петель пуповини, при амніотомії у плода розвивається минуший ацидоз та гіпоксія, збільшується частота варіабельних децелерацій на КТГ, підвищується ризик здавлення передлежачої частини головки плода, хоча надалі пологи можуть протікати як і при самостійному розриві плодового міхура. З метою «активного управління пологам» багато лікарів після спонтанного або штучного розтину плодового міхура для прискорення пологів проводили внутрішньовенне введення окситоцину, при цьому через гіперстимуляцію матки погіршувався внутрішньоутробний стан плода, зростала кількість неонатальних порушень, жовтяниці новонароджених [4, с. 170].

Найвідповідальнішим моментом під час пологів є народження дитини. Фаза вигнання завжди пов'язане з рефлекторним актом - потугами, які виникають лише тоді, коли передлежача частина знаходиться на тазовому дні. В результаті на нервові закінчення, найбільше промежини, відбувається рефлекторне виштовхування дитини. Для укорочення тривалості другого періоду пологів та найшвидшого розродження через природні родові шляхи, клініцисти активно використовують метод управління потугами.

Травми промежини в даний час займають досить питому вагу серед різних ускладнень під час пологів. За літературними даними, частота розривів промежини коливається від 7% до 39%, у середньому відзначається у 12-15% породіль. У першородних травми промежини трапляються втричі частіше, ніж у повторнородящих. На сьогоднішній день методи захисту промежини, на жаль, далеко не досконалі, і часто не сприяють зниженню родового травматизму.

Останні десятиліття виникла тенденція до профілактичного розсічення промежини. Хірургічне розсічення промежини під час пологів стало рутинною акушерською практикою. Це засмучує, оскільки необдумане використання цієї маніпуляції там, де можна без неї обійтися, має серйозні наслідки. Порушена цілісність тазової діафрагми, травма промежини позбавляє м'язи медіальної точки опори, створюючи передумови для розвитку тазової грижі. Знання фізіології пологів та досвід захисту промежини під час народження головки – це основні вимоги для ефективного пологові допомоги без непотрібних розривів. Епізіотомія повинна проводитись тільки у випадках, коли вона абсолютно необхідна.

Залишається дискусійною темою III період пологів. При вичікувальній тактиці лікарська активність зведена до нуля, і народження посліду відбувається самостійно, під дією сили тяжкості або за стимуляції сосків. Результати рандомізованих клінічних випробувань, присвячені термінам народження посліду, лягли в основу теорії про те, що для

профілактики післяпологової кровотечі є оптимальним терміном Для початку ручного відділення плаценти є 18 хвилина після народження дитини. Проте активне ведення пологів часто супроводжуються несприятливими побічними ефектами: нудотою, блюванням, артеріальною гіпертензією у матері [2, с. 48].

Досить давно невід'ємною частиною активного ведення III періоду пологів стало профілактичне введення окситоцину. Цей захід обґрунтовується мінімальністю побічних ефектів препарату та швидкої його дії (2-3 хвилини). Результати метааналізу підтверджують, що застосування окситоцину знижує об'єм крововтрати та потребу в інших утеротонічних засобах. Тактика повторних ін'єкцій окситоцину може призвести до затримки частин плаценти та акушерській кровотечі в післяпологовому періоді. Деякі дослідники вважають, що за сумарним співвідношенням «користь — ризик» включати окситоцин у протокол ведення III періоду пологів передчасно [2, с. 49].

Широке застосування лікарських препаратів при активному веденні фізіологічних пологів може викликати депресію дихання та м'язову гіпотонію. Важливо підкреслити, що для розвитку навіть тяжких та грубих неврологічних порушень абсолютно необов'язкова важка та груба пологова травма – важливо, яка ділянка, які структури головного чи спинного мозку пошкоджені. Деякі автори вказують на те, що асфіксія немовлят, народжених після нормальних пологів, етіопатогенетично нейронна, що виникає внаслідок навіть мінімального ушкодження. важливо, яка ділянка, які структури головного чи спинного мозку пошкоджені. Деякі автори вказують на те, що асфіксія немовлят, народжених після нормальних пологів, етіопатогенетично нейронна, що виникає внаслідок навіть мінімального ушкодження. дихального центру плода. Іноземні автори наголошують, що оцінка ведення пологів має проводитися за віддаленими результатами розвитку дітей.

Підсумовуючи, зазначимо, що в даний час багато позицій класичного акушерства переглядаються, доповнюються і вдосконалюються. Водночас основи залишаються непорушними. Сьогодні пологи у стаціонарі сконцентровані на біології народження. Будь-яке втручання протягом фізіологічних пологів (фармакологічне, механічне) має розглядатися як порушення закону природи – народження людини дихального центру плоду.

Список використаних джерел:

1. Перебіг та ведення фізіологічних пологів : метод. вказ. для самостійної роботи студентів / Упор. М. О. Щербина, О. В. Мерцалова, О. І. Скорбач. Харків : ХНМУ, 2015. 28 с.
2. Жук С. І., Голяновський О. В. Фізіологічні пологи : клінічна настанова, заснована на доказах. 2021. С. 42–52.
3. Лехан В. М., Гінзбург В. Г. Перинатальна смертність в Україні: досягнення та проблеми. *Україна. Здоров'я нації*. 2012. № 1. С. 15–25.
4. Патологічне акушерство. (змістові модулі з дисципліни «Акушерство і гінекологія») : методичні вказівки для викладачів вищих медичних навчальних закладів / Венцківський Б. М. та інші. Київ : «Чайка-Всесвіт», 2009. 380 с.

МАКАРЕНКО Владислав
курсант 3-го курсу, ННППФПНП,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ПРАВООХОРОНЦІВ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ ІЗ ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СТРЕСОВИМ РОЗЛАДОМ

Злочинність завжди перебувала в полі зору дослідників, та й в цілому суспільства. Зазначене спонукало до дослідження порушеного питання про особливості взаємодії правоохоронців з військовослужбовцями із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР).

В сучасних реаліях життя, постає доволі актуальне питання відносно правопорушень, що вчиняються військовослужбовцями. Варто розуміти, що у зв'язку з військовими діями, що відбуваються на території нашої країни, дедалі більше цивільних осіб стають військовими. Військові - це одна з груп населення, яка може набути ПТСР після повернення з війни. Україна не являється винятком, та відсутність системи якісної підтримки (психологічної, фізичної) для ветеранів та військовослужбовців з ПТСР являється доволі актуальною проблемою.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – це стан, який може розвиватись у людей в результаті отримання досвіду пов'язаного з травматичними подіями, такими як військові дії (війна), насильство, дорожньо-транспортні пригоди (в т. ч. з тяжкими наслідками) та багато інших негативних життєвих ситуацій. Зазначений стан може здійснювати серйозний вплив, як на психічне, так і на фізичне здоров'я людини, що стала учасником або свідком зазначених подій [1].

До основних ознак, що визначають наявність ПТСР відносять:

- 1) Напливи нав'язливих спогадів про небезпечні для життя ситуації, учасником яких була людина;
- 2) Травмуючі сновидіння з кошмарними сценами пережитих подій, порушення сну;
- 3) Прагнення уникати емоційних навантажень;

4) Невпевненість через страх, і як наслідок – відкладання прийняття рішень, неконтактність з оточуючими;

5) Надмірна втома, дратівливість, депресивні стани, головні болі, нездатність концентрувати увагу на чомусь тощо [1].

З метою зниження ризиків виникнення ПТСР та сприяти зціленню, якщо ознаки розладу вже наявні, необхідно:

1) Психологічно стабілізуватися,

2) Стабілізувати режим дня та повернути, за можливості, частину звичних справ;

3) Заручитися підтримкою близьких – налагодити спілкування зі значущими людьми, якщо це надає вам підтримку та налаштовує на позитив;

4) Включатися у фізичну активність (робити фізичні вправи або щонайменше – гуляти на свіжому повітрі);

5) Обмежити перегляд новин та сортувати інформацію, яку ви отримуєте: обирати лише достовірні джерела, які не транслюють кровопролиття та іншого вкрай негативного та негативно емоційно забарвленого контенту;

6) Брати участь у допомозі іншим, так як волонтерство приносить неймовірну користь суспільству, в першу чергу потребуючим на це людям, а через подібні дії відбуватиметься самодопомога;

7) Звернутися за допомогою до психолога/психотерапевта, який допоможе опанувати техніки емоційної стабілізації себе і близьких та попередити або зупинити розвиток ПТСР [1].

Водночас під зазначеними ознаками можуть маскуватись прояви протидії досудовому розслідуванню. Протидія, як закономірний процес, що виник у зв'язку з розвитком злочинності, стала можливою через причини формування для цього передумов, які забезпечили не тільки її існування, а й подальше вдосконалення такого процесу [2]. Це обумовлює необхідність більш ретельної підготовки уповноважених осіб до здійснення взаємодії із вказаними особами.

З метою запобігання виникненню ймовірним загрозам вчинення правопорушення військовослужбовцями, що набули стан ПТСР, повинна здійснюватись належна превентивна робота правоохоронців. Взаємодія Національної поліції України з військовими, включає в себе низку заходів. Наприклад, співробітники поліції можуть проводити навчання та тренінги для військовослужбовців та ветеранів з метою допомоги їм навчитись керувати власними емоціями та подолати стресовий стан [3]. Також важливою частиною взаємодії Національної поліції України з військовими, що набули стан ПТСР, являється підтримка участі останніх у превентивних заходах спільно з поліцією, наприклад, залучати до охорони громадського порядку. Це може допомогти ветеранам та військовослужбовцям з ПТСР почувати себе корисними і включеними в соціальне життя, а це, як наслідок, сприяє покращенню їх психологічного стану [4].

З іншого боку зазначені особи, які здолали зазначене явище можуть з більшою ефективністю діяти по відношенню до тих, які можуть вчинити кримінальні правопорушення.

Загалом, взаємодія Національної поліції України з ветеранами та військовослужбовцями з ПТСР є важливим аспектом підтримки цієї вразливої групи населення. Відповідна робота з їхньою психологічною підтримкою може забезпечити покращення їхнього стану та покращення їхньої якості життя. Важливо, щоб поліція була свідомою про особливості стану ветеранів та військовослужбовців з ПТСР та розуміла необхідність взаємодії з ними у процесі виконання своїх обов'язків [4].

Підсумовуючи, можна наголосити, що взаємодія Національної поліції України з ветеранами та військовослужбовцями з ПТСР є важливим аспектом діяльності як в розслідуванні так і профілактиці вчинення кримінальних правопорушень. Поліцейські можуть надати важливу підтримку шляхом визнання та розуміння особливостей стану осіб з ПТСР, підтримки участі їх в заходах спільно з поліцією, співпраці з соціальними службами та урядовими органами для забезпечення доступу до медичної допомоги та програм психологічної підтримки.

Список використаних джерел:

1. Козлова А., Журавель Т. Що треба знати про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). 2022. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/about-post-traumatic-stress-disorder>
2. Плетенець В. М. Проблема співвідношення слідчих ситуацій та ситуацій протидії досудовому розслідуванню. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Вип. №3. Дніпро : ДДУВС. 2022. С. 219-224
3. Брук Р. Архетипічний підхід до терапії посттравматичного розладу у військових (комбатантів). Психологія і суспільство. 2022. №. 2. С. 135-149.
4. Кучеренко С. М, Хоменко Н. М. Організаційні особливості соціально-психологічної адаптації військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, до умов мирного життя. Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 21. Харків : НУЦ-ЗУ, 2017. С. 66-74.

МИРГОРОДСЬКА Каріна

курсант навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ПИРІГ Ігор

викладач кафедри криміналістики та
домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАДАННЯ ПЕРШОЇ МЕДИЧНОЇ
ДОПОМОГИ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

Надання першої медичної допомоги постраждалим громадянам умовах надзвичайних подій є на сьогоднішній день однією з найважливіших проблем професійної підготовки поліцейських, пожежно-рятувальних підрозділів, а також військовослужбовців рятувальних військових формувань. Пріоритет цього завдання позначений сьогодні багатьма вченими, що приділяють увагу проведенню аварійно-рятувальних робіт.

Незаперечний той факт, що надання першої допомоги постраждалим при надзвичайних ситуаціях є найбільш ефективним у тому випадку, коли суб'єкт отримав її у перші півгодини або годину. Збільшення кількості часу визначає тенденцію наростання несприятливих для здоров'я та життя наслідків, піддаючи об'єкт допомоги різного роду ускладнень, включаючи і смертельний результат. У зв'язку з цим постраждали громадяни потребують оперативної медичної допомоги відразу ж на місці виникнення надзвичайної події або у найближчому безпечному віддаленню від вогнища його виникнення. [1, с. 28]

Підготовка фахівців, які надають першу допомогу постраждалим при надзвичайних ситуаціях, на сьогоднішній день має чимало проблемних питань, які пов'язані як із забезпеченням процесу підготовки та методів її супроводжуючих, так і з концептами формування професійно-важливих якостей та властивостей особистості рятувальника.

Вчені вважають, що надання першої допомоги здійснюється в непередбачуваних умовах і вимагає високого ступеня самоорганізації в заходи, спрямовані на збереження здоров'я та життя людей на місці події, професійна підготовка до надання першої допомоги повинна обов'язково включати забезпечення психофізичної та психічної та психофізіологічної готовності до діяльності в екстремальних та екстрених ситуаціях. В даний час питанням

такої підготовки не приділяється необхідної уваги. [2]

Серед методів удосконалення підготовки рятувальників на сьогоднішній день найбільша увага приділяється методам функціонального тренінгу, досягнення необхідного рівня стресостійкості. Вносяться різноманітні пропозиції щодо удосконалення технологій підготовки.

Крім цього, недостатньо ефективно використовуються сучасні інноваційні засоби інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють створювати багаторівневі електронні освітні ресурси, побудовані на навчанні першої допомоги на основі контекстних завдань, що дозволяє фахівцю-рятувальнику не лише навчитися прогнозувати дії з урахуванням зовнішніх обставин, а також організувати роботу груп для досягнення потрібного результату. [3, с. 66]

Наприклад, останнім часом науковці все більше розробляють навчальні посібники в відео форматі, як «Алгоритм дій поліцейського під час надання домедичної допомоги потерпілим у невідкладних станах», який містить відео з найбільш розповсюдженими практичними ситуаціями, які виникають під час виконання службових обов'язків працівниками Національної поліції України, презентації, тестові завдання [5].

Відсутність необхідної різноспрямованої підготовки з проблем надання першої допомоги є проблемою у початковій стадії необхідності її розв'язання. Наступним моментом є протиріччя, що виникає в контексті співвіднесеності завдань надання першої допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях та комплектації наборів для надання першої медичної допомоги, які часто не задовольняють забезпечення контролю стану потерпілого (відсутність знеболюючих засобів, автоматичних дефібриляторів та інше) в умовах ліміту часу, у зв'язку з чим у змісті програм навчання надання першої допомоги розгляд питань роботи з подібною апаратурою відсутній.

Таким чином, актуальність навчання питань з надання першої допомоги постраждалим у надзвичайних ситуаціях не нова, але й не втрачає своєї сили. Вирішення цих проблем має різні рівні та напрямки. У процесі професійної підготовки – це системність, удосконалення засобів та методів навчання практичним навичками надання першої допомоги у центрах підготовки рятувальників. На нормативно-правовому рівні – це розширення спектру медичної допомоги та комплектації пакету для її надання у зв'язку з тим тимчасовими рамками, в яких вона є гостро необхідною, що, своєю чергою, має спричинити впровадження нового методичного інструментарію у процес спеціальної підготовки в рамках модуля «Надання першої допомоги».

Список використаних джерел

1. Волянський П. Б. Шляхи розвитку навчання з домедичної допомоги в Україні / П. Б. Волянський // «Врачеб. дело». № 5–6. – Київ.: 2017. – С. 175–179
2. Інформаційний портал Сумської міської ради. Як надати першу допомогу: загальні правила сумчанам нагадує МОЗ [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://smr.gov.ua/uk/2016-03-14-08-10-17/informatsijnimateriali/informatsiini->

materialy-z-pytan-okhorony-zdorovia-sumchan/11774-yaknadati-pershu-dopomogu-zagalni-pravila-sumchanam-nagadue-moz.html

3. Поліщук В. Технології медико-соціальної роботи у діяльності соціального працівника / В. Поліщук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. - 2014. - Вип. 30. - С. 131-134

4. Корольова Н.Д., Подолян В.М. Малик С.Л., Кривецька Н.В. Перша медична (екстрена) допомога з елементами тактичної медицини на до госпітальному етапі в умовах надзвичайних ситуацій. – К.: Медицина, 2015.

5. Бідняк Г.С., Никифорова О.А. Алгоритм дій поліцейського під час надання домедичної допомоги потерпілим у невідкладних станах. Відеопосібник. 2021 р.

НЕМОНОВА Лола

курсант навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

КРИВОПУСК Олександр

викладач кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА ВИДІВ МЕХАНІЧНОЇ АСФІКСІЇ

Під час виконання службових обов'язків, працівникам поліції нерідко доводиться зустрічатись з випадками механічної асфіксії як у потерпілих від кримінальних правопорушень чи злочинів, так і у осіб які є злочинцями або правопорушниками. Не маючи чіткого розуміння про поняття механічної асфіксії та її головні ознаки та різновиди фактично унеможлиблюється надання кваліфікованої першої допомоги постраждалому.

З точки зору домедичної підготовки асфіксія - [лат. втрата пульсу] - це патологічний процес з гострим перебігом, що формується через дефіцит кисню в крові та тканинах людини, з подальшим накопиченням вуглекислого газу в організмі [1, с.54].

Відокремлюють декілька стадій механічної асфіксії:

Перша стадія визначається порушеннями дихання, задишкою. Друга стадія характеризується короткочасним припиненням дихання. Наступна стадія термінальне дихання. Своєю чергою, термінальне дихання - це дихання,

яке характерне для кінцевого стану, тобто стану, коли тіло знаходиться на межі життя і смерті. Для четвертої стадії характерна зупинка дихання [2, с.30].

Існує багато різновидів вищезазначеного розладу дихання:

1. Дислокаційна асфіксія - патологічний стан, що виникає при провалюванні язика у хворих із двостороннім переломом нижньої щелепи. Зміщений назад корінь язика давить на надгортанник і закриває вхід у гортань. Перша допомога при вищезазначеної асфіксії полягає в тому, щоб покласти потерпілого на бік ушкодженої сторони або обличчям донизу, утримуючи рот і ніс від твердої поверхні. При необхідності язик прошивають (в горизонтальній площині) і кінці нитки закріплюють до шиї або до міцно накладеного бинта [3, с.7].

2. Обтураційна асфіксія – виникає, коли верхні дихальні шляхи блокуються м'якими предметами, сторонніми тілами, блювотними масами або згустком крові. При обтураційній асфіксії слід всі згустки крові та чужорідні тіла видалити з горлянки (звратною марлею або бинтом). Якщо можливо, очистити ротово-глоткову порожнину вакуумним відсмоктуванням, щоб забезпечити. У відмінності від дислокаційної асфіксії не можна прошивати язик, Тому що це сприяє потраплянню сторонніх предметів у нижню частину верхніх дихальних шляхів.

3. Стенотична асфіксія — виникає як наслідок стискання або звуження дихальної трубки запальним або алергічним набряком, гематомою. Діагностика й усунення її можливі лише в клінічних умовах після відповідного обстеження. Стенотичну асфіксію можна усунути видаленням набрякових вогнищ. Гематома розвивається повільно. У міру збільшення можна виконати крікотомію, прокол трахеї товстою голкою через серповидну зв'язку щитовидної залози або її кільце.

4. Клапанна асфіксія виникає як наслідок закриття клапником м'якої тканини входу до гортані. Цей вид асфіксії може бути прийнятий за обтураційний. Однак при намаганні пальцями видалити чужорідне тіло з ротоглотки можна виявити клапті м'яких тканин. У цій ситуації хворих з клапанною асфіксією слід транспортувати в положенні лежачи на боці (ушкодженою стороною) або сидячи обличчям вниз. У крайньому разі, коли накладати трахеостому неможливо, життя потерпілого може врятувати обрізання або прокол трахеї товстою голкою через зв'язку щитовидної залози або між кільцями трахеї. Фундаментальна допомога полягає в тому, щоб відрізати клапоть м'яких тканин, цю процедуру проводить хірург-стоматолог.

5. Аспіраційна асфіксія — спостерігається при попаданні (аспірації) блювотних мас, згустків крові та вмісту порожнини рота в трахею та бронхи. При аспірації крові, слини та блювотних мас пораненому необхідно додати положення, щоб сприяти відходженню рідини з дихальних шляхів [3, с.7].

Невідкладна допомога пацієнту з раптовою задишкою або задухою включає наступні заходи:

- підняти пацієнта на функціональне ліжко або за допомогою

підголівника;

- обкладання хворого подушками;
- звільнити груди хворого від тісного одягу;
- забезпечити приплив свіжого повітря та кисню;
- створити повний фізичний і психічний спокій пацієнтів;
- негайно викликати лікаря.

Догляд за пацієнтом з асфіксією вимагає постійного моніторингу частоти, ритму та глибини його дихання.

Лікування залежить від причини асфіксії, яку слід спочатку визначити. У разі повного удушення при ковтанні необхідно негайно надати першу допомогу, щоб уникнути удушення. Якщо дихальні шляхи забиті блювотними масами, слизом, згустками крові або їжею, спорожніть верхні дихальні шляхи (протираючи марлею, відсмоктуючи гумовою баночкою тощо) і негайно виконайте дихання рот у рот. Одночасно встановити вдихання зволоженого кисню, вводячи такі препарати як лобелін, цититон. Іноді виникає необхідність в проведенні трахеотомії [4, с.278].

На основі проведеного аналізу різних підходів до визначення та сутності поняття механічної асфіксії, можна сказати, що механічна асфіксія це кисневе голодування, що розвинулось в результаті фізичних впливів, що перешкоджають диханню, і супроводжується гострим розладом функцій центральної нервової системи та кровообігу, обумовлене механічними причинами.

Список використаної літератури:

1. Основи домедичної підготовки : навчальний посібник / В. Й. Черняхівський, Н. В. Котляр, І. Г. Кириченко; за загальною редакцією О. А. Никифорової. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 188 с.
2. Механічна асфіксія /Волков О.О., Дзяк Л.А., Єхалов В.В., Зозуля О.О., Клигуненко О.М., Лященко О.В., Седінкін В.А., Станін Д.М./за ред. Л.А. Дзяк, О.М. Клигуненко. Дніпро: ЛІРА, 2019. - 188 с.
3. Задишка. Асфіксія. Періодичне дихання : метод. вказ. з дисципліни "Патологічна фізіологія" для студентів-бакалаврів (спеціальність "Сестринська справа") / упоряд. О. В. Ніколаєва, О. М. Шевченко, О. О. Павлова та ін. – Харків : ХНМУ, 2016. – 7 с.
4. Судова медицина [Текст] : підручник / В. В. Білкун, Л. Л. Голубович, П. Л. Голубович [та ін.] ; М-во охорони здоров'я України. - Київ : Юрінком Інтер, 1999. - 480 с. : ил. - Бібліогр.: с. 473-477. (216-229)

ОРЛОВ Владислав,

здобувач вищої освіти

1-го курсу навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

БІДНЯК Ганна

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛОГІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Досвід пологів під час війни є унікальним і складним. Фізичні та психологічні виклики особливо великі для жінок. Фізичний тягар вагітності та пологів може бути особливо важким у воєнний час через брак ресурсів, нестачу медичного персоналу та страх перед насильством і переміщенням. Крім того, емоційне навантаження на жінок, які борються зі страхом за безпеку своїх майбутніх дітей і себе в нестабільному середовищі, може бути ще більшим. Буде розглянуто специфічні проблеми, з якими стикаються жінки під час пологів у воєнний час, і можливі рішення для їх вирішення.

По-перше, вагітні жінки у воєнний час часто не мають доступу до належної медичної допомоги. У багатьох випадках медична інфраструктура зруйнована або недоступна через конфлікт чи переміщення. Також може не вистачати медичного персоналу через призов до збройних сил або інші фактори, пов'язані з війною. Як наслідок, вагітні жінки можуть не отримати необхідного допологового догляду або допомоги під час пологів. Вони також можуть не мати доступу до знеболювальних засобів, таких як епідуральна анестезія, навіть якщо вони є в наявності [1].

По-друге, вагітні жінки в зонах конфлікту часто стикаються з підвищеним ризиком насильства і переміщення через свою гендерну ідентичність і вагітність. Жінки часто стають мішенню для сексуальних нападів та інших форм насильства з боку комбатантів. Вони також можуть бути змушені покинути свої домівки через переміщення внаслідок конфлікту чи брак ресурсів. У такому нестабільному середовищі вагітні жінки можуть відчувати значний психологічний стрес, оскільки вони бояться за свою безпеку і безпеку своїх майбутніх дітей.

По-третє, багато жінок у зонах конфлікту відчують соціальну ізоляцію під час вагітності через відсутність підтримки сім'ї та інших соціальних мереж. У деяких випадках сім'ї були вбиті або переміщені внаслідок конфлікту, а в інших - соціальні норми щодо пологів суттєво змінилися через руйнування, спричинені війною. Без підтримки громади в ці складні часи у державі вагітні жінки можуть відчувати почуття ізоляції та депресії.

Незважаючи на ці виклики, з якими стикаються вагітні жінки в зонах конфлікту, існують способи, якими міжнародні організації можуть допомогти полегшити певні труднощі. Наприклад, такі організації, як ЮНІСЕФ, можуть надати вагітним жінкам доступ до медичних послуг через мобільні клініки та інші ініціативи. Це дозволяє вагітним жінкам отримати необхідну до пологову допомогу, за необхідності, допомогу під час пологів. Крім того, такі організації, як Amnesty International, можуть співпрацювати з місцевою владою, щоб забезпечити дотримання законів, які захищають вагітних жінок від насильства [2]. Це може допомогти зменшити ризики, з якими вони стикаються з боку комбатантів та інших осіб, які вчиняють насильство під час конфлікту. Нарешті, такі організації, як ОКСФАМ, можуть надавати психосоціальну підтримку вагітним жінкам, створюючи безпечні місця, де вони можуть спілкуватися з іншими жінками, які пережили подібні події. Це може допомогти зменшити відчуття ізоляції та самотності серед вагітних жінок, які живуть у зонах конфлікту [3].

Отже, пологи під час війни-це унікальний досвід, сповнений фізичних і психологічних викликів для вагітних жінок, які живуть у зонах конфлікту по всьому світу. Від відсутності доступу домедичної допомоги до підвищеного ризику насильства і переміщення через гендерну ідентичність і вагітність-ці проблеми вимагають особливої уваги з боку міжнародних організацій, якщо вони сподіваються полегшити страждання цієї вразливої групи населення під час конфлікту.

Список використаних джерел:

1. <https://life.pravda.com.ua/health/2020/02/26/239989/>
  2. https://uk.wikipedia.org/wiki/Amnesty_International
- <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D1%84%D0%B0%D0%BC>

ПОДЗОЛКОВА Тетяна
Здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії (PhD)
Національний аерокосмічний
університет ім. М.Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

З початком війни національна безпека України опинилась під загрозою і вимагає максимальної мобілізації зусиль для ефективного ведення операцій проти агресора та забезпечення безпеки громадян. В цьому контексті, профайлінг може бути корисним інструментом для збору та аналізу інформації про противника, його тактики, стратегії та можливості.

Знання з профайлінгу дозволять оперативним співробітникам глибше розуміти природу злочинності, включаючи її мотивацію, типи злочинів, моделі поведінки злочинців та їх психологічні особливості. Це допоможе в складанні профілю можливих противників, виявленні їхніх слабких місць та розробці ефективних стратегій боротьби з ними.

Крім того, знання з профайлінгу також допоможуть оперативним співробітникам в розумінні та прогнозуванні злочинних тенденцій, аналізі кримінальних структур, використанні методів кримінального розвідування та виявленні ознак злочинної діяльності. [1]

Профайлінг в сфері протидії загрозам національній безпеці України може відбуватись наступним чином:

Збір і аналіз інформації: Перший етап полягає у зборі різноманітних даних та інформації, що стосуються загроз національній безпеці. Це можуть бути звіти з розвідувальних джерел, злочинні статистики, даних з військових операцій, інформація з внутрішньої розвідки та інші джерела. [1]

Аналіз кримінальних патернів: Аналіз кримінальних патернів та поведінкових характеристик злочинців, що допомагає встановити спільні ознаки та модус операнді. Це дозволяє виявити спільні зв'язки між різними злочинами та загрозами та встановити їхні характеристики. [2]

Розробка профілів загроз: На основі аналізу інформації та кримінальних патернів розробити профілі загроз, що включають характеристики та ознаки потенційних загроз національній безпеці. Це можуть бути профілі терористів, злочинців, шпигунів або інших осіб, які представляють загрозу.

Визначення ризикових областей: Профайлінг допомагає визначити ризикові області, де існує підвищена ймовірність виникнення загроз національній безпеці. Це можуть бути певні регіони, місцевості або групи осіб

з певними характеристиками.

Розробка стратегій протидії: На основі профілів загроз оперативні співробітники можуть співпрацювати з військовими, розвідувальними службами та іншими оперативними службами для розробки ефективних стратегій протидії. Це може включати запобігання загрозам, виявлення та розкриття злочинів, забезпечення безпеки громадян та національних інтересів.

Моніторинг та аналіз даних: Постійний моніторинг даних та оновлювати профілі загроз на основі нової інформації. Аналізувати зміни в поведінці та модус операнді злочинців, що дозволяє оперативним службам підтримувати актуальну інформацію та адаптувати свої стратегії. [3]

Профайлінг в сфері протидії загрозам національній безпеці України є важливим інструментом, який допомагає управлінню ризиками, попередженні злочинності та ефективній реагуванні на загрози. Використання кримінологічних знань, профайлінгу та психологічного аналізу допомагає оперативним службам у прийнятті обґрунтованих рішень та розробці ефективних стратегій в протидії загрозам національній безпеці. Оперативні служби можуть використовувати кримінологічні знання для аналізу кримінальних тенденцій, патернів та моделей злочинності. Це дозволяє їм розуміти, які види злочинів найбільш ймовірні, хто може бути залучений до їх вчинення і які мотивації можуть стояти за ними. [4]

Профайлінг в сфері протидії загрозам національній безпеці має мету забезпечити ефективний захист та безпеку громадян та країни в цілому. Це комплексний процес, який має також превентивний характер та підвищення обізнаності серед працівників оперативних служб.

Профілактика та попередження: Профайлери можуть грати важливу роль у розробці та реалізації програм профілактики, спрямованих на запобігання загрозам національній безпеці. Вони можуть ідентифікувати ризикові групи або особи та пропонувати заходи з превентивної дії, включаючи підвищення свідомості, освіту та надання підтримки. [5]

Підготовка персоналу: Профайлери можуть проводити навчання та тренінги для персоналу оперативних служб з питань профайлінгу та розпізнавання загроз. Це допомагає поліпшити їхні навички в аналізі поведінки, розпізнаванні ознак загроз та прийнятті відповідних заходів безпеки.

Міжнародне співробітництво: У сфері протидії загрозам національній безпеці профайлери можуть співпрацювати зі спеціалістами з інших країн, обмінюючись досвідом та інформацією. Це дозволяє отримувати ширший обсяг даних та краще розуміти глобальну картину загроз.

Експертна консультація: Профайлери можуть надавати експертну консультацію оперативним службам, урядовим органам та іншим зацікавленим сторонам. Їхні знання та досвід є цінним джерелом інформації та порад у сфері протидії загрозам національній безпеці. [6]

Висновки. Варто зауважити, що профайлінг є комплексним процесом,

який поєднує психологічні, кримінологічні та інші методи аналізу. Ефективний профайлінг потребує досвіду, експертизи та співпраці між різними спеціалістами, включаючи психологів, криміналістів, розвідників та військових аналітиків.

Профайлінг може бути важливим інструментом у розкритті та розслідуванні воєнних злочинів. Аналізуючи дії та характеристики злочинців, можна розробити профілі воєнних злочинців, що допоможе ідентифікувати можливих підозрюваних та зібрати докази для їхнього переслідування. Профайлінг може включати аналіз використаної зброї та техніки, аналіз мотивації злочинців, психологічний профіль та інші докази, що допоможуть розкрити та засудити воєнних злочинців.

Профайлінг допоможе оперативним підрозділам у виявленні потенційних загроз і небезпек:

- 1) встановити та визначити умови, які сприятимуть розвитку або розширенню терористичної активності певної групи;
- 2) швидко оцінити умови, що змінюються, які впливають як на поведінку окремих терористів, так і на антитерористичні методи з метою їхнього контролю;
- 3) передбачити подальшу лінію поведінки терористів.

Список використаних джерел:

1. Шинкаренко І.Р. Проблеми запровадження кримінального аналізу в діяльність підрозділів кримінальної поліції: теоретико-історичне підґрунтя. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. Випуск №1. С.233-242
2. Дмитрик Ю.І., Кондратюк О.В. Профайлінг у діяльності оперативних підрозділів. *Соціально-правові студії*. 2021. Випуск 3 (13). С.95-100
3. Шинкаренко І.Р. Моніторинг оперативної обстановки як чинник ефективності протидії злочинності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2011. Випуск 3. С.244-255
4. Пархоменко-Куцевіл О.І. Теоретичні підходи до проблем профайлінгу як основи забезпечення державної безпеки України. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2020. Випуск №4 (60). С.63-67
5. Дідковська-Бідюк М.В. Профайлінг як метод профілактики протиправних дій. *Юридична психологія*. 2017. Випуск №2 (21). С.165-174
6. Гольдберг Н. Проблеми регулювання конфіденційного співробітництва при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій. *Національний юридичний журнал: теорія та практика*. 2016. С.100-103

ПОКРАСА Катерина

ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА СТРУКТУРА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ УМИСНОГО ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯМ ЧУЖОГО МАЙНА ВЧИНЕНОГО ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Підпал є одним із способів вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 194 КК України [1]. Аналіз статистики Генеральної прокуратури України за останні роки свідчить про зниження кількості знищення або пошкодженням чужого майна, вчиненого шляхом підпалу. Однак відсоток нерозкритих злочинів даної категорії залишається значним. Так, протягом 2019 року, співробітниками Національної поліції України, обліковано 1035 кримінальних правопорушень за ст. 194 ч. 2, при цьому повідомлено про підозру у 101 провадженні, у 2020 р. – 935, повідомлено про підозру – у 144 провадженнях, у 2021 – 668, повідомлено про підозру у 157, у 2022 – 342, повідомлено про підозру у 97, за січень-квітень 2023 – 146, повідомлено про підозру у 41 провадженні [2].

Криміналістична характеристика злочину є невід'ємним елементом окремої методики розслідування, оскільки відомості про механізм вчинення злочину мають важливе значення для цілеспрямованого, ефективного та якісного розслідування. Але і дотепер ще не склалося єдиного уявлення про поняття і структуру криміналістичної характеристики злочину. На наш погляд, принципових розходжень у визначенні її змісту немає, а відмінності в тлумаченні цієї наукової категорії обумовлені різними науковими підходами до вирішення даної проблеми.

Криміналістична характеристика злочинів певного виду або групи розглядається, насамперед, як система відомостей про елементи механізму їх вчинення, які важливі для побудови методики розслідування. На наш погляд, найбільш точне визначення криміналістичної характеристики щодо предмета даного дослідження сформульовано О. Н. Колесниченком та В. О. Коноваловою, відповідно до якого під криміналістичною характеристикою злочину розуміється «система відомостей (інформації) про криміналістично значущі ознаки злочинів даного виду, що відбиває закономірні зв'язки між ними і служить побудові та перевірці слідчих версій для вирішення конкретних завдань розслідування» [3, с. 16]. З цих позицій криміналістична характеристика злочинів може розглядатися як інформаційна модель, що відображає узагальнені ознаки елементів злочину та їх закономірних

(кореляційних) зв'язків. Усі елементи криміналістичної характеристики злочину взаємозалежні та виявлення внутрішніх зв'язків дозволяє, пізнаючи один з елементів системи правопорушення, здобути знання про інші елементи та в кінцевому підсумку вдало розслідувати кримінальне правопорушення.

Ми вважаємо за доцільне розглядати методіку розслідування пожеж, вчинених шляхом підпалу як єдину, незалежно від об'єкта посягання, причин виникнення пожежі й мотивів злочину. Обґрунтованість такої позиції підтверджується даними, отриманими аналізом результатів вивчення судово-слідчої практики. Засобом заподіяння злочинної шкоди при підпалах є вогонь, який залишає певного виду сліди, що характеризують умови виникнення, напрямок розвитку горіння та ін. Тому у кримінальних провадженнях даної категорії на початковому етапі розслідування необхідно встановити причину виникнення пожежі і на підставі цього визначити спосіб учинення злочину, особу злочинця, форму вини, мотив і мету злочину. Крім того, слід звернути увагу на те, що всі пожежі підпорядковані однорідним умовам виникнення й розвитку. Пожежа не являє собою випадкового, стихійного явища. Виникнення пожежі є результатом збігу цілого ряду обставин, що й обумовлюють її причину.

Ми погоджуємось з науковцями, які виділяють наступні елементи криміналістичної характеристики: предмет злочинного посягання (речі матеріального світу, якими прагнуть заволодіти злочинці – гроші, цінності, майно тощо); способи вчинення злочину (складаються зі способів підготовки до вчинення злочинних дій, безпосереднього вчинення злочину та способів приховування (маскування) злочинних дій); «слідова картина» події (комплекс матеріальних та психофізіологічних слідів, що притаманні певному виду (групі) злочинів та певним способам та етапам його вчинення); характеристика особи злочинця (характеризується фізичними, соціально-демографічними даними; чинниками, що мали вплив на формування і здійснення злочинної мети, створення злочинної групи, розподілу ролей між співучасниками тощо); характеристика особи потерпілого (демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки і стосунки, ознаки віктимної поведінки тощо)» [4; 5, с. 350; 6, с. 17; 7, с. 31].

Щодо умисного знищення чи пошкодження чужого майна, вчиненого шляхом підпалу, то основними елементами будуть спосіб вчинення злочину, типові сліди та характеристика особи злочинця. Способи вчинення злочину, наслідком якого стало виникнення пожежі, на наш погляд, посідає ключове місце у структурі криміналістичної характеристики злочинів даної категорії. Ми поділяємо думку авторів, які до змісту способу злочину включають комплекс (систему) діянь злочинця з підготовки, вчинення і приховання злочину, обумовлених метою злочинного діяння, властивостями особи злочинця й обстановкою (об'єктивними і суб'єктивними факторами), результати яких відбиваються на матеріальних та інтелектуальних слідах, що характеризують психічні й фізичні риси особи злочинця. Знищенню майна,

вчиненого шляхом підпалу, як і більшості інших, властиві дві основні групи слідів: матеріальні й ідеальні. Водночас, специфіка підпалів полягає в тому, що цій категорії злочинів властиві дві групи слідів матеріального характеру. Першу групу матеріальних слідів складають сліди, які характеризують безпосередньо пожежу, як природне явище, причину та механізм її виникнення, напрямок розвитку, інтенсивність і шляхи поширення горіння на різних ділянках. До другої групи потрібно віднести сліди, які характеризують поведінку людей, що мають відношення до виникнення пожежі, тобто різного роду матеріально-фіксовані відображення: рук, взуття, транспортних засобів, знарядь злому й інші подібні сліди. Що стосується особи злочинця необхідно відзначити, що під час опису цього елемента криміналістичної характеристики більшість авторів виходить в основному з вікових, соціально-демографічних, морально-психологічних і других подібних особливостей, що характеризують ту чи іншу особу, з чим ми цілком погоджуємось.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 29.04.2023).
2. Статистична інформація за 2015-2020 роки. Офіс Генерального прокурора : веб-сайт. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat> (дата звернення: 29.04.2023).
3. Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений. Харьков : Юрид. ин-т, 1985. 92 с.
4. Криміналістика. Мультимедійний навчальний підручник. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminalistics/info/lec22.html> (дата звернення: 29.04.2023).
5. Криміналістика: підручн. для студ. вищ. навч. закл. [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. 2-е вид. перероб. і доп. ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.
6. Єфімов М. М., Пиріг І. В. Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень: підруч. Дніпро: Видавець Біла К. О. 2022. 271 с.
7. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 2 [А. Ф. Волобуєв, О. В. Одерій, Р. Л. Степанюк та ін.]; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва, Р. Л. Степанюка, В. О. Малярової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 312 с.

CHURILOVA Anna,
3rd year cadet,
Dnipropetrovsk State University of
Internal Affairs

Scientific supervisor:
PRYLOVSKYI Volodymyr,
Associate Professor of the Department
of Forensic Science and Pre-Medical
Training, Doctor of Jurisprudence.

CONCERNING CURRENT THREATS CYBERNETIC SECURITY OF UKRAINE IN THE TERMS WAR TIME AND SOME ASPECTS OF IT CRIMINAL-LEGAL SECURITY

In the conditions of the growing role of information in all spheres of social life and large-scale use of cyberspace, which has no borders, constantly transforms and creates many advantages for attackers who quickly adapt their criminal activities to the latest technological possibilities, there is no doubt that it is the guarantee of the security of any modern society, the state and each individual is to ensure a high level cyber security of state bodies, industry, transport and other systems.

In addition, as reported at one of the last NATO summits, aggression in cyberspace today can be equated with hostilities taking place on on land, in the air, at sea and in space. This problem was especially acute in the conditions preparation and immediate full-scale military invasion of the territory of Ukraine of the Russian Federation, which is very actively used cyber tools as an element of their aggression. Recently observed the growth of cyber threats, which are becoming more and more destructive, is recorded an increase in the number of cyber attacks on state websites, energy resources, banking system, objects of critical information infrastructure, media resources.

Among the largest cyberattacks on critical information infrastructure of Ukraine, along with the NotPetya virus (2017) and attacks on energy system of Ukraine (2015 and 2016), a cyber attack that occurred on the night of January 13-14, 2022, when 22 organ sites were affected state power. And although the leak of personal data from this attack, for according to the information of law enforcement agencies, did not happen [5], however, it should be borne in mind that that behind state resources there are always personal data, which in the future can be stolen and used for illegal purposes, and therefore each a cyber attack on government resources is ultimately directed against society and every citizen.

Simultaneously with the beginning of hostilities on the territory of Ukraine, there is also the reverse process, when attacks are directed specifically at the personal devices of individuals citizens (including phones) with the ultimate goal of destroying systems and harming the interests of the state [6]. In particular, by

mailing phishing emails allegedly on behalf of state authorities with instructions regarding, for example, increasing the level of information security or actions for the period wartime, attempts are being made to spread virus programs, the main the purpose of which is to collect confidential information primarily from personal devices of civil servants. In general, according to the State Intelligence Service, for one and a half months of the war, the number of cyberattacks on Ukrainian critical information infrastructure accounted for 362 cases, which is three times more than in the same period 2021. At the same time, the government and local authorities are the main targets of cyber attacks authorities, the security and defense sector, commercial organizations, financial institutions, telecom and software developers, and the most common methods of cyberattacks – collection of information, distribution of malicious software code, use of a known vulnerability, violation of information properties [1].

All this once again confirms the importance of recognition at the state level cyber defense is one of the priorities of the national security of Ukraine and accordingly one of the key blocks of the UA30 cyber reform, along with the international one cooperation, training and legislative and regulatory changes. Unfortunately, imperfection of domestic legislation in the field of cyber security, including current criminal legislation, significantly complicates timely response to cybernetic challenges, creates significant obstacles in attraction to responsibility of persons encroaching on this sphere, which is ultimately negative affects the prevention of these extremely dangerous manifestations.

All this once again confirms the importance of recognition at the state level cyber defense is one of the priorities of the national security of Ukraine and accordingly one of the key blocks of the UA30 cyber reform, along with the international one cooperation, training and legislative and regulatory changes. Unfortunately, imperfection of domestic legislation in the field of cyber security, including current criminal legislation, significantly complicates timely response to cybernetic challenges, creates significant obstacles in attraction to responsibility of persons encroaching on this sphere, which is ultimately negative affects the prevention of these extremely dangerous manifestations.

In view of this, the statement that information that poses a threat to national security is not limited to state secrets. As noted in scientific sources, the subject, espionage in particular, often becomes the subject of other information, too including those belonging to the category "For official use" [3, c. 86-87], or even those that do not belong to the latter, but can be used in illegal purposes.

In addition, creation for criminal purposes is becoming a common phenomenon intelligence databases used to prepare attacks, in particular by developing special computer programs capable of interception necessary information. In the conditions of military aggression of the Russian Federation against Ukraine, cyberspace is actively used to obtain location information Armed Forces of Ukraine and TRO units, military and civilian infrastructure facilities of critical infrastructure, crowding of people in places of receiving humanitarian aid

assistance, hiding from shelling, evacuation routes for people, location of medical facilities, relocation of law enforcement units bodies, etc.

As for critical infrastructure objects, their protection, including by with the help of criminal legal means, in conditions of military aggression acquires of primary importance. November 16, 2021 by the Verkhovna Rada of Ukraine Finally, the Law of Ukraine "On Critical Infrastructure" was adopted in paragraph 15 Part 1 of Art. 1 of which cyber protection of objects of critical information infrastructure recognized as a separate direction, carried out alongside the complex of regimes, engineering, engineering and technical and other facilities protection measures critical infrastructure [2].

However, it must be recognized that the adoption of this Law is only the first step on the way of legal protection of critical information infrastructure of Ukraine, because it does not even specify the list and types offenses, nor responsibility for them, but the function of preparing amendments to the Criminal Code of Ukraine is delegated to the authorized body in the field of critical protection of the infrastructure of Ukraine within a year from the day it started its activities (clause 11 Final and transitional provisions). The only thing that is clear now is that this one a legislative act (as stated in the preamble to it) is a component of legislation in the field of national security, which gives reasons for some specialists to believe that relevant criminal law norms should appear precisely in section I A special part of the Criminal Code of Ukraine [4, c. 65].

However, today it is only possible to state the futility of the current one legislation on criminal liability in terms of security protection of cyber security of Ukraine and the presence of an urgent need for separation of a separate section in the Special Part of the Criminal Code of Ukraine, which will be broader in scope than its chapter XVI "Criminal offenses in the sphere use of electronic computing machines (computers), systems and computer networks and telecommunication networks", because information security and cyber security (as its technological component) deserve their recognition an independent object of criminal law protection.

Solving this extremely difficult task requires first of all the development of a single concept for the provision of such protection, which has take into account the priority of protecting relevant social values, which due to the multi-objectiveness of cyber-attacks, as well as equivalence from a point of view the importance of integral components of the generic concept of "national security".

References:

1. Za pivtora misyatsya viyny kil'kist' khakers'kykh atak zroslo vtrychi. URL : <https://cip.gov.ua/ua/news/za-pivtora-misyacya-viini-kilkist-khakerskikh-atakzroslavtrichi>.
2. Pro krytychnu infrastrukturu: Zakon Ukrayiny vid 16.11.2021 r. № 1882-IKH. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>.
3. Serhiyevs'ky S. K. Kryminal'na vidpovidal'nist' za derzhavnu zradu: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 / NDIVPZ im. akad. V.V. Stashysa NAPrN Ukrayiny. Kharkiv, 2021. 205 s.
4. Taran O. V., Sandul O. H. Problemy kryminal'noyi vidpovidal'nosti za posyahannya na

ob"yekty krytychnoyi infrastruktury v yaderniy enerhetytsi. Yaderna ta radiatsiyna bezpeka. 2019. 3(83). S. 58-67. URL : <https://nuclearjournal.com/index.php/journal/article/view/177/172>.

5. Shchodo kiberatak na sayty derzhavnykh orhaniv. URL : <https://cip.gov.ua/ua/news/shodo-kiberatak-na-saitiderzhavnikh-organiv>.

6. Yak vberehtysya vid zlovmysnykiv u kiberprostorii: porady dlya ukrayintsiv vid holovy Derzhspetszv'yazku Yuriya Shchyholya. URL : <https://cip.gov.ua/ua/news/yakvberegtytsya-vid-zlovmisnykiv-u-kiberprostorii-poradidlya-ukrayinciv-vid-goloviderzhspetszv-yazku-yuriya-shigolya>

SHARAMOK Kateryna

1st year cadet, Educational and Scientific Institute of Law and Specialist Training for National Police Units, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs

Supervisor:

HRYSHKO Yulia

teacher of the Department of Theory and History of the State and Law

VIOLATION OF THE CONSTITUTIONAL RIGHT THROUGH THE USE OF SPECIAL KNOWLEDGE WITHIN THE FRAMEWORK OF CRIMINAL PROCEEDINGS, AS A GUARANTEE OF THE COMPLETENESS OF THE INVESTIGATION OF A CRIMINAL OFFENSE

The constitutional rights of citizens are fundamental in any society, and their protection is an important task of the legal system. However, in cases of criminal offenses, situations may arise when it is necessary to use special knowledge to provide complete information about the crime and its perpetrators [1]. At the same time, it may lead to violation of the constitutional rights of citizens, such as privacy, and illegal use of the obtained information.

The constitutional right to privacy is one of the most important constitutional rights guaranteed to citizens. However, as part of criminal proceedings, this right may be violated when law enforcement agencies use special knowledge to investigate a criminal offense.

According to the Constitution of Ukraine, law enforcement agencies must act within the law and taking into account the rights and freedoms of a person and a citizen. Therefore, the use of special knowledge must be carried out in compliance with the procedures provided for by law and taking into account human rights and freedoms.

Within the framework of criminal proceedings, a variety of special knowledge can be used, such as technical listening devices, photo and video

recording, collection of evidence from computers, etc. However, the use of these means must be carried out in the presence of a court decision or the permission of a judge, who must establish that the use of such means is necessary and in accordance with the law [2].

In addition, law enforcement agencies must adhere to the principle of proportionality when applying special knowledge. This means that the use of such means should be limited and correspond to the purpose pursued by the criminal proceedings.

Violation of the constitutional right to privacy can have serious consequences for citizens and undermine trust in law enforcement agencies. Therefore, the use of special knowledge should be carried out taking into account the principle of necessity, that is, the use of such knowledge should be necessary for the investigation of a criminal offense and should not exceed the limits necessary to achieve this goal.

It is also important that the use of special knowledge is carried out in compliance with the principle of legitimacy. This means that the application of such knowledge should be carried out for the purpose of protecting the legal rights and interests of citizens, and not for the purpose of opposing their rights and freedoms.

The application of special knowledge must be carried out in compliance with the principle of legal certainty. This means that the use of such knowledge should be provided for by legislation and have clearly defined rules of application [3].

In addition, it is important to ensure the protection of other constitutional rights of citizens when using special knowledge. In particular, protection of the right to inviolability of housing, the right to privacy of correspondence, telephone conversations and other means of communication should be ensured.

One of the examples of researchers who studied this problem is Professor S. Livshin, who focused on the study of the constitutional requirement to protect the personal privacy of citizens in the context of special knowledge. Livshyn believes that the collection and use of information with the use of special knowledge should be carried out within the limits provided by the law and the constitution, with minimal restrictions on the rights of citizens. He also emphasizes the need to establish effective control mechanisms over the activities of special services, which will ensure that citizens' rights are not violated [4, p.172].

We agree with the opinion of scientist Oleksandr Kosenko that the use of computer expertise may be a violation of the right to privacy. For example, in the course of the examination, personal information about the suspect or the accused, which is not related to the criminal proceedings, may be obtained. This may violate a person's right to privacy and leave negative consequences for him [5, p.42].

In our opinion, the legislation regulating the use of special knowledge in criminal proceedings should be improved in order to ensure full protection of human rights and the legality of collected evidence. Codes of ethics may also be introduced for specialists engaged in computer forensics and other types of specialized research,

in order to ensure the correct interpretation of the collected data and compliance with the principles of human rights protection.

In addition, it is important to ensure the provision of the necessary financial and technical resources for the implementation of computer expertise and other types of research, taking into account modern technologies and methods that allow compliance with the requirements of legislation and the protection of human rights.

Therefore, the use of specialized knowledge during a criminal investigation is necessary to ensure the completeness of the investigation and justice. However, the use of this knowledge must be carried out in compliance with all constitutional rights. It is also necessary to ensure a balance between the right to privacy and the need to investigate criminal offences. Only in this way can justice and legality be ensured in criminal proceedings.

References

1. Consultative publication of the Council of Europe "Human Rights Compass: Questions and Answers on Human Rights". URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/questions-and-answers-about-human-rights> (date of application - 04/05/2023).
2. Use of special knowledge in accordance with the new Criminal Procedure Code of Ukraine. Official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003323-13#Text> (date of application 04/5/2023).
3. Use of special knowledge during pre-trial investigation. Appointment and conduct of forensic examinations. ARM of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine. URL: <https://arm.naiu.kiev.ua/books/criminalistics/info/lec21.html> (access date 04/5/2023).
4. Livshyn S. O. Protection of personal privacy of citizens in conditions of special knowledge. Collection of scientific works of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine 2018 Vol. 2. p. 170-180.
5. Kosenko O. The right to privacy and the use of computer expertise in criminal proceedings 2019. Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". "Law" series, vol. 11, p. 40-43.

СТЕПАНЕНКО Віталіна

Курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ЄФІМОВ Микола

доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБЛАДНАННЯ,
ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ ДЛЯ ШТУЧНОГО ДИХАННЯ**

Апарати штучного дихання – обладнання, що забезпечує процес постачання легень киснем, якщо пацієнт не може дихати. Завдяки даному обладнанню медикам щодня вдається рятувати життя багатьом, хто опиняється в реанімації чи палаті інтенсивної терапії та потребує екстреної допомоги [1].

Класифікація за рівнем участі хворого у диханні:

– контрольована вентиляція легень (Controlled mechanical ventilation - CMV) характеризується примусовими вдихами з відсутністю спонтанного дихання пацієнта або суттєвого його пригнічення, що не потребує синхронізації хворого з апаратом.

– допоміжна вентиляція легень (Pressure controlled ventilation – PCV) режими вентиляції хворих із збереженою функцією зовнішнього дихання, що характеризуються наявністю синхронізації з самостійним неадекватним диханням пацієнта [2].

В даний момент найбільш досконалою технологією синхронізації апарату ШВЛ з пацієнтом є технологія нейроконтрольованої вентиляції легень, коли сигнал, що йде з дихального центру довгастого мозку по діафрагмальному нерву до діафрагми, фіксується спеціальними високочутливими датчиками, розташованими в області переходу стравоходу [3].

Апарат високочастотної струминної ШВЛ може забезпечувати як високочастотну струминну ШВЛ, так і поєднану. При цьому використовується контроль тиску для запобігання баротравми легень [2].

Сучасний апарат ВЧ струминної ШВЛ повинен мати вбудований роликовий зволожувач та вбудовану систему обігріву газової суміші для

запобігання важким ускладненням з боку дихальних шляхів. Обов'язкова можливість дозування кисню і контроль вуглекислого газу в повітрі, що видихається.

За останні десятиліття вся медична техніка стала більш досконалою, ефективною та зручною у використанні.

Це стосується й апаратів ШВЛ. Вони відрізняються надійністю, компактністю, безпекою та простою експлуатацією.

Сучасний пристрій для штучної вентиляції легень має блок управління, куди входить екран, що відображає всю необхідну інформацію, та клавіатура. Крім цього, прилад має виконавчий блок, що складається з наступного набору пристроїв:

- камера високого тиску (для портативних пристроїв – балон або балони);

- регулятор швидкості подачі суміші газів;

- дихальний контур;

- клапан, що забезпечує односторонній рух газової суміші до дихального контуру;

- бактеріальний фільтр;

- зволожувач [4].

Сучасні апарати ШВЛ мають камеру, в якій газова суміш розріджується, зігрівається та змішується. Подача кисню пристрій може здійснюватися централізовано або з балона.

Конектори дихального контуру повинні бути надійно притерті та скріплені. При проведенні ШВЛ має бути постійний візуальний контроль з'єднань контурів ШВЛ. За відсутності візуального контролю – додатково зафіксувати конектори пластиром.

Список використаних джерел:

1. Іванюшко В., Канюк Й. Анестезія та інтенсивна терапія : навч. посіб. для лікарів-інтернів за фахом «Анестезіологія». Львів : Каменярь, 2005. 285 с.

2. Усенко Л. В. Посібник з практичних занять з анестезіології та реаніматології. Київ : Здоров'я. 1993. 320 с.

3. Чепкий Л. П., Новицька-Усенко Л. В., Ткаченко Р. О. Анестезіологія, реаніматологія та інтенсивна терапія : підручник., Київ : Вища школа, 2003. 399 с.

4. Волощук Р. Р., Підгірний Я. М., Закоянський О. П. Ефективність, безпечність і переносимість неінвазивної штучної вентиляції легень при позагоспітальній пневмонії (обсерваційне дослідження). *Медицина невідкладних станів*. 2011. № 7–8 (38–39). С. 156–159.

РАСПУТНІЙ Дмитро,
здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії (PhD)
Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”

Науковий керівник:
ШИНКАРЕНКО Ігор,
PhD (канд.юрид. наук), професор,
професор кафедри права
Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського
“Харківський авіаційний інститут”

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГРОЗ БЕЗПЕКИ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ ПІД ЧАС ВЧИНЕННЯ ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У час глобальних змін, питання безпеки гостро набирає актуальність. Зважаючи на блокування діяльності цивільної авіації на території України під час військового стану, це ні в якому разі не зменшує можливості зловмисникам реалізовувати свої наміри.

Авіаційні об’єкти залишаються одними з найбільш уразливих до різних небезпечних чинників і самі можуть становити значну загрозу для населення та навколишнього середовища навіть із дотриманням усіх установлених стандартів безпеки.(перша теза)

Акти незаконного втручання у діяльність авіації, та авіаційної інфраструктури здатні призвести до значної шкоди життєво важливим, стратегічним або особливо небезпечним об’єктам. Тому боротьба з актами незаконного втручання у діяльність цивільної авіації має особливо важливе значення і привертає увагу світової спільноти [1, с. 65].

Аналіз досліджень щодо історичних закономірностей формування свідчить, що уявлення про правову природу та ознаки загроз безпеки повітряного транспорту базується на працях таких науковців, як В.Д. Бордунов, М.М.Волков, Р.О. Герасимов, Ю.М. Малєєв, А.Ю. Піджаков, В.І. Рижий, А.В. Філіппов, С. Шапелла и Д. Вигманн та ін.

Означені праці та досвід Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) свідчить, що Міжнародною організацією цивільної авіації (МОЦА) свідчить, що проблема боротьби з актами незаконного втручання в діяльність цивільної авіації гостро постала з другої половини ХХ ст., коли цей вид транспорту став транс територіальним, про що свідчать численні терористичні

атаки на літаки та інфраструктуру,

Означене що зумовило формування міжнародної безпеково - превентивної на ґрунті низки актів міжнародного рівня:

- Конвенцію про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (у Гаазі 16 грудня 1970 р.) [4],

- Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації (у Монреалі 23 вересня 1971 р.) [5],

- Конвенцію про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна (у Токіо 14 вересня 1963 р.) [6].

- Пекінський протокол від 10 вересня 2010 р. [8]

- Монреальський протокол від 4 квітня 2014 р. [9].

Таким чином сформувалося міжнародне-правове підґрунтя превенції та стандарти захисту Міжнародної цивільної авіації від актів незаконного втручання.

Однак слід враховувати, що історичним підґрунтям загрози безпеці для повітряного транспорту є те, що його інфраструктура структура із супутнім устаткуванням і товарно-матеріальними цінностями, протягом усієї історії є пріоритетним об'єктом уваги злочинних угруповань різного рівня. Авіаційний транспорт концентрує майно та цінності, що завжди можуть бути використані для злочинного збагачення і як наслідок їх вилучення створює загрозу безпеці як окремих об'єктів та навколишньому середовищу.

Загрозою безпеці повітряного транспорту, є поступове і планомірне зростання бюрократичного апарату, який, своєю чергою, частково не виправдовує себе. Рік від року, тим більше під час воєнного і передвоєнного часу.

Формується система з так званими предикатними вимогами і відносинами. Вимоги до безпеки створюють зловживання і розширення бюрократії, що своєю чергою є підґрунтям корупції.

Означене формує чинники актуалізації уваги правоохоронних органів, законотворців та науковців що індикаторів діяльності злочинних угруповань та розкрадання майна на об'єктах авіаційного транспорту.

Звернувшись до історії формування сучасної інфраструктури повітряного транспорту, ми зможемо з'ясувати, що за часів війни, бойових дій завжди піднімалася злочинність і тіньовий ринок, як нелегальних предметів, а саме зброї, засобів захисту, палива, радіоелектронних пристроїв, навігаційних приладів та їх комплектуючих тощо.

Як свідчить історичний досвід одним із найпоширеніших способів розкрадання в умовах війни, є система підставних підрядників, фіктивних фірм - посередників.

Сьогодні правоохоронними органами заявлено про якісну зміну злочинів в кредитно-фінансовій, банківській сферах. Насамперед ідеться про злочини, скоєні за допомогою спеціально створених фіктивних фірм, з метою переведення безготівкової грошової маси.

Менеджмент компаній має можливість проводити розкрадання палива і запасних частин або й зовсім, цілих одиниць техніки. Не кажучи вже про списання їх унаслідок втрати, перевитрати.

Ще до війни правоохоронці встановили, що менеджмент одного з держпідприємств наприкінці 2015 року перерахував бізнесменам понад 28 млн гривень авансового платежу. Співробітники спецслужби задокументували, що будівництво об'єкта досі не розпочато. Державні кошти через низку фіктивних фірм виведені організаторами оборудки в "тінь".

Під час війни можливі розкрадання безпосередньо військового майна.

Прикладом вчинення кримінальних правопорушень під час повномасштабної агресії Росії, є те, що

"21 січня 2023 року за процесуального керівництва прокурорів САП детективи НАБУ викрили заступника міністра розвитку громад, територій та інфраструктури України та інших членів організованої злочинної групи на одержанні \$400 тис. неправомірної вигоди за сприяння в укладенні договорів на закупівлю обладнання та техніки [10]".

Як правило для "відмивання" здобутих злочинним шляхом коштів за допомогою переведення безготівкових коштів у готівку та їх конвертацію в іноземну валюту організовані злочинні групи активно використовують існуючу систему розрахунків. З цією метою в більшості регіонів створено мережу фіктивних підприємств, які не займаються передбаченою статутом діяльністю.

Висновок:

Загрози безпеці повітряного транспорту в умовах воєнного стану потребують спеціальної уваги та ретельного вивчення. Вони потребують ефективного правового регулювання, співпраці між державами та впровадження додаткових заходів безпеки.

Подальше протистояння Російській агресії необхідна частина боротьби Українського народу за життя. Однак не варто забувати що найперший ворог, це ми самі. Такий тихий і потаємний ворог, як корупція, без умовно, з плином часу за відсутності достатнього контролю зруйнує і нас самих, і те що залишиться після війни. Для цього необхідно поступово і планомірно реформувати, проводити політику щодо запобігання такому явищу в результаті вжиття цілого комплексу заходів організаційного, правового та економічного характеру.

А це значною мірою розширює, зокрема, можливості кримінального переслідування осіб, які здійснюють операції такого роду. Що, своєю чергою, мінімізує вплив такого чинника як корупція та розкрадання на майна повітряної інфраструктур.

Доцільно враховуючі можливості Держфінмоніторингу побудувати он-лайн модель інформаційної взаємодії між ДФМ-НПУ-СБУ-НАБУ-ДБР-БЕБ-ДМС-ДПСУ Підґрунтям такої моделі повинні бути:

- переорієнтування системи оцінки загроз безпеки об'єктів авіації з акценту на весь спектр загроз з боку злочинних спільнот;
- розробка алгоритмів дій в умовах типових безпекових ситуацій.

Одним із таких підходів для розв'язання цих питань є класифікація їх за допомогою методу, розробленого вченими С. Шапеллом і Д. Вігманом у рамках теорії причинності, розробленої Дж. Різеном у 1990 р. Модель Дж. Різона, що дістала назву модель "швейцарського сиру" (The "Swiss cheese" model), - модель причинно-наслідкового зв'язку, що докладно аналізує подію з погляду людського фактору. У моделі "швейцарського сиру" отвори ("дірки") у "скибочках сиру" являють собою слабкі місця на тому чи іншому рівні системи. Ці отвори самі по собі не призведуть до події, оскільки їхній вплив буде нівельовано на наступному рівні. Однак щойно всі отвори вишикуються в причинно-наслідковий ланцюжок, подія неминуче станеться. Такі підходи забезпечать формування гнучкої моделі безпеки цивільної авіації.

Список використаних джерел

1. Філіппов А.В. Поняття акту незаконного втручання у діяльність авіації у міжнародному та вітчизняному праві. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2019. № 4. С. 65–68.
2. 10 гучних викрадень літаків за останні 40 років. Інфографіка. URL: <https://www.volynnews.com/news/society/10-huchnykh-vykradenlitakiv-za-ostanni-40-rokiv-infohrafika/> (дата звернення: 19.05.2023).
3. Філіппов А.В. Авіаційна безпека: проблеми термінології українського та міжнародного права. DICTUM FACTUM. 2018. № С. 105–113.
4. Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден від 16 грудня 1970 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_167 (дата звернення: 19.05.2023).
5. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації від 23 вересня 1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_165 (дата звернення: 19.05.2023).
6. Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряного судна від 14 вересня 1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/995_244 (дата звернення: 19.05.2023).
7. Конвенція про боротьбу з незаконними актами по відношенню до міжнародної цивільної авіації від 10 вересня 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/954_013 (дата звернення: 19.05.2023).
8. Протокол, що доповнює Конвенцію про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден від 10 вересня 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/954_014 (дата звернення: 19.05.2023).
9. Протокол, изменяющий Конвенцию о преступлениях и некоторых других актах, совершаемых на борту воздушных судов от 4 апреля 2014 г. URL: www.icao.int/secretariat/legal/Docs/Protocole_mu.pdf (дата звернення: 19.05.2023).
10. Заступника міністра розвитку громад викрили на отриманні \$400 тис. Хабаря. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/886162.html> - САП(дата звернення: 20.05.2023).

RUDENKO Artem

cadet of the 3th year
Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs

Supervisor:

Natalia PAVLOVA

candidate of legal sciences, associate
professor, Associate Professor of the
Department of Forensics and Pre-Medical
Training of the Dnipropetrovsk State
University of Internal Affairs

**CRIMINALISTIC CHARACTERISTICS OF CRADITS
IN THE MILITARY MIND**

The invasion of the military camp, the full-scale invasion of the Russian aggressor on the territory of our state appeared in absolutely all spheres of life of the Ukrainian society. The law enforcement system of our state has entered a completely new level of professional activity in absolutely all aspects of its functions, starting from the conduct of filtration visits at the points of transfer of accommodation on the territory of the entire state (especially in the front-line regions), especially to the manifestations and documentation of military mischief and mischief in the minds of the military I will. Vidpovidna criminal-legal reaction of the state to the manifestation of malice on the territory of the state, as if it was in the camp of a full-scale war, has seen its manifestation in the state legislative acts, such as the Law of Ukraine "On the introduction of changes to the Crime of the National Code of Ukraine to strengthen the enforcement of malice against the foundations of national security Ukraine in the minds of the regime of the military camp" No. 2113-IX and the Law of Ukraine "On the introduction of changes to the Criminal Code of Ukraine to strengthen the prosecution for looting" No. 2117-IX dated 3 February 2022 185, 186, 187, 189, 191 of the Criminal Code of Ukraine [3]. In the meantime, there has been a lot of suspenseful mischief, to make the most important part of "criminal statistics", even more so in 2020 for the article "theft" (Article 185 of the CCU) yu "robbery" (Article 186 of the Civil Code of Ukraine) more than 7,492 cases of probation, and for the most serious criminal offenses of the category of main "rozbiy" (Article 187 of the Civil Code of Ukraine) the number of rights is more than 1,360 registrations of facts [1]. It is obvious to what, the region is important to attach respect to the criminalistic characteristics of these criminal offenses committed by itself in the minds of the military camp.

Dolidzhuyuchi criminalistic characterization of the main mischief, committed in the minds of the military camp, varto bring respect to itself on the spot that motive for committing mischief. The social and economic situation in Ukraine has

significantly deteriorated in connection with large-scale military invasions on its territory, which caused a rapid workforce, an increase in unemployment, in fact, the restructuring of the state fund financial support, the priority of which is the defense sector spheres of economic life of the state. As a result of such transformations, the factors become low, so it's not enough to push people to the point of swindling mischief, incited from cunning motives, especially in order to secure their elementary needs, and therefore the person of mischief is no longer surrounded by marginal categories yami and those persons who lead an immoral way of life. Analyzing the characteristics of an individual who has suffered such wrongful actions, we can create visnovkas, which is more important than individuals, as if they know the guilt, that through the lack of a pilgrimage, or the reversal of the impossibility of such encroachments from the side of a known individual, they melt on tolerant in criminal pursuits.

Vividly typical traces of that dzherela ix trips, yaki can be revealed after the introduction of a taemного zavolodinnya by someone else's mine, blaming the problematic nutrition for fixing such traces in a sudden malice in the butovy minds, without instrumental that in pro sessile sleepover in the singing room (up to the butt, the sum of drinking alcoholic drunk, svyatkuvannya, zastillya, zdiisnennya gospodarsko-pobutovy robit, znahodzhennya in the sleeping place of the work toshcho). That is, if it is obvious that they can be found on the spot, they will not be reliable and there is no exception, except for a special malice. If preparations are made before the initiation of such illegal actions, then everything should lie in the minds of their minds, in the fall of a planned action of such actions є mistse, orienting hour (peak hour), evaluating the victims and the way in which the evil was committed. At the turn of the "butovyh" stealers (zastilla, help from the state, due to the interference of the injured individual with malicious trust), the language will go about the responsibility of the deed, yaki buli skoeni is more important with raptov's guilty intent [2, с. 37].

Later, vrakhovyuchi vyshchevikladen, we can come to the point that the criminalistic characterization of the stolen goods, which are in the minds of the military camp, is not static, but it can be changed stalely as a kind of objective and subjective signs of a committed act. Varto vrakhovuvaty, that for the hour of the war I will become a power with special respect to be brought to the wrongful acts, that they encroach on power and the right of such power, and that the current criminal-legal reaction from the side of the power is not Show the last trace in such a way. And such respect is not only formal, but it knew its own expression in the lower legislature.

References:

1. Злочинність в Україні: як змінювалася ситуація в 2013-2020 роках. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/28/infografika/suspilstvo/zlochynnist-ukrayini-yak-zminyuvalasya-sytuacziya-2013-2020-rokax> (дата звернення: 17.09.2022).
2. Берназ П. Поняття "криміналістична характеристика злочину". Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 2. С. 37. URL:

http://dspace.oduvs.edu.ua/bitstream/123456789/1067/1/%D0%91%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0%D0%B7%20%D0%9F.2_2017.pdf

3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341ІІІ // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26.

РУДНЄВ Дмитро

курсант I курсу, Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

ГРИШКО Юлія

викладач кафедри теорії та історії держави та права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОПОМОГИ ЛЮДИНІ
ПРИ МАСИВНІЙ ЗОВНІШНІЙ КРОВОТЕЧІ**

Домедична підготовка поліцейських має важливе значення для забезпечення безпеки населення та оперативних дій правоохоронних органів в умовах надзвичайних ситуацій.

Оскільки поліцейські є першими особами, які можуть надати допомогу постраждалим від нещасних випадків, дорожньо-транспортних пригод, нападів та інших надзвичайних ситуацій, вони повинні мати необхідні знання та навички, щоб надавати першу медичну допомогу.

Домедична підготовка поліцейських включає в себе навчання базових принципів першої медичної допомоги, таких як зупинка кровотечі, надання штучного дихання, проведення серцево-легеневої реанімації, накладання пов'язок, оцінка стану постраждалих та багато іншого. Крім того, поліцейські повинні знати, як правильно поводитися в надзвичайних ситуаціях, щоб забезпечити свою безпеку та безпеку оточуючих. Положення про такий вид підготовки поліцейських, затверджено Наказом МВС №50 “Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України”. [1]

В сучасних умовах це надзвичайно можливо адже з початком активних бойових дій на території України зафіксовано дуже багато випадків коли надання домедичної допомоги врятувало людину від смерті. Поліцейські є тими особами які найчастіше стикаються з такими ситуаціями тому іноді через

незнання посадових інструкцій, положень законодавства, відповідних протоколів надання домедичної допомоги вони наражають як себе на небезпеку так і людей з якими вони працюють, оскільки кровотечі бувають різними, тому головне як правило їх розпізнати. [2, с. 43]

Одним з найголовніших протоколів надання домедичної допомоги є М. А. Р. С. Н. вказаний протокол був розроблений світовою спільнотою для поранених солдат ще у 2000-ні роки, він мав різні назви та види, але у наш час використовується саме такий протокол надання домедичної допомоги. Важливо усвідомлювати, що боєць не є професійним медиком і його першочергове завдання – вести бій. Перш за все він є стрільком. Військові мають бути навчені перш за все вести вогонь у відповідь та забезпечувати порятунок життя в залежності від умов, які їм диктує бойова ситуація. [3]

Протокол MARCH - це стандартний набір дій для медичної допомоги, який використовується в ситуаціях екстремальної медичної допомоги, таких як надання допомоги постраждалим від масових травм під час терористичних актів, стихійних лих або війни.

Алгоритм MARCH розшифровується як:

M (Massive bleeding) - Масивна кровотеча.

A (Airway Management) - Управління дихальними шляхами.

R (Respiration) - Дихання.

C (Circulation) - Циркуляція.

H (Head injury/Hypothermia/Hypovolemia) - Травма голови/Гіпотермія/Гіповолемія.[4]

Ознаками масивної кровотечі є кров'яна пляма на одягу яка розповзається, лужа крові під пораненим та різка втрата ним свідомості. Перевіряємо якість зупинки кровотечі: наскільки добре накладено турнікет, чи не потрібен другий, а може, навпаки, не потрібен навіть і перший. На цьому ж етапі варто замінити зупинку кровотечі за допомогою турнікета на зупинку за допомогою гемостатика, якщо він є у наявності, або, давлючої пов'язки. Якщо в червоній зоні роботи з кровотечею не було - перевіряємо пораненого на наявність кровотеч. Ще раз ретельно оглядаємо потерпілого і шукаємо пропущені великі кровотечі в критичних місцях, таких як шия, пахови і пах. [4]

Поліцейські можуть взаємодіяти з протоколом MARCH, коли вони виконують свої обов'язки на місці події, де є постраждалі люди. Це може бути важливо в ситуаціях, коли медична допомога не може бути забезпечена швидко або коли медичні працівники ще не прибули на місце події.

Поліцейські можуть використовувати протокол MARCH для оцінки стану постраждалих, визначення порядку надання допомоги, а також для забезпечення безпеки постраждалих, їхнього оточення та персоналу поліції.

У разі використання протоколу MARCH поліцейські можуть допомогти постраждалим у забезпеченні доступу до дихальних шляхів, зупинці кровотечі та запобіганні гіпотермії. При наданні допомоги постраждалим, поліцейські повинні діяти швидко та з урахуванням своєї власної безпеки, а також безпеки

інших осіб на місці події.

Тактична медична допомога починається лише тоді, коли і постраждалих, і медик перебувають у безпечній зоні. Алгоритм базується на простих діях щодо забезпечення життєво важливих функцій організму, таких як: зупинка критичної кровотечі, забезпечення прохідності дихальних шляхів, перевірка дихання та огляд грудної клітки, забезпечення рівномірного кровообігу, та не включає у себе медичних дій, які потребують спеціальних навичок та знань. Він включає у себе як тактичні елементи, так і надання першої допомоги. Однак ця допомога базується на наявності того обладнання, яке буде доступне в аптечці до приїзду евакуаційної групи. [5, с. 72]

Таким чином, ми можемо зазначити наступне, знання протоколу MARCH є важливим для поліцейських, оскільки вони можуть знайти себе на місці події, де потрібна екстремальна медична допомога. При таких обставинах, поліцейські можуть бути першими людьми на місці, які можуть надати допомогу постраждалим. Знання протоколу MARCH може допомогти поліцейським швидко та ефективно надати допомогу постраждалим, оцінити стан постраждалих та визначити порядок надання допомоги.

Список використаних джерел:

1. Наказ МВС №50 від 26.01.2016 “Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України”. Документ z0260-16, чинний, поточна редакція — Редакція від 16.08.2022, підстава - z0866-22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#n17>. (дата звернення - 08.04.2023)
2. Білоус, Т. Л. "Долікарська допомога: навчальний посібник." (2020). с. 144.
3. Стаття на тему “Допоможи собі сам. Як військовим рятувати життя поранених на фронті”. Веб-портал “Українська правда” URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2016/02/1/207442/>. (дата звернення - 08.04.2023)
4. Агенція екстреної медичної допомоги “Протокол MARCH”. URL: <https://aemc.org.ua/info/article/168/>. (дата звернення - 08.04.2023)
5. Дутко О.О., et al. Застосування протоколу MARCH на етапі надання долікарської допомоги в умовах надзвичайних ситуацій. 2022.

УТВЕНКО Вікторія,
курсант 3-го курсу, ННППФПНП,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:
Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ,
професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОГЛЯД МАСОВИХ ПОХОВАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення в Україну почалося вранці 24 лютого 2022 року, тож українські та світові ЗМІ заповнили повідомлення про авіаудари та ракети, використані по військових базах, аеродромах, прикордонних постах і містах по всій Україні; що призвело до перших жертв війни як серед цивільного населення, так і серед військовослужбовців. Вже через досить короткий термін часу, українці дізналися про масові поховання співвітчизників на окупованих та деокупованих частинах країни. Використання масових або безіменних могил для поховання цивільних та військових викликали шок у всьому світі. У багатьох сучасних культурах поняття масових поховань зазвичай асоціюється зі звірствами, військовими злочинами та бандитським насильством, цивільні люди часто не знають про використання масових поховань у військовому контексті.

Відповідно до відповіді Головного слідчого управління Національної поліції України, наданої на інформаційний запит отриманий від видання ZMINA: "У 2022 році внаслідок повномасштабного вторгнення РФ в Україну загинуло 16 502 особи. Національна поліція виявила 21 масове поховання на деокупованих територіях, з яких було ексгумовано 1 033 тіла цивільних та військових ідеться у повідомленні поліції. На звільнених територіях виявлено 21 масове поховання, з яких в Донецькій області – три (ексгумовано 278 цивільних та 37 військовослужбовців ЗСУ), Київській – 14 (ексгумовано 177 осіб), Харківській – два (ексгумовано 451 цивільна особа та 44 військовослужбовців ЗСУ), Херсонській – два (ексгумовано 46 осіб). З указаної кількості більшість тіл мають вогнепальні поранення та мінно-вибухові травми (вказати точну кількість таких осіб неможливо у зв'язку з не завершенням експертних досліджень, призначених з метою встановлення причин загибелі)[1].

До загальних принципів роботи на місцях масових поховань

відноситься забезпечення максимального поважного ставлення до похованих осіб та зниження певних ризиків завдання шкоди слідовій картині [2, с. 11–12]. Для експертів-криміналістів в Україні питання огляду масових поховань стало важливим. Оскільки, цивільні особи і учасники бойових дій були вбиті окупаційними силами та поховані в братських могилах на багатьох територіях. Мер Маріуполя заявив, що російські війська встановили масове поховання в Мангуші. Місце в полі, поряд із встановленим кладовищем, видно на супутникових знімках США. Присутність загиблих помітна як у зонах бойових дій, так і в населених цивільних районах. Зараз вважається, що кількість жертв серед цивільного населення перевищує кількість жертв серед військових.

Для огляду місця масових поховань в умовах воєнного стану на деокупованих територіях: – експерт-криміналіст відряджається з подальшим розміщенням та оплатою такого відрядження; – забезпечується спеціальний транспорт (пересувна криміналістична лабораторія) та техніко-криміналістичні засоби, які призначені для фото та відео- фіксування слідчих (розшукових) дій, пакування для отриманих доказів; використовується спеціальний одяг та інші допоміжні засоби (рукавички, респіратори, захисні костюми).

Отже, спеціаліст-криміналіст у ході огляду місця масового поховання цивільних осіб: 1) фіксує розташування місця масового поховання, встановлює його координати; 2) здійснює заміри місця масового поховання (могил), глибини, на якій були поховані особи; 3) фіксує ознаки об'єктів, у яких було поховано осіб (труни, пакети, простирадла тощо); 4) відбирає зразки та проби ґрунту з місця захоронення [3, с. 23].

Найбільш проблемними та водночас затребуваними в практичному значенні техніко-криміналістичного забезпечення розслідування та розкриття злочинів, які були вчинені під час повномасштабного вторгнення, виявились питання новітніх галузей, наприклад, цифрової криміналістики. Відсутність однієї системи розуміння її змісту та практичної можливості призвело до застосування шляхом експериментів деяких технічних засобів. Наразі майже відсутнє законодавче регулювання цих питань.

Але нещодавно було внесено зміни та доповнення до кримінального процесуального законодавства (ст. 71, 99, 104, 245-1 КПК України тощо), що переважно стосуються удосконалення форми використання спеціальних знань і правового статусу комп'ютерних даних та інших доказів у кримінальному провадженні. Це виявилось необхідним для зняття формальних труднощів у використанні допомоги спеціалістів, а також фото- та відеоматеріалів, інших цифрових доказів у конкретних кримінальних провадженнях за фактами порушення окупантами звичаїв і законів війни та інших тяжких злочинів [4].

В умовах воєнного стану, що діє на території України, виникла потреба у використанні спеціальних знань у галузі цифрової криміналістики, залучення певних експертів до оглядів масових поховань, одержання

консультацій від зарубіжних колег з різних сфер правоохоронної діяльності. Отже, це вимагає впровадження правового регулювання відповідних питань для поліпшення технічного-криміналістичного забезпечення оглядів масових поховань та подальшого дослідження науковцями теоретичних та практичних аспектів.

Список використаних джерел:

1. Війна Росії проти України: поліція виявила понад 16,5 тисячі загиблих у десяти областях URL: <https://tsn.ua/ato/viy-na-rosiyi-proti-ukrayini-policiya-viyavila-ponad-16-5-tisyachi-zagiblih-u-desyati-oblastyah-2241226.html#:~:text=У%202022%20році%20внаслідок%20повномасштабного,%2C%20%20ідеться%20у%20повідомленні%20поліції.> (дата звернення: 27.04.2023).
2. Fondebrider L. Forensic Guide to the Investigation, Recovery And Analysis of Human Skeletal Remains. Argentine Forensic Anthropology Team (EAAF). 2020. 36 p.
3. Пам'ятка для випускників закладів вищої освіти МВС України з документування злочинів, пов'язаних із збройною агресією РФ проти України. 2023. 42с. URL:https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/16510/Pamiatka%20dlia%20vypusknikov_KhNUVS_2023.pdf?sequence=1 (дата звернення: 27.04.2023).
4. Степанюк, Р. Л. Деякі питання техніко-криміналістичного забезпечення розслідування воєнних злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*. Харків. 2022. – С. 368-371.

UTVENKO Viktoria,

3rd year cadet

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

PRYLOVSKYI Volodymyr,

Associate Professor of the Department of
Forensic Science and Pre-Medical
Training, PhD in Law

FEATURES OF CRIMINAL INVESTIGATION FOLLOWED BY THE GUNSHOT IN THE CONDITIONS OF THE STATE OF MARTIAL

The investigation of gunshot traces is carried out using modern methods and techniques forensic ballistics, which is a separate branch of forensic technology. There are traces of gunshots one of the important objects of forensic ballistics along with firearms and their parts or parts, cartridges and their elements, casings, capsules, etc. [2, p.180]. However, the study of gunshot traces is of particular importance in modern conditions when investigation of criminal offenses committed during military operations, after introduction of martial law in Ukraine in connection with the invasion of the aggressor country.

Gunshot traces in forensic ballistics usually include:

– traces of gunshot damage on the victim's body or on others objects – gunshot damage;

– traces-deposits of gunpowder and other products of the shot, which are not related to injuries, but is evidence of the use of a firearm (on the body of a person who fired a shot, as well as at surrounding objects);

– traces of a shot remaining on projectiles, as well as on fired casings.

The main ones, as a general rule, are considered to be traces of damage from a shot, i.e. those caused by the shock, bursting impact of a projectile (it can be a bullet, her parts, meal, buckshot). All other gunshot marks caused by side effects factors (powder, powder gas, pressure, flame) are considered additional. Role the study of gunshot traces in forensics is extremely important. All traces indicated shot, first of all, is evidence of the very fact of the use of firearms in the studied case [3, p. 51].

Forensic ballistics pays considerable attention to the study of the main traces – fire damage. Such damage (or holes) qualify for by the degree of penetration, that is, the level of damage, traumatization of one or the other object (including the victim's body). According to this sign, it is customary to distinguish:

– blind gunshot injuries (when inspecting the object, only the entrance one is detected hole, channel, and in its depth they find the bullet itself, buckshot, shot, and their fragments);

– penetrating gunshot wounds (when inspecting the object, both incoming and outgoing gunshot wounds are detected

holes that are connected to each other by a channel, and the bullet and other projectiles are absent in it);

– tangential gunshot injuries (only tangential traces of contact with the projectile firearms). These can be scratches, burns, etc. In this case, incoming and there are no exit holes and projectile movement channels.

Analysis of the location of the entrance and exit holes, the direction of the channel the passage of the projectile helps to answer questions about the direction of the projectile shot, its distance. At the same time, it is important to know the properties of surfaces-barriers, on which left traces of a shot. Yes, on hard surfaces-obstacles that have enough high fragility (for example, brick, concrete, glass) the exit hole will be larger than input, and the cross-sectional area of the projectile movement channel will have the form of a cone, expansion which indicates the direction of flight of the projectile. On those obstacles that have relatively plastic base (metal, wood), the diameter of the entrance hole can be approx to estimate the caliber of the bullet. It should be taken into account that on elastic materials the diaphragm (fabric, rubber, etc.) the entrance hole will be smaller than the caliber of the bullet, and in some cases the defect it will even be difficult to notice (on a rubber surface).

Shot traces are also a source of information about the type and model of firearms, as well as about the specific instance of the weapon that was used during the commission of a crime. It is important to solve these problems study of gunshot

marks on bullets and casings.

Thus, the following types of traces are formed from a bullet shot: 1) traces from the surface cutting fields; 2) traces of cuts (bottom surfaces of cuts). Due to the research of the first identification of weapons is carried out. The primary traces of the cutting fields are almost there parallel to the longitudinal axis of the ball, and the secondary ones (according to the sequence of formation) are located with an inclination to the longitudinal axis of the ball. In the process of identifying weapons by these marks set the system of firearms, as well as indicators of wear barrel channel. Researching the traces of shots on the casings also provides an opportunity identify the weapon. Such traces are formed at different stages: during charging weapons, directly when firing, as well as when removing the cartridge case. During after a shot, identification traces of the shutter cup and striker are formed on the cartridge case.

It is believed that the study of gunpowder traces and deposits is of no less importance other shot products. In forensic ballistics, attention is paid to the presence of gunpowder soot, gunpowder remains, marks of the muzzle of a firearm, tissue tears in the area of the entrance hole, traces of metallization, sediment. The main role of the study of trace deposits is that they make it possible to establish the persons present in the place and during the firing (powder deposits are left on their body or clothes, etc.).

Features of placement of such traces. the level of their intensity in different places is given it will be possible to establish who held the weapon, who was nearby during the execution shot, paint a picture of the crime scene as a whole. Traces of deposits can be found not only on open parts of the body of the person who shot or was present nearby, but also on the inner parts of pockets of clothes, suitcases, packages, which already have after shot, they hid weapons [5, p. 67].

Analysis of such gunshot traces makes it possible to establish mutual characteristics the location of the participants in the crime, the direction and distance of the shot, the type of gunpowder, the sample weapons [1, p. 160].

Therefore, it is an important method of forensic investigation of gunshot traces experiment and simulation. Such methods make it possible to simulate situation of the scene, determine the distance of the shot. For this, it is carried out comparative samples of shots (experimental targets) and establish that sample, which corresponds to the collected traces of the crime [4, p. 32].

Looking at modern methods of forensic investigation is necessary to note that they are significant today in the period of martial law, because the number of criminal offenses committed with weapons, or with the use of military supplies, devices, including self-made – significantly have increased And therefore, with the help of forensic research methods, it is possible to discover or establish the important information and details so necessary for disclosure, investigation and simulation of criminal offenses.

References:

1. Kolesnyk V. A., Hora I. V. Kryminalistyka v protydyi nezakonnomu vykorystannu vybukhovykh prystroyiv, vohnepal'noyi zbroyi ta obihu narkotyktiv: navch. posib. Kyiv, 2017. P. 159-160.
2. Kryminalistyka : pidruchnyk : u 2 t. T. 1 / [A. F. Volobuyev, M. V. Dan'shyn, A. V. Ishchenko ta in.] ; za zah. red. A. F. Volobuyeva, R. L. Stepanyuka, V. O. Malyarovoyi ; MVS Ukrayiny, Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav. Kharkiv, 2018. 384 p.
3. Kryminalistyka : pidruchnyk : u 2 t. T. 1 / [V. YU. Shepit'ko, V. A. Zhuravel', V. O. Konovalova ta in.] ; za red. V. YU. Shepit'ka. Kharkiv : Pravo, 2019. 456 p.
4. Samoylenko S. M. Metodolohiya suchasnykh neidentyfikatsiynykh balistychnykh doslidzhen'. Filosofs'ki ta metodolohichni problemy prava. 2021. №2(22). P. 29-37.
5. Chornyy H. O. Mikroslydy v systemi kryminalistychnoyi kharakterystyky zlochyniv terorystychnoyi spryamovanosti. Teoriya ta praktyka sudovoyi ekspertyzy i kryminalistyky : zb. nauk. pr. / redkol.: O. M. Klyuyev, V. YU. Shepit'ko ta in. Kharkiv : Pravo, 2020. Vyp. 22. P. 60-72.

SHCHERBINA Daria

cadet of the 3rd year

Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

PRYLOVSKYI Volodymyr

PhD in Law, Associate Professor
of the Department of Forensics
and Pre-Medical Training,
Dnipropetrovsk State University
of Internal Affairs

HABITOLOGY IN FORENSIC ACTIVITIES

During the performance of their professional duties, law enforcement officers, in particular to establish the unknown identity of the criminal, human rights defenders use modern achievements in technological and scientific activity. Criminalistics it is rightfully considered a science that performs a supporting function in criminal proceedings, is "praxeology of criminal proceedings [1, p. 191]. Indeed, forensics provides the investigator, prosecutor and other participants criminal proceedings a whole set of means, methods and techniques, such thus giving the pre-trial investigation an effective content.

The appearance (appearance) of a person has long been used during identification and criminal registration of criminals. Such a need is important and today in the activities of law enforcement agencies, namely during investigative actions, arrest and search of a suspect, background checks missing persons and unidentified corpses.

Therefore, habitology is the study of signs of a person's appearance, their material and ideal images, methods and means of their fixation and use to establish facts that play an important role in the investigation criminal offenses. This term was introduced into the science of forensics 1973 V.A. Snetkov as a formation from the terms "habitus" and "ssoreo" – "consider" [2].

The issue of forensic habitology and its research as well the following scientists were involved: R. Reiss, G. Gross, M. Ovsyannikova, A. I. Winberg, R. S. Belkin, V. I. Honcharenko.

Personality is the most complex subject of identification, complexity is that each person is unique and multifaceted. Description appearance in forensics can be carried out according to two methods: arbitrarily - that is, the description is carried out from the testimony of witnesses from words and expressions that are used in everyday life.

Systematized description is a description by the method of verbal portrait.

The foundations of such a description were laid at the end of the 19th century by Alphonse Bertillon, and as noted in his research by R. Reiss, the German and Swiss criminologist: "A verbal portrait is an accurate description with the help of special dictionary of forms of external organs of the human body, features and appearance" [3; c. 7]. That is, the verbal portrait covers most of the description signs of appearance: anatomical, functional and related.

Forensic identification can be successfully carried out when during the investigation, the investigator records the signs as carefully and persistently as possible appearance in compliance with the requirements of forensic identification.

The description is carried out from top to bottom, from general to specific – general body structure, head, hair, limbs, neck, shoulders, back. Signs characterize by size (large, small, medium), shape (round, square, triangular etc.), position (protruding, beveled, straight) and color (red, pale). Special features are distinctive external features, congenital or acquired of the life process, which are distinguished by their size, placement, color (mutilation, birthmarks, big mouth, nose, etc.).

Tattoos in the form of drawings, as a rule, have a certain hidden meaning content, namely: may indicate a situation in a criminal environment, belonging to criminal activities, convictions and terms of punishment, criminal experience and degree of qualification, belonging to a certain category of criminals, method commission of a crime, tools of a crime [4]. Suspect's presence a tattoo allows you to reduce the criminally relevant circle to just one a person This is possible only when the drawing is made according to the individual sketch, it is unique, and the possibility of the existence of such a drawing in another person excluded However, today's youth often choose sketches for tattoos from the Internet - network, which makes it difficult to search for a person based only on this feature and expands the circle suspects [5, p. 383].

In addition to tattoos, young people now decorate their bodies with so-called tattoos – correction of the shape of eyebrows, lips, eyes. By injecting paint under the skin, people adjust their face.

It is also important to mention piercing - the piercing of a certain part of the body, and installing a certain piece of jewelry in the place of the piercing. You can say that for with the help of the above signs of the appearance of the work of law enforcement agencies regarding the identification of the offender is greatly facilitated.

So, the development of forensic habitology and further improvement methods and techniques is of great importance in the activities of law enforcement agencies. Because thanks to this science, information can be obtained that gives the possibility of finding a suspect. Therefore, it is appropriate to note that the above body jewelry should be thoroughly researched and studied during assembly portrait of a criminal, because these signs: tattoos, piercings, tattoos are enough noticeable and well imprinted in the memory of the eyewitness of the crime offense.

References

1. Protsesual'ne kerivnytstvo prokurorom dosudovym rozsliduvannyam : orhanizatsiyno-pravovi ta kryminalistychni osnovy: nauk. prakt. posib., red. kol. : I. M. Koz'yakov, V. T. Malyarenko, H. P. Sereda ta in. Kyiv : Natsional'na akademiya prokuratury Ukrayiny, 2014. 750 p.
2. <https://lawbook.online/osnovyi-kriminalistiki/lektsiya-kriminalistichnagabitologiya-69645.html> (Date of application: 09/20/2022).
3. Reyss R.A. Slovesnyy portret: Opoznanye y otozhdestvlenye lychnosty po metodu Al'fonsa Bertyl'ona.
4. Bilenchuk P. D., ta in. Kryminalistyka.: Pidruch. dlya slukhachiv, ad'yunktiv, vykladachiv vuziv systemy MVS Ukrayiny, P. D. Bilenchuk, O. P. Dubovyy, M. V. Saltevs'kyy, P. YU. Tymoshenko. Za red. akad. P. D. Bilenchuka. Kyiv: ATIKA, 1998. 416 p.
5. Yaremko O.M. Kryminalistychnyy aspekt osoblyvostey doslidszhennya zovnishnosti lyudyny dlya identyfikatsiyi zlochyntsy. O. M. Yaremko Porivnyal'noanalytichne pravo № 1, 2016. P. 381-383.

ХЛІВНА Марія

курсант 1-го курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЄФІМОВ Микола

доктор юридичних наук, професор доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДНОСНО ВИЗНАЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ДОСТУПУ ДО МІСЦЯ ПОДІЇ

*Від війни не можна чекати ніяких благ
Вергілій*

З початку повномасштабного військового вторгнення нашого східного «сусіда» на територію України, військові кримінальні правопорушення відбуваються щодня. Як результат, наявне місце події всюди – в кожній області. У вказаних місцях існують такі загрози життю як нерозірвані снаряди, осколки, міни, розтяжки та інші. Всі зазначені предмети несуть небезпеку як для цивільних осіб, так і для працівників системи правоохоронних органів, підрозділів ЗСУ та територіальної оборони.

Насамперед, головною задачею правоохоронців є їх особиста безпека при доступі до місця події, а також безпека людей навколо та мінімізація наслідків протиправних діянь на території чи в приміщенні, у межах якого виявлені сліди вчиненого кримінального правопорушення.

Як зазначає окрема група науковців (В. Г. Грибан, О. В. Негодченко) стосовно визначень таких категорій як прикриття, укриття та захист «...прикриття (щит) – будь-який предмет, яким можна прикритися, захиститися від загрози; укриття – конструкція або її елементи, предмети, які дають поліцейському можливість сховатися від загрози; захист – засоби та заходи, які забезпечують вашу безпеку, навіть від кулі» [1]

В свою чергу, Г. К. Тетерятник вказує на те, що проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів має багато особливостей пов'язаних із наступними аспектами: «...необхідністю залучення широкого кола фахівців різних органів та відомств, суб'єктний склад яких залежить від виду надзвичайної ситуації та події, НПП (МНС, ЗСУ, Національна гвардія),

забезпечення особливих заходів безпеки на місці події, використанням «нетрадиційних» технічних та криміналістичних засобів при огляді місця події: гелікоптерів, дронів, 3-Д сканерів та ін.» [4, с. 238].

Безпечний доступ до місця події полягає у особисті безпеці поліцейського, та його підготовці, як фізичній, так і моральній. Відповідно до наказу МВС України від 27.04.2020 року № 357: «...до обов'язків посадової особи, уповноваженої на здійснення прийому, опрацювання та реєстрації заяв і повідомлень громадян про правопорушення або події, у разі надходження за скороченим номером телефону «102» заяви або повідомлення про правопорушення або подію входить: забезпечувати протягом двох хвилин прийняття від заявника інформації про правопорушення або подію та її внесення до системи ІПП. З об'єктивних причин цей строк може бути збільшено (алкогольне сп'яніння, хвилювання, мовні вади заявника, ненадання вичерпної відповіді на запитання тощо)» [3].

Інша група вчених (О. О. Бондаренко, С. О. Книженко, Т. Г. Фоміна, О. О. Юхно) серед рекомендацій щодо організації діяльності СОГ в умовах бойової обстановки виокремлюють такі: «...керівнику СОГ безпосередньо перед виїздом на місце події доцільно зібрати наступну інформацію: активізація військових дій в зоні огляду, відомості про кількість членів збройних формувань і наявності різного виду озброєння, розташування мінної загрози по шляху проходження в зону огляду, а також на самій території огляду, місце розташування військових частин, відповідальних за ділянку території. Також учені зазначають, що одним з основних відмінностей огляду місця події в умовах збройного конфлікту від мирного часу це керівництво СОГ, яке в інтересах безпеки може здійснюватися керівником воєнізованого формування (групою прикриття). Питанням взаємодії членів СОГ і групи прикриття потрібно приділяти особливу увагу, тому що від них буде залежати не тільки ефективність огляду, але і безпека всіх учасників СРД, для забезпечення якої можуть залучатися й інші формування та підрозділи» [2, с. 28-29].

Завдання працівників екстрених служб прибути якнайшвидше на виклик, задля порятунку життя та ліквідувати наслідки ситуації, внаслідок якої було залучено служби. Адже кожна хвилина та інформація, яку надає заявник, важлива, якщо вона чітка і зрозуміла, реагування буде на відмінному рівні.

Далі оперативна служба після прибуття на виклик має оглянути місце події на рахунок небезпечних предметів чи матеріалів. Це можуть бути заборонені в обігу речовини, такі як наркотичні засоби, психотропні речовини, зброя, боєприпаси, вибухові речовини. В разі їх виявлення потрібно евакуювати людей, повідомити чергового про знахідку, викликати вибухотехніків або ДСНС. У разі наявності потерпілих надати їм допомогу.

Стосовно зони прямої загрози окрема група науковців (О. А. Никифорова, В. Й. Черняхівський, Н. В. Котляр, І. Г. Кириченко) доречно акцентує увагу на тому, що у зазначеній зоні виправдано застосування

мінімального переліку домедичних та медичних маніпуляцій, оскільки ризик отримання додаткових травм постраждалим або безпосереднє травмування співробітника поліції є надзвичайно високим (наприклад, внаслідок вогню озброєних осіб, або чинниками зовнішнього середовища – палаючі конструкції будівель, дія токсичних речовин тощо). Також вчені вказують на те, що «...в зоні прямої загрози повинні працювати виключно співробітники служб порятунку, таких як ДСНС, Національної гвардії, поліції, які прирівнюються до рятувальників. Вони безпосередньо і повинні надавати домедичну (першу) допомогу у цій зоні. У зоні прямої загрози пріоритетами є не стільки максимальний об'єм надання допомоги постраждалому, скільки усунення і/або мінімізація наявної загрози для попередження отримання пошкоджень іншими особами, чи додаткових травм постраждалими. Єдиним пріоритетом в наданні допомоги є зупинка масивної кровотечі та переміщення постраждалого в безпечну зону (зону укриття) для надання більш повної домедичної допомоги. У випадку, коли приймається рішення про надання допомоги, повинні чітко визначатись та враховуватись ймовірні ризики між наданням допомоги та отриманням додаткових травм чи травмування інших членів команди рятувальників» [5, с. 11-12].

Підсумовуючи, зауважимо, що головним при виявленні на місці події зброї, боєприпасів чи вибухових речовин є швидке реагування, організація та лаконічність дій відповідного підрозділу. У випадках перебування у зоні прямої загрози співробітники служб порятунку (ДСНС, Національної гвардії, поліції) обов'язково повинні попередити отримання пошкоджень іншими особами, чи додаткових травм постраждалими.

Список використаних джерел:

1. Грибан В. Г., Негодченко О. В. Охорона праці в органах внутрішніх справ : Підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 268 с.
2. Особливості документування та розслідування злочинів, учинених на території проведення антитерористичної операції, а також на тимчасово окупованих територіях» : науково-методичні рекомендації : науково-практичні рекомендації [Серія «Бібліотечка слідчого і детектива : проблеми кримінального процесу»] / О. О. Юхно та інші. На замовлення Головного слідчого управління Національної поліції України. Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ. 2018. 64 с.
3. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : Наказ МВС України від 27.04.2020 р. № 357. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text> (дата звернення – 04.05.2023)
4. Тетерятник Г. К. Проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів. *Право і суспільство*. 2022. № 3. С. 233–239.
5. Черняхівський В. Й., Котляр Н. В., Кириченко І. Г. Основи домедичної підготовки : навчальний посібник / За загальною редакцією О. А. Никифорової. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 188 с.

ШИНКАРЕНКО Олег

здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії (phd)
Національний аерокосмічний
університет ім.М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Науковий керівник:

СПИЦИНА Ганна

доктор юрид. наук, професор
Національний аерокосмічний
університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

**ОКРЕМІ ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ
БЕЗПЕКИ КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО
КОНФЛІКТУ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ**

26.01.23 року Ж. Боррель наголосив, що «війна Росії проти України поставила перед ЄС питання захисту та забезпечення дієздатності критичної інфраструктури, яка, у свою чергу, залежить від надійності та стійкості космічних послуг та систем. Саме від них дедалі більше залежить повсякденне життя людей та ключові сектори, включаючи транспорт, ІТ, телекомунікації, дослідження, сектор безпеки й оборони» [1].

Як наслідок Європейська комісія розробила проект підвищення стійкості комунікаційних послуг ЄС шляхом розробки та експлуатації багатоорбітальної інфраструктури підключення (як з космічним, так і з наземним сегментами) на основі моделі державного партнерства [2]. Україна не стає в остронь щодо використання космічних інформаційних систем у вирішенні питань глобальної безпеки:

1. Системи орбітальних метеорологічних супутників забезпечують глобальне спостереження за змінами погоди, що дозволяє прогнозувати погоду.

2. Глобальні навігаційні системи космічного базування (американська «GPS»; українська «ЛИБІДЬ», європейська «GALILEO», китайська «BOIDOU») забезпечують безпечний рух та управління переміщенням людей, техніки та вантажів на суші, на морі, у повітрі та у космосі.

3. Система космічного зв'язку сприяє створення моделі глобального оповіщення про небезпеки розповсюдження таких природних лих як цунамі, урагани, тайфуни, повені, масштабні природні пожежі та моніторингу територій у екологічних та військових сферах.

4. Космічна система рятування «КОСПАС-SARSAT» [3].

Враховуючі означені здобутки в умовах озброєного повномасштабного

вторгнення ЗС РФ на територію України, значна кількість країн об'єдналися щодо створення постійної системи зв'язку для обміну повідомленнями про космічні запуски, зміни у траєкторії польоту космічних апаратів, повторному вході в атмосферу та попередження щодо космічного сміття, що передбачено

В умовах сьогодення Росія і Китай демонструють небажання прийняти нові норми поведінки на орбіті. Вони не тільки відкинули зростаючий консенсус щодо необхідності нових механізмів обміну інформацією, вони також продовжують виступати проти застосування загальноприйнятого міжнародного гуманітарного права до дій у космосі [2].

Як наслідок однією з важливіших задач у сфері безпеки космічної інфраструктури в умовах війни є побудова її організаційно-правової сучасної моделі заснованої на інноваційних уявленнях безпекознавства, враховуючі стійкість її елементів та безпекового стандарту космічної діяльності у тому числі інформаційної безпеки, відповідно розроблених Організацією Об'єднаних Націй керівних принципів довгострокового стійкого розвитку космічної діяльності [4].

Особливо на ґрунті постійних кібератак на системи супутникового зв'язку в умовах напередодні вторгнення РФ на територію України та воєнного періоду. Кібератака на **супутникову мережу КА-SAT, що керується Viasat** сталася за годину до неспровокованого та невинуватого вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року [5].

Означена кібератака призвела до порушення нормальної роботи кількох державних органів, підприємств та користувачів в Україні, а також декілька держав-членів ЄС. Як наслідок було порушено керування понад 6 тис. вітряних турбін у Німеччині.

Враховуючі наведене, дослідження думок науковців та практиків у сфері безпекознавства, постає низка теоретико-правових питань щодо формування сучасної моделі безпеки космічної діяльності взагалі та інформаційної безпеки у цій сфері зокрема:

- створити єдину глобальну організацію (Кібер ООН), яка б допомагала ділитися інформацією про загрози та готуватися до майбутніх атак, оскільки Росія атакує інфраструктуру України та прагне створити максимальний хаос в світі [6];

- адаптування нормативних актів центральних та місцевих органів виконавчої влади до вимог стандартів ЄС, що регламентують космічну діяльність та забезпечення її структурних елементів, а також дотримання вимог щодо охорони інформації з обмеженим доступом взагалі та комерційної таємниці;

- на тлі нової нормативної бази та відповідно світових стандартів та нормативних актів ЄС удосконалити систему державного та цивільного контролю за станом захисту інформації, а також систему незалежного аудиту інформаційної безпеки космічної діяльності [7, с. 143];

– приведення чинного законодавства та ЗВДТ до вимог режиму охорони державної таємниці 27 суб'єктів господарювання ДКА України щодо основних виробничих потужностей та їх територіального розташування, номенклатури виробів в умовах воєнного періоду щодо їх убезпечення [8, с. 422];

– моделюванні правовідносин, які формуються відповідно світових процесів і тенденцій та національних інтересів України у сфері космічної діяльності та її космічної інфраструктури, яка потребуватиме функціонування ефективної як державної, так і міждержавної, в тому числі системи безпеки НАТО [9, с. 146];

– на ґрунті системного підходу до космічної діяльності сформувати модель безпеки та стійкості космічної діяльності у тому числі й інформаційній сфері у системі забезпечення національної стійкості [10, с. 19-29].

На наш погляд підґрунтям реалізації означених напрямків є формування методологічного підґрунтя інформаційної безпеки на тлі новітніх категорій притаманних науковим школам та космічній діяльності інших країн.

По-перше, національне законодавство України передбачає термін космічна діяльність [11] У нормативних актах сполучених штатів передбачено термін «операція», якою є неповторюваний вид космічної діяльності Окрім того законодавці оперують ще й та ким поняттям як «місія» [12].

Означений термін передбачає низку тотожних операцій із ракетоносієм одного й того самого сімейства, одного типу, технічних характеристик, параметрів і призначення польоту, типу корисного навантаження. Таким чином категорія «космічна місія» більш відображає стандарти і практику національного права інших держав, зокрема, особливо у контексті інтеграції інформаційних технологій в космічну діяльність. Вважаємо за доцільне запровадити його у законодавство України

По – друге, розробка методик виявлення та розслідування про вчинення різних криміногенних зловмисних дій, які відбувалися в космічному просторі з використанням інформаційних технологій.

По-третє, розробка методики розслідування космічних електронних кіберзлочинів, (3 березня 2021 р. вже розглянутий в українському суді) [13].

Список використаних джерел

1. Борель Ж. Війна РФ проти України підкреслила значення космосу у сучасних бойових діях. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3659739-borrel-vijna-rf-proti-ukraini-pidkreslila-znacenna-kosmosu-u-sucasnih-bojovih-diah.html>. (дата звернення: 22.05.2023)
2. Космічний домен в інтересах збройного протиборства/ URL: <https://armyinform.com.ua/2023/03/02/kosmichnyj-domen-v-interesah-zbrojnogo-protyborstva>. (дата звернення: 22.05.2023)
3. Шинкаренко І. Р. Теоретико-правові проблеми убезпечення авіаційної та космічної галузі України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 12 бер. 2021 р.)*. Дніпро :

Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. с.281-285.URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6490>. (дата звернення: 22.05.2023)

4. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_480#Text. (дата звернення: 22.05.2023)

5. ЄС звинуватив Росію у зламі супутників Viasat за годину до вторгнення в Україну/ URL: <https://suspilne.media/237923-es-zvinuvativ-rosiu-u-zlami-suputnikov-viasat-za-godinu-do-vtorgnenna-v-ukrainu/>(дата звернення: 22.05.2023)

6. Україна закликає створити “Кібер ООН” через російські атаки. URL: https://lb.ua/society/2023/01/15/542623_ukraina_zaklikaie_stvoriti_kiber.html. (дата звернення: 22.05.2023)

7. Даник Ю.Г. Основи кібербезпеки та кібероборони: підручник / Ю.Г. Даник, П.П. Воробієнко, В.М. Чернега. – [Видання друге, перероб. та доп.]. – Одеса.: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2019. – 320 с. ISBN 978-617-582-069-8.

8. Випорханюк Д. М. , Ковбасюк С. В. Основи космічної ситуаційної обізнаності (Space Situational Awareness, SSA). Іноземний і вітчизняний досвід космічної діяльності у сфері оборони: Монографія / Д. М. Випорханюк, С. В. Ковбасюк. Житомир: Видавець О. О. Євенок, 2018. – 532 с. ISBN 978-617-7703-34-0.

9. Зубко Г.Ю. Безпека космічної інфраструктури як напрям державної інфраструктурної політики України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 4. 2019. С. 144 – 148.

10. Організаційні та правові аспекти забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури України : аналіт. доп. / [Бобро Д. Г., Іванюта С. П., Кондратов С. І., Суходоля О. М.] / за заг. ред. О. М. Суходолі. – К. : НІСД, 2019. – 224 с. ISBN 978-966-554-258-2.

11. Про космічну діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1997, N 1, ст. 2 (із змінами та доп.). (дата звернення: 22.05.2023)

12. The Code of Federal Regulations. Title 14: Aeronautics and space. Electronic CFR. URL: https://www.ecfr.gov/cgi-bin/text-idx?SID=a879986ae76008b828969bd9d3a786da&mc=true&node=pt14.4.440&rgn=div5#se_14.4.440_13 (дата звернення: 20.05.2023).

13. Сопілко І.М., Лихова С.Я., Біленчук П.Д. Космічний кіберзлочин як загроза національній безпеці України. Матеріали XV Міжнародної науково-технічної конференції «AVIA-2021». Київ: НАУ, 2021. URL: <http://conference.nau.edu.ua/index.php/AVIA/AVIA2021/paper/view/8017/6667>(дата звернення: 22.05.2023)

ШИШКІНА Ангеліна

Курсант 1 курсу Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

БІДНЯК Ганна

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НАДАННЯ ДОМЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ЗА АЛГОРИТМОМ MARCH

У всьому світі виникає чимало непередбачуваних ситуацій, при яких є загроза життю та здоров'ю людей. Вони виникають під час надзвичайних ситуацій, такі як стихійні лиха, техногенні катастрофи, епідемії, терористичні акти, збройні конфлікти тощо. Здійсненні особами порушень, які суперечать вимогам чинного законодавства, тобто, вчинення правопорушень, злочинів та інших проступків. Поліцейські доволі часто стикаються з такими випадками і мають знати як діяти. Поліція має забезпечувати охорону прав і свобод людини, протидіяти злочинності, забезпечувати публічну безпеку та порядок. Але, є ще одне з головних завдань Національної поліції – це збереження життя та здоров'я осіб. Для цього поліцейські мають право надавати домедичну допомогу постраждалим особам.

Поліцейські мають право надавати особам, які постраждали внаслідок небезпечних ситуацій, домедичну допомогу згідно Закону України "Про Національну поліцію", а саме, п. 4 ч. 1 ст. 18 " Основні обов'язки поліцейського" – це надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я [1].

Як приклад, нещодавно стався нещасний випадок у м . Дніпрі , на площі Вокзальній. Близько о 19-й годині , у жінки незнайомиць вихопив телефон із рук , через що вона втратила свідомість та ледь не померла від зупинки серця , але їй пощастило що поряд був курсант Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ , рядовий поліції Андруцький Назарій , який вчасно це помітив та швидко зреагував . Хлопець діяв відповідно алгоритму MARCH, з його слів : «Я розумів, що життя тієї жінки у моїх руках. Хвилини

до приїзду швидкої були вирішальними . 100 натискань , 1 хвилина , і її серце повільно , невпевнено , але почало битися»,- згадує першокурсник. [4] Хлопець виявив відсутність дихання , та приступив до реанімації і не припиняв до приїзду лікарів.

Поліцейські завжди мають все робити правильно та згідно чинного законодавства, дотримуватися певних принципів та діяти за чітким алгоритмом, так само, і при наданні домедичної допомоги, поліція має дотримуватися певних правил та вимог.

Коли службові особи порушують ці правила та вимоги, можливе для особи настання смерті та у поліцейського виникають різні неприємні ситуації, це може бути і звільнення з роботи, накладення стягнень та позбавлення волі. В разі порушення службовою особою правил та вимог зазначених в Наказі Міністерства охорони здоров'я України « Про затвердження порядків надання домедичної допомоги особам при невідкладних станах» від 09.03.2022 , можливе для особи настання смерті , в наслідок чого у поліцейського можуть виникнути різні неприємні ситуації, такі як , звільнення з роботи, накладення стягнень або навіть позбавлення волі.

Тому необхідно знати точний алгоритм і неухильно дотримуватися поставлених вимог надання домедичної допомоги.

Поліцейський зазвичай у своїй діяльності застосовує такий алгоритм надання домедичної допомоги як MARCH (алгоритм дій при масових , критичних кровотечах). Перевагою застосування MARCH є швидкість та максимальна точність оцінки типу та ступеню отриманих травм , це дозволяє якісно та швидко надати домедичну допомогу пораненому, тим самим додати час на врятування до приїзду швидкої та інколи навіть врятувати життя .

Поліцейський при застосуванні алгоритму MARCH зобов'язаний скористатися засобами індивідуального захисту, а саме гумовими рукавичками (бажано світлого кольору, для своєчасного звертання уваги на рану з кровотечею) для того щоб захистити в першу чергу себе від інфекційних захворювань.

M (Massive bleeding) – Масивна кровотеча

1) Першим кроком є перевірка кровотечі з рани кінцівок. Характерними ознаками масивної (критичної) кровотечі, є калюжа крові яка стрімко збільшується , та пульсуючий характер витікання крові .

2) Оглянути постраждалого на наявність видимої зовнішньої кровотечі з інших місць та зупинити її , якщо це необхідно

3) Накласти джгут як можна вище та щільніше. Місце накладення турнікета становить 5-7 см від місця масивної кровотечі, у разі коли неможливо визначитись з місцем витікання крові, джгут необхідно накласти якомога вище від рани.

A (Airway Management) - Управління дихальними шляхами.

• Необхідно оцінити прохідність верхніх дихальних шляхів потерпілого

У разі коли виникає непрохідність дихальних шляхів, або є явна загроза її виникнення слід:

1. Висунути нижню щелепу
2. застосувати назофарингеальний повітровід (носоглоткову трубку)

[3]

3. Допомогти постраждалому зайняти зручне положення для покращення прохідності дихальних шляхів, можна використовувати також положення сидячи

4. Якщо постраждалий непритомний надати йому стабільного положення на боці

5. якщо попередні дії безрезультатні, провести конікотомію [3]

Зазначену вище послідовність можна змінювати в залежності від стану особи та ситуації яка склалася.

R (Respiration) - Дихання.

При прогресуючому респіраторному захворюванні, пораненні грудної клітки або підозрі на закриту травму порожнини тіла необхідно припустити напружений пневмоторакс (поступове накопичення повітря або газу в плевральній порожнині з підвищеним тиском) і застосувати Декомпресійну голку або катетер 14G у другому міжребер'ї для декомпресії плеври (знижує тиск у плевральній порожнині). Усі відкриті рани грудної порожнини та/або рани, що всмоктують повітря, слід негайно герметизувати спеціальною наклейкою з клапаном [3]

C (Circulation) - Циркуляція.

Необхідно визначити ознаки гіповолемічного шоку (це стан який виникає внаслідок зменшення об'єму циркулюючої крові). Найефективніших способом визначення гіповолемічного шоку є відсутність пульсу на променевій артерії або відсутність свідомості. [3]

H (Head injury / Hypothermia / Hypovolemia) - Травма голови / Гіпотермія / Гіповолемія.

У разі черепно-мозкової травми слід проводити інфузійну терапію, достатню для підняття артеріального тиску не менше 90 мм рт. ст. Також важливо не допустити переохолодження постраждалих, використовуючи для цього табельні (термопокривало) та підручні засоби. [3]

Отже, як поліцейським так і цивільним особам необхідно знати порядок застосування алгоритму MARCH, і постійно відточувати, та набувати нові навички застосування цього алгоритму, бо від цього може залежати життя особи яка потребує домедичної допомоги. Крайне важливо робити все в певній зазначеній послідовності, як приклад не можна розпочати з R (Respiration) – Дихання, а завершити M (Massive bleeding) - Масивна кровотеча, тому що поки ми будемо робити всі інші послідовності, при наявності у людини критичної кровотечі вона може втратити багато крові, що може призвести до загибелі, або ми просто втратимо час за який була б можливість врятувати особу.

Тому усе це необхідно знати для того щоб підвищити шанси на життя особам які знаходяться поруч та потребують першої домедичної допомоги. Тому поліцейському необхідно знати послідовність та правила застосування певних алгоритмів, для того щоб врятувати життя людині та убезпечити себе від негативних наслідків.

Список використаних джерел :

1. Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (дата звернення 02.03.2023)
2. Оцінка стану свідомості. URL: <https://aemc.org.ua/info/article/55/> (дата звернення 03.03.2023)
3. Захист Вітчизни. Основи медичних знань. Гудима. Оцінка стану постраждалого за алгоритмом MARCH . URL : <https://uahistory.co/pidruchniki/gydima-national-defense-bases-medical-knowledge-11-class-2019/19.php> (дата звернення 03.03.2023)
4. Курсант ДДУВС врятував життя перехожій жінці .URL: https://www.instagram.com/p/Cooy5Tkt_tf/?igshid=NDk5N2NlZjQ=107:51 (дата звернення 07.03.2023)

Наукове видання

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ
ЗНАНЬ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ

Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару

(м. Дніпро, 25 травня 2023 року)

Редактори, оригінал-макет, дизайн –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга

Підп. до друку 19.07.2023. Формат 60x84/16. Друк – цифровий. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 14,36. Обл.-вид. арк. 15,44. Наклад – 30 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 6054 від 28.02.2018.